Ilie Ștefan Rădulescu

VORBIȚI ȘI SCRIEȚI CORECT

Erori frecvente în limbajul cotidian

Teora
Educațional

Internet: www.teora.ro

Prin multitudinea și varietatea exemplelor, cartea oferă cititorilor șansa de a-și corecta propriile erori de limbaj.

Lucrarea răspunde unor scopuri practice: nu numai înlăturarea multor greșeli de exprimare orală și scrisă, ci și apărarea cu fermitate a normelor limbii române.

Fiecare articol prezentat vizează, pe de o parte, un anume gen de erori de limbaj (comise de elevi, studenți, ziariști etc.), iar, pe de altă parte, formele corecte sau recomandate, comentate în mod riguros științific, cu explicațiile și soluțiile adecvate.

Scanned with OKEN Scanner

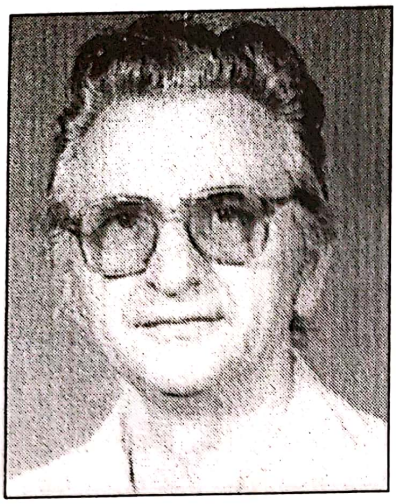

ILIE-ȘTEFAN RĂDULESCU

Studii

- Liceul nr. 1 „Nicolae Bălcescu“ (astăzi Știrbei Vodă“) – Călărași
- Facultatea de Filologie a Universității din București

Activitate profesională

- director al Casei Corpului Didactic Ialomița;
- coorganizator al *Muzeului învățământului ialomițean*;
- director adjunct al Liceului de matematică-fizică „Nicolae Bălcescu“ (azi „Știrbei-Vodă“) din Călărași;
- profesor de limba română, gradul I, la Liceul Teoretic „Știrbei-Vodă“ din Călărași;
- președinte al Comitetului Municipal de Cultură Călărași;
- vicepreședinte al Comitetului Județean de Cultură Călărași;
- președinte al Societății de Științe Filologice Călărași;
- prorector al Universității Populare „P. V. Haneș“ Călărași;
- membru fondator al Societății Scriitorilor Români (*Știință, Memorialistică, Tehnică*);
- colaborator permanent al emisiunii „Să vorbim corect românește“ de la postul local de radio „Voces Campi“ din Călărași;
- distins cu titlurile de „Membru de onoare“ al Societății de Științe Filologice din România; „Cetățean de onoare“ al municipiului Călărași.

Lucrări publicate

- redactor și coeditor al lucrării *Istoria învățământului din județul Ialomița* (2 volume);
- 250 de articole și studii cu caracter lingvistic, istorico-literar etc. în paginile diferitelor periodice și volume editate pe plan local și național;
- coautor principal al volumului antologic *Călărașii în literatura română* (412 pagini).

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Ilie-Ștefan Rădulescu

VORBIȚI și SCRIEȚI CORECT

Erori frecvente în limbajul cotidian

Titlul: **Vorbiți și scrieți corect – Erori frecvente în limbajul cotidian** K 18

Copyright © 2005, 1999 Teora

Toate drepturile asupra acestei cărți aparțin Editurii **Teora**.
Reproducerea integrală sau parțială a textului sau a ilustrațiilor din această carte este interzisă fără acordul prealabil scris al Editurii **Teora**.

Teora
Calea Moșilor nr. 211, sector 2, București, Romania
tel.: 021/619.30.04, fax: 021/210.38.28
e-mail: mail@teora.ro

Distribuție:
Calea Moșilor 211, sector 2, București
tel.: 021/619.30.04

Teora – Cartea prin poștă
CP 79-30, cod 72450 București, Romania
tel.: 021/252.14.31; 0724/821.361
e-mail: cpp@teora.ro

Referent științific: prof. Gheorghe Constantinescu Dobridor
Redactare: Alina Teodoru
Copertă: Valentin Tănase
Director Editorial: Diana Rotaru

Președinte: Teodor Răducanu

NOT 6933 INV VORBITI, SCRIETI CORECT
ISBN 973-20-0047-3

Printed in Romania

Scanned with OKEN Scanner

SUMAR

I. ERORI ÎN FOLOSIREA SEMNELOR ORTOGRAFICE ȘI DE PUNCTUAȚIE 13

❑ ***Erori de punctuație în abrevierea termenilor de politețe*** ***13***

Omiterea în abrevierea termenilor de politețe: „dvs" ori „*dvs.*"?; „dvoastră" ori „d-*voastră*"?; introducerea inutilă: „dl." sau „*d-l*"sau „*dl*"?; „d-na" sau „*dna*", „d-ra" sau „*dra*"? etc.

❑ ***Erori de punctuație în abrevierea lui „etc."*** ***14***

Omiterea în cazul lui „etc.": „etc" sau „*etc.*"?; „etc. etc. etc." sau „*etc., etc., etc.*"?; introducerea inutilă: „e.t.c." sau „etc."?; ...uleiuri, etc." sau „*...uleiuri etc.*"?

❑ ***Erori de punctuație în folosirea virgulei*** ***15***

1. Omiterea virgulei în apoziții ***15***

a) „Subsemnata *Ion Maria* din..." sau „Subsemnata, *Ion Maria*, din...? etc.

b) „Ieri, primul ministru *Radu Vasile* l-a propus..." sau „Ieri, primul ministru, *Radu Vasile*, i-a propus..." etc.

c) „Președintele UDMR, *Marko Bela* și ..." sau „Președintele UDMR, *Marko Bela*, și .. "? etc.

2. Omiterea virgulei în vocative ***17***

– „*Tache* fii cuminte" sau „*Tache*, fii cuminte"?; „Ai ajuns *dom'le* să..." ori „Ai ajuns, *dom'le*, să..."? ; „Nu *domnule director*" sau „Nu, *domnule director*" etc.

3. Omiterea virgulei în construcții incidente ***18***

– „*Zău* totul se rezolvă" sau „*Zău*, totul se rezolvă"; „Și *cred eu* au ajuns..." sau „Și, *cred eu*, au ajuns..."? etc.

4. Omiterea virgulei în adrese ***19***

– „Piața Presei Libere nr. 1" sau Piața Presei Libere, nr. 1?; „CP 12-323 București 78100" sau CP 12-323, București, 78100? etc.

5. Omiterea virgulei înaintea conjuncțiilor adversative ***20***

– „Incredibil *dar* adevărat" sau „Incredibil, *dar* adevărat"?; „Nu locul... *ci* omul" sau „Nu locul..., *ci* omul"? etc.

6. Omiterea virgulei în coordonarea adversativă prin juxtapunere ***21***

– „Bălăceală nu comerț" sau „Bălăceală, nu comerț"?; „Monogami nu poligami" sau „Monogami, nu poligami"? etc.

7. Introducerea inutilă a virgulei între subiect și predicat ***22***

– „Acesta, a afirmat că..." sau „Acesta a afirmat că..."? etc.

8. Introducerea inutilă a virgulei între verbul regent și complementul direct (completiva directă) ***23***

– „Nu aveam, sediu" sau „Nu aveam sediu"?; „Preciza, următoarele..." sau „Preciza următoarele..."?; „Pot, să se bucure" sau „Pot să se bucure"? etc.

Scanned with OKEN Scanner

9. Introducerea inutilă a virgulei între verbul regent și complementul indirect (completiva indirectă) ***24***

– „Eram hotărât, să nu fac...“ sau „Eram hotărât să nu fac...“?; „Se gândește, că vor apărea...“ sau „Se gândește că vor apărea...“? etc.

10. Introducerea inutilă a virgulei după „deci“ ***25***

– „*Deci*, nu e o poveste!“ sau „*Deci* nu e o poveste!“ etc.

11. Introducerea inutilă a virgulei înainte și după „însă“, „deci“, „totuși“ .. ***26***

– „Toate, *însă*, vorbesc...“ sau „Toate *însă* vorbesc...“? ; „Stai, *deci*, acolo“ sau „Stai *deci* acolo“?; „Dacă, *totuși*, vrei“ sau „Dacă *totuși* vrei“? etc.

12. Introducerea inutilă a virgulei între cuvinte cacofonice ***27***

– „Că [*virgulă*] comerțul...“ sau „Că *comerțul*...“?; „Pentru că [*virgulă*] capacităm“ sau „Pentru *că capacităm*“? etc.

13. Introducerea inutilă a virgulei în fața parantezei ***28***

– „Trei ore pe jos, ( )“ sau „Trei ore pe jos ( )“?; „Singură, ( ) a găsit“ sau „Singură, ( ), a găsit“?; „Au apărut, ( ), cireșe“ sau „Au apărut ( ) cireșe“? etc.

14. Introducerea inutilă sau omiterea virgulei în joncțiunea copulativă ***29***

– „Filme, *și* seriale“ sau „Filme *și* seriale“?; „*Și* pe cei simpli *și* pe ...“ sau „*Și* pe cei simpli, *și* pe... “?; „Reforma, *precum și*... “ sau „Reforma *precum și*...“?

15. Introducerea inutilă sau omiterea virgulei în joncțiunea disjunctivă ***30***

– „Pleci, *sau* rămâi“ ori „Pleci *sau* rămâi“?; „*Sau* unii *sau* alții“ ori „*Sau* unii, *sau* alții“? etc.

❑ ***Erori în folosirea cratimei (a liniuței de unire și de despărțire)*** ***31***

1. Omiterea cratimei în substantive compuse (izolate) ***31***

– „prim(ul) ministru“ sau *prim(ul)-ministru*?; „redactor(ul) șef“ sau „*redactor(ul)-șef*?; „proces(ul) verbal“ sau *proces(ul)-verbal.*

2. Omiterea cratimei în substantive proprii compuse (izolate) ***32***

– „Știrbei Vodă“ sau *Știrbei-Vodă*“?; „Lehliu Gară“ sau *Lehliu-Gară*?; „Alba Iulia“ sau *Alba-Iulia*? etc.

3. Omiterea cratimei în adjective compuse (izolate) ***32***

– „nou înființat“ sau *nou-înființat*?; „susmenționat“ sau *sus-menționat*?; „propriu zis“ sau *propriu-zis*? etc.

4. Introducerea inutilă a cratimei în adjective compuse (unite) ***33***

„agro-industrial“ sau *agroindustrial*?; „daco-român“ sau *dacoromân*?; „new-yorkez“ sau *newyorkez*? etc.

5. Introducerea inutilă a cratimei în abrevierea unor termeni de politețe (la genitiv-dativ) ***34***

„Ne-am adresat d-lui...“ sau „Ne-am adresat *dlui*...“?; „Micuții elevi ai d-nei...“ sau „Micuții elevi ai *dnei*...“? etc.

6. Introducerea inutilă a cratimei în indicarea orelor (după prepoziții) ***35***

– „Între orele 8-16“ sau „*Între* orele 8 *și* 16“?; „De la ora 12-14“ sau „De la ora 12 *la* 14“? etc.

Scanned with OKEN Scanner

❑ ***Întrebuințarea greșită a ghilimelelor la închiderea vorbirii directe sau a unui citat 36***

– „A spus: «M-ați prins».“ sau „A spus: «M-ați prins.»“?; „«O nenorocire nu vine singură».“ sau „«O nenorocire nu vine singură.»“? etc.

II. ERORI DE ORTOGRAFIE ȘI ORTOEPIE 38

1. Folosirea greșită a grafiei cu „î“ („â“) și „sînt“ pentru „â“ („î“) și „sunt“: 38

– „*Â*nchideți ușa“ sau „*Î*nchideți ușa“?; „Șir ne*â*ntrerupt“ sau „Șir ne*î*ntrerupt“ „Ce va hotărâ“ sau „Ce va hotărî“?; „S*â*nt c*î*știgători“ sau „Sunt c*â*știgători“?

2. Utilizarea incorectă a literei mici la inițiala unor termeni generici 39

– „*ș*tr. Libertății“ sau *Ș*tr. Libertății“?; „*b*d. Republicii“ sau „*B*d. Republicii“ „*ș*os. Portului“ sau „*Ș*os. Portului“? etc.

3. Utilizarea incorectă a literei mari la inițiala unor termeni generici 39

– „*Ș*tr. București“ sau „*ș*tr. București“?; „*B*d. Mărășești“ sau „*b*d. Mărășești“ „*Ș*os. Amara“ sau „*ș*os. Amara“? etc.

4. Utilizarea incorectă a literei inițiale în unele denumiri oficiale 40

– „*i*nspectoratul pentru *c*ultură“ sau „*I*nspectoratul pentru *C*ultură“?; „ai *C*onsiliilor *J*udețene“ sau „ai *c*onsiliilor *j*udețene“? etc.

5. Întrebuințarea greșită a literei inițiale (mari și mici) la începutul vorbirii directe sau al unui citat 41

– „Mi-au zis: «*l*asă-i în pace...»“ sau „*M*i-au zis: «Lasă-i în pace...»“?; „Ne întrebăm: *U*nde... “ sau „Ne întrebăm: *u*nde...“? etc.

6. Utilizarea incorectă a inițialei în formule de politețe 42

– „*d*omnia sa“ ori „*D*omnia sa“?; „*d*omniile lor“ sau „*D*omniile lor“ etc.

7. Eliminarea greșită a unei consoane ce se repetă 43

– „Frustată“ sau *Frustrată*?; „Oprobiu“ sau *Oprobriu*?; „Propietate“ sau *Proprietate*? etc.

8. Intercalarea, greșită, a unei consoane (străine) 44

„Repercursiuni“ sau *Repercusiuni*?; „Desconspira“ sau *Deconspira*?etc.

9. Utilizarea incorectă a consoanelor duble 45

– „Înebunește“ sau „Înnebunește“?; „Înobilează“ sau „înnobilează“?; „să înnoți“ sau „să înoți“?; „să înnece“ sau „să înece“? etc.

10. Despărțirea greșită la sfârșit de rând 46

– „Noa-/pte“ sau *Noap-/te*?; „Al X-/ lea“ sal Al *X-lea*?; „ș.a.-/m. d.“ sau *ș.a.m.d.*?; „O.-/N.U.“ sau *O.N.U.*? etc.

Scanned with OKEN Scanner

11. Scrierea (rostirea) incorectă a unor substantive: 48

a) „Vii de la servici"? sau „Vii de la *serviciu*"? etc.

b) „Directori de cotidiane" sau „Directori de *cotidiene*"? etc.

c) „Sifonerie" sau „*Sifonărie*" etc.

d) „Tumoră" sau „*Tumoare*"?; „Frecție" sau „*Fricțiune*"?

e) „Premiză" sau „*Premisă*"?; „Dizertație" sau *Disertație*"?; Dizidență" sau „Disidență"?; „Filosofie" sau *Filozofie*"?

f) „*Sorei*" sau „*Surorii*"?; „Doctoră" sau „*Doctoriță*"?; „Cardioloagă" sau „*Cardiologă*"?; „Chirurgă" sau „*Chirurg*"? etc.

12. Scrierea (rostirea) incorectă a unor numerale 52

– „Patrusprezece ani" sau „*Paisprezece* ani"?; „Optisprezece grade" sau „*Optsprezece* grade"? etc.

13. Scrierea (rostirea) incorectă a unor verbe 53

a) „A creea un colegiu" sau „A *crea* un colegiu"?; „Se crează energie" sau „Se *creează* energie"? etc.

b) „Va apare" sau „Va *apărea*"?; „Vor cade" sau „Vor *cădea*"?; „Mi-ar *place*" sau „Mi-ar *plăcea*"? etc.

c) „Se așează în fața..." sau „Se *așază* în fața..."?; „Se înșeală amarnic" sau „Se *înșală* amarnic"? etc.

d) „Îmi trebuiesc bani" sau „Îmi *trebuie* bani"?; „Reforma trebuiește făcută" sau „Reforma *trebuie* făcută"?; „Noi *am* trebuit să..." ori „Noi *a* trebuit să... "?; „Ei trebuiau să..." ori „Ei *trebuia* să..."?

14. Scrierea incorectă a unor locuțiuni adverbiale 57

– „Odată încheiat sezonul..." sau „*O dată* încheiat sezonul..."? etc.

15. Oscilații în ortografierea unor franțuzisme: 58

– „En-gross (e)" sau „*En-gros*"?; „Vis-a-vis" sau „*Vizavi*"?

16. Scrierea (rostirea) incorectă a unor locuțiuni prepoziționale 59

– „În (ceea) ce privesc problemele" sau „În (ceea) ce *privește* problemele"? etc.

17. Scrierea incorectă a unor locuțiuni prepoziționale și conjuncționale 60

– „Odată cu poporul" sau „*O dată* cu poporul"?; „Odată ce se sparge" sau „*O dată* ce se sparge"? etc.

18. Scrierea (rostirea) incorectă a denumirii unor produse alimentare 61

– „Cremwurști" sau „*Crenvurști*"?; „Sandwich" ori „*Sandviș*"?; „Grefuri" sau „*Grepuri*"?; „*Patè*" sau „*Pateu*"?; „*Pireu*" sau „*Piurè*" etc.

19. Scrierea (rostirea) incorectă a denumirii unor produse nealimentare 63

– „Maieuri" sau „*Maiouri*"?; „Pioneze" sau „*Piuneze*"?; „Geci" sau „*Giace*"?; „Saten" ori „*Satin*"?; „Foarfecă" sau „*Foarfece*"? etc.

20. Scrierea (rostirea) incorectă a unor termeni uzuali 64

– „Maron" sau „*Maro*"?; „Magazioner" sau „*Magaziner*"?; „Trăznit" sau „*Trăsnit*" „Sanguin" ori „*Sangvin*"? etc.

Scanned with OKEN Scanner

21. Scrierea (rostirea) incorectă a altor termeni uzuali 65
- „Trimete“ sau „*Trimite*“?; „Oțeți sau „*Oțeti*“?; „Ostatec“ ori „*Ostatic*“? etc.

22. Scrierea (rostirea) incorectă a unor termeni juridici 66
a) „Delicvent“ sau *Delincvent* “?; „În flagrant“ sau „*În flagrant delict*“?; „Jurist consult“ sau „*Jurisconsult*“?
b) „A ștrangula“ sau „*A strangula*“?; „A încrimina“ sau „*A incrimina*“?

23. Rostirea greșită a unor hiperurbanisme (hipercorectitudini) 68
- „Clasa a întâia“ sau Clasa *întâi*“?; „Haine bleumaren“ sau „Haine *bleumarin*“; „Stat de plată“ ori „*Stat* de plată“?; „Uaterlo“ sau „*Vaterlo*“; „Aifăl“ sau „*Efèl*“? etc.

24. Rostirea, incorectă, a unor etimologii populare 69
- „Femenin“ sau *Feminin*“?; „Nervoză“ ori „*Nevroză*“?; Lipsus“ ori „*Lapsus*“?; Renumerație“ ori „*Remunerație*“?; „Fierăstrău“ ori „*Ferestrău*“? etc.

25. Accentuarea greșită a unor cuvinte 70
„Nòbel“ sau „*Nobèl*“?; „Caràcter“ sau *Caractèr*“?; „Butelìe“ sau „*Butèlie*“?; „Antic“ sau „*Antic*“?; „Tràfic“ sau „*Trafic*“?; Tàxi“ ori „*Taxì*“? etc.

III. ERORI GRAMATICALE 72

1. Dezacordul predicatului cu subiectul (unic) 72
a) „Perturbațiile frontale *va* influența starea vremii“ sau „Perturbațiile frontale *vor* influența starea vremii“? etc.
b) „O delegație *au* plecat“ sau „O delegație *a* plecat“? etc.
c) „Unul dintre cei care *răspunde*“ sau „Unul dintre cei care *răspund*“? etc.

2. Dezacordul predicatului cu subiectul multiplu 74
- „Economia de piață și democrația *a* născut...“ ori „Economia de piață și democrația *au* născut...“? etc.

3. Articularea greșită a unor substantive și adjective 75
a) „Ouălele“ („Ouălelor“) sau „*Ouăle*“ („*Ouălor*“)?
b) „Căi de creștere *ale* producției“ sau „Căi de creștere *a* producției“? etc.
c) „Un act conștient *a* mituitorului“ sau „Un act conștient *al* mituitorului“? etc.
d) „Autor *al* două lucrări“ sau „Autor *a* două lucrări“?; „Delegați *ai* numeroase firme“ sau „Delegați *a* numeroase firme“? etc.
e) „*Datorită* rezultatelor sale și a calităților lui“sau „*Datorită* rezultatelor sale și calităților lui“?
f) „Copii străzii“ sau „*Copiii* străzii“?; „Piața Gări“ sau „Piața *Gării*“? etc.

4. Dezacordul lui „punct“ din locuțiunea prepozițională (+ un subst. genitival) 81
- „Din *punct* de vedere al instrucției“ sau „Din *punctul* de vedere *al*... “? etc.

5. Dezacordul adjectivului „referitor“ cu substantivul determinat 82
- „Măsuri *referitor* la privatizare“ sau „Măsuri *referitoare* la... “? etc.

Scanned with OKEN Scanner

6. Dezacordul adjectivului pronominal de întărire ***83***
– „*Însăși* faptul“ sau „*însuși* faptul“?; „Societății *însăși*“ sau „Societății *înseși*“? etc.
7. Dezacordul adjectivului participial ***84***
– „Inaugurarea expoziției *intitulată*... “ sau „Inaugurarea expoziției *intitulate*...“?
8. Acordul greșit al unor adjective articulate (de feminin plural) ***85***
– „În *ultimele* zile” sau „În *ultimele* zile”? etc.
9. Dezacordul numeralului cardinal (ordinal) ***86***
– „La ora *doisprezece*” sau „La ora *douăsprezece*”?; „*Doi* septembrie” sau „*Două* septembrie”?; „Clasa *doisprezecea*” sau „Clasa *a douăsprezecea*”?; „Douăzeci și *una* mai” sau „Douăzeci și *unu* mai”? etc.
10. Dezacordul pronumelor relative (elemente introductive) ***86***
„Orașul *care* l-am vizitat” sau „Orașul *pe care* l-am vizitat”?; „Fata *care* i-am declarat...” sau „Fata *căreia* i-am declarat...”? etc.
11. False diateze verbale ***87***
– „(Nu) *se* merită” sau „(Nu) *merită*”?; „(Nu) *se* există” sau „(Nu) *există*”?
12. Verbe „imperative“ cu caracter nepoliticos ***88***
– „*Împinge* [ușa]” sau „*Împingeți* [...]”?; „*Spuneți* [ce cumpărați]” sau „*Poftiți* [ceva]”?
13. Acordul greșit al substantivului „ora“ cu numeralul cardinal ***89***
– „Joi, la *orele* 11,00” sau „Joi, la *ora* 11:00”?; „Între *orele* 18 și orele 19” sau „Între *orele* 18 și 19”? etc.
14. Acordul greșit al adverbului ***90***
a) „Acești *noi*-născuți” sau „Acești *nou*-născuți”?; „Sunt *proaspeți* sosiți” sau „Sunt *proaspăt* sosiți”?; „Problemă *grea* de rezolvat” sau „Problemă *greu* de rezolvat”? etc.
b) „*Câți* mai mulți oameni” sau „*Cât* mai mulți oameni”?; „*Cei* mai prost plătiți” sau „*Cel* mai prost plătiți”?; „*Răi*-platnici” sau „*Rău*-platnici”? etc.
15. Omiterea prepoziției „de“ în construcții atributive (de măsură) ***92***
– „Învață 25 elevi” sau „Învață 25 *de* elevi”?; „20 mii tone” sau „20 *de* mii de tone”?; „3 milioane lei” sau „3 milioane *de* lei”? etc.
16. Omiterea unor prepoziții între termeni coordonați ***93***
– „*A* avea sau nu avea” ori „*A* avea sau *a* nu avea”?; „Torturi *de* fructe, ciocolată și frișcă” sau „Torturi *de* fructe, *de* ciocolată și *de* frișcă”? etc.
17. Utilizarea prin confuzie sau substituire a unor prepoziții ***94***
– „Sediul societății *în* comuna...” sau „Sediul societății *din* comuna...”?; „luptei *între* generații” sau „luptei *dintre* generații”?; „rezidă *din* resorturile...” sau „Rezidă *în* resorturile...”? etc.
18. Omiterea unor conjuncții copulative corelative ***96***
– „Ambianța, *cât și* plăcerea” ori „*Atât* ambianța, *cât și* plăcerea”?; „*Atât* ei, și nepoții” ori „*Atât* ei, *cât* și nepoții”? etc.
19. Utilizarea greșită a conjuncției disjunctive „ori“ în locul conjuncției adversative „or“ (și invers) ***97***
– „Noi am așteptat, *ori* n-a venit” sau „Noi am așteptat, *or* n-a venit”? „*Or* au luat..., *or* sunt...” sau „*Ori* au luat..., *ori* sunt...”? etc.

Scanned with OKEN Scanner

20. Inadvertențe topice ***98***

a) „Vând pat de *copil foarte avantajos*" sau „Vând, *foarte avantajos*, pat de copil"?; „Vând cățel brak, *un an femelă*" sau „Vând cățel brak (de un an), *femelă*"? etc.

b) „Cumpărăm miere de *albine en gros*" sau „Cumpărăm, *en gros*, miere de albine"

c) „Vând casă din *cărămidă* compusă *din 3 camere*" sau „Vând casă, *din cărămidă*, cu 3 camere"? etc.

d) „Vând apartament 2 camere, *decomandat*" sau „Vând apartament 2 camere *decomandate*"?

VI. ERORI DE VOCABULAR **100**

1. Confuzii semantice (și formale) ***100***

a) Serviți (la masă) = „Luați să mâncați" sau „*Dați altora să mănânce*"?;

b) A fi examinat (de doctor) = „A fi consultat" sau „*A consulta*"?

c) Alternativă = „O soluție de ales"?

d) Mass-media = „Presa"?

e) A însera = „A insera"?; *A acroșa* = „A lovi"?; *A adjudeca* = „A câștiga"?

f) A investi = „A învesti"?; *Investitură* = „Învestitură"?

g) A debuta = „A începe"?; *A absenta* = „A lipsi"?; *A ocoli* = „A evita"?

h) A viziona = „A vedea"?; *A audia* = „A asculta"?; *A aviza* = „A aproba"?

i) Arbitrar = „Arbitral"?; *Corectură* = „Corectare"?; *Forțat* = „Fortuit"?

j) Lucrativ = „Lucrător"?; *Specios* = „Special"?; *Intrepid* = „Întreprinzător"?; Mercantil = „Mercenar"?

k) Demult = „De mult"?; *Deloc* = „De loc"?; *Devreme* = „De vreme"?; *Altădată* = „Altă dată"?; *Bineînțeles* = „Bine înțeles"? etc.

2. Expresii pleonastice ***113***

a) „*Își aduce aportul (contribuția)*" sau „*Contribuie...*", „*Participă...*"? etc.

b) „*Aniversează* 40 de *ani* de la înființarea..." sau „Aniversează *înființarea...*"?; „*Aniversează* 65 de *ani* de viață" sau „Aniversează *nașterea...*"? etc.

c) „Factorul *cel mai principal*" sau „Factorul *principal*"?; „Lucrul *foarte esențial*" sau „Lucrul *esențial*"?; „Informațiile *cele mai complete*" sau „Informațiile *complete*"? etc.

d) "Randamentul *mai superior*" sau „Randamentul *superior*"?; „Condițiile *cele mai optime*" sau „Condițiile *optime*"? etc.

e) „*strada Prelungirea* Sloboziei" sau „*Prelungirea* Sloboziei"?; „*strada Aleea* Centrală" sau „*Aleea* Centrală"?; „*strada Șoseaua* Amara" sau „*șoseaua* Amara"? etc.

f) „*Procent* de 20 la *sută*" sau „*Proporție* de 20 la sută"?; *Altercații verbale*" sau „*Altercații*"?; „*Spirit de glumă*" sau „*Spirit*" („*Glumă*")?; „*Scurtă alocuțiune*" sau „*Alocuțiune*"?; „*Atelier de croitorie*" sau „*Croitorie*"? etc.

Scanned with OKEN Scanner

3. Clișee lexicale 120
a) Ne confruntăm cu... („avem...", „întâmpinăm..."? etc.)
b) Atractiv (= „ieftin", „captivant", „accesibil", „amuzant"? etc.)
c) A demara (= „a începe", „a aborda", „a crea"? etc.); *a derula* (= „a evalua" „a decurge", „a aplica"? etc.)
d) În cadrul..., În contextul..., În perspectiva...
4. Cuvinte de umplutură („deci") 123
– „Cu ce te ocupi?" „*Deci* sunt elevă."; „Unde învățați?" „*Deci* la universitate" „Aveți microfonul." „*Deci* sărut mâna, doamnelor..." etc.

V. GLOSE 125

1. Variante literare „recomandată"/„admisă" 125
– *aici* /„aicea", *deseară*/„diseară", *despera*/„dispera", *nimeni*/„nimenea", *Mănăstire*/„Mânăstire", *Paști*/„Paște" etc.
2. Construcții abreviate 126
– B.I.G., S.O.S., P.S., N.B., V.I.P. etc.
3. Elemente de argou în școală 127
– *mișto, gagiu, nasol, blat, potol, șase, diriga* etc.
4. Elemente de argou în societate 128
– *barosan, șmenar, boschetar, parai, pont, fufă* etc.
5. Neologisme de ultimă oră 130
– *rezidență, promoțional, bancrută, logistică, clonare* etc.
6. Expresii latinești uzuale 132
– *ad-hoc, alma mater, honoris causa, curriculum vitae, mea culpa, pro domo, restitutio in integrum, statu-quo* etc.
7. Termeni englezești la modă 133
a) after-shave, fair-play, marketing, play-back, snack-bar, yesman, boom, lobby, hobby, puzzle, live, broker, stand-by, by-pass, summit, play-boy, call-girl etc.

ADDENDA 138
1. Accidente „lingvistice" pe trasee... rutiere 138
2. Familiarisme, vulgarisme și argou în limbajul presei 139

BIBLIOGRAFIE 142

Scanned with OKEN Scanner

I Erori ÎN FOLOSIREA SEMNELOR ORTOGRAFICE ȘI DE PUNCTUAȚIE

❑ Erori de punctuație în abrevierea termenilor de politețe

„DL[.]“, „D[-]L sau *DL*?
„DNA[.]“, „D[-]NA“ sau *DNA*?
„D[-]RA“ sau *DRA*?
„DVS“, „D[-]VS.“, „DVOASTRĂ“ sau *DV. / DVS. / D-VOASTRĂ*?

Constat, de o bună bucată de vreme, atât în scrierile unor persoane particulare, cât și în presă (inclusiv anumite canale de televiziune), că se încalcă frecvent regulile de abreviere (de prescurtare) a unor termeni și pronume de politețe: pe de o parte, corpul fonetic al acestora este redus deseori după criterii subiective, iar, pe de altă parte, *punctul* sau *cratima*, ca semne ortografice, sunt notate și ele după criterii arbitare, fără nici o legătură cu normele limbii noastre literare.

Pentru ca toți cei interesați să priceapă cu ușurință natura greșelilor pe care le întâlnim în unele publicații, voi oferi câteva dintre multele exemple la îndemână: „În urmă cu câteva zile l-am întâlnit pe *dl.* V. V.“ (corect: „... l-am întâlnit pe *dl* V. V.“); *Dl.* D. infirmă zvonurile spunând că societatea cu pricina...“ (corect: „*Dl* D. infirmă zvonurile...“); „... *dl.* C. M. ne-a spus...“ (corect: „... *dl* C. M. ne-a spus...“); „După cum ne informa *dna.* prof. S. A. ...“ (corect: “... *dna* prof. S. A. ...“); „S-a întâlnit cu *d-l* președinte...“ (corect: „S-a întâlnit cu *dl* președinte...“); „Este puțin probabil ca *d-l* director să vă aprobe cererea“ (corect: „este puțin probabil ca *dl* director...“); „În urmă cu câteva zile, am discutat cu *d-na* N. G., biolog...“ (corect: „...*dna* N. G., ...“); „*D-na* V. a venit la redacție însoțită de șefa ei“ (corect: „*Dna* V.); „Am luat legătura cu *d-ra* doctor V. P., medic primar Boli Interne“ (corect: „...*dra* doctor V. P. ...“); „Observațiile *dvs* nu sunt corecte“ (corect: „Observațiile *dvs[.]* nu sunt corecte)“; „Mergem împreună cu *d[-]vs.*“ (corect: „... cu *dvs[.]*“); „Știu, *dvoastră* ați afirmat că...“ (corect: „Știu, *d-voastră*...“) etc.

Pentru prevenirea greșelilor semnalate mai sus, recomandăm:

1. *Dacă în abreviere apare litera finală a cuvântului, nu se pune punct după abreviere*: *dl* (= domnul), *dna* (= doamna), *dra* (= domnișoara) etc.

2. Pronumele de politețe „dumneavoastră“ se abreviază: „*dv.*“, „*dvs.*“ sau „*d-voastră*“.

3. În stilul solemn, formulele de politețe, abreviate, sunt: „*D-lui*“ (= Domnia lui), „*D-ei*“ (= Domnia ei), „*D-ta*“ (= Domnia ta), „*D-sa*“ (= Domnia sa), „*Dvs.*“ sau „*Dv.*“ (= Domnia voastră) etc.

Scanned with OKEN Scanner

❑ Erori de punctuație în abrevierea lui „etc.“

„ETC“ sau *ETC.*?
„... ULEIURI[,] ETC.“ sau ...*ULEIURI ETC.*?
„E[.]T[.]C.“ sau *ETC.*?
„... ETC. ETC. ETC.“ sau ... *ETC.[,] ETC.[,] ETC.*?

Mi se pare paradoxal să asist, astăzi, la coexistența, în scriere (cu precădere în limbajul economic sau administrativ), alături de adoptarea „euforică“ a unor termeni și construcții „la modă“ de origine engleză, la „incapacitatea“ reală a întrebuințării corecte a unor cuvinte sau expresii de origine latină, a căror prezență în limbă durează nu de câteva decenii, ci de secole!... Pentru susținerea acestei afirmații, mă voi limita la adverbul *etcetera* a cărui ortografie în forma lui abreviată (*etc.*) este frecvent încălcată de diverși „slujitori“ ai scrisului (cu deosebire în jurnalistică). Ce recomandări sunt necesare în legătură cu prescurtarea lui „etc.“, având în vedere erorile tipice întâlnite?

1. *Se pune punct după abrevierile formate din prima silabă a cuvântului, plus consoana (sau grupul de consoane) cu care începe silaba a doua*: se scrie *etc[.]* pentru că „et-“ reprezintă prima silabă, iar „-c-“ este consoana cu care începe silaba a doua a cuvântului „etcetera“, nu cum se notează în formulările: „Să se revină la difuzarea emisiunilor televiziunilor românești ANTENA 1, TELE 7 ABC, PRO TV.. *etc*“ (corect: „... PRO TV... *etc[.]*“); „... le puteți avansa – pentru programe, tipărituri, mese comune *etc* – la următoarele conturi și bănci“ (corect: „... mese comune *etc[.]*“); „... care și-a făcut o adevărată zootehnie, unde crește porci, păsări *etc*“ (corect: „... păsări *etc[.]*“).

2. Înainte de *etc.* nu se pune virgulă, deoarece *etcetera*, provenit din latinescul literar *et caetera* (= și celelalte, și alții, și altele), *îl cuprinde pe „și“, copulativ și coordonator ca și „virgula“*, nu ca în exprimările: „Confecționăm pălării de paie [,] *etc.*“ (corect: „... pălării de paie *etc.*“); „Sindicatele vorbesc, dar nu le mai ascultă nimeni[.] *etc.*“ (corect: „... nimeni *etc.*“); „Acești indicatori se fac în funcție de populație, în funcție de numărul de elevi din școli[,] *etc.*“ (corect: „... numărul de elevi din școli *etc.*“); „... gândindu-te la vremurile de altădată când elevii erau disciplinați[,] *etc.*“ (corect: „... elevii erau disciplinați *etc.*“).

3. *Separarea* literelor prin puncte este greșită atunci când întâlnim *cuvinte compuse în alcătuirea cărora intră fragmente de cuvinte*, așa cum se vede în următoarele exemple: „Apreciem că după străzile: Progresul, Flacăra, București (închisă, deschisă, reînchisă, *e[.]t[.]c.*) următoarea stradă...“ (corect: „... reînchisă *etc.*); „S.C. COMPRIMEX S.R.L. oferă (...) piese auto: piese de schimb, acumulatori, anvelope, accesorii, uleiuri, *e[.]t[.]c.*“ (corect: „... uleiuri *etc.*“).

4. *Când apar mai mulți „etc.“ unul după altul – de obicei doi –, se pune virgulă între ei, deoarece se repetă părți de propoziție de același fel*, nu așa cum se observă în următoarea frază: „Drumurile vor fi uscate dacă (...) vor degaja rigolele de zăpadă și gheață conform *etc.[,] etc.[,] etc.*“ (corect: „... conform *etc.*[,] *etc.*[,] *etc.*“).

Scanned with OKEN Scanner

❑ *Erori de punctuație în folosirea virgulei*

1. Omiterea virgulei în apoziții

a) „SUBSEMNATA *ION MARIA* DIN...“ sau
„SUBSEMNATA[,] *ION MARIA[,]* DIN...“?
„SOȚIA MEA *ANA*“ sau „SOȚIA MEA[,] *ANA*“?
„VICEPRIMARUL[,] *M. T.*“ sau „VICEPRIMARUL *M. T.*“?

Este unanim cunoscut faptul că *virgula* este semnul de punctuație care pune cele mai multe probleme în scrierea românească actuală, extrem de supărătoare fiind nu numai omisiunea nejustificată, din diferite contexte, a acesteia, ci și echivocul semantic pe care, deseori, îl produce atunci când nu este folosită în mod adecvat, îndeosebi în *apoziții*. Îmi voi argumenta afirmațiile cu o serie de exemple extrase din diverse publicații.

Apoziția, ca atribut, are funcția de identitate sau de precizare, stând, din punct de vedere semantic (al înțelesului), pe același plan cu termenul determinat, regent. Juxtapusă, de obicei, față de elementul regent, poate fi izolată sau neizolată (prin virgulă etc.) de acesta. Cele mai frecvente valori ale apoziției sunt:

• *indicarea profesiei, a situației sociale*: „Către domnul F. *redactor-șef...*“ (corect: „Către domnul F.*[,] redactor-șef[,]*...“); „Într-o discuție cu doamna, *notar public* toate serviciile notariale...“ (corect: „... cu doamna[,] *notar public[,]* toate serviciile...“); „Delegația care a mers a fost compusă din (...) dl A.P. *deputat* și Z.G. *președinte de onoare*“ (corect: „... dl A.P.*[,] deputat[,]* și Z.G.*[,] președinte de onoare*“); „... d-na G. M., *redactor la ziarul Pământul* a avut loc la masa presei“ (corect: „... dna G. M., *redactor la ziarul Pământul[,]* a avut loc...“); „Dl. D. I. *Vicepreședinte al Consiliului județean*“ (corect: „Dl D. I.*[,] vicepreședinte al Consiliului Județean*“); „Domnul C. P. managerul S.C. SIDERCA S.A. a lansat un mesaj...“ (corect „... C. P.*[,] managerul S.C. SIDERCA S.A.[,]* a lansat...“);

• *precizarea concretă a obiectului, când acesta a fost desemnat printr-un cuvânt cu sens vag, neprecis*: „Și ce putem face noi *oamenii* împotriva limitelor date de Dumnezeu“ (corect: „...noi[,] *oamenii[,]* împotriva limitelor...“); „Subsemnata *Ion Maria* din București...“ (corect: „Subsemnata*[,] Ion Maria[,]* din București...“); „Tocmai el *cel disprețuit* a avut succes...“ (corect: „... el*[,] cel disprețuit[,]* a avut succes...“);

• *indicarea numelui*: „Premierul israelian *Benjamin Netanyahu* a ieșit câștigător din Afacerea Hebronului“ (corect: „Premierul israelian*[,] Benjamin Netanyahu[,]* a ieșit...“); „Delegația parlamentară germană a fost primită de președintele României *Emil Constantinescu*“ (corect: „... președintele României*[,] Emil Constantinescu*“); „Se deschide ușa și intră soția mea *Ana*“ (corect: “... soția mea*[,] Ana*“); „... viceprimarul*[,] Mirel Țuțuianu[,]* ...“ (corect: „... viceprimarul *Mirel Țuțuianu*...“). În primele trei cazuri, virgula izolatoare este necesară pentru că demnitățile amintite etc. sunt singulare, pe când în ultimul caz, demnitatea respectivă neaparținând, în plan teritorial, unui singur subiect, virgula e contraindicată.

Scanned with OKEN Scanner

b) „IERI, PRIMUL-MINISTRU *RADU VASILE* L-A PROPUS PE...“ sau
„... primul-ministru*[,] Radu Vasile[,]* l-a propus pe...“?

Lucrările de gramatică ne precizează că *apoziția* este „un atribut substantival care se identifică din punctul de vedere al înțelesului cu substantivul sau pronumele la care se referă“ (*I. Coteanu*), ea putând să fie simplă sau dezvoltată și, de obicei, juxtapusă față de termenul determinat, deci neizolată sau izolată de acesta printr-o pauză (marcată, în scris, prin virgulă, linii de pauză sau paranteze), după cum apoziția formează cu termenul explicat o unitate sau este considerată drept o explicație nu neapărat necesară.

Spre deosebire de celelalte atribute, funcția principală a apoziției este de identificare chiar atunci când e izolată, ea exprimând aceeași realitate ca substantivul pe care îl determină. Din păcate, în practica scrisului publicistic din zilele noastre se ignoră tot mai des punctuația apozițiilor, producându-se confuzii nedorite, de ordin semantic, între formele izolate și cele neizolate, așa cum se observă, de pildă, în următoarele construcții: „Am urcat pe dealul Cotroceniului pentru o nouă întâlnire cu președintele *Emil Constantinescu*“; „România va fi reprezentată de ministrul de externe *Andrei Pleșu*“; „Ieri, primul-ministru *Radu Vasile* l-a propus pe...“; „Ministrul transporturilor *Traian Băsescu* va face proba că...“; „... la realizarea lor o contribuție covârșitoare având managerul general *C.N.*, directorul economic *P.N.*, directorul tehnic *A.P.*, directorul comercial *I.S.*...“.

Apozițiile subliniate mai sus trebuia, corect, să fie separate prin pauză (marcată în scris prin virgulă) de termenii explicați pentru că: „președintele“ României, fiind unul singur, nu e greu de recunoscut, numele lui Emil Constantinescu putând fie să lipsească din context, fie să se adauge apozitiv, dar izolat, funcției ce o deține (deci: „... cu președintele*[,] Emil Constantinescu*“); la fel, neexistând mai mulți „miniștri de externe“ (dintre care să se detașeze Andrei Pleșu!), mai mulți „prim-miniștri“ (dintre care să se evidențieze Radu Vasile!) sau mai mulți „miniștri ai transporturilor“ (dintre care să se impună Traian Băsescu!), apozițiile ce indică numele demnitarilor se izolează de cuvintele determinate ce exprimă funcțiile îndeplinite (deci: „... de ministrul de externe*[,] Andrei Pleșu*“; „... primul-ministru*[,] Radu Vasile[,]* l-a propus pe...“; „Ministrul transporturilor*[,] Traian Băsescu[,]* va face proba că...“). În exemplele următoare, pornind de la premisa că o întreprindere are un singur „manager general“ etc., apozițiile se scriu izolat (deci: „... managerul general*[,] C.N. [,]* directorul economic*[,] P.N. [,]* directorul tehnic*[,] A.P. [,]* directorul comercial*[,] I.S.*“). În ultimul exemplu, apozițiile indică, tot explicativ, felul demnităților unor persoane ale căror nume sunt, prin ele însele, suficient de clare pentru a fi identificate (deci: „... dl A.P.*[,] deputat[,]* și Z.G. *[,] președinte de onoare*“). [Abrevierile numelor proprii ne aparțin.]

c) „PREȘEDINTELE UDMR, *MARKO BELA* ȘI...“ sau
„PREȘEDINTELE UDMR, *MARKO BELA[,]* ȘI...“?

Apoziția, substantivală sau pronominală (simplă sau dezvoltată), este un atribut, de regulă în cazul nominativ, care stă, din punct de vedere semantic, pe același plan cu determinatul său (nume sau pronume), exprimând o identitate cu termenul determinat.

Scanned with OKEN Scanner

Atunci când apoziția este urmată de compliniri, ea se izolează în mod obișnuit prin virgulă pentru că, din punct de vedere logic, vorbitorul, care folosește numele sau pronumele, „știe dinainte despre cine este vorba" (Gramatica Academiei). Deci sunt greșite formulările de tipul: „Drept pentru care dom' G. L. directorul Protecției Plantelor locale a desființat postul respectiv..." (corect: „... dom' G. L., directorul Protecției Plantelor locale*[,]* a desființat...") sau „Directorul Muzeului «Dunării de Jos» dl M. N. organizează în continuare o conferință de presă..." (corect: „Directorul Muzeului «Dunării de Jos»*[,]* dl M. N.*[,]* organizează...").

Dacă unii autori (ca în exemplele sus-amintite) neglijează complet izolarea apoziției (omițând să pună virgulă și înainte, și după atribut), sunt nedumerit de ce în alte cazuri virgula apare doar înaintea apoziției, uitându-se că *izolarea presupune implicit marcarea prin virgulă și a limitei finale a întregului ansamblu apozitiv, indiferent de mărimea lui*: „Președintele juriului, prof. univ. dr. G. O. este..." (corect: „Președintele juriului, prof. univ. dr. G. O. *[,]* este..."); „Domnul doctor V. G., director adjunct pentru Reformă la Direcția Sanitară a declarat... " (corect: „Domnul doctor V. G., director adjunct pentru Reformă la Direcția Sanitară*[,]* a declarat..."); „Directorul societății, dl. Gh. N. zice..." (corect: „Directorul societății, dl Gh. N.*[,]* zice..."); „Președintele UDMR, Marko Bela și senatorul Verestoy Attila au declarat..." (corect: „Președintele UDMR, Marko Bela*[,]* și..."); „Spicuind din intervenția d-lui V., fost purtător de cuvânt al PNȚCD am reținut..." (corect: „... dlui V., fost purtător de cuvânt al PNȚCD*[,]* am reținut..."); „Fostul membru PNȚCD, M. C. se agită, în timp ce..." (corect: „Fostul membru PNȚCD, M. C.*[,]* se agită..."); „domnul S., director adjunct la R.A.G.C.L. ne-a făcut următoarea declarație..." (corect: „... domnul S., director adjunct la R.A.G.C.L.*[,]* ne-a făcut..."); „... domnul N., membru P.D.S.R., coleg de partid cu domnul A. are nedumeriri..." (corect: „... domnul N., membru P.D.S.R, coleg de partid cu domnul A.*[,]* are nedumeriri...").

2. Omiterea virgulei în vocative

„*TACHE* FII CUMINTE" sau „*TACHE[,]* FII CUMINTE"?
„AI AJUNS *DOM'LE* SĂ..." ori „AI AJUNS[,] *DOM'LE*, SĂ..."?
„NU *DOMNULE DIRECTOR*" sau „NU[,] *DOMNULE DIRECTOR*"?

Un fenomen destul de răspândit în exprimarea scrisă actuală (nu numai colocvială, ci și publicistică) îl reprezintă neglijarea *virgulei*, în propoziție sau frază, atunci când sunt utilizate *substantivele în vocativ* (proprii sau comune, cu sau fără determinări).

Exemplele de mai jos, deficitare prin nerespectarea semnelor de punctuație, respectiv a virgulei, relevă frecvența acestui fenomen. Pentru a fi mai ușor înțelese aceste erori – în scopul prevenirii lor –, voi aminti, în prealabil, regulile impuse, în acest sens, de limba literară:

Vocativul este cadrul adresării directe, al unei chemări adresate cuiva pentru a-i atrage atenția asupra unei comunicări. De regulă, *el este izolat de enunțul ce-l conține,*

919018
BIBLIOTECA JUDETEANA „GH.ASACHI" IASI
Scanned with OKEN Scanner

fie având funcția de semnal, de adresare, fie însoțind propoziții imperative sau interogative (uneori, eliptice de predicat), poziția vocativului nefiind fixă, însă, *indiferent de topică, el se desparte prin virgulă de propoziția* din care face parte. Vocativul poate să apară:

a) *de obicei, la începutul propoziției sau al frazei*: „- *Tache* fii cuminte" (corect, „- *Tache[,]* fii cuminte"); „- *Domnule director* și astăzi a sosit o scrisoare de protest" (corect: „- *Domnule director[,]* și astăzi a sosit o scrisoare de protest"); „- *Măi fraților* da' pe unde erați?" (corect: „- *Măi fraților*, da' pe unde erați?");

b) *la mijlocul propoziției sau al frazei*: „Vă mărturisesc *stimați cititori* că toate acestea nu au legătură cu vreun personaj local" (corect: „Vă mărturisesc, *stimați cititori[,]* că toate acestea..."); „-Ce ați zice *domnule primar* de diversificarea mijloacelor de transport în comun?" (corect: „-Ce ați zice*[,] domnule primar[,]* de diversificarea..."); „-Ai ajuns *dom'le* să te ții de nimicuri" (corect: „-Ai ajuns*[,] dom'le[,]* să te ții de nimicuri"); „Sperăm să țineți seama *domnilor guvernanți* și de faptul că..." (corect: „Sperăm să țineți seama*[,] domnilor guvernanți[,]* și de faptul că...");

c) *la sfârșitul propoziției sau al frazei*: „-Nu *domnule director.*" (corect: „-Nu*[,] domnule director.*"); „-Cu alte cuvinte, cine ridică primul piatra *stimate domn*?" (corect: „... cine ridică primul piatra*[,] stimate domn*?"), „-Ce faci aici *David*? -Stai pe întuneric *David*?" (Corect: „-Ce faci aici*[,] David*? -Stai pe întuneric*[,] David*?"); „-Nu știu care e situația reală *domnule președinte*!" (corect: „-Nu știu care e situația reală*[,] domnule președinte*!").

3. Omiterea virgulei în construcții incidente

„*ZĂU* TOTUL SE REZOLVĂ" sau „*ZĂU[,]* TOTUL SE REZOLVĂ"?
„ȘI *CRED EU* AU AJUNS..." sau „ȘI*[,] CRED EU[,]* AU AJUNS..."?
„TOATE BUNE *VEȚI ZICE*" sau „TOATE BUNE*[,] VEȚI ZICE*"?

După *Gramatica Academiei*, „incidente" sunt acele cuvinte și construcții care aduc o comunicare suplimentară în interiorul unei comunicări de bază. Cuvintele și construcțiile incidente nu fac parte din structura comunicării în care sunt introduse, adică sunt nelegate sintactic de propoziția sau de fraza în care apar și constituie propoziții sau fraze de sine stătătoare. Rostite cu o intonație deosebită, *aceste construcții sunt „izolate prin pauze care se redau grafic prin virgule, linii de pauză sau paranteze*". Deși, din punct de vedere gramatical, ele nu sunt legate de contextul în care apar, se leagă totuși prin conținut de acesta, arătând fie atitudinea vorbitorului față de întreaga comunicare sau față de o anumită parte a ei, fie aducând o explicație sau o completare, pe care vorbitorul o consideră necesară în lămurirea aspectelor exprimate.

Faptul că aceste cuvinte și construcții incidente nu sunt ușor identificate (de către vorbitorii care își așternd ideile pe hârtie) este dovedit de nesiguranța cu care sunt izolate, *virgula* fiind omisă ori total, ori parțial, cum se observă mai jos, când propozițiile incidente sunt redate prin:

a) *o interjecție sau o construcție exclamativă: „Zău* totul se rezolvă" (corect: *„Zău[,]* totul..."); „Și *uite așa*, apelând la tot felul de artificii și tertipuri, primarii noștri încep să

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ "GH. ASACHI" IAȘI
81040

Scanned with OKEN Scanner

se îmbogățească și nu știu de unde" (corect: „Și*[,] uite așa*, apelând la..."); „Un Mitsubishi roșu și *acum atenție*, un Scorpio alb..." (corect: „... și*[,] acum atenție*, un Scorpio alb...");

b) *un adverb predicativ sau o locuțiune adverbială predicativă* (cu sau fără compliniri): „*Desigur* lucrurile au luat o cu totul altă întorsătură" (corect: „*Desigur[,]* lucrurile..."); „... sau *mai bine zis*, absența civilizației" (corect: „... sau*[,] mai bine zis*, absența..."); „Dar *chiar așa*, cum arată profesorul ideal?" (corect: „Dar*[,] chiar așa*, cum..."); „Viața *fără îndoială* are și părțile ei frumoase" (corect: „Viața*[,] fără îndoială[,]* are...");

c) *un verb predicativ sau copulativ (însoțit de nume predicativ):* „Până aici toate bune și la locul lor *veți zice*" (corect: „... la locul lor*[,] veți zice*"); „Noaptea, *suntem informați* au început «buzunărelile», iar unii polițiști ne-au spus că le este frică să circule prin zonă" (corect: „Noaptea, *suntem informați[,]* au început..."); „Pentru că *este cert*, actele de contrabandă și corupție... (corect: „Pentru că*[,] este cert*, actele..."); „Îmi aduc aminte de o mișcare sindicală cu rezonanță (de prin '93) *cred*" (corect: „... cu rezonanță (de prin '93)*[,] cred*"); „A mers prost, *e adevărat* dar, în ultimul timp, ele încep să producă profitabil" (corect: „A mers prost, *e adevărat[,]* dar în ultimul timp...");

d) *o propoziție formată dintr-un număr mai mare sau mai mic de termeni*: „Și *cred eu*, au ajuns la lichidare" (corect: „Și*[,] cred eu*, au ajuns la lichidare"); „Pentru neorganizare de licitații *vă spunem*, nu există nici o sancțiune" (corect: „Pentru neorganizare de licitații*[,] vă spunem*, nu există..."); „În jurul orei 13.00 a mai sunat unul, ca la ora 14.00 să mai sosească doi – pentru că *susțineau dânșii* așa au fost anunțați" (corect: „... pentru că*[,] susțineau dânșii[,]* așa..."); „Nu sunt plătite decât la «bucată», *cum se zice* și sunt plătite numai acele informații care plac ..." (corect: „... decât la «bucată», *cum se zice[,]* și numai..."); „...în prezența jurnaliștilor, concluziile unei partide care *spunem noi, poate cu subiectivism*, a avut un rezultat logic" (corect: „... care*[,] spunem noi...*"); „Am aflat *pentru că el nu a observat*, că pe hol se aflau și... " (corect: „Am aflat*[,] pentru că el nu a observat*, că pe hol...").

4. Omiterea virgulei în adrese

„PIAȚA PRESEI LIBERE NR. 1" sau *PIAȚA PRESEI LIBERE[,] NR.1*?
„CP 12-323 BUCUREȘTI 78100" sau *CP 12-323, BUCUREȘTI[,] 78100*?

Mă voi referi în continuare la desele „inadvertențe" pe care diferitele persoane juridice sau fizice le comit, fie în corespondența zilnică, fie în anunțurile publicitare, atunci când dau informațiile cuvenite asupra denumirii *străzii* (*căii, aleii, bulevardului, șoselei, intrării, pasajului* etc.) unde își au sediul sau domiciliul.

În strânsă legătură cu erorile semnalate mai sus se află și modul defectuos în care, de nenumărate ori, în redactarea unei adrese, nu se folosește corespunzător *virgula*, conducând, inevitabil, la confuzii.

Scanned with OKEN Scanner

Voi exemplifica mai departe câteva enunțuri, deficitare sub raportul punctuației, preluate din presă: *„Piața Presei Libere nr. 1“*; *„str. Progresul bl. A$_1$“*; *„8500 Călărași str. București nr. 352“*; *„... prin depozitul en gros din str. Știrbei Vodă nr. 1“*; *„... la sediul primăriei din str. 1 Decembrie 1918 nr. 3“*; *„CP 12-323 București 78100“* etc.

Aspectele demne de semnalat sunt cel puțin două:

a) *Orice adresă, indiferent de lungimea ei, reprezintă un lanț de termeni generici (stradă, număr, bloc, scară, etaj, apartament, localitate, județ, cod), care se enumeră, despărțiți prin virgulă*, asemenea structurii unui complement circumstanțial multiplu, deci exemplele date devin corecte numai dacă sunt scrise astfel: *„Piața Presei Libere[,] nr. 1“*; *„str. Progresul[,] bl. A1“*; *„8500[,] Călărași[,] str. București[,] nr. 352“*; *„... str. Știrbei Vodă[,] nr. 1“*; *„... str. 1 Decembrie 1918[,] nr. 3“*; *„CP 12-323[,] București[,] 78100“* etc.

Altminteri, dacă între acești termeni lipsește virgula, se induce ideea greșită – într-un exemplu, ca *„Piața Presei Libere nr. 1“* – că, de fapt, există un număr infinit de asemenea „piețe“: *„Piața Presei Libere nr. 2“*, *„Piața Presei Libere nr. 3“*... etc., ceea ce este un neadevăr.

b) *Omiterea virgulei înaintea prepoziției „din“* – în sintagme de tipul: *„... depozitul en gros din str. Știrbei Vodă...“* ori *„... sediul primăriei din str. 1 Decembrie 1918...“* – *creează confuzia de neînlăturat că „depozitul“ ori „primăria“ nu sunt singulare pe raza localității respective*, fiecărei străzi corespunzându-i un „depozit en gros“ sau o „primărie“, ceea ce, de asemenea, nu este adevărat. (Deci, corect, trebuie scris: *„... depozitul en gros[,] din str. Știrbei Vodă“* ori *„... sediul primăriei[,] din str. 1 Decembrie 1918...“*).

5. Omiterea virgulei înaintea conjuncțiilor adversative

„INCREDIBIL *DAR* ADEVĂRAT“ sau „INCREDIBIL*[,] DAR* ADEVĂRAT“?
„UNII S-AU SUPĂRAT *IAR* ALȚII...“ ori „... S-AU SUPĂRAT*[,] IAR* ALȚII...“?
„NU LOCUL... *CI* OMUL...“ sau „NU LOCUL...*[,] CI* OMUL...“?

Nu numai în diferitele documente oficiale, ci și în numeroase articole de presă se constată frecvent o eroare: *omiterea virgulei din fața conjuncțiilor adversative*, care, potrivit normelor limbii literare, au rolul de a coordona, de a lega două părți de propoziție sau două propoziții cu funcții sintactice asemănătoare.

Din cauza marii frecvențe pe care o au construcțiile deficitare din acest punct de vedere, voi oferi o serie de enunțuri care păcătuiesc prin lipsa virgulei dinaintea următoarelor conjuncții adversative:

a) *dar*: „În armată se poate ieși la raport *dar* la ...“ (corect: „... la raport*[,] dar* la...“); „F.C. Național se ține tare *dar* ...“ (corect: „...se ține tare*[,] dar*...“); „Măi tată, am făcut și rezbelul *dar* ce văd acuma mă îngrozește“ (corect: „... și rezbelul*[,] dar* ce văd...“); „Motivele sunt cele pe care le-am prezentat *dar* în cererea de demisie sunt expuse altele“ (corect: „... le-am prezentat*[,] dar*...“); „Domnul S. a afirmat că producția de grâu

Scanned with OKEN Scanner

este mare *dar* nu s-a arătat nimeni interesat" (corect: „...este mare*[,] dar* nu..."); „O firmă din Budapesta dorea să achiziționeze orz *dar* problema principală rămâne preluarea producției" (corect: „...să achiziționeze orz*[,] dar*..."); „Există un program de subdivizare în mai multe subunități *dar* acesta nu rezolvă..." (corect: „...în mai multe subunități*[,] dar* acesta..."); „E drept că nu s-a precizat anul *dar* tot de Crăciun era vorba" (corect: „... nu s-a precizat anul*[,] dar* tot...");

b) *iar*: „ „Evidența absențelor de la școală se ține pe calculator *iar* legătura cu familia este indispensabilă" (corect: „...pe calculator*[,] iar* legătura cu..."); „Suprafața construită este de 523 mp *iar* suprafața desfășurată este de 1930 mp" (corect: „...este de 523 mp*[,] iar* suprafața..."); „care înainte funcționau aiurea *iar* acum stau, e drept, la aceeași oră" (corect: „...funcționau aiurea*[,] iar* acuma..."); „Așa ca să fie harababura întreagă *iar* cacofonia să fie (...) un fel de Simfonie a destinului" (corect: „... harababura întreagă*[,] iar* cacofonia..."); „Nu toți au suportat ușor criticile, pentru că unii s-au supărat *iar alții* au auzit doar ce le-a convenit" (corect: „... unii s-au supărat*[,] iar* alții...");

c) *ci*: „Nu locul sfințește omul *ci* omul sfințește locul." (corect: „Nu locul sfințește omul*[,] ci* omul..."); „Nu este vorba de un elev indisciplinat *ci* de unul foarte silitor." (corect: „Nu este vorba de un elev indisciplinat*[,] ci* de unul..."); „... faptele nu se petrec acolo *ci* în câteva blocuri din vecinătate" (corect: „... nu se petrec acolo*[,] ci* în câteva blocuri...") etc.

6. Omiterea virgulei în coordonarea adversativă prin juxtapunere

„BĂLĂCEALĂ NU COMERȚ" sau „BĂLĂCEALĂ*[,] NU* COMERȚ"?
„MONOGAMI NU POLIGAMI" sau „MONOGAMI*[,] NU* POLIGAMI"?
„SPECTATORII SUFERĂ NU ACTORII" sau „... SUFERĂ*[,] NU* ACTORII"?

De regulă, unitățile sintactice coordonate adversativ – fie din cadrul frazei, fie din cel al propoziției – se leagă cu ajutorul conjuncțiilor *dar, însă, ci, iar* și *or*. În vorbire, precum și în scriere, aceste conjuncții pot să lipsească, fără ca raportul adversativ să se modifice, cu o condiție însă: în *juxtapunere* (care ia locul *joncțiunii*), unul dintre termeni – parte de propoziție sau propoziție – să fie negativ! (*Juxtapunerea* se realizează de obicei prin *virgulă*.) Necunoscându-se aceste cerințe, destul de mulți oameni fac greșeala de a nu mai despărți prin virgulă elementele coordonate adversativ prin alăturare, nemarcând, astfel, „opoziția" dintre „pozitiv" și „negativ":

a) *la nivelul frazei*: „Un om cu demnitate trebuie să se retragă cu demnitate *nu* să aștepte un vot" (corect: „... cu demnitate*[,] nu* să aștepte..."); „Vă vine sau nu să credeți *nici* astăzi nu am primit acest raport" (corect: „Vă vine sau nu să credeți*[,] nici* astăzi nu am primit..."); „*Nu* este deturnare de fonduri este vorba de aceeași investiție" (corect: *Nu* este deturnare de fonduri*[,]* este vorba de..."); „... trebuie să stați în secție *nu* să stați pe stradă" (corect: „să stați în secție*[,] nu* să stați..."):

Scanned with OKEN Scanner

b) *la nivelul propoziției verbale*: „Potrivit unei interlocutoare, la alegerile locale a apărut în față zațul *nu* caimacul“ (corect: „... a apărut în față zațul*[,] nu* caimacul“); „Spectatorii suferă *nu* actorii“ (corect: „Spectatorii suferă*[,] nu* actorii“); „... ei și-au programat reluarea campionatului pe 09.08 *nu* pe 02.08“ (corect: „... pe 09.08*[,] nu* pe 02.08“); „Românii sunt monogami *nu* poligami“ (corect: „Românii sunt monogami*[,] nu* poligami“); „... data viitoare, rândurile ce le vom scrie vor fi trase cu cadență de armă automată *nu* ca acum“ (corect: „... vor fi trase cu cadență de armă automată*[,] nu* ca acum“); „Când am auzit, mi s-a luminat fața *nu* alta“ (corect: „... mi s-a luminat fața*[,] nu* alta“); „... politica liberală, în viziunea sa, gândește acest oraș cu oameni bogați *nu* cu incapabili social“ (corect: „... cu oameni bogați*[,] nu* cu incapabili social“);

c) *la nivelul propoziției nominale*: „Mizerie *nu* glumă“ (corect: „Mizerie*[,] nu* glumă“); „Bălăceală *nu* comerț“ (corect: „Bălăceală*[,] nu* comerț“).

7. Introducerea inutilă a virgulei între subiect și predicat

„ACESTA[,] A AFIRMAT CĂ...“ sau „ACESTA A AFIRMAT CĂ...“?
„TRIBUNALUL JUDEȚEAN[,] ORGANIZEAZĂ...“ sau „TRIBUNALUL JUDEȚEAN ORGANIZEAZĂ...“?

O greșeală de punctuație, de neînțeles în zilele noastre, este despărțirea, prin virgulă, a subiectului unei propoziții de predicatul său (subiectul putând să fie, la nivelul frazei, o subordonată subiectivă). Conform *Îndreptarului ortografic, ortoepic și de punctuație*, acestea nu se despart prin virgulă:

- *La nivelul propoziției:*

a) când subiectul nu este însoțit de determinări: „*Ceea ce*[,] *a dus* la concluzia că...“ (corect: „*Ceea ce a dus...*“); „*Acesta*[,] *a afirmat* că...“ (corect: „*Acesta a afirmat* că...“); „*Radu Ion*[,] *are* 39 de ani și...“ (corect: „*Radu Ion are...*“); „*Sindicatul*[,] *dă* și el...“ (corect: „*Sindicatul dă...*“); „*Eu*[,] *cred* că trebuie făcut ceva...“ (corect: „*Eu cred...*“); „Actuala *echipă*[,] *este o echipă* pe care nu o găsești pe toate drumurile“ (corect: „...*echipă este o echipă...*“); „În Bretania, *vâscul*[,] *este așezat* pe ușă sau pe poarta caselor“ (corect: „... *vâscul este așezat...*“);

b) când subiectul poate fi însoțit de determinări (fără caracter explicativ sau incident): „*Ministrul* de interne[,] *a informat* că...“ (corect: „*Ministrul* de interne *a informat...*“); „*Secretarul* general al PNȚCD[,] *va vizita...*“ (corect: „*Secretarul* general al PNȚCD *va vizita...*“); „*Tribunalul* București[,] *organizează...*“ (corect: „*Tribunalul* București *organizează...*“); „...*procesul* de restructurare[,] *continuă*“ (corect: „...*procesul* de restructurare *continuă*“); „*Echipa* domnului N.[,] *joacă* totuși cu...“ (corect: „*Echipa* domnului N. *joacă...*“); „*Domnul* D. M.[,] ne-*a cerut* să...“ (corect: „*Domnul* D. M. ne-*a cerut...*); „Distinsul *președinte*[,] *a supus* la vot...“ (corect: „...*președinte a supus...*“); „*Sucursala* Județeană[,] *majorează* dobânzile...“ (corect: „*Sucursala* Județeană *majorează...*“); „*Membrii* ARPIM[,] *au propus* ca...“ (corect:

Scanned with OKEN Scanner

„*Membrii* ARPIM *au propus...*"); „*Recoltarea, transportul* și *folosirea* ca materie primă[,] *era subvenționată*" (corect: „*Recoltarea, transportul* și *folosirea* ca materie primă *erau subvenționate*");

• *La nivelul frazei* - propoziția subiectivă de regenta ei (indiferent de locul pe care îl ocupă): „*Trebuie*[,] *să mergem la doctor.*" (corect: „*Trebuie să mergem la doctor.*"); „*Se pare*[,] *că România are dreptul la...*" (corect: „*Se pare că România are dreptul la...*).

8. Introducerea inutilă a virgulei între verbul regent și complementul direct (completiva directă)

„NU AVEAM[,] SEDIU" sau „NU AVEAM SEDIU"?
„PRECIZA[,] URMĂTOARELE" sau „PRECIZA URMĂTOARELE"?
„POT[,] SĂ SE BUCURE" sau „POT SĂ SE BUCURE"?

Între *subiect* și *predicat* (neseparate de o construcție explicativă sau incidentă), între *subiectivă* și *regenta* ei, între *predicativă* și *regenta* ei, indiferent de topică, *virgula nu este îngăduită*, ea nefiind admisă nici în alte „situații gramaticale determinate, în care natura raporturilor sintactice, mai strânse, nu îngăduie în general pauza" (*G. Beldescu*). Despre câteva dintre acestea am vorbit. Utilizarea „întâmplătoare" a virgulei (în despărțirea subiectului de predicat) are loc, într-un grad extrem de ridicat, și între *complementul direct* și verbul regent, după care este așezat imediat, și între *completiva directă* și regentă, după care este așezată imediat.

De obicei, complementul direct este așezat după verb deoarece arată obiectul asupra căruia trece nemijlocit acțiunea verbului; la fel, propoziția subordonată completivă directă apare, de cele mai multe ori, după verbul - din propoziția regentă - de care depinde. Și într-un caz, și într-altul, elementul determinant (subordonat) nu se desparte prin virgulă de determinatul (regentul) său. (Virgula între predicat și complementul direct imediat următor se pune numai în cazul unor intercalări.)

Cazurile concrete de încălcare a acestor norme de punctuație sunt foarte numeroase, presa oferindu-mi cu „generozitate" exemplele care urmează: „Nu trebuie să uitați[,] că la începutul adunării trebuie..." (corect: „...să uitați că..."); „...care știu și pot[,] să se bucure de această sărbătoare legală" (corect: „...care știu și pot să se bucure..."); „Mulți dintre comercianți nu au crezut însă[,] că acest lucru se va întâmpla cu adevărat" (corect: „...nu au crezut însă că acest lucru..."); „Nu înțeleg cum a ajuns acest raport la anumiți consilieri, cum la fel nu înțeleg[,] cum a ajuns procesul-verbal citit în ședință de domnul N." (corect: „...nu înțeleg cum a ajuns procesul-verbal..."); „Dar nimeni din cei veniți din afară nu avea de unde știi[,] că în mijlocul acelui lux ostentativ... " (corect: „...nu avea de unde știi că în mijlocul..."); „O vorbă din popor spune[,] că niciodată nu este prea târziu când vrei să faci ceva" (corect: „O vorbă din popor spune că niciodată..."); „Atunci am vrut să încerc și eu[,] să gust, să văd dintr-o simplă curiozitate ..." (corect: „...să încerc și eu să gust..."); „...am avut și

Scanned with OKEN Scanner

puțină jenă că nu aveam[,] sediu“ (corect: „...nu aveam sediu“); „Oricum am asistat în liniște la «coborârea» Daciei cățărate pe bara din fața magazinului și am aflat[,] că acolo ajunsese din cauza impactului...“ (corect: „...și am aflat că acolo ajunsese...“); „În iunie 1947 s-a votat «legea de circulație a bunurilor agricole», care interzicea celor ce nu aveau ca unică ocupație agricultura[,] dreptul de a cumpăra pământ“ (corect: „...interzicea... dreptul de a cumpăra pământ“); „S.C. BI-VIO S.R.L. dorește în prag de Nou An tuturor salariaților și clienților[,] multă sănătate și numai gânduri bune!“ (corect: „...dorește... multă sănătate și numai gânduri bune!“).

9. Introducerea inutilă a virgulei între verbul regent și complementul indirect (completiva indirectă)

„ERAM HOTĂRÂT[,] SĂ NU FAC...“ sau „ERAM HOTĂRÂT SĂ NU FAC...“?
„SE GÂNDEȘTE[,] CĂ VOR APĂREA...“ sau „SE GÂNDEȘTE CĂ...“?

Ca și complementul direct, cel *indirect* este așezat, de obicei, imediat după verbul regent (ceea ce înseamnă că între verb și complementul indirect nu pot apărea și complemente circumstanțiale). La nivelul frazei, propoziția subordonată *indirectă* apare, și ea, de cele mai multe ori, după verbul de care depinde din propoziția regentă (între verbul regent și propoziția completivă indirectă putând să apară diverse părți de propoziție).

După cum subiectul nu se desparte prin virgulă de predicat ori complementul direct așezat imediat după predicat nu se desparte prin virgulă de acesta, asemănător și *complementul indirect așezat imediat după verbul regent nu se desparte prin virgulă*, regulă valabilă și în cadrul frazei, unde *completivele* ind*irecte așezate după regentă nu se despart prin virgulă* (superfluă, cum se știe, în mod analog, între subiectivă și regentă, între predicativă și regentă, între atributivă neizolată și regentă, între completivă directă și regentă – în acest din urmă caz completiva trebuind să-i urmeze imediat regentei).

Greșelile de punctuație legate de folosirea virgulei în propoziție și frază sunt, în general, extrem de numeroase, fie în sensul că, acolo unde este necesară, ea este omisă, fie în sensul că, unde este inutilă, ea este pusă fără nici un fel de motivație gramaticală. Exemplele ce urmează, spicuite din presă, demonstrează „pe viu“ cele afirmate mai sus:

„Partea a doua a eseului dedicat de Henri Zalis[,] creației lui Nicolae Breban“ (corect: „... dedicat de Henri Zalis creației lui Nicolae Breban“); „Eram hotărât[,] să nu fac nici un comentariu referitor la punctele de vedere ale celor care se ascund în spatele semnăturii“ (corect: „Eram hotărât să nu fac nici un comentariu...“); „După decembrie 1989, categoria pe care o reprezintă femeile s-a lovit[,] de complexul...“ (corect: „...s-a lovit de complexul...“); „Antrenorul... se gândește[,] că vor apărea și alții la fel de buni“ (corect: „...se gândește că vor apărea...“); „Camera de Comerț, Industrie și Agricultură oferă[,] tuturor firmelor interesate...“ (corect: „...oferă tuturor firmelor interesate...“); „Membrii prezenți au avut ocazia să priceapă[,] că tot circul pornește de la rivalitățile și dorința de a-și disputa

Scanned with OKEN Scanner

influența“ (corect: „...să priceapă că tot circul...“), „S.C. STOSON S.R.L., prin domnul V. S., transmite[,] tuturor toate gândurile bune“ (corect: „... transmite tuturor toate gândurile bune...“); „Dedic această poezie[,] tuturor bătrânilor din căminele de bătrâni din țară“ (corect: „Dedic această poezie tuturor bătrânilor...“); „Dorim să nu fim bănuiți sau învinuiți[,] de fapte rele...“ (corect: „...să nu fim bănuiți sau învinuiți de fapte rele...“).

10. Introducerea inutilă a virgulei după „deci“

„*DECI[,]* NU E O POVESTE!“ sau „*DECI* NU E O POVESTE!“?

În legătură cu punctuația limbii române, se pot face comentarii interminabile, îndeosebi în ce privește utilizarea *virgulei*, care „arată felul în care fraza și propoziția se despart în elementele lor constitutive pe baza raporturilor sintactice dintre ele“ (*Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație*).

La rândul lor, raporturile dintre propoziții sunt marcate, de regulă, prin conjuncții, iar conjuncția se pune, în principiu, înaintea propoziției pe care o introduce. Conjuncția *„deci“* (alături de *„însă“*, uneori și de *„dar“*) poate să fie pusă și în mijlocul sau la sfârșitul propoziției conclusive („Cuget, *deci* exist“; „Ai carte, ai *deci* parte“; „Ai carte, ai parte *deci*“). Când este așezată în interiorul propoziției, conjuncția *„deci“* nu se desparte prin virgulă, regulă nerespectată în propoziția: „Se impune[,] *deci[,]* un program de măsuri.“ (corect: „Se impune *deci* un program de măsuri.“).

Conjuncția „deci“ nu se desparte prin virgulă de restul propoziției conclusive nici atunci când aceasta este despărțită prin punct de propoziția sau de propozițiile anterioare cu care se coordonează, așa cum, greșit, au procedat autorii citatelor de mai jos, extrase din presa actuală:

„Deci[,] noi putem să cerem regiei să anuleze aceste contracte“ (corect: *„Deci* noi putem să cerem regiei...“); *„Deci[,]* s-a făcut schimbul între Ocolul Silvic și ROMSILVA“ (corect: *„Deci* s-a făcut schimbul...“); *„Deci[,]* este o zonă galbenă, hașurată“ (corect: *„Deci* este o zonă galbenă,...“); *„Deci[,]* acolo nu se poate autoriza construirea unui abator“ (corect: *„Deci* acolo nu se poate autoriza...“); „Deci[,] nu e o poveste!“ (corect: *„Deci* nu e o poveste!“); *„Deci[,]* să demolăm tot ce s-a construit ilegal acolo“ (corect: *„Deci* să demolăm...“); *„Deci[,]* porumbul nu prea a avut căutare“ (corect: *„Deci* porumbul nu prea a avut...“); *„Deci[,]* toate variantele au picat“ (corect: *„Deci* toate variantele...“); *„Deci[,]* am început de la zero încercând să înțeleg despre ce este vorba“ (corect: *„Deci* am început de la zero...“); *„Deci[,]* este o atitudine pe care mi-o asum“ (corect: *„Deci* este o atitudine...“); *„Deci[,]* acesta a fost motivul pentru care vi s-a cerut punctul de vedere?“ (corect: *„Deci* acesta a fost motivul...“); *„Deci[,]* nu cred că ei vor abandona munca de Poliție definitiv întrucât ...“ (corect: *„Deci* nu cred că ei vor abandona...“); *„Deci[,]* un om care trebuie să apere legea!“ (corect: *„Deci* un om care trebuie...“); *„Deci[,]* abia de la anu' să se rezolve cu problemele tehnice și cu livrarea apei calde și a căldurii...“ (corect: *„Deci* abia...“) etc.

Scanned with OKEN Scanner

11. Introducerea inutilă a virgulei înainte și după „însă", „deci", „totuși"

„TOATE[,] *ÎNSĂ*[,] VORBESC..." sau „TOATE *ÎNSĂ* VORBESC..."?
„STAI[,] *DECI*[,] ACOLO..." sau „STAI *DECI* ACOLO..."?
„DACĂ[,] *TOTUȘI*[,] VREI..." sau „DACĂ *TOTUȘI* VREI..."?

Între semnele de punctuație ale limbii române, *virgula* este cel mai des utilizată, ea solicitând nu numai temeinice cunoștințe gramaticale, ci și o continuă și atentă consultare a *Îndreptarului ortografic, ortoepic și de punctuație*. Lipsa de contact cu acest instrument de informare duce, inevitabil, la greșeli frecvente. Din cauza complexității situațiilor în care se folosește virgula (fie în propoziție, fie în frază), mă voi limita la câteva aspecte oarecum tipice, când, împotriva regulilor existente, *însă*, *deci* și *totuși* sunt despărțite, în mod greșit, mai întotdeauna, prin virgule, nesocotindu-se „excepțiile".

În sprijinul celor afirmate mai sus, o dată cu recomandările cuvenite, făcute de lucrările normative în vigoare, voi aduce unele exemple - preluate din presă - în care virgula este întrebuințată abuziv și incorect:

• În coordonarea prin joncțiune, conjuncția adversativă *„însă"* nu se desparte prin virgulă:

a) *atunci când este așezată în interiorul propoziției* -fiind greșite formulările: „Parlamentarii[,] *însă*[,] nu consideră necesară mărirea timpului de muncă" (corect: „Parlamentarii *însă* nu consideră..."); „Toate[,] *însă*[,] vorbesc despre lumea românească" (corect: „Toate *însă* vorbesc..."); „Revenind[,] *însă*[,] la moartea tânărului... se pare că este vorba despre o jertfă!" (corect: „Revenind *însă* la moartea tânărului...");

b) *atunci când se află la începutul unui enunț, deoarece realizează coordonarea cu propoziția anterioară, a cărei prezență este exprimată sau subînțeleasă* – greșită fiind fraza: *„Însă*[,] mai rar găsești un taximetrist care să pună ceasul." (corect: *„Însă* mai rar găsești...");

• *Conjuncția coordonatoare conclusivă „deci"* nu se desparte nici ea prin virgulă:

a) *atunci când este așezată în interiorul propoziției*, fiind greșite construcțiile: „România[,] *deci*[,] face un prim pas important în cunoașterea ei în Europa și Orient" (corect: „România *deci* face..."); „Stai[,] *deci*[,] acolo sus pe o piatră" (corect: „Stai *deci* acolo..."); „Să termin[,] *deci*[,] ce spuneam" (corect: „Să termin *deci* ce spuneam");

b) *atunci când e despărțită prin punct de propoziția anterioară cu care se coordonează*; sunt greșite enunțurile: *„Deci*[,] fierbeți laptele și mențineți-l pe foc 3-5 minute după primul clocot" (corect: *„Deci* fierbeți..."); *„Deci[,]* părerea mea este că nu te poți specializa în ceva..." (corect: *„Deci* părerea mea este..."); *„Deci[,]* am pregătit un montaj..." (corect: *„Deci* am pregătit un montaj...");

• Regula conform căreia conjuncția „deci" nu se desparte prin virgulă în interiorul propoziției se aplică și adverbului *„totuși"* - greșite fiind expresiile: „D. I. nu va fi[,] *totuși*[,] director al SRI" (corect: „D. I. nu va fi *totuși* director al SRI"); „Dacă[,] *totuși*[,] vrei să pleci, pleacă..." (corect: „Dacă *totuși* vrei să pleci..."); „O întrebare[,] *totuși*[,] persistă..." (corect: „O întrebare *totuși* persistă...").

Scanned with OKEN Scanner

12. Introducerea inutilă a virgulei între cuvinte cacofonice

„CĂ [*virgulă*] COMERȚUL...“ sau „*CĂ COMERȚUL...*“?
„PENTRU CĂ [*virgulă*] CAPACITĂM“ sau „PENTRU *CĂ CAPACITĂM*“?

Un sentiment extrem de penibil încerc atunci când aud, la persoane respectabile – și chiar în fața camerelor de luat vederi – formulări de felul:

„În calitatea pe care o avea ca [*virgulă*] conducător al PUNR...“; „Adică [*virgulă*] cu câți oameni am avea de-a face...“; „Comisarul crede că [*virgulă*] colegul dumneavoastră e mort“; „M-am ocupat de fonetica [*virgulă*] comparată“; „Titlul spectacolelor mi-aparține mie ca [virgulă] concepție“; „Căci [*virgulă*] ce se întâmpla acolo nu știu“; „Că [*virgulă*] comerțul exterior...“; „A fost invitat la federație ca [*virgulă*] consultant“; „Să ne dea ca [*virgulă*] garanție pentru remedierea stării actuale“; „Pentru că [*virgulă*] capacităm această privatizare și restructurare...“ etc.

În ce constă „gafa“ propriu-zisă a acestor construcții?

• *Virgula* este, conform *Dicționarului explicativ al limbii române*, un „semn de punctuație care delimitează grafic unele propoziții în cadrul frazei și unele părți de propoziție în cadrul propoziției“. Fiind deci un semn grafic, *ea se întrebuințează exclusiv în „scris“, iar prezența ei este marcată oral doar printr-o pauză mică*, precedată de o ușoară ridicare sau coborâre a tonului.

Deoarece, potrivit definiției sus-amintite, virgula desparte, în scris, părțile unei propoziții sau ale unei fraze, *este contraindicat să o introducem între două cuvinte care nu au calitatea de a fi, ambele, părți de propoziție (de regulă, de același fel)*. În exemplele criticate mai înainte, primul termen este, cu precădere, conjuncția „*că*“ sau prepoziția „*ca*“, simple instrumente gramaticale, fără funcție sintactică („...*ca* conducător...“, „...*că* colegul...“, „...*ca* concepție“, „*Că* comerțul...“, „...*ca* consultant“, „...*ca* garanție...“, „...*că* capacităm...“), după aceste conjuncții (sau după „*Adică...*“, „*fonetica...*“, „*Căci...*“) fiind contraindicat să se pună virgulă (deci să se și rostească!) pentru că termenul următor nu poate fi izolat de cel dinaintea lui (despărțirea prin virgulă fiind posibilă numai dacă termenul cacofonic secund aparține unei intercalate sau incidente).

Senzația „cacofonică“, de „dizarmonie“, ce se resimte la întâlnirea a două cuvinte vecine *nu implică folosirea, în pronunțare sau scriere, a virgulei*, ea putând fi prevenită fie printr-o pauză „strategică“ de atenuare, fie prin intercalarea eventuală a unui cuvânt sau a unei expresii cu caracter modal (de „umplutură“). Un simptom de hipercorectitudine îl oferă enunțul de tipul: „Unul dintre frați, ca [virgulă] moștenitor...“, unde simpla prezență a prepoziției „*ca*“ l-a determinat pe autor să pronunțe cuvântul [*virgulă*] între doi termeni care de fapt nu sunt cacofonici („*ca* moștenitor...“).

Atenție! Punerea unui cuvânt între ghilimele, subliniată *oral*, are și acoperire *grafică*, însă a virgulei, nu (din motivele sus-amintite).

Scanned with OKEN Scanner

13. Introducerea inutilă a virgulei în fața parantezei

„TREI ORE PE JOS[,] (...)." sau „... PE JOS (...)."?
„SINGURĂ[,] (...) A GĂSIT" sau „SINGURĂ (...) A GĂSIT"?
„AU APĂRUT[,] (...), CIREȘE" sau „AU APĂRUT (...) CIREȘE"?

A început, în ultima vreme, să apară un fenomen destul de răspândit în legătură cu întrebuințarea virgulei: *punerea ei arbitrară în fața parantezei.* Motivele unei asemenea „punctuații" defectuoase trebuie găsite, probabil, în necunoașterea rolului exact pe care îl joacă, într-un enunț, *parantezele*, care, fie că sunt rotunde, drepte sau oblice, „sunt semne folosite pentru izolarea unui adaos în cuprinsul unei propoziții sau fraze ori după o propoziție independentă sau după o frază. În general, parantezele *marchează o pauză mică*, precedată de ridicarea tonului, când *funcția lor este asemănătoare cu aceea a virgulei* și a liniei de pauză... *Folosirea parantezei în locul virgulei* (*mai ales*) *se datorește* fie intenției de a sublinia caracterul de adaos al conținutului din paranteză, fie *dorinței* de *a evita aglomerarea de virgule* și de a da, astfel, claritate comunicării." (*G. Beldescu*)

Potrivit celor invocate mai înainte, de îndată ce parantezele îndeplinesc unele dintre funcțiile virgulei sau ale liniei de pauză, *se dovedește a fi aberantă, superfluă prezența virgulei în fața parantezei de deschidere.* Punerea sau nu a virgulei *după* paranteza de închidere este dictată de raporturile sintactice existente între „segmentele" contextuale aflate de o parte și de alta a parantezei, raporturi nerespectate în multe cazuri din realitatea „scrisă" a zilelor noastre.

Exemplele următoare sunt suficient de elocvente:

„În vreme ce intelectualitatea a ajuns sub nivelul minim de supraviețuire[,] (un cercetător sau istoric având un salariu cât o pensie medie!), în vreme ce nu mai sunt bani de sănătate..." (corect: „... sub nivelul minim de supraviețuire (un cercetător sau istoric având salariu cât o pensie medie!), în vreme ce..."); „Rămasă singură[,] (cu casa scoasă la licitație în urma unei faceri de bine!) a găsit de cuviință să se interneze la Azilul de Bătrâni" (corect: „Rămasă singură (cu casa scoasă la licitație în urma unei faceri de bine!), a găsit de cuviință..."); „M-a plimbat vreo trei ore pe jos[,] (căci în mașină ne era frică de microfoane)." [corect: „M-a plimbat vreo trei ore pe jos (căci în mașină ne era frică de microfoane").]; „Deci de ce la Primărie, și nu la Prefectură, la Consiliu, la Poliție, la SRI, la Siderca sau la Prefabricate, de exemplu[,] (ca să ciupesc o coardă mai veche)?" (corect: „...sau la Prefabricate, de exemplu (ca să ciupesc o coardă mai veche)?"; „Așadar, doamnă P., ați făcut o remarcă bombastică[,] (păcat de cel care v-a scris-o) crezând că..." [corect: „...ați făcut o remarcă bombastică (păcat de cel care v-a scris-o) crezând că..."]; „Suntem socotiți orice, dar nu cei ce țin în cârcă un aparat de stat[,] (calic și hrăpăreț) care plătește funcționari ce se duc la serviciu, la stat..." [corect: „...un aparat de stat (calic și hrăpăreț) care plătește..."]; „...iar statul nu are nici o treabă[,] (în afara subvenționării adevăraților producători) pentru ca acum să..." (corect: „...iar statul nu are nici o treabă (în afara subvenționării adevăraților producători) pentru ca acum să..."); „Printr-un gest de mare noblețe, de profundă și adâncă recunoaștere a rolului său păsăresc, jucat pe cerul orașului, un pictor burtos[,] (care se dă drept Neptun în timpul liber) l-a imortalizat într-o pânză"

Scanned with OKEN Scanner

[corect: „... un pictor burtos (care se dă drept Neptun în timpul liber) l-a imortalizat..."]; „Sunt vizați aici funcționarii publici..., mahării din fruntea instituțiilor care[,] (sub pretextul funcției), fac din harta județului..." [corect: „... care (sub pretextul funcției) fac..."]; „Au apărut[,] (e vremea lor) cireșe..." [corect: „Au apărut (e vremea lor) cireșe..."]; „Drumul de la Silistra la Constanța[,] (unde se prezentau candidații de la liceele din localitate) a fost plin de peripeții" [corect: „Drumul de la Silistra la Constanța (unde se prezentau candidații de la liceele din localitate) a fost plin de peripeții"].

14. Introducerea inutilă sau omiterea virgulei în joncțiunea copulativă

„FILME[,] ȘI SERIALE" sau „FILME ȘI SERIALE"?
„ȘI PE CEI SIMPLI ȘI PE..." sau „ȘI PE CEI SIMPLI[,] ȘI PE..."?
„REFORMA PRECUM ȘI MĂSURILE" sau „REFORMA[,] PRECUM ȘI..."?

Se știe că legătura dintre două părți de propoziție sau dintre două propoziții de același fel se realizează atât prin *juxtapunere* (când virgula, indispensabilă, realizează legătura), cât și prin *joncțiune* (când virgula se folosește numai pe lângă anumite conjuncții). În acest din urmă caz, utilizarea sau nu a virgulei diferă nu numai de la un tip de coordonare la altul (de exemplu, la cea *adversativă* sau *disjunctivă*), ci și înăuntrul aceluiași tip de coordonare (de exemplu, la cea *copulativă*). Deoarece coordonarea copulativă (fie prin conjuncția *și*, fie prin locuțiunea conjuncțională *precum și*) ridică numeroase greutăți în scriere (exemplele de mai jos fiind grăitoare), voi reaminti principalele norme privind întrebuințarea sau interdicția virgulei.

a) *Nu se despart prin virgulă părțile de propoziție sau propozițiile coordonate prin conjuncția „și":* „Puteți urmări filme artistice, documentare[,] *și* seriale în premieră națională" (corect: „... filme artistice, documentare *și* seriale..."); „Aceeași mămică era îngrijorată de situația copiilor[,] *și* se întreba ce vor deveni ei" (corect: „... era îngrijorată de situația copiilor *și* se întreba..."); „La Eminescu, cuvântul «sfânt» e folosit adesea[,] *și* are un sens adânc și însemnat" (corect: „... e folosit adesea *și* are un sens adânc...").

b) *Virgula se pune în fața lui „și" adverbial (mai ales atunci când apare în construcții corelative) sau în fața conjuncției „și" (când apare în enumerări cu valoare intensivă):* „Personal, iubesc pe toți oamenii, *și* pe cei simpli *și* pe cei aleși" (corect: „... *și* pe cei simpli*[,] și* pe cei aleși"); „Dar au acordat interviuri *și* la televiziunea locală *și* la ziare" (corect: „... *și* la televiziunea locală*[,] și* la ziare), „Într-adevăr, *și* pe regimul Ceaușescu *și* pe regimul ăsta..." (corect: „... *și* pe regimul Ceaușescu*[,] și* pe regimul ăsta...").

c) *Atunci când „și" are valoare adversativă (ca „iar", „însă", „dar") se pune virgulă înaintea lui, conform punctuației conjuncțiilor adversative:* „Reîntoarcerea la literatură *și* nu ca încercări sezoniere..." (corect: „Reîntoarcerea la literatură*[,] și* nu..."); „Dar jocul de antrenament e una *și* jocul cu miză e alta" (corect: „... jocul de antrenament e una*[,] și*... e alta"); „Nici n-a început bine campionatul diviziei B *și* pe ordinea de zi..." (corect: „Nici n-a început bine campionatul diviziei B*[,] și* pe ordinea de zi...").

Scanned with OKEN Scanner

d) *În coordonarea copulativă se folosește virgula când părțile de propoziție sunt legate prin locuțiunea conjuncțională „precum și“:* „Dezbaterile privind reforma *precum și* măsurile ce se impun...“ (corect: „... reforma*[,] precum și* măsurile...“); „Scumpirile efectuate la început de an *precum și* cele anunțate...“ (corect: „Scumpirile... la început de an*[,] precum și* cele...“); „Datorită metodologiei de predare a limbii materne (franceza) și a limbilor străine *precum și* datorită...“ (corect: „datorită metodologiei... limbilor străine*[,] precum și* datorită...“) etc.

15. Introducerea inutilă sau omiterea virgulei în joncțiunea disjunctivă

„PLECI[,] *SAU* RĂMÂI“ ori „PLECI SAU RĂMÂI“?
„*SAU* UNII *SAU* ALȚII“ ori „*SAU* UNII*[,] SAU* ALȚII“?

Dacă virgula este neglijată frecvent în coordonarea adversativă, apare, în schimb, de multe ori, întrebuințată nejustificat în coordonarea disjunctivă, atunci când prezența ei este contraindicată. (Iar când, mai rar, ea se impune cu necesitate, nu este folosită!) Îmi voi susține afirmațiile cu exemplele de mai jos, precedate de unele recomandări:

a) *Coordonatele disjunctive legate prin conjuncția „sau“ („ori“) nu se despart prin virgulă*: „Cercetările vor dovedi cine este cel[,] *sau* cei care sunt vinovați“ (corect: „... cine este cel *sau* cei care...“); „Au fost pur și simplu închise[,] *sau* și-au redus drastic activitatea“ (corect: „Au fost pur și simplu închise *sau* și-au redus...“); „Ne aduce imagini din Luxemburg[,] *sau* altele din China“ (corect: „... imagini din Luxemburg *sau* altele din...“); „Evenimentul n-a avut loc într-o librărie[,] *sau* într-un «tărâm» adecvat activității culturale“ (corect: „... într-o librărie *sau* într-un...“); „Înalt, scund[,] *sau* de înălțime mijlocie...“ (corect: „... scund *sau* de înălțime mijlocie...“); „Pleci[,] *sau* rămâi aici?“ (corect: „Pleci *sau* rămâi aici?“); „E bine când se ciocnesc[,] *ori* se limpezesc conștiințele“ (corect: „... când se ciocnesc *ori* se limpezesc...“); „Simțea nevoia să citească[,] *ori* se afla într-o stare nedefinită“ (corect: „Simțea nevoia să citească *ori* se afla...“).

b) *Se folosește virgula, în coordonarea disjunctivă, numai atunci când conjuncția „sau“ („ori“) precedă și primul termen sau prima propoziție (conjuncția devenind corelativă cu ea însăși)*: „Trebuie să ne hotărâm: *sau* unii *sau* alții“ (corect: „... *sau* unii*[,] sau* alții“); „La votare trebuie să se hotărască: *ori* cu noi *ori* cu ei“ (corect: „... *ori* cu noi*[,] ori* cu ei“); „*Sau* nu mai este acolo *sau* a plecat în altă parte“ (corect: „*Sau* nu mai este acolo*[,] sau* a plecat...“); „Cauza a reprezentat-o *ori* sentimentul de vinovăție *ori* atitudinea plină de reproș a celor din jur“ (corect: „... *ori* sentimentul de vinovăție*[,] ori* atitudinea plină de reproș...“).

c) *Confundarea conjuncției adversative „or“ cu conjuncția disjunctivă „ori“ duce nu numai la „ortografierea“ ei greșită, ci și la utilizarea arbitrară a virgulei*: „Autorul face parte din strania gintă a homerizilor, a celor care știu, scornesc [,] *or* își aduc aminte și povestesc“ (corect: „... care știu, scornesc *ori* își aduc aminte...“); „*Ori*[,] unificarea liberală trebuie făcută pur și simplu cu toate partidele liberale și din cadrul CDR și din exterior“ (corect: „*Or* unificarea liberală... cu toate partidele liberale și din cadrul CDR, și din exterior“); „E vorba de abordarea programatică a unor fenomene politice și sociale. *Ori* tocmai această luptă internă de idei...“ (corect: „E vorba de abordarea programatică a unor fenomene politice și sociale. *Or* tocmai această luptă...“) etc.

Scanned with OKEN Scanner

❑ *Erori în folosirea cratimei (a liniuței de unire și de despărțire)*

1. Omiterea cratimei în substantive compuse (izolate)

„PRIM(UL) MINISTRU“ sau *PRIM(UL)-MINISTRU* ?
„REDACTOR(UL) ȘEF“ sau *REDACTOR(UL)-ȘEF* ?
„PROCES(UL) VERBAL“ sau *PROCES(UL)-VERBAL*?

O „inadvertență“ lingvistică de care nu se poate face deloc abstracție este *încălcarea*, destul de frecventă, a *ortografiei cuvintelor compuse*, cei care greșesc neștiind cu precizie când se scriu într-un cuvânt unele părți de vorbire compuse, când apar izolate altele, fie cu cratimă, fie fără cratimă (în cuvinte separate).

Faptul că se comit erori la tot pasul, inclusiv pe diverse canale mass-media, este dovedit și de exemplele ce urmează: „Ieri, la Palatul Victoria, *primul ministru* al guvernului României...“ (corect: „... *primul-ministru* al guvernului...“); „În urma presiunii greviștilor, directorul și *inginerul șef* și-au dat demisia“ (corect: „... *inginerul-șef...*“); „Datele la care vă referiți sunt consemnate în *procesul verbal*“ (corect: „... *procesul-verbal*“); „Știu că, între preocupările tale de bază, pe *primul plan* e informatica“ (corect: „... *primul-plan...*“); „Întregul lan era cultivat cu *floarea soarelui*“ (corect: „... *floarea-soarelui*“); „Plăcintele mele preferate erau *poalele-n brâu*“ (corect: „... *poalele-n-brâu*“); „Nu mă interesează. e un *încurcă lume*!“ (corect: „... *încurcă-lume*!“). *Prin urmare, ce substantive comune compuse se scriu cu cratimă?*

a) *Substantivele fără unitate morfologică, compuse din două substantive cu formă de nominativ-acuzativ, al căror prim termen se modifică în flexiune:*

„contabil(ul)-șef“, „inginer(ul)-șef“, „redactor(ul)-șef“, “bloc(ul)-turn“, „vagon(ul)-restaurant“, „lăcătuș(ul)-mecanic“ etc.;

b) *Substantivele compuse dintr-un substantiv precedat sau urmat de un adjectiv, al căror prim termen se modifică în flexiune:*

„proces(ul)-verbal“, „argint(ul)-viu“, „bun(ul)-plac“, „bun(ul)-gust“ (dar „bunul său gust“), „bun(ul)-simț“ (dar „bunul său simț“) etc.;

c) *Substantivele compuse dintr-un substantiv precedat de un numeral variabil sau invariabil:*

„Prim(ul)-ministru“, „prim(ul)-procuror“, „prim(ul)-secretar“, „dublu-decalitru“, „dublu-ster“, „doi-frați“ *(bot.)*, „nouă-ochi“ *(iht.)* etc.;

d) *Substantivele compuse dintr-un substantiv și un substantiv în genitiv, ai căror termeni nu corespund ca sens, în totalitate sau parțial, realității denumite:*

„floarea-soarelui“, „ochiul-boului“, „pasărea-paradisului“ etc.;

e) *Substantivele compuse din două substantive legate prin prepoziție, ai căror termeni nu corespund ca sens realității denumite:*

„cal-de-mare“, „brânză-n-sticlă“, „poale-n-brâu“ etc.;

f) *Substantivele compuse din verbe însoțite de substantive sau (și) de pronume, având aspectul unor scurte propoziții sau al unor fraze:*

„cască-gură“, „încurcă-lume“, „pierde-vară“, „nu-mă-uita“, „du-te-vino“, „lasă-mă-să-te-las“ etc.

Scanned with OKEN Scanner

2. Omiterea cratimei în substantive proprii compuse (izolate)

„ȘTIRBEI VODĂ“ sau *ȘTIRBEI-VODĂ*?
„LEHLIU GARĂ“ sau *LEHLIU-GARĂ*?
„ALBA IULIA“ sau *ALBA-IULIA*?

Ortografia „cuvintelor compuse“ pune destul de multe probleme celor care nu apelează, pentru informare, la dicționarele de specialitate. Cele mai semnificative „surprize“ ni le oferă, ca frecvență, substantivele comune, dar nici cele proprii nu sunt scutite de inconsecvențe, mai ales când au termenii izolați prin cratimă și desemnează *nume geografice și teritorial-administrative*, așa cum se observă din următoarele exemple:

„Elevii Liceului «*Știrbei Vodă*», prin Internet, comunică în limba engleză cu elevi din alte țări“ (corect: „... «*Știrbei-Vodă*»...“); „Orașul *Lehliu Gară* are...“ (corect: *Lehliu-Gară*); „Între piesele teatrului nescris din satul (...), județul *Bistrița Năsăud,...*“ (corect: „(...), *Bistrița-Năsăud*, ...“); „La *Lehliu Sat* va fi un meci la care...“ (corect: „ La *Lehliu-Sat...*“); „La Turneul Mărțișorului au fost prezenți boxeri din (...) *Târgu Mureș*“ (corect: „... *Târgu-Mureș*“); „Dispensarul din *Ștefan Vodă* poate concura cu Spitalul Județean.“ (corect: „... *Ștefan-Vodă*...“); „Excursia de la *Poiana Brașov* a fost minunată.“ (corect: „... *Poiana-Brașov*...“); „Din B-dul *Cuza Vodă* poți ajunge repede în cartierul *Mircea Vodă*“ (corect: „*Cuza-Vodă... Mircea-Vodă*“). În consecință, când se scriu cu cratimă (liniuță de unire) aceste nume proprii? Atunci când sunt compuse din:

a) *două nume topice*: Cluj-Napoca, Bistrița-Năsăud, Caraș-Severin, Alba-Iulia, Ghimeș-Palanca, Popești-Leordeni, Negrești-Oaș, Guineea-Bissau etc.;

b) *un nume topic și unul generic*: Broșteni-Deal, Cândești-Vale, Cernavodă-Pod, Sângeorz-Băi, Snagov-Plajă, Domnești-Târg, Borșa-Cătun, Bicaz-Chei, Lehliu-Gară, Peștera-Haltă, Lehliu-Sat, Călărași-Nord, Slobozia-Sud, Ploiești-Vest etc.;

c) *Un cuvânt generic, denumind altă realitate decât compusul, și un nume topic*: Piatra-Olt, Ocna-Mureș, Poiana-Brașov, Târgu-Neamț, Pârâul-Cărbuna, Turnu-Măgurele, Baia-Sprie, Râmnicu-Vâlcea, Miercurea-Ciuc etc.;

d) *Un nume topic și altul denumind originea, ocupația*: Mâneciu-Pământeni, Oeștii-Ungureni, Viișoara-Moșneni, Tulei-Câmpeni, Munteni-Buzău etc.;

e) *Un nume de personaj istoric sau literar și altul care indică titlul, rangul, funcția*: Ștefan-Vodă, Mircea-Vodă, Dragoș-Vodă, Cuza-Vodă, Știrbei-Vodă, Negru-Vodă, Mihai-Voievod etc.

3. Omiterea cratimei în adjective compuse (izolate)

„NOU ÎNFIINȚAT“ sau *NOU-ÎNFIINȚAT*?
„SUSMENȚIONAT“ sau *SUS-MENȚIONAT*?
„PROPRIUZIS“ sau *PROPRIU-ZIS*?

În categoria cuvintelor compuse, unele dintre acestea (substantive, adjective, pronume, numerale, verbe, adverbe, prepoziții, conjuncții, interjecții) se scriu într-un

Scanned with OKEN Scanner

cuvânt, altele – cu cratimă (liniuță de unire) sau fără cratimă (în cuvinte separate). Din cauza acestor situații ortografice diferite apar dificultăți de „opțiune" pentru cei care nu cunosc normele de scriere specifice limbii literare.

În consecință, ignorarea regulilor respective duce la numeroase confuzii în comunicarea scrisă actuală, *adjectivele compuse care se scriu cu cratimă* ocupând un loc distinct, alături de substantive, între părțile de vorbire a căror ortografie este încălcată frecvent. În exemplele de mai jos, spicuite din presă, autorii citatelor nu știu că, de fapt, *se scriu cu cratimă adjectivele compuse dintr-un adverb și un adjectiv* („nou-născut", „nou-ales", „nou-nouț", „nou-venit", „sus-citat", „sus-menționat", „sus-numit", „sus-pus", „sus-zis", „propriu-zis", „așa-numit", „așa-zis", „drept-credincios", „înainte-mergător", „liber-cugetător" etc.):

„Vând urgent, foarte avantajos, tractor M-650, *nou înmatriculat*" (corect: „... *nou-înmatriculat*"); „Deputatul Alecu a amintit, la întâlnirea *susmenționată*, că ar trebui..." (corect: „... *sus-menționată*..."); „În urma acestor măsuri a mai fost depistat *nou-născutul* Stan" (corect: „... *nou-născutul*..."); „Prepeliță se îndură să-l scoată pe Dincă, *nou intratul* Varză activând atacul" (corect: „... *nou-intratul*..."); „Până la ocuparea postului de director al Direcției mai *sus amintite*..." (corect: „... *sus-amintite*..."); „În cadrul obiectului *propriu zis*, sunt demne de semnalat..." (corect: „... *propriu-zis*..."); „Țin să precizez că acești doi *nou născuți* au fost purtători sănătoși" (corect: „... *nou-născuți*..."); „Primăria recunoaște prin adresa *sus menționată* că zona respectivă..." (corect: „... *sus-menționată*..."); „Gazda fiicei *sus numitului*..." (corect: „... *sus-numitului*..."); „În aceste localități exista câte un singur elev în clasele *nou înființate*" (corect: „... *nou-înființate*"); „De menționat este că *sus numitul*... a mai fost sancționat de lucrătorii Poliției" (corect: „... *sus-numitul*..."); „În urma unei sesizări...au constatat că izlazul *nou înființat* era folosit necorespunzător" (corect: „... *nou-înființat*...") etc.

4. Introducerea inutilă a cratimei în adjective compuse (unite)

„AGRO-INDUSTRIAL" sau *AGROINDUSTRIAL*?
„DACO-ROMÂN" sau ... *DACOROMÂN* ?
„NEW-YORKEZ" sau ... *NEWYORKEZ*?

Extrem de frecventă este confuzia dintre adjectivele compuse care se scriu cu termenii sudați (contopiți) și cele care se scriu cu termenii separați prin cratimă, ca în exemplele următoare:

„Există câțiva exponenți ai altor categorii *socio-profesionale*..." (corect: „... *socioprofesionale*..."); „Erau absolvenți ai Liceului *Agro-Industrial* din localitate" (corect: „... *Agroindustrial*..."); „Am vizitat cu plăcere acea stațiune *balneo-climaterică*" (corect: „... *balneoclimaterică*"); „Dialectul *daco-român* este cel mai important în cadrul limbii române comune" (corect: „ ... *dacoromân*..."); „Calul cumpărat era *pur-sânge*" (corect: „... *pursânge*"); „Se înscrisese la o secție cu profil *electro-tehnic*" (corect: „... *electrotehnic*"); „Mi s-a părut un om *bine-voitor*" (corect: „... *binevoitor*"); „Nu știu dacă era vorba de un acord *ceho-slovac* sau de altceva" (corect: „... *cehoslovac*..."); „Personajul avea evidente afinități cu eroul *camil-petrescian*" (corect: „... *camilpetrescian*").

Scanned with OKEN Scanner

Pentru evitarea unor atare confuzii este bine să se știe că:

- *Se scriu într-un cuvânt:*

a) *adjectivele compuse din cuvinte întregi, existente independent în limbă, care au căpătat unitate morfologică*: „atotștiutor", „binefăcător", „răuvoitor", „binevenit", „nemaipomenit", „cuminte", „pursânge", „cumsecade" ș.a.;

b) *adjectivele din terminologia tehnico-științifică în structura cărora intră elemente de compunere care nu există independent în limbă*:

„aurifer", „neolitic", „polimorf", „sudoripar", „balneoclimateric", „electromecanic", „cinefil", „gastrointestinal", „cardiovascular", „vasodilatator" ș.a. (*inclusiv termenii etnici* ca „dacoromân", „macedoromân", „galoromanic", „retoroman" ș.a.);

c) *adjective compuse din doi termeni indicând fiecare originea etnică, a căror scriere s-a impus prin tradiție*: „cehoslovac", „sârbocroat";

d) *adjectivele formate simultan prin compunere și derivare cu sufix:* „băimărean", „sătmărean", „antonpannesc", „camilpetrescian", „newyorkez ș.a.

- *Se scriu cu cratimă (liniuță de unire):*

a) *adjectivele compuse din cuvinte întregi nesudate*: „acru-dulce", „albastru-închis", „instructiv-educativ", „literar-muzical", „social-democrat" ș.a.;

b) *adjective compuse din cuvinte întregi prin vocală de legătură*: „chimico-farmaceutic", „economico-organizatoric", „tehnico-material", „greco-latin", „româno-turc" ș.a.;

c) *adjective compuse formate de la nume de popoare, în care primul termen (sau primii termeni) constituie o temă (sau teme) fără existență independentă în limbă*: „asiro-babilonian", „austro-ungar", „anglo-francez", „italo-franco-spaniol" ș.a.;

d) *adjective compuse din numele unui punct cardinal și un adjectiv indicând originea etnică*: „sud-dunărean", „vest-german", „sud-african", „nord-american" ș.a.;

e) *adjective compuse dintr-un adverb și un adjectiv*: „nou-născut", „rău-platnic", „așa-zis", „propriu-zis", „sus-numit", „sus-amintit", „sus-pus", „drept-credincios", „înainte-mergător".

5. Introducerea inutilă a cratimei în abrevierea unor termeni de politețe (la genitiv-dativ)

„NE-AM ADRESAT D-LUI TUDOR" sau ...*DLUI* TUDOR?
„MICUȚII ELEVI AI D-NEI ING." sau ... AI *DNEI* ING.?

În unele ziare sunt notate greșit *formele abreviate, de genitiv-dativ, ale substantivelor articulate* „domnul" (= „*d*" sau „*dl*") – *termen de politețe pentru un bărbat* – ori „doamna" („*dna*") – *termen de politețe pentru o femeie*: „Ne-am adresat, cu pălăria în mână, *d-lui* T., directorul economic..." (corect: „... *dlui* T. ..."); „Colectivul redacției îi urează *d-lui* V. N. un sincer «La mulți ani» (corect: „... *dlui* V. N. ..."); „... a sunat la redacție rugându-ne să-i adresăm *d-lui* A. invitația" (corect: „... *dlui* A. ..."); „... moment în care pe chipul *d-lui* T. a înflorit zâmbetul" (corect: „... *dlui* T."); „... *d-lui* Gh. F." (corect: „... *dlui* Gh. F."); „O întrebare pe adresa *d-lui* Ștefan, și nu doar..." (corect: *dlui* Ștefan..."); „... micuții elevi ai *d-nei* ing. M. D." (corect: „... ai *dnei* ing. M. D.") etc.

Scanned with OKEN Scanner

Din aceste exemple se desprind următoarele concluzii:

a) *Substantivele* sus-amintite („*domnului*"..., „*doamnei*"...), *folosite ca termen de politețe* (*ce precedă nume de persoane, funcții* etc.), *se scriu fără cratimă în abrevieri*, deci „*dlui*"(= „domnului"), „*dnei*" (= „doamnei"), „*drei*" (= „domnișoarei"), „*dlor*" (= „domnilor");

b) *Cratima se întrebuințează în abrevierea pronumelor de politețe compuse și a formelor de politețe (ce se utilizează singure sau însoțite de apoziții)*: „*d-lui*" („dumnealui"), „*d-ei*" („dumneaei"), „*d-ta*", „*d-tale*" (= „dumneata", „dumitale"), „*d-sa*", „*d-sale*" („dumneasa", „dumisale"), „*d-lor*" (= „dumnealor"); „*D-lui*" (= „Domnia lui"), „*D-sa*" (= „Domnia sa"), „*D-ta*" (= „Domnia ta") etc.

6. Introducerea inutilă a cratimei în indicarea orelor (după prepoziții)

„ÎNTRE ORELE 8-16" sau „*ÎNTRE* ORELE 8 *ȘI* 16"?
„DE LA ORA 12-14" sau „*DE LA* ORA 12 *LA* 14"?
„DESCHIS ÎNTRE 6-22" sau „DESCHIS: *ORELE 6-22*"?

Folosită numai în interiorul propoziției, între cuvinte sau grupuri de cuvinte, *cratima*, ca semn de punctuație, apare cu o mare frecvență între cuvinte care arată *limitele unui interval de timp*, în formulări de fapt prescurtate.

Persistența unor vicii de „redactare" în conceperea diferitelor anunțuri publicitare sau a orarelor de funcționare se întemeiază, probabil, pe credința că liniuța de unire sau de despărțire are calitatea de a înlocui diferitele prepoziții și conjuncții corelative, așa cum se constată din următoarele exemple extrase din presă: „Vând tractor U650... *între* orele 8-16"; „Termenul de valabilitate variază *între* 3-5 luni"; „Meditez matematică și informatică... *între* orele 10-13"; „Relații la telefonul firmei *între* orele 8-16"; „*Între* 8-14 iunie a.c. are loc Congresul Național de Balet „Oleg Danovski"; „Programul orelor de curs este *între* orele 9-17, cu pauza de masă *de la* ora 12-14"; „R.A.S. a reușit ca, *între* anii 1993-1994, să cheltuiască 10 milioane tone" etc. Ce recomandări se impun pentru ca ortografierea acestor construcții să fie respectată?

a) Când înaintea primului termen numeric (care marchează limitele unui interval de timp) se scrie prepoziția „*între*", atunci, obligatoriu, se scrie și conjuncția „*și*" înaintea celui de-al doilea termen, deci e corectă sintagma „*între* orele 8 *și* 16" (nu „*între* orele 8-16").

b) Când înaintea primului termen se scrie prepoziția compusă „*de la*" atunci, obligatoriu, se scrie și corelativul „*(până) la*" înaintea celui de-al doilea termen, deci e corectă sintagma „*de la* ora 12 (*până*) *la* 14" (nu „*de la* ora 12 -14").

c) Când enunțul apare prescurtat, renunțându-se la prepoziții și conjuncții corelative, atunci, obligatoriu, vor fi suprimate și elementele de relație aflate înaintea primului termen, scriindu-se, corect, ori „Deschis: *orele 6-22*" (nu „Deschis *între* orele 6-22"), ori „Telefon: *orele 9-17*" (nu „Telefon *între* orele 9-17"). Aceste formule abreviate se citesc, de regulă, nu așa cum sunt scrise, ci însoțite – pentru redarea completă a sensului – de elementele corelative sus-amintite („*de la... până la...*" sau „*între... și...*").

Scanned with OKEN Scanner

❑ *Întrebuințarea greșită a ghilimelelor la închiderea vorbirii directe sau a unui citat*

„A SPUS «M-AȚI PRINS».“ sau „A SPUS: «M-AȚI PRINS.»“ ?
„«AI DOM'LE... E SĂRBĂTOARE»!“ sau
„«AI DOM'LE... E SĂRBĂTOARE!»“?
„«O NENOROCIRE NU VINE SINGURĂ».“ sau „«... NU VINE SINGURĂ.»“?

„*Ghilimelele* sau *semnele citării* – scrie G. Beldescu – se întrebuințează când se reproduce un text spus sau scris de cineva. Ca și linia de dialog, ghilimelele sunt, cu puține excepții, un semn de punctuație fără legătură cu pauza și cu intonația.“ Problema care ne interesează este cea legată de „corectitudinea“ folosirii lor când închid o *vorbire directă sau un citat*, pentru că din exemplele de mai jos se deduce că ghilimelele sunt nu rareori puse greșit, necunoscându-se că:

a) *dacă vorbirea directă alcătuiește o comunicare independentă cu caracter enunțiativ, ghilimelele finale se pun după punctul care anunță sfârșitul ei*, construcțiile următoare fiind greșite: „El a fost dus imediat la sediul poliției, unde, în final, a spus: «M-ați prins».“ (corect: „El a fost dus... a spus: «M-ați prins.»“); „«Din compararea valorilor adjudecate cu cele din contracte se constată neconcordanțe».“ (corect: „«Din compararea valorilor... se constată neconcordanțe.»“); „Primarul a zis scurt: «Vreau să rămână ceva în urmă, în loc de buruieni să vedem parcuri îngrijite».“ (corect: „Primarul a zis scurt: «Vreau... să vedem parcuri îngrijite.»“); „Varujan Vosganian: «Eu sunt convins că pe orice hartă a Europei există combinatele de la Călărași și Galați».“ (corect: „Varujan Vosganian: «Eu sunt convins... există combinatele de la Călărași și Galați.»“); „«Cele enumerate mai sus au fost sancționate de Ministerul de Finanțe».“ (corect: „«... au fost sancționate de Ministerul de Finanțe.»“); „«Orașul, actualmente, este legat cu Dobrogea numai pe apă, șoseaua de legătură între Călărași și Silistra fiind aproape impracticabilă».“ (corect: „«... fiind aproape impracticabilă».“);

b) *dacă vorbirea directă are caracter enunțiativ și se integrează în comunicare, ghilimelele o închid înainte de punctul care marchează sfârșitul comunicării întregi*, formulările următoare fiind greșite: „Dl F. M., directorul Direcției Generale pentru Agricultură și Alimentație, ne declara că «sunt compromise acele suprafețe unde s-au făcut lucrări de calitate, la timp, dar unde nu s-a făcut întreținerea culturilor.»“ (corect: „... ne declara că «... dar nu s-a făcut întreținerea culturilor».“); „Încercând să inserăm o declarație a domniei sale, am aflat că «e în concediu, iar telefonul mobil a rămas în birou.»“ (corect: „... am aflat că «e în concediu, iar telefonul mobil a rămas în birou».“);

c) *dacă propoziția sau fraza care anunță vorbirea directă se află ori înaintea acesteia, ori după aceasta, iar vorbirea directă are caracter interogativ sau exclamativ, ghilimelele finale se pun totdeauna după semnul întrebării și semnul exclamării*, exprimările ce urmează fiind greșite: „«Dezbaterile țin loc de slujbe, de salarii, de perspectiva economiei. ... Se inaugurează un cuptor»?“ (corect: „«Dezbaterile țin loc de slujbe... Se inaugurează un cuptor?»“); „Doamna... adresează o întrebare: «Oare cum este posibil

Scanned with OKEN Scanner

ca încă să se mai țină cont de interesele partidelor politice, interesele personale ale acestora contând mai mult decât ale cetățenilor»?“ (corect: „Doamna... adresează o întrebare: «... mai mult decât ale cetățenilor?»“); „Deși inspectorii au solicitat actele domnului ..., acesta se supără: «Ai dom'le, tocmai azi, e sărbătoare»!“ (corect: „..., acesta se supără: «Ai dom'le, tocmai azi, e sărbătoare!»“); „La insistențele executorilor, domnul căpitan semnează procesul-verbal, dar declară: «semnez, dar ea nu va sta aici»!“ (corect: „..., dar declară: «semnez, dar ea nu va sta aici!»“);

d) *ghilimelele se pun la începutul și la sfârșitul unui citat în aceleași condiții și în aceleași relații cu semnele de punctuație care marchează reproducerea vorbirii directe,* enunțurile următoare fiind greșite: „Da, știu. «O nenorocire nu vine niciodată singură».“ (corect: „Da, știu. «O nenorocire nu vine niciodată singură.»“); „Să închei, așadar, chiar cu vorbele lui Brâncuși: «Priviți-mi operele până le veți vedea cu adevărat».“ (corect: „... cu vorbele lui Brâncuși: «Priviți-mi operele până le veți vedea cu adevărat.»“).

Scanned with OKEN Scanner

II Erori DE ORTOGRAFIE ȘI ORTOEPIE

1. Folosirea greșită a grafiei cu „î“ („â“) și „sînt“ pentru „â“ („î“) și „sunt“:

„*Â*NCHIDEȚI UȘA“ sau „*Î*NCHIDEȚI UȘA“?
„ȘIR NE*Â*NTRERUPT“ sau „ȘIR NE*Î*NTRERUPT“?
„CE VA HOTĂR*Â*“ sau „CE VA HOTĂR*Î*“?
„*SÎNT* CÎȘTIGĂTORI“ sau „*SUNT* CÂȘTIGĂTORI“?

Sunt câțiva ani buni de când Academia Română a hotărât, în Adunarea ei generală din 17 februarie 1993, revenirea la „â“ și „sunt“ în grafia limbii române, publicațiile periodice având obligația de a trece complet la aceste schimbări până la data de 1 ianuarie 1994. Această hotărâre – ce a suscitat destule controverse – n-a găsit nici până în prezent, în unele publicații, audiența necesară. Paradoxal pare faptul că, alături de „conservatorismul“ sau de lipsa cuvenită de informație (manifestate prin menținerea vechilor grafii), se observă fenomenul de „hipercorectitudine“ prin utilizarea lui „*â*“ acolo unde se impune „*î*“. Pentru ilustrarea celor amintite iată următoarele formulări preluate din presă: „Noi *sîntem* bolnavi dacă dorim schimbarea unui premier atît de corect...“ (corect: „Noi *suntem* bolnavi dacă dorim schimbarea unui premier atât de corect...“); „*Sîntem* gata să ne vărsăm și sîngele, la o adică, atunci cînd fotbalul o cere“ (corect: „*Suntem* gata să ne vărsăm și sângele, la o adică, atunci când fotbalul o cere“); „*Sînt* cîștigători dacă merg pe mîna...“ (corect: „*Sunt* câștigători dacă merg pe mâna...“); „*Â*nchideți ușa“ (corect: „*Î*nchideți ușa“); „I-a surprins *â*n timp ce sustrăgeau bare de fier“ (corect: „I-a surprins *î*n timp ce sustrăgeau bare de fier“); „Permiteți-mi să primesc cu multă ne*â*ncredere sprijinul“ (corect: „Permiteți-mi să primesc cu multă ne*î*ncredere sprijinul“); „Avea un șir ne*â*ntrerupt de absențe“ (corect: „Avea un șir ne*î*ntrerupt de absențe“); „După ce l-a citat, a zâmbit cu subâțeles“ (corect: „După ce l-a citat, a zâmbit cu subînțeles“); „La următoarea ediție a emisiunii vă veți re*â*ntâlni cu marea artistă“ (corect: „... vă veți re*î*ntâlni cu marea artistă“); „Asta va hotărâ Biroul Județean Permanent“ (corect: „Asta va hotărî Biroul Județean Permanent“); „Ce va hotărâ justiția...“ (corect: „Ce va hotărî justiția...“).

Atenție! Regulile „Sextil Pușcariu“ pentru scrierea literelor „â“ și „î“ sunt următoarele:

a) *î* se scrie întotdeauna la începutul și la sfârșitul nemijlocit al cuvântului: *î*l, *î*mbărbătez, *î*mpărat, *î*nger, *î*și, *î*ți, amărî, coborî, hotărî, târî, urî...

Scanned with OKEN Scanner

b) tot *î* scriem și în corpul cuvintelor, când, prin compunere, *î* de la începutul cuvintelor ajunge medial: ne*î*mpăcat, ne*î*ndurat, ne*î*nsemnat, prea*î*nălțat, pre*î*ntâmpinat...

Vom scrie într-*î*nsul, dar d*â*nsul.

Notă: Spre deosebire de ortografia din 1904, adoptată și de *Dicționarul Academiei*, nu vom scrie *î*, ci *â* în derivatele verbelor cu infinitivul în *-rî* deci: amăr*â*t, chior*â*ș, cobor*â*re, hotăr*â*tor, mohor*â*t, p*â*r*â*ș, posomor*â*nd, tăbăr*â*se, t*â*r*â*tor, ur*â*tenie...

c) în toate celelalte cazuri se scrie în corpul cuvintelor *â*: bl*â*nd, c*â*nd, făc*â*nd, g*â*t, morm*â*nt, r*â*u, rom*â*n, sf*â*nt, v*â*nt...

2. Utilizarea incorectă a literei mici la inițiala unor termeni generici

„*s*tr. LIBERTĂȚII“ sau „*S*tr. LIBERTĂȚII“?
„*b*d. REPUBLICII“ sau „*B*d. REPUBLICII“?
„*ș*os. PORTULUI“ sau „*Ș*os. PORTULUI“?

Frecvența *erorilor de scriere a inițialei unor termeni generici care precedă denumirea unor artere de circulație* reprezintă un fenomen de amploare în presa scrisă, îndeosebi în cadrul reclamelor comerciale și al anunțurilor publicitare, ceea ce duce la presupunerea că acest tip de greșeli se produce și în corespondența oficială sau particulară (în sensul că unii termeni sunt scriși cu inițială mică, deși trebuie notați cu inițială mare, iar alții sunt scriși cu majusculă, deși trebuie notați cu literă minusculă).

În primul caz dintre cele două semnalate mai sus (în paranteză), termenii generici (*„strada“*, *„bulevardul“*, *„șoseaua“*, *„prelungirea“*, *„aleea“*, *„varianta“*, *„calea“*, *„intrarea“*, *„fundătura“*, *„pasajul“*, *„piața“* etc.) fac parte din denumire și deci *se scriu cu literă mare când sunt urmați de un substantiv în cazul genitiv,* nu ca în exemplele de mai jos:

„Agenția de Protecția Mediului, *s*tr. Libertății, nr. 2“ (corect: „... *S*tr. Libertății...“); „S.C. RODIPET, *s*tr. Eroilor, nr. 5-8“ (corect: „... *S*tr. Eroilor...“); „S.C. ROCA IMPEX S.R.L., *s*tr. Plopilor, nr. 38“ (corect: „... *S*tr. Plopilor...“); „Tipografia CURIERUL, *b*-dul Republicii, nr. 44“ (corect: „... *B*d. Republicii...“); „U.M. 0760 Călărași, *b*-dul Republicii, nr. 50“ (corect: „... *B*d. Republicii...“); „*ș*oseaua Portului“ (corect: *Ș*oseaua Portului“); „*p*iața Gării“ (corect: „*P*iața Gării“).

3. Utilizarea incorectă a literei mari la inițiala unor termeni generici

„*S*tr. BUCUREȘTI“ sau „*s*tr. BUCUREȘTI“?
„*B*d. MĂRĂȘEȘTI“ sau „*b*d. MĂRĂȘEȘTI“?
„*Ș*os. AMARA“ sau „*ș*os. AMARA“?

În paragraful precedent am relevat o ipostază extrem de frecventă a unei erori grafice: notarea cu literă inițială mică, în loc de majusculă, a unor termeni generici care fac parte din denumirea unor artere de comunicație și sunt urmați de un substantiv în genitiv (scriindu-se, eronat, „*s*tr. Libertății“ în loc de „*S*tr. Libertății“).

Scanned with OKEN Scanner

O altă ipostază greșită cu o pondere la fel de mare este cea a denumirilor ai căror termeni generici sunt notați cu literă inițială mare, nu cu literă mică, așa cum este normal. Conform regulilor ortografiei actuale, *se scriu cu inițială mică termenii generici („strada", „bulevardul", „șoseaua", „aleea", „calea", „intrarea", „parcul", „piața"* etc.) *care nu fac parte din denumirea unor artere de circulație – atribuită după realități corespunzătoare sensului lor –, fiind totodată urmați de un substantiv (simplu sau compus) cu forma de nominativ-acuzativ*, regulă nerespectată în exemplele ce urmează: „BANKCOOP S.A., *S*tr. București, nr. 203" (corect: „... *s*tr. București..."); „S.C. POTCOAVA DE AUR S.A., *B*-dul Mărășești" (corect„...*b*d. Mărășești"); „TRIDENT Electronics Timișoara, *S*tr. Mircea cel Bătrân, nr. 119" (corect: „... *s*tr. Mircea cel Bătrân..."); S.C. FOTO Ion Prisneanu S.R.L., *S*tr. București, bloc D9, parter" (corect: „... *s*tr. București..."); „S.C. G.R.I. S.A., *Ș*os. Ștefan cel Mare, nr.4-6" (corect: „... *ș*os. Ștefan cel Mare..."); „S.C. CARBID-FOX S.A. Târnăveni, *S*tr. Avram Iancu, nr. 144" (corect: „... *s*tr. Avram Iancu..."); MAGNAR SYSTEMS CORPORATION, *S*tr. Școala Herăstrău" (corect: „... *s*tr. Școala Herăstrău"); GE-PO GROUP S.A. București, *B*d. Octavian Goga, nr. 8" (corect: „... *b*d. Octavian Goga..."); „Administrația Națională a Drumurilor, *B*d. Dinicu Golescu, nr. 38" (corect: „... *b*d. Dinicu Golescu..."); „LEAOTA Design S.R.L., *B*-dul Pache Protopopescu, nr. 68" (corect: „... *b*d. Pache Protopopescu..."); „AGENȚIA ASIL, *S*tr. Pompieri, nr. 27" (corect: „... *s*tr. Pompieri..."); „S.C. COMPIL S.A., București, *I*ntrarea Victor Eftimiu, nr.2" (corect: „... *i*ntrarea Victor Eftimiu..."); „S.C. COMTRANS S.A., Șoseaua Amara, nr. 17" (corect: „... *ș*oseaua Amara"); „S.C. PAMBAC S.A., *C*alea Moinești, nr. 14" (corect: „... *c*alea Moinești..."); „Universitatea Tehnică de Construcții – Facultatea de Construcții Civile, *B*-dul. Lacul Tei, nr. 124" (corect: „... *b*d. Lacul Tei..."); „K et M Company, S.R.L., București, *C*alea Văcărești, nr. 240" (corect: „... *c*alea Văcărești"); „*P*iața Mercur" (corect: „... *p*iața Mercur") etc.

4. Utilizarea incorectă a literei inițiale în unele denumiri oficiale

„*i*nspectoratul pentru *c*ultură" sau „*I*nspectoratul pentru *C*ultură"?
„ai *C*onsiliilor *J*udețene" sau „ai *c*onsiliilor *j*udețene"?
„a *P*refectului de Călărași" sau „a *p*refectului de Călărași"?

Se constată, mai ales în ultimii ani, concomitent cu schimbările ce au intervenit în titulatura unor instituții, societăți comerciale etc., unele erori în ortografierea noilor denumiri, îndeosebi a celor care se scriu cu inițială majusculă la toate cuvintele ce intră în compunerea lor. Potrivit *Îndreptarului Ortografic, ortoepic și de punctuație*, se scriu:

• *cu inițială majusculă la toate cuvintele, cu excepția celor ajutătoare, denumirile oficiale ale organelor și organizațiilor de stat și politice, naționale și internaționale, ale întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor de masă.* În presă am întâlnit însă formulări de tipul: „Centrul *județean* de *cultură* și *administrație publică* «Barbu Știrbei»" (corect: „Centrul *Județean* de *Cultură* și *Administrație Publică*..."); „Concursul internațional

Scanned with OKEN Scanner

de canto... organizat de *inspectoratul* pentru *cultură* al județului Brăila" (corect: „... de *Inspectoratul* pentru *Cultură*..."); „bugetul propriu al Consiliului *județean* pe anul 1999" (corect: „... al Consiliului *Județean*..."); „Dânsul este director al Oficiului de *reproducție*..." (corect: „... al Oficiului de *Reproducție*..."); „Bugetul *inspectoratului școlar județean*" (...) nu mai are prevăzute niște limite" (corect: „... *Inspectoratului Școlar Județean*..."); „Consiliul *local* a organizat festivitatea de deschidere oficială" (corect: „... Consiliul *Local*..."); „La venirea mea, Școala de *artă* era aproape inexistentă" (corect: „..., Școala de *Artă*..."); „*casa* de *cultură* Gura Humorului" (corect: „*Casa* de *Cultură*..."); „președintele Organizației *municipale* P.N.L." (corect: „... Organizației *Municipale*..."); „la Școala *generală* Lupșanu" (corect: „... Școala *Generală*..."); „... organizat de Centrul *creației populare* al județului Dolj" (corect: „... Centrul *Creației Populare*..."); „a făcut cunoscut faptul că *ministerul* Culturii acordă subvenție" (corect: „... *Ministerul* Culturii..."); „Directorii din Direcția *agricolă* sunt interimari" (corect: „... Direcția *Agricolă*..."); „Societatea *comercială* COMCEH S.A." (corect: „Societatea *Comercială*...");

- *cu inițială majusculă numai la primul cuvânt, titlurile publicațiilor periodice.* Așa, de pildă, „Opinia *Publică* - Ziarul oamenilor săraci dar și al oamenilor de afaceri" (corect: „Opinia *publică* - Ziarul oamenilor săraci[,] dar și...");
- *cu inițială mică:*

a) *denumirile organelor politice și administrative, când au valoare de nume comun.* În presă întâlnim construcții de genul: „Cică vrea să facă niște materiale birourilor din *Primărie*" (corect: „... din *primărie*..."); „Au mai participat reprezentanți ai *Consiliilor Județene*" (corect: „... ai *consiliilor județene*...");

b) *denumirile funcțiilor de stat, politice și militare.* Întâlnim uneori expresii de felul: „O nouă încercare de schimbare a *Prefectului* de ... ?" (corect: „... a *prefectului*...").

5. Întrebuințarea greșită a literei inițiale (mari și mici) la începutul vorbirii directe sau al unui citat

„Mi-au zis: «*l*asă-i în pace...» sau „Mi-au zis: «*L*asă-i...»"?
„Ne întrebăm: *U*nde..." sau „Ne întrebăm: *u*nde..."?
„La țărăniști se spune: «*d*omne...»" sau „... se spune: «*D*omne...»"?

În general, cunoscătorii limbii române știu că se scrie cu inițială majusculă primul cuvânt al propozițiilor și al frazelor independente din cuprinsul unui text, după *punct, semnul întrebării, semnul exclamării, puncte de suspensie* sau *două puncte*. În legătură cu felul inițialei cuvântului de după *două puncte*, lucrurile sunt ceva mai dificile, dovadă fiind desele „încălcări" ortografice prezente în diversele articole și reportaje din presă, cum se va vedea mai jos. De fapt, care sunt „normele" de scriere corectă a inițialei cuvântului cu care începe vorbirea directă sau un citat?

a) *Se scrie cu inițială mare fie începutul vorbirii directe* (marcată, de obicei, prin linie de dialog sau ghilimele), *fie vorbirea aparținând altcuiva, nu celui care a anunțat-o, fie*

Scanned with OKEN Scanner

începutul unui citat (închis, de obicei, între ghilimele), și nu așa cum se constată în formulările: „Referitor la cererea consilierilor de eliberare din funcție a președintelui..., domnul Damian a declarat: «consilierii cer acest lucru...»“ (corect: „... domnul Damian a declarat: «Consilierii cer acest lucru...»“); „La țărăniști se spune: «domne, să-i luați la bani mărunți pe toți primarii PDSR»“ (corect: „... se spune: «Domne, să-i luați la bani mărunți...»“; „În acest sens, dumnealui a făcut o precizare: «eu nu mi-am permis în doi ani de zile să merg nici până la Silistra (Bulgaria) pe banul public»“ (corect: „... a făcut o precizare: «Eu nu mi-am permis în doi ani de zile...»“); „Din mulțimea de complimente am reținut unul: «sunteți un om inteligent!»“ (corect: „... am reținut unul: «Sunteți un om inteligent»“); „Întrebat de reporterul nostru cu ce se mai ocupă, dumnealui a răspuns: «cu afaceri»“ (corect: „... dumnealui a răspuns: «Cu afaceri»“); „Primarul a replicat: «va hotărî consiliul local, mie nu-mi place luxul sfidător de acolo.»“ (corect: „... a replicat: «Va hotărî consiliul local...»“); „... prefectul G. nu s-a sfiit să declare: «am două preferințe: Steaua București și Dunărea Călărași»“ (corect: „... să declare: «Am două preferințe...»“; „Întrebată care este secretul frumuseții ei, o mare actriță a răspuns scurt: «multă apă, mult săpun și nimic altceva»“ (corect: „... a răspuns scurt: «Multă apă...»“); „Prefectul G. și nepotul meu Zamfir... mi-au zis: «lasă-i în pace, măi nenea»“ (corect: „... mi-au zis: «Lasă-i în pace, măi nenea»“).

b) *Se scrie cu inițială mică fie începutul vorbirii directe ce aparține aceluiași vorbitor care a anunțat-o, fie primul cuvânt al unui fragment închis între ghilimele, când acest fragment nu este precedat de două puncte*, nu cum se observă în construcțiile: „Față de anii anteriori, domnul C. T. afirmă că grădina zoologică arată mult mai bine. Facem abstracție de această afirmație și ne întrebăm: Unde – în interiorul padocurilor și al curților? Ce alei?...“ (corect: „... ne întrebăm: unde – în interiorul padocurilor...? Ce alei?...“); „Trecând peste faptul că Prefectura nu analizează și contestația..., pun întrebarea: Dacă procesul-verbal a fost încheiat...?“ (corect: „... pun întrebarea: dacă procesul-verbal a fost încheiat...?“); „Până să-l întrebe «Ce fură pentru tine?», s-a și trezit cu un pumn în față.“ (corect: „Până să-l întrebe «ce fură pentru tine?», s-a și trezit cu un pumn în față.“) „La insistențele executorilor... declară «Semnez, dar ea nu va sta aici»“ (corect: „... declară «semnez, dar ea nu va sta aici»“).

6. Utilizarea incorectă a inițialei în formule de politețe

„domnia sa“ ori „Domnia sa“?
„domniile lor“ sau „Domniile lor“?

Este bine cunoscut faptul că pronumele de politețe (sau de reverență) – subspecie a pronumelor personale – are forme numai pentru persoanele a II-a și a III-a: *dumneata - dumitale, dumnealui, dumneaei, dumneasa - dumisale, dumneavoastră, dumnealor.* Dintre acestea, *dumneata* – de pildă – exprimă un grad redus de politețe, pe când pluralul *dumneavoastră* are un grad înalt de politețe atunci când este folosit pentru a desemna persoana a II-a singular. În toate aceste cazuri, pronumele de politețe se scriu cu inițială mică (însă este permisă și inițiala mare când se simte nevoia de a fi subliniată reverența).

Scanned with OKEN Scanner

Spre deosebire de pronume, *locuțiunile pronominale de politețe se scriu cu inițială majusculă la primul cuvânt* (care e un substantiv feminin, abstract al calității), adjectivul posesiv sau pronumele personal în genitiv - cel de-al doilea cuvânt - având inițiala minusculă: *Domnia* ta (lui, ei, sa, voastră) și *Domniilor* voastre (lor), formule care exprimă un grad mai înalt de politețe decât pronumele (compuse sudate) sus-amintite și care sunt folosite în stilul oficial sau solemn. Celelalte locuțiuni pronominale de politețe au o sferă mult mai restrânsă, fiind specializate ca formule protocolare vechi sau moderne: *Excelența* voastră, *Măria* ta, *Alteța* sa, *Eminența* sa etc.

Revenind la sfera generală a locuțiunilor care fac obiectul principal al acestui paragraf, se poate afirma că, în foarte multe cazuri, formulele de politețe din seria „*Domnia...*" sau „*Domniilor...*" apar în presă reproduse, greșit, cu inițială mică: „Tocmai de aceea *domnia* sa nu s-a putut abține să nu facă precizări" (corect: „... *Domnia* sa..."); „Aceste rezultate n-au fost pe placul *domniilor* lor" (corect: „... *Domniilor* lor..."); „Participând *domnia* sa la sărbătorirea de la mănăstirea Putna, s-a supărat foarte că n-a fost așezat la masa prezidiului" (corect: „... *Domnia* sa..."); „A decis să-și prelungească șederea pe litoral, aflându-se *domnia* sa într-un binemeritat concediu de odihnă" (corect: „... *Domnia* sa..."); „După cum însuși *domnia* sa a afirmat, ieri, în cadrul ședinței Consiliului Local..." (corect: „... *Domnia* sa..."); „ Nu ne-a plăcut să ne tragem de brăcinari cu *domniile* lor..." (corect: „... *Domniile* lor..."); „Tot presa e vinovată - consideră *domnia* sa - pentru faptul că indică naționalitatea infractorilor" (corect: „... *Domnia* sa..."); „Deși subiectele incluse pe ordinea de zi au avut o importanță majoră, *domniile* lor au părăsit sala" (corect: „... *Domniile* lor..."); „Prima declarație a *domniei* sale (...) sună ca la armată: dacă îi vor fi cerute arhivele..." (corect: „...a *Domniei* sale..."); „Firea optimistă și spiritul de fin intelectual fac din *domnia* sa una dintre cele mai agreabile prezențe în peisajul societății civile" (corect: „... *Domnia* sa..."); „Astfel, *domnia* sa n-a susținut concursul colegilor din PDSR, care și-au făcut concediile pe litoral" (corect: „... *Domnia* sa...") etc.

7. Eliminarea greșită a unei consoane ce se repetă

„FRUSTATĂ" sau „*FRUSTRATĂ*"?
„OPROBIU" sau „*OPROBRIU*"?
„PROPIU" sau „*PROPRIU*"?
„PROPIETATE" sau „*PROPRIETATE*" ?

De multe ori este destul de greu de stabilit dacă rostirea sau scrierea incompletă a unor cuvinte se datorește exprimării neîngrijite, neatente sau tendințelor de modificare fonetică a structurii acestora sub influența anumitor sunete identice sau asemănătoare din același cuvânt. Într-o astfel de situație se află termeni ca „recut" < *recrut*, „abudent" < *abundent*, „propietate" < *proprietate*, „antrepenor" < *antreprenor*, „frusta" <*frustra*, „oprobiu" < *oprobriu* etc.

Scanned with OKEN Scanner

În legătură cu cea de-a doua cauză, regretatul academician Al. Graur aprecia că „deoarece repetarea unui sunet în același cuvânt poate jena pe vorbitori", aceștia găsesc, între „leacuri", soluția de a-l elimina, consoana suprimată fiind pronunțată „o singură dată", mai ales în construcțiile „greu suportabile, care îngrămădesc consoanele". Așa se explică, probabil, de ce, atât sub formă orală, cât și scrisă, se întâlnesc exprimări de genul: „Ai fost puțin *frustată*!" (corect: „... *frustrată*..."); „Au mai durut *frustarea* și francheța gestului" (corect: „... *frustrarea*..."); „Diferitele cazuri de crimă, viol sau tâlhărie trebuie să-i stârnească *oprobiul* față de aceste manifestări" (corect: „... *oprobriul*..."); „Chilipirgiul rămâne cu acel *oprobiu* moral în urma reținerii infractorului și restituirea obiectelor furate" (corect: „... acel *oprobriu*..."); „Democrația impune, printre altele, dialog cu cetățenii, cu alegătorii *propii*" (corect: „... alegătorii *proprii*"); „Dau și o listă a obiectelor de inventar existente la data trecerii ziarului în *propietate* privată" (corect: „... în *proprietate*..."); „Menținând această stare, în *propietatea* patrimoniului public, ați tolerat..." (corect: „... în *proprietatea*...") etc.

Lingviștii au dreptate când afirmă că asemenea pronunțări deficitare pot produce confuzii de sens grave, căci rostirea unui verb ca *„a apropria"* („a-și însuși un lucru străin") fără al doilea *„r"* îl face identic cu *„a apropia"* („a duce, a aduce, a așeza mai aproape de ceva sau de cineva", „a face prieten pe cineva"); la fel, rostirea substantivului *„criptograme"* („documente scrise cu caractere secrete") fără același *„r"* posterior duce la confundarea lui cu *„criptogame"* („numele unei familii de plante inferioare care se înmulțesc prin spori") etc.

În concluzie, formele corecte ale cuvintelor din genericul acestui articol sunt:

- FRUSTRA (< lat. „frustra"): „a lipsi pe cineva de un drept sau de un bun; a păgubi; a înșela";
- OPROBRIU (< lat. „opprobrium"): „dispreț, dezaprobare prin care societatea condamnă faptele socotite nedemne sau pe oamenii care săvârșesc astfel de fapte";
- PROPRIU (< lat. „proprius"): „care aparține în mod exclusiv cuiva";
- PROPRIETATE (< lat. „proprietas, -atis"): „Stăpânire deplină asupra unui bun material..."

8. Intercalarea greșită a unei consoane (străine)

„REPERCU*R*SIUNI" sau *„REPERCUSIUNI"*?
„DE*S*CONSPIRA" sau *„DECONSPIRA"*?

Paragraful precedent făcea referire la chipul defectuos în care unele persoane pronunță sau scriu anumite cuvinte „ciuntite" de un sunet (de regulă, o consoană) care, repetându-se înăuntrul aceluiași corp fonetic, contribuie la îngreuierea rostirii: „fereas*t*ră" > „fereas*t*ă", „propri*e*tar" > „propi*e*tar", „oprob*r*iu" > „oprob*i*u", „po*r*tret" > „po*t*ret", „frus*tr*a" > „frus*t*a" etc.

Un fenomen oarecum contrar are loc în cazul altor termeni, de tipul: „itinerar" > „*in*tinerar", „identitate" > „*in*dentitate", „intransigent" > „intransi*n*gent", „buletin" >

Scanned with OKEN Scanner

„bulentin", „repercusiune" > „repercursiune", acesta din urmă având o frecvență mai mare și fiind folosit cu o anumită ostentație, întrucât dă impresia că este mai „distins", mai „elegant" decât sinonimele lui („urmare", „consecință"). Această ostentație este vizibilă și în limbajul jurnalistic al interviurilor și reportajelor: „Deficiența de personal implică și *repercursiuni* asupra bolnavilor", (corect: „... și *repercusiuni*..."); „Grav este că refuză dialogul, lucru cu *repercursiuni* în instituțiile respective" (corect: „... cu *repercusiuni*..."); „*Repercursiunile* sunt grave, a declarat domnul M. A., președintele Consiliului Județean" (corect: „*Repercusiunile*..."); „A destabilizat-o psihic și moral fără a ține cont și de *repercursiuni*" (corect: „... *repercusiuni*..."); „Economiile prostești vor avea *repercursiuni* și în Mileniul III" (corect: „... vor avea *repercusiuni*..."); „Este, desigur, o greșeală cu *repercursiuni*..." (corect: „...cu *repercusiuni*...") etc.

De ce sunt incorecte aceste construcții?

Substantivul „*repercusiune*" (nu „repercursiune"), împrumutat din franceză (< „répercussion") și având la bază cuvântul latinesc „percussio" („lovire, izbitură"), se înrudește cu verbul „a repercuta", care a însemnat, la început, „a întoarce lovitura", iar mai târziu, „a avea urmări, consecințe, a-și manifesta indirect efectele". Așa cum observa Al. Graur, „*repercusiune*" nu are nimic de a face cu „cursă", adăugându-i-se un „*r*" incorect". Alți lingviști consideră că partea a doua a cuvântului este influențată, prin analogie, de termeni ca „incursiune", „versiune", „imersiune" etc.

O situație similară, dar determinată de alți factori, prezintă verbul „a *deconspira*" (nu „a desconspira"), „suplimentat" și el cu un „*s*" inutil: „E vorba de *desconspirarea* securității noastre politice" (corect: „... *deconspirarea*..."); „I-ați *desconspirat* vârsta!" (corect: „I-ați *deconspirat*..."); „Da, mă *desconspir* într-o misiune de mâna a doua" (corect: „... mă *deconspir*..."); „Dumneavoastră mi-ați *desconspirat* întrebarea" (corect: „... mi-ați *deconspirat*...") etc.

De ce se greșește și în acest caz? Tot datorită unei analogii forțate cu acele cuvinte în a căror structură intră prefixul „*des-*" („*des*califica", „*des*cheia", „*des*cifra", „*des*face", „*des*hăma", „*des*tăinui", „*des*zăpezi" etc.), necunoscându-se că acest prefix are și varianta fonetică „*de-*" în unele cuvinte noi, conform cu limba de origine: „*decalibra*", „*decontamina*", „*denuclearizа*" etc.

9. Utilizarea incorectă a consoanelor duble

„ÎN*N*EBUNEȘTE" sau „ÎN*N*EBUNEȘTE"?
„ÎN*N*OBILEAZĂ" sau „ÎN*N*OBILEAZĂ"?
„SĂ ÎN*N*OȚI" sau „SĂ ÎNOȚI"?
„SĂ ÎN*N*ECE" sau „SĂ ÎNECE"?

Asemenea vocalelor duble, care notează, de regulă, o realitate fonetică, cele două vocale pronunțându-se distinct, în silabe diferite (contr*aa*miral, par*aa*rticular, lic*ee*, re*e*xamina, fi*i*nd, ști*i*ință, alc*oo*l, c*oo*pta), *consoanele duble* notează și ele, de regulă, realități fonetice care, fără o informare corespunzătoare – cu ajutorul *îndreptarelor*

Scanned with OKEN Scanner

ortografice sau al *dicționarelor lingvistice* –, pot fi încălcate, așa cum se observă în enunțurile următoare, spicuite din presă: „Având în vedere curiozitatea înăscută și setea lor de experiență nouă, tinerii sunt expuși și predispuși a face experiența drogurilor..." (corect: „... curiozitatea înnăscută..."); „Dacă până acum ai fost lăsat să înnoți împotriva curentului, ai grijă să nu vină vremea să vezi dincotro bate vântul!" (corect:„... să înoți..."); „... sculptorul Pavel Mercea, care a declarat că «un oraș se înobilează cu opere de artă»..." (corect: „... un oraș se înnobilează..."); „... și-a putut procura un pat pe care erau două pături înegrite de condițiile insalubre..." (corect: „... două pături înnegrite..."); „Prețurile erau cele evocate, dar cozile se formau încă din miez de noapte pentru a mai «prinde» un kg de tacâmuri slute, de «adidași» înegriți..." (corect: „... de «adidași» înnegriți..."); „... în loc s-o înnece în dezbateri sterile care sunt cauzate de orgolii personale" (corect: „... în loc s-o înece..."); „Adică el crește în tăcere, dar, pe zi ce trece, înebunește pescarii" (corect: „... înnebunește pescarii").

Pornind de la premisa că, „în scrierea limbii române, *consoane duble există numai în cuvinte derivate cu prefixe și în cuvinte compuse*, la întâlnirea consoanei finale a unui element cu consoana identică de la începutul elementului următor" (*G. Beldescu*), vom face cuvenitele precizări ortografice:

a) *Se mențin, etimologic, litere sau consoane duble* în neologisme ca: „gau*ss*", (pl. „gau*și*"), „lo*ess*", „wa*tt*" (pl. „wa*ți*"), „ma*ss*-media", „a*ll*egro", „larg*e*tto", „me*zz*o-soprană", „pianis*s*imo", „lo*gg*ia".

b) Se scrie și se pronunță *mm* în cuvinte compuse, ca: „fotogra*mm*etrie", „kilogra*mm*etru", „oh*mm*etru", „vacuu*mm*etru".

c) Se scrie și se pronunță *nn* în cuvinte derivate cu prefixul *în-* când cuvântul de bază începe cu *n*: „î*nn*ămoli", „î*nn*ărăvi", „î*nn*ăscut", „î*nn*ebuni", „î*nn*egri", „î*nn*egura", „î*nn*obila", „î*nn*oda", „î*nn*oi", „î*nn*opta", „î*nn*ora" (dar: „înceca", „înota" - deoarece nu se mai simt elementele componente –, ca și compusele „înainte", „înalt", „înapoi").

d) Se scrie și se pronunță *rr* în cuvinte derivate cu prefixe, ca: „*inter-*", „*hiper-*", „*super-*", când cuvântul de bază începe tot cu *r*: „inte*rr*egional", „inte*rr*egn", „hipe*rr*ealism", „supe*rr*efractar".

e) Se scrie și se pronunță *ss* în unele cuvinte derivate cu prefixele „*răs-*", „*trans-*", când cuvântul de bază începe cu *s*: „răs*s*ec", „răs*s*emăna", „răs*s*trăbun", „trans*s*aharian", „trans*s*iberian" (dar: „răsuci", „răsufla", „transcrie").

10. Despărțirea greșită la sfârșit de rând

„Noa-/pte" sau „*Noap-/te*"?
„Al X-/lea" sau „*Al X-lea*?"
„ș.a.-/m.d." sau „*ș.a.m.d.*"?
„O.-/N.U." sau „*O.N.U.*"?

Greșelile de *despărțire a cuvintelor în silabe* din exemplele ce urmează, extrase din periodice, se datoresc, în primul rând, nerespectării regulilor bazate pe pronunțare („bara"

Scanned with OKEN Scanner

utilizată în notare – uneori înlocuind și cratima – marchează locul unde s-a efectuat despărțirea la capăt de rând): gen-/eral, civ-/ile, cin-/ema, special-/ist, even-/imente, noa-/ptea, ami-/ntite, ped-/agog, ese-/nțiale, obie-/ctiv, ud-/at, dom-/eniu, tân-/ără, cotid-/ian, conjun-/ctură, cons-/tituție, dezo-/rientat (ultimului aplicându-i-se regula morfologică). Acestor cazuri de despărțire, evident arbitrară, a cuvintelor, li se adaugă altele, care își au originea în încălcarea unei reguli generale și obligatorii: *interzicerea lăsării la sfârșit de rând sau la început de rând a unei secvențe lipsite de o vocală propriu-zisă* (aici, în grupuri de cuvinte legate prin cratimă): nu-/mi, le-/a, mi-/a, ne-/a, ne-/ar, trecându-/mi, năucindu-/i, neprecupețindu-/și.

Dacă exemplele prezentate mai sus dovedesc ignorarea unor norme ortografice fundamentale de fonetică, există și alte situații, cu un caracter oarecum particular, care trebuie cunoscute. Astfel:

• *Nu se despart în rânduri diferite:*

a) Cuvintele compuse din abrevieri literale: ONU (nu: O-/NU), UNESCO (nu: U-/NES-/CO) ș.a.;

b) abrevierile unor formule curente: a.c., ș.a., ș.a.m.d. etc. (nu ș.a.-/m.d.);

c) numeralele ordinale notate prin cifre (romane sau arabe) urmate de formantul specific: al X-lea (nu: al X-/lea), a 7-a (nu: a 7-/a).

• *Se recomandă evitarea despărțirii și în cazul*:

a) *silabelor inițiale și, mai ales, finale, constituite dintr-o singură vocală*: alo (nu: a-/lo), inel (nu: i-/nel), enorm (nu: e-/norm), oca-/ră (nu: o-/ară), unic (nu: u-/nic), Ma-/ria (nu: Mari-/a), se în-/doi (nu: se îndo-/i), în-/tr-o (nu: într-/o), dă-o (nu: dă-/o), fost-a (nu: fost-/a), fa-/mi-/lie (nu: famili-/e), *întrucât aceste despărțiri, deși corecte, sunt neeconomice, la fel ca și în cazul cuvintelor reduse* la *o consoană*: l-am (nu: l-/am), n-o (nu: n-/o), s-a (nu: s-/a), l-a (nu: l-/a), să-l (nu: să-/l), care-l (nu: care-/l), v-ați (nu: (v-/ați), vinde-l (nu: vinde-/l) etc.;

b) *abrevierilor literale care constituie primii termeni ai unor nume proprii compuse* [*prenume abreviate + nume de familie*]: C. Negruzzi (nu: C./Negruzzi, A.I. Odobescu (nu: A.I. /Odobescu, F. Buricescu (nu: F. /Buricescu; [*substantive comune + nume proprii*]: S.C. Agricom (nu: S.C. /Agricom, R.A. Loto Pronosport (nu: R.A. /Loto...), A.S. Ceres (nu: A.S. /Ceres), F.C. Național (nu: F.C. /Național);

c) *cuvintelor compuse și al grupurilor ortografice scrise cu cratimă, când locul despărțirii ar coincide cu locul cratimei*: prim-plan (nu: prim-/plan), vis-a-vis (nu: vis-/a-/vis), week-end (nu: week-/end), așa-zis (nu: așa-/zis), făcându-se (nu: făcându-/se), declarându-ne (nu: declarându-/ne) etc.;

d) *notațiilor abreviate*: 10 mp (nu: 10/mp), 90 kg (nu: 90/kg), nr. 5 (nu: nr./5), ap. 4 (nu: ap./4), bl. 1 (nu: bl./1), et. 1 (nu: et./1).

Scanned with OKEN Scanner

11. Scrierea (rostirea) incorectă a unor substantive:

a) „VII DE LA SERVICI“ sau „VII DE LA *SERVICIU*“?

Practica „scurtării“ substantivului *„serviciu“* sub forma „servici“ este frecvent întâlnită. Dacă în stilul familiar și regional „mutilarea“ cuvântului pus în discuție este oarecum scuzabilă, în cel jurnalistic, însă, ori în cel oficial, rostirea și scrierea n-ar trebui să conțină formulări precum: „Vii de la *servici*?“ (corect: „... de la *serviciu*?“); „Problemele de *servici* sunt destule“ (corect: „Problemele de *serviciu*...“); „Mergem la Lehliu, la *servici*“ (corect: „... la *serviciu*...“); „Întreabă de tine, de copil, de *servici*“ (corect: „... de *serviciu*...“); „Avem aceleași probleme de *servici*, ne completăm reciproc la *servici*“ (corect: „... de *serviciu*, ... la *serviciu*“); „Sunt funcționară, dar am rămas fără *servici*“ (corect: „... fără *serviciu*...“); „De ce un medic rezident are salariu mai mic decât acela al unei femei de *servici* din sectorul comercial?“ (corect: „... de *serviciu*...?“); „Am *servici* și copii și nu vreau să se creadă că...“ (corect: „Am *serviciu*...“); „Dimineața, lumea e la *servici* (corect: „... la *serviciu*“); „În mașina de *servici* CL-01-GUV, în seara zilei de sâmbătă, 22 februarie, nu se afla decât șoferul“ (corect: „În mașina de *serviciu*...“); „Biroul «*Servici* Furt Auto – Poliția Capitalei»“ (corect: „Biroul «*Serviciu* Furt Auto – Poliția Capitalei»“) etc. Cum se explică o asemenea exprimare sau scriere deficitară?

Provenit, prin filieră franceză, din latinescul „servitium“, se pare că *„serviciu“* a fost adoptat, sub influența limbii italiene, ca substantiv neutru, cu singularul în *„-iu“* și cu pluralul în *„-ii“*, ca și *„acvariu* – acvarii“, *„comentariu* – comentarii“, *„cortegiu* – cortegii“, *„naufragiu* – naufragii“, *„omagiu* – omagii“, *„sufragiu* – sufragii“, *„viciu* – vicii“ etc. În folosirea unora dintre acestea se observă tendința de eliminare a terminației *„-iu“*, auzindu-se deci și *„comentar“* (în loc de *„comentariu“*), *„contradictor“* (în loc de *„contradictoriu“*), *„definitor“* (în loc de *„definitoriu“*), *„servici“* (în loc de *„serviciu“*) etc.

O bună lecție de limbă literară ne dau scriitorii noștri clasici, care nu-și permiteau să se exprime neglijent: „Intră în *serviciu*: fu pe rând subinginer, subgrefier, subcomisar și subprefect“ (*C. Negruzzi*); „Am mare nevoie să te văz pentru a-ți cere să-mi faci un *serviciu* de adevărat prieten“ (*I.L. Caragiale*); „Este, pot să spun, primul meu șef... în primul meu *serviciu*“ (*Gala Galaction*); „Cel dintâi lucru care-i atrase privirea în biroul lui Mirel Alcaz fu un *serviciu* de ceai cu paharul golit“ (*Cezar Petrescu*); „Trimisese numai un ofițer de *serviciu*... să vadă despre ce e vorba și să-l ție la curent prin ștafete“ (*Camil Petrescu*); „Pe această uliță, de unde începe scara de *serviciu* a casei, se află un dulap“ (*Z. Stancu*).

b) „DIRECTORI DE COTIDIANE“ sau „... DE *COTIDIENE*“?

Alături de alte neologisme întrebuințate în stilul publicistic actual (*„gazetă“*, *„jurnal“*, *„hebdomadar“*, *„revistă“* etc.), *„cotidian“*, de proveniență franceză, are o dublă apartenență lexicală, el putând fi utilizat ca *adjectiv* (însemnând *„de fiecare zi, zilnic“*) ori ca *substantiv* de genul neutru (însemnând *„gazetă care apare zilnic“*).

Scanned with OKEN Scanner

Folosit, de cele mai multe ori, substantival, „*cotidian*“ apare, de regulă, la plural, sub forma, greșită, de „*cotidiane*“, așa cum se observă în exemplele următoare, extrase din presă: „Știrile au fost difuzate în mai multe *cotidiane*“ (corect: „... în mai multe *cotidiene*“); „Deschiderea anului școlar apare pe prima pagină a celor mai multe *cotidiane*“ (corect: „... a celor mai multe *cotidiene*“); „Ziarul a concurat cu succes *cotidianele* ce aveau o piață consolidată de mai multe decenii“ (corect: „Ziarul a concurat cu succes *cotidienele*...“); „Politicos, echilibrat și ferm, îi somează pe câțiva directori de *cotidiane* să producă dovezi cum că e corupt“ (corect: „... pe câțiva directori de *cotidiene*...“); „În unele dintre *cotidianele* din Satu Mare a apărut următorul enunț...“ (corect: „În unele dintre *cotidienele*...“); „... atestând că vreo doi-trei directori ai unor *cotidiane* de mare tiraj sunt agenți ai unor servicii străine“ (corect: „... directori ai unor *cotidiene*...“); „Numele sonore ale dlui S. M. nu pot fi directori de *cotidiane* sau șefi de partid?“ (corect: „... directori de *cotidiene*...“); „El a promis chiar că va invita (...) directorii principalelor *cotidiane* să viziteze arhiva SRI“ (corect: „... directorii principalelor *cotidiene*...“) etc.

Faptul că pluralul lui „*cotidian*“ este „cotidiene“ (nu „*cotidiane*“) apare atestat de principalele lucrări normative existente („*Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație*“, „*Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*“, „*Dicționarul ortografic al limbii române*“), alternanța fonetică „-ian/-iene“ *constituind un mijloc de marcare a opoziției morfologice singular/plural* atât în cuvinte *neologice* (ca „muzician -ă/ muzicieni, -e“; „politician/politicieni“; „batracian/ batracieni“; „parizian, -ă/ parizieni, -e“; „marțian, -ă/ marțieni, -e“ etc.), cât și în *derivate* („eminescian, -ă/ eminescieni, -e“; „sibian, -ă/ sibieni, -e“; „practician, -ă/ practicieni, -e“; „caucazian, -ă/ caucazieni, -e“ etc.).

c) „SIFONERIE“ sau „*SIFONĂRIE*“?

Numeroase greșeli de rostire apar în vorbirea zilnică. Piața, de exemplu, oferă „mostre“ nenumărate de încălcare a normelor limbii literare pentru că este unul din locurile unde se întâlnesc cetățeni cu diferite grade de cultură, iar stilul oral, spre deosebire de cel scris, nu poate fi cenzurat, corectat ca în timpul elaborării unei compuneri. De aici și multitudinea de forme regionale, populare, argotice etc. ce caracterizează vocabularul indivizilor, ca și particularitățile fonetice și gramaticale, la acestea adăugându-se, indiscutabil, pronunțarea neîngrijită și necunoașterea ortografiei și ortoepiei limbii române literare. Ce concluzii poți trage când întâlnești spunându-se sau scriindu-se *hamsi* (în loc de, corect, *hamsii*) *teneși* (în loc de *tenișI*), *roși* (în loc de *roșii*), *untu* (în loc de *untul*), *maieuri* (în loc de *maiouri*) etc.? Cu atât mai regretabile devin aceste deformări de lexic atunci când ele afectează titulatura unor firme comerciale.

Astfel, se pot întâlni uneori – pe firma unităților respective – cuvântul *sifonerie*, care, în realitate, trebuie să fie scris corect *sifonărie*. De ce? Pentru că, potrivit regulilor limbii, substantivul „*sifon*“ e legat, în procesul derivării, de sufixul *-ar*, dând *sifonar* (nu „sifoner“), respectiv de sufixul *-ărie*, dând *sifonărie* (nu „*sifonerie*“); substantivul *covrig* e legat de sufixul *-ar*, dând *covrigar* (nu „covriger“), respectiv cu sufixul *-ărie*, dând *covrigărie* (nu „covrigerie“).

Scanned with OKEN Scanner

d) „TUMORĂ“ sau „*TUMOARE*“?
„FRECȚIE“ sau „*FRICȚIUNE*“?

Nu puțini sunt termenii „tehnici“ care apar pronunțați deformat, altfel decât trebuie, nu de puține ori, chiar de către membri ai personalului ce operează cu astfel de termeni. Cauza unor asemenea abateri ortoepice o reprezintă fie informarea lingvistică deficitară, fie adoptarea „după ureche“ a unor modele socotite corecte sau interesante. Așa stau lucrurile, de pildă, cu anumiți termeni de uz medical, utilizați cu sensul lor propriu sau figurat, în formulări de genul: „Bolnavului i s-a extirpat o *tumoră*“; „Aspectul grav, pus în discuție, constituie o *tumoră* pe corpul societății românești“; „I s-a recomandat să facă *frecție*, dimineața și seara, cu fenilbutazonă“; „Luându-și nasul la purtare, i-am administrat o *frecție* pe cinste...“ etc., cuvintele subliniate fiind nerecomandabile din punct de vedere literar. De ce? Pentru că:

- *TUMOARE* (nu *tumoră*) este un neologism de origine franceză (*tumeur*) preluat din latină („tumor, -oris“), iar toate substantivele cu forma celui din urmă au terminația românească *-oare*, ca și *onoare* (din lat. „honor, -oris“) sau *oroare* (din lat. „horor, -oris“). Tendința de a se rosti, greșit, *tumoră* se datorește, probabil, unei analogii forțate, sub raport morfologic, între nominativ-acuzativul *tumoare* și genitiv-dativul nearticulat *tumorii*, la singular, sau nominativul, tot nearticulat, *tumori*, la plural, refăcându-se nejustificat o formă paralelă de nominativ-acuzativ singular – *tumoră* – și neglijându-se, astfel, alternanța fonetică ce marchează opoziția N.A. / G.D., respectiv „*-oa / -o-*“, precum și desinențele specifice de caz, respectiv „*e-i*“;
- *FRICȚIUNE* (nu *frecție* sau *fricție*) nu este, pe de o parte, un derivat al verbului „a freca“ (ce provine din latinescul „fricare“), căci atunci ar fi trebuit să aibă forma „frecație“, dar în românește nu există un sufix „-ție“ care să se alipească la radicalul „frec-“; pe de altă parte, el vine din franțuzescul *friction*, devenind, ca substantiv românesc, *fricțiune*, în analogie cu o serie de neologisme de origine latino-romanică: *misiune* (din fr. „mission“), *națiune* (din fr. „nation“), *promisiune* (din fr. „promission“) etc. Varianta neliterară *fricție* (creată prin analogie cu unele neologisme cu sufixul „-ie“, explicabile, parțial, prin influență rusă) nu s-a putut transforma în *frecție*, tot prin analogie cu neologismele terminate în „-ecție“. („confecție“, „direcție“, „corecție“, „secție“, „infecție“, „protecție“ etc.).

e) „PREMIZĂ“ sau „*PREMISĂ*“?
„DIZERTAȚIE“ sau „*DISERTAȚIE*“?
„DIZIDENȚĂ“ sau „*DISIDENȚĂ*“?
„FILOSOFIE“ sau „*FILOZOFIE*“?

Vocabularul contemporan, mai ales cel neologistic, este supus, nu rareori, unor abateri de la normele exprimării literare. Printre cuvintele ce cunosc frecvente oscilații în vorbire sau scriere se numără *premisă*, *disertație*, *disidență* și *filozofie*. Să le explicăm.

Scanned with OKEN Scanner

• *PREMISĂ* (nu „premiză“) este un neologism împrumutat din franceză (respectiv din *prémisse*, cf. lat. „praemissa“), cu înțelesul de: 1) *„Fiecare dintre propozițiile inițiale ale unui raționament, din care se deduce concluzia*; 2) *„Idee de bază, punct de plecare; condiție de bază*“. Deoarece atât în limba latină, cât și în cea franceză, cuvântul se scrie cu doi *s*, dar se pronunță *s*, acest mod de rostire trebuie să se regăsească și în limba română. Din cauză că în unele limbi occidentale (inclusiv franceza) consoana *s* intervocalică s-a sonorizat în vorbire, devenind *z*, deși în scris s-a continuat să se noteze tot *s*, s-a ajuns și la noi – cum remarca Al. Graur – la pronunțarea (apoi la scrierea) „bazin“, „a furniza“, „regizor“, „viteză“, „chermeză“, în loc de *basin, a furnisa, regisor, vitesă, chermesă*, cum ar fi corect, ținând seama de faptul că francezii scriu *ss* și pronunță *s*.

• La fel stau lucrurile cu *DISERTAȚIE* (nu „DIZERTAȚIE“), care, provenind din franțuzescul *dissertation*, cf. lat. „dissertatio“, înseamnă: 1) „Expunere în care se tratează o problemă în mod științific și amănunțit“; 2) „Lucrare științifică susținută în public de autor, pentru dobândirea unui grad științific“.

• *DISIDENȚĂ* (nu „DIZIDENȚĂ“) are sensul „Deosebire față de opiniile majorității unei colectivități, unei organizații etc. din care face parte cineva“ și are ca model francez pe *„dissidence*“, care, la rândul său, derivă din latinescul „dissidentia“, unde *dis-* este prefixul care arată despărțirea, iar *sedeo* este „a ședea“.

• *FILOZOFIE* (nu „FILOSOFIE“), adoptat după franțuzescul *philosophie*, înseamnă „Știință constituită dintr-un ansamblu închegat de noțiuni și de idei care interpretează și reflectă realitatea sub aspectele ei cele mai generale; concepție generală despre lume și viață; (rar) atitudine înțeleaptă față de întâmplările vieții, mod specific de a privi problemele vieții“. „Din greaca modernă – precizează același academician citat anterior – s-a răspândit pronunțarea cu *„z*“, ca în franceză sau în germană, care s-a generalizat, ceea ce a dus și la scrierea cu *z*, impusă de normele actuale.“ În ultima vreme, filozofii noștri au început să scrie cu *s*, justificând abaterea de la norme prin faptul că „filosof“ e format în grecește din „philos“ (iubitor) și „sophia“ (înțelepciune), iar dacă scriem *filozof*, partea a doua este grecescul „zophos“ (întuneric), ceea ce ar putea duce la o înțelegere greșită, dar care „nu i-a deranjat pe francezi și pe germani și nu văd de ce ne-ar deranja și pe noi“ (*Al. Graur*).

f) „*SOREI*“ sau „*SURORII*“?
„DOCTORĂ“ sau „*DOCTORIȚĂ*“?
„CARDIOLOAGĂ“ sau „*CARDIOLOGĂ*“?
„CHIRURGĂ“ sau „*CHIRURG*“?

Atât în terminologia medicală, cât și în aceea a altor specialități există și cuvinte care cunosc unele „variante“ vorbite, neadmise de normele ortografice și ortoepice ale limbii. Aceste „devieri“ lexicale își au originea fie în tratarea empirică a cunoștințelor gramaticale, fie în ignorarea recomandărilor oferite de dicționarele explicative actuale.

Numai așa se explică de ce, în anumite ocazii, auzim spunându-se: „Toate gândurile bune din partea *sorei* și a părinților“ (corect: „... din partea *surorii*...“); „Îi urează Nelei,

Scanned with OKEN Scanner

sorei sale, multă sănătate și la mulți ani" (corect: „... Nelei, *surorii* sale, multă..."); „Dedicăm o melodie *sorei* tale (corect: „... *surorii* tale"); „*Sorei* lui Vasile i-am fost colegă de liceu" (corect: „*Surorii* lui Vasile..."); „Spune-i *surorii* medicale că am temperatură" (corect: „Spune-i *sorei* medicale..."); „Cine a venit? Doctorul sau *doctora*?" (corect: „... Doctorul sau *doctorița*?"); „Ca specialistă, doamna este *cardioloagă*" (corect: „... doamna este *cardiologă*"); „Amândoi sunt medici: el – internist, ea – *chirurgă*" (corect: „... ea – *chirurg*") etc.

Dată fiind nesiguranța cu care sunt rostiți termenii de mai sus, e necesar să facem următoarele precizări pentru cei interesați:

- *SORĂ* (la nominativ-acuzativ) are două forme distincte de genitiv-dativ: *sorei* (personal sanitar) și *surorii* (grad de rudenie);
- Unele substantive comune au forme specifice care deosebesc, în urma derivării, genul masculin de cel feminin: *doctor – doctoriță, primar – primăriță, poștaș /poștar – poștăriță, actor – actriță, pictor – pictoriță, secretar – secretară, profesor – profesoară, inginer – ingineră, gazetar – gazetară, reporter – reporteră, consilier – consilieră, psihiatru – psihiatră, poet – poetă, economist – economistă, președinte – președintă, lingvist – lingvistă, publicist – publicistă, cardiolog – cardiologă, psiholog – psihologă, biolog – biologă, radiolog – radiologă, filolog – filologă, filozof – filozoafă, croitor – croitoreasă, cofetar – cofetăreasă, editor – editoare, regizor – regizoare, director – directoare, inspector – inspectoare, scriitor – scriitoare, tehnician – tehniciană, decan – decană, academician – academiciană* etc.
- Alte substantive au o singură formă și pentru masculin și pentru feminin: *chirurg, dramaturg, fochist, geamgiu, general, jandarm, maistru, manager, miner, ministru, notar, pădurar, rector* etc.

12. Scrierea (rostirea) incorectă a unor numerale

„PATRUSPREZECE ANI" sau „*PAISPREZECE*..."?
„OPTISPREZECE GRADE" sau „*OPTSPREZECE*..."?

Sunt destul de evidente repetatele erori de rostire pe care le fac unii vorbitori atunci când, anunțând prin cifre *ora* sau *ziua* (2, 12 sau 22) vizând un anumit eveniment, apelează exclusiv la forma de masculin a numeralelor respective.

Și în exprimarea cotidiană au loc nenumărate alte încălcări ortoepice și ortografice legate de aspectul fonetic al numeralelor cardinale, cu precădere al celor care se combină cu *zece* sau *zeci*, care duc la formulări greșite, de genul: „Copilul meu are *patrusprezece* ani"; „Erau de față *șaptisprezece* delegați"; „Afară sunt *optisprezece* grade"; „N-am mărunțiș *douăj dă* lei"; „După *pașopt* s-au schimbat lucrurile" etc. Care sunt, în consecință, formele admise, literare ale acestor numerale?

În primul rând, numeralele 14, 16 și 60 se pronunță și se scriu corect *paisprezece* (nu „patrusprezece"), *șaisprezece* (nu „șasesprezece") și *șaizeci* (nu „șasezeci"), datorită analogiei cu numeralele învecinate (*unsprezece, doisprezece, treisprezece*), a căror unitate este monosilabică.

Scanned with OKEN Scanner

În al doilea rând, numeralele 15 și 50 se scriu *cincisprezece* și *cincizeci*, dar se pronunță, în tempo rapid, *cinsprezece* și *cinzeci*.

În al treilea rând, multe numerale - cu deosebire cele de la 11 la 19 - sunt folosite neglijent nu numai în vorbirea familiară sau regională ci și în fața microfoanelor sau a camerelor de luat vederi; de exemplu:

11 se rostește, greșit, „unsprăzece", „unsprece", „unșpe", „unșpce" (corect: *unsprezece*); la fel, se pronunță, greșit:

12 - „doisprece", „doișpe", „doișpce" (corect - *doisprezece*);

13 - „treisprece", „treișpe", „treișpce" (corect - *treisprezece*);

14 - „patrusprezece", „paisprece", „paișpe", „paișpce" (corect: *paisprezece*);

15 - „cincisprece", „cincișpe", „cinșpe", „cinșpce" (corect: *cincisprezece* sau *cinsprezece*);

16 - „șasesprezece", „șaisprece", „șaișpe", șaișpce" (corect: *șaisprezece*);

17 - „șaptisprezece", „șaptâsprezece", „șapsprezece", „șaptisprece", „șapteșpe", „șaptișpe", șaptișpce" (corect: *șaptesprezece*);

18 - „optisprezece", „optusprezece", „optâsprezece", „opsprezece", „opsprece", „opșpe", „opșpce" (corect: *optsprezece*);

19 - „noăsprezece", „noăsprece", „nooșpe", „nooșpce" (corect: *nouăsprezece*).

13. Scrierea (rostirea) incorectă a unor verbe

a) „A CREEA UN COLEGIU" sau „A *CREA*..."?
„SĂ CREEM PRODUSE" sau „SĂ *CREĂM* ..."?
„SE CREAZĂ ENERGIE" sau „SE *CREEAZĂ* ..."?

Necunoașterea formelor flexionare ale unui verb sau reproducerea lor „după cineva" are drept consecință, de cele mai multe ori, scrierea greșită a acestuia.

Un exemplu extrem de grăitor în această privință ne oferă nenumăratele forme incorecte ale verbului *a crea* (nu: „a creea"), întâlnite la tot pasul în publicații: „Pentru a *creea* o avalanșă de societăți mixte în România..." (corect: „... a *crea*..."); „Nu-mi poate *creea* mari avantaje materiale..." (corect: „... poate *crea*..."); „Intențiile sunt de a *creea* un colegiu de limbi străine dedicat limbii franceze" (corect: „... a *crea*..."); „ N-au mișcat un deget pentru *creearea* unei imagini favorabile partidului" (corect: „... *crearea*..."); „O altă problemă a fost cea a *creerii* P.S.M. în localitățile județului" (corect: „... a *creării*..."); „Doar dacă nu-ți *crează* probleme de serviciu" (corect: „... *creează*..."); „Armata română își *crează* propria Forță de Reacție Rapidă" (corect: „...își *creează*..."); „Astfel se *crează* posibilitatea ca directorii de școli să prevadă sumele necesare" (corect: „... se *creează*..."); „Așa că ineditul a *creeat* inedit - cuplul tehnic format din..." (corect: „... a *creat*..."); „Au fost *creeate* spații special destinate acestui scop" (corect: „... au fost *create*..."); „În spiritul picturii gestuale, G. A. va *creea* compoziții dinamice" (corect: „... va *crea*..."); „Noi ne străduim să *creem* produse de calitate superioară" (corect: „... să *creăm*..."); „Cine ar răspunde de prejudiciile care s-ar *creea* în siderurgia românească..." (corect: „... s-ar *crea*..."); „Ca urmare a atmosferei *creeate* de actualul consiliu de administrație..." (corect: „... *create*...") etc.

Scanned with OKEN Scanner

Ce precizări sunt necesare pentru evitarea unor asemenea forme verbale lipsite de corectitudine?

Verbul *a crea* (nu: „a creea"), cu infinitivul său lung *creare* (nu: „creere" sau „creeare"), are următoarea flexiune la modurile și timpurile cele mai uzuale:

- la *prezentul indicativ*: „creez", „creezi", „creează", „creăm", „creați", „creează";
- la *imperfect*: „cream",„creai",„crea", „cream", „creați", „creau";
- la *viitor*: „voi crea", „vei crea", „va crea" etc.;
- la *prezentul conjunctiv*: „să creez", „să creezi", „să creeze", „să creăm", „să creați", „să creeze";
- la *prezentul condițional optativ*: „aș crea", „ai crea", „ar crea" etc.;
- la *imperativ*: „creează" - „creați";
- la *gerunziu*: „creând";
- la *participiu*: „creat", „creată", „creați", „create".

b) „VA APARE..." sau „*VA APĂREA*..."?
„VOR CADE..." sau „*VOR CĂDEA*..."?
„MI-AR PLACE..." sau „*MI-AR PLĂCEA*..."?

Alături de greșelile de punctuație, extrem de numeroase, pe care le întâlnim în scrierea actuală, cele de natură morfologică - îndeosebi verbală - nu sunt deloc neglijabile, mai ales când frecvența lor este îngrijorătoare. Că lucrurile stau într-adevăr așa ne-o mărturisesc următoarele exemple, cele mai multe preluate din presa audio-vizuală și scrisă: „Ultimul volum la care lucrează... *va apare* zilele acestea la editura muzeului"; „Comentariile ar fi de prisos, însă *vor apare* cu siguranță"; „În cursul zilei *vor cade* lapoviță și ninsoare"; „Odată nămolul dispărut, *vor dispare* și turiștii"; „Dacă *nu va compare* în fața comisiei de anchetă..."; „Mai rar pot *apare* dureri extraarticulare"; „Așa am să le fac, fie că le *va place* ori nu"; „*Mi-ar place* foarte tare orchestrația"; „Desigur că te poate *place,* dacă știi să fii simpatic" etc. De ce sunt incorecte aceste construcții?

Pentru a se înțelege cu limpezime de unde provine tendința formulărilor greșite de mai sus (verbele subliniate), este necesar să ne reamintim mai întâi că, în cadrul celor patru conjugări, verbele al căror infinitiv se formează cu sufixul „*-ea*" aparțin conjugării a II-a (*a putea, a ședea, a tăcea, a zăcea* etc.), iar cele care formează infinitivul cu „*-e*" aparțin conjugării a III-a (*a bate, a cere, a face, a râde, a zice* etc.).

Fiind cea mai neproductivă, conjugarea a II-a a primit foarte puține verbe noi, derivate ale unor verbe moștenite: *a părea,* (*a apărea, a compărea, a dispărea, a reapărea, a transpărea*), *a cădea* (*a decădea*), *a plăcea* (*a displăcea, a complăcea*), *a vedea* (*a revedea, a prevedea, a întrevedea*). Conjugarea a III-a, și ea neproductivă, dar mult mai bogată, a exercitat o influență atât de puternică asupra conjugării a II-a, încât aceasta din urmă a fost silită să-și creeze, greșit, unele forme paralele, cu deosebire la viitorul indicativ: „va apare" (corect: „*va apărea*"); „va place" (corect: „*va plăcea*"); „vor dispare" (corect: „*vor dispărea*"); la prezentul condițional: „ar transpare" (corect: „*ar transpărea*"); „mi-ar place (corect: „*mi-ar plăcea*"); la infinitivul prezent: „pot apare" (corect: „pot *apărea*"); „poate place" (corect: „poate *plăcea*") etc.

Scanned with OKEN Scanner

Pentru evitarea confuziei dintre formele flexionare ale conjugărilor sus-amintite, sunt recomandate următoarele criterii:

- Persoanele I și a II-a plural ale indicativului prezent al conjugării a II-a au accentul pe terminație (*apărém - apăréți, plăcém - plăcéți*), pe când aceleași persoane ale conjugării a III-a au accentul pe radical (*fácem - făceți bátem - bățeți*).
- Infinitivul lung al conjugării a II-a are accentul pe penultima silabă (*părére, plăcére*), pe când la conjugarea a III-a are accentul pe antepenultima silabă (*fácere, bátere*).

c) „SE AȘEAZĂ ÎN FAȚA..." sau „SE *AȘAZĂ* ÎN FAȚA..."? „SE ÎNȘEALĂ AMARNIC" sau „SE *ÎNȘALĂ* AMARNIC"?

Nu puține sunt cazurile în care în publicații apar, sub formă greșită, la persoana a III-a (singular și plural) a indicativului prezent, verbele *a așeza* și *a înșela* (forme greșite care se extind uneori și asupra persoanei a II-a singular a imperativului). Cauza unor asemenea erori gramaticale este – fără nici un fel de dubiu – analogia forțată a verbelor sus-amintite cu alte verbe aparținând aceleiași conjugări I, după modelul *a lucra*. Ce favorizează această analogie?

Verbele de tipul lui „a lucra" formează indicativul prezent din *tema* cuvântului („lucr"), *care nu se schimbă în cursul flexiunii*, și – dacă e să ne limităm la persoanele I și a III-a singular – desinențele corespunzătoare („*-ez*", „*-ează*"), care se modifică în cursul flexiunii (deci: „lucr-*ez*", „lucr-*ează*", „cre-*ez*", „cre-*ează*", „afiș-*ez*", „afiș-*ează*", „aranj-*ez*", „aranj-*ează*", „situ-*ez*", „situ-*ează*", „ataș-*ez*", „ataș-*ează*", „atenu-*ez*", „atenu-*ează*").

Verbele „a așeza" și a „înșela" se deosebesc de cele dinainte nu numai prin faptul că *nu au aceleași desinențe*, ci și prin faptul că *tema* cuvântului cunoaște alternanța vocalică *e-a*, ce marchează, morfologic, opoziția dintre formele flexionare ale persoanelor I și a III-a singular: așez-*a*șază, înșel-înș*a*lă (desinențele corespunzătoare fiind Ø, *-ă*).

În consecință, sunt greșite, în enunțurile exemplificate mai jos, formele verbale „așează" și „înșeală" (a căror desinență reală este „*-ă*" nu „-ează" sau „-eală"): „N-aveam de gând să vă amintim că e vremea mușteloi libidinoase care se *așează* și pe prezentator" (corect: „... care se *așază* și pe prezentator"); „Cine divorțează? Cine – pe cine – cu cine *înșeală*?" (corect: „... cu cine *înșală*?"); „Această victorie *așează* călărășenii aproape de locul pe care, teoretic, îl pot ocupa la sfârșitul campionatului..." (corect: „Această victorie *așază*..."); „De cum se lasă seara, își scot scaunele și se *așează* în fața blocului la o șuetă" (corect: „... și se *așază* în fața blocului..."); „Cine crede că Sisif a venit din legendă și a rămas acolo se *înșeală* amarnic, rău de tot" (corect: „... se *înșală* amarnic, rău de tot"); „După etapa a 37-a a diviziei „C", echipele dunărene din hotarele județului Călărași se *așează* fiecare pe locurile aproape finale" (corect: „... se *așază* fiecare pe locurile aproape finale"); „Școala românească își *așează* temelii... japoneze" (corect: „... Școala românească își *așază* temelii..."); „Cu toată armata de lingăi și profitori, care se *așează* ca o pecingine peste eforturile unor oameni demni de tot respectul..." (corect: „... care se *așază* ca o pecingine..."); „Cine a crezut că în România corupția este o realitate impusă doar de tranziție se *înșeală*" (corect: „... se *înșală*").

Scanned with OKEN Scanner

d) „ÎMI TREBUIESC BANI“ sau „ÎMI *TREBUIE*...“?
„REFORMA TREBUIEȘTE FĂCUTĂ“ sau „...*TREBUIE* FĂCUTĂ“?
„NOI *AM* TREBUIT SĂ...“ ori „NOI *A* TREBUIT...“?
„EI TREBUIAU SĂ...“ ori „EI *TREBUIA* SĂ...“?

Alături de verbele impersonale de tipul „îmi *place* (să)“, „se *pare* (că)“, „*merită* (să)“, „mă *doare* (că)“ etc. se situează și „*trebuie* (să)“, reprodus greșit, fie în marea majoritate a cazurilor întâlnite, fie în conversația de toate zilele, fie în presă. Care sunt principalele erori, ținând seama de faptul că verbul „a trebui“ se folosește cu două sensuri de bază, care impun construcții sintactice diferite?

- În exprimarea „Îmi *trebuiesc* bani“ (corect: „Îmi *trebuie* bani“), *a trebui* are sensul „a avea nevoie“, care impune propoziției construcția „complement indirect – verb – subiect“, construcție impersonală, deoarece subiectul este un inanimat (poate fi și animat nepersonal), referirea la persoană realizându-se prin complementul indirect (în dativ). „Trăsătura sintactică a impersonalității – observă Gabriela Pană Dindelegan – atrage, ca reflex în plan morfologic, unipersonalitatea, adică folosirea verbului cu flexiune incompletă de persoană: numai forma de persoana a III-a. Deoarece flexiunea de indicativ prezent a verbului „a trebui“, persoana a III-a singular, este aceeași cu forma de persoana a III-a plural, construcția nu marchează formal acordul în număr cu subiectul.“ (de exemplu: „Îmi *trebuie* o mașină“ – „Îmi *trebuie* bani“).
- Construcția „Reforma *trebuiește* făcută“ (corect: „Reforma *trebuie* făcută“) are sensurile „este necesar să“, „este obligatoriu să“, care se asociază, de asemenea, cu trăsăturile unipersonalității, căci construcția „subiect – verb – participiu pasiv“ este „rezultatul contragerii unei structuri bipropoziționale impersonale“ (de exemplu: „*Trebuie* ca reforma să fie făcută“ – „Reforma *trebuie* să fie făcută“ – „Reforma *trebuie* făcută“), contragere care „antrenează «mișcarea» subiectului din subordonată în regentă și ștergerea auxiliarului pasiv“, participiul „făcută“ având caracteristicile sintactice ale elementului predicativ suplimentar“ (*Gabriela Pană Dindelegan*). Asemănător stau lucrurile și în alte enunțuri: „Analiza stării infracționale pe genuri de infracțiuni evidențiază o serie de concluzii ce *trebuiesc* remarcate pentru a înțelege impactul lor social“ (corect: „... ce *trebuie* remarcate...“); „ Spre deosebire de celelalte simpozioane organizate până acum, acesta are câteva particularități care *trebuiesc* menționate“ (corect: „... care *trebuie* menționate“); „Ideile sale *trebuiesc* strânse în carte...“ (corect: „... ideile... *trebuie* strânse...“); „De asemenea, *trebuiesc* stabilite din timp proiectele...“ (corect: „... *trebuie* stabilite... proiectele...“); „În depozite... se află stocuri de țigări nemarcate, care *trebuiesc* de asemenea valorificate“ (corect: „... care *trebuie*... valorificate“); „Lucrurile *trebuiesc* trimise până la 25 iunie a.c.“ (corect: „Lucrurile *trebuie* trimise...“) etc.
- Pe lângă forma literară *trebuie* „apar și forme cu desinențele *-esc*, *-ești* etc., care sunt pe cale de a ieși din uz, variante care – afirmă *Gramatica Academiei* – e bine să fie evitate, numai la conjunctiv (și la viitorul format cu conjunctivul) forma *trebuiască* fiind curentă“. Impersonal și unipersonal, verbul „a trebui“ are forma corectă de perfect compus *a trebuit*, indiferent de persoana conjunctivului din subordonată, ceea ce înseamnă că e greșită construcția: „Noi *am* trebuit să face față“ (corect: „Noi *a* trebuit să...“) sau „Tu *ai*

Scanned with OKEN Scanner

trebuit să fii acolo" (corect: „Tu *a* trebuit să..."). În ambele formulări constatăm că în fața regentului impersonal se află, «mișcat» din subordonată, subiectul „noi" sau „tu", gramaticile recomandând ca, în analize, să se separe subiectul de verbul *trebuie* și să se regrupeze cu subordonata („*A trebuit* ca noi să...", *A trebuit* ca tu să...").

• Aproape generalizat apare, în exprimarea actuală, acordul în număr al imperfectului (sau al viitorului), „acord «admis» la persoana a III-a plural", a cărei situație specială" se explică prin puternicul sentiment al necesității acordului" (*Mioara Avram*). În atare construcții – în care este evidentă realizarea formală a acordului gramatical –, statutul verbului se schimbă, devenind, din impersonal, personal, astfel că subordonata nu mai poate fi subiectivă (ca atunci când se utilizează – conform *Îndreptarului ortografic...* – forma „trebuia": „Ei *trebuia* să înceapă lucrarea"), ci „predicativă suplimentară" (*Gabriela Pană Dindelegan*), ca în exemplele ce urmează: „În termen de 10 zile, ei *trebuiau* să înceapă lucrarea" (corect: vezi exemplul din paranteza anterioară); „Președintele a considerat că, prin natura funcțiilor lor, cei doi *trebuiau* să cunoască atribuțiile legate de scandalul «Assos»" (corect: „... cei doi *trebuia* să..."); „Membrii *trebuiau* să-și reînnoiască și adeziunile la partidul falimentului național" (corect: „Membrii *trebuia* să..."); „În sala în care țărăniștii trebuiau să-și țină ședința" (corect: „... țărăniștii *trebuia* să..."); „În 24 septembrie, membrii Comisiei guvernamentale trimise la Petroșani, unde *trebuiau* să ajungă în mai puțin de 24 de ore, s-au oprit la o mină" (corect: „... membrii... *trebuia* să..."); „Nu de alta, dar pe 13 iunie *trebuiau* să vină italienii la Călărași" (corect: „... *trebuia* să vină italienii..."); „Subiectele *trebuiau* afișate pe ecran și lăsate acolo minute bune, pentru a putea fi copiate rapid!" (corect: „Subiectele *trebuia* afișate...") etc.

14. Scrierea incorectă a unor locuțiuni adverbiale

„ODATĂ ÎNCHEIAT SEZONUL" sau „*O DATĂ* ÎNCHEIAT..."?

Locuțiunile adverbiale sunt – după Gh. Constantinescu-Dobridor – „ansambluri de cuvinte, cu sens unitar, care se comportă gramatical ca niște adverbe și care pot fi substituite prin acestea de cele mai multe ori", ele putând să fie: de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop și concesive (de exemplu: *în față, în spate, în urmă, la dreapta, de jur împrejur, ici și colo, colo și colo* etc.; *de dimineață, cu noaptea-n cap, din vreme-n vreme, într-un rând, în permanență, după aceea, din când în când* etc.; *bob cu bob, cu asprime, din fir în păr, de nevoie, de-a berbeleacul, pe îndelete, pe din două, cu grămada, de multe ori, din ce în ce, cu siguranță, fără îndoială, în nici un caz, așa și așa, cel puțin, cât pe ce, de exemplu* etc.; *de aceea, de asta, de aia; pentru aceea, pentru asta, pentru aia; cu toate acestea, cu toate astea* etc.

Dacă locuțiunile de tipul celor de mai sus nu pot crea nici un fel de „ambiguități" formale, altele însă – cum ar fi „*altă dată*" sau „*o dată*" – pot fi confundate cu formele lor aglutinate, cu valoare adverbială, „*altădată*" sau „*odată*". Într-adevăr, *odată*, ca *adverb*, are sensurile „odinioară, cândva; brusc; împreună", pe când *o dată* are diverse valori,

Scanned with OKEN Scanner

care – după Flora Șuteu, Elisabeta Șoșa – sunt fie de numeral adverbial („repetă *o dată*, de două ori"), fie de îmbinare liberă de cuvinte: art. hot. sau numeral cardinal + s.f. sg. („*o dată* – niște date"; „*o dată* – două date"), fie de *locuțiune adverbială*, atunci când compusul, cu elementele izolate, *este urmat de un participiu pasiv* („*o dată* terminată treaba, puteți pleca"). Autoarele sus-citate nu relevă însă și sensurile exprimate de locuțiune, care pot fi – după opinia mea – „îndată", „imediat", „în sfârșit", „în cele din urmă".

Necunoașterea diferențelor formale și semantice dintre adverbul *odată* și locuțiunea adverbială *o dată* (+ participiu) duce la întrebuințarea greșită a formei adverbiale în locul locuțiunii: „*Odată* încheiat sezonul, coechipierii Dunării au intrat în vacanță, liniștea lăsându-și silueta greoaie asupra clubului" (corect: „*O dată* încheiat sezonul..."); „Cum să te întorci, tu, Gamulea, la sat, când *odată* întors trebuie să te abonezi din nou la..." (corect: „... când *o dată* întors trebuie..."); „*Odată* informația obținută, vom mulțumi înainte de a pleca în direcția indicată" (corect: „*O dată* informația obținută..."); „*Odată* întrebuințată, sosiera va fi luată de pe masă..." (corect: „*O dată* întrebuințată, sosiera..."); „*Odată* operația terminată, cuțitul nu se mai folosește la tăiat" (corect: „*O dată* operația terminată...").

15. Oscilații în ortografierea unor franțuzisme:

„EN-GROSS / EN-GROSS(E)" sau „*EN GROS*"?
„VIS-A-VIS" sau „*VIZAVI*"?

a) în ultimii ani, o dată cu dezvoltarea comerțului privat au apărut, în mai toate localitățile țării, numeroase magazine cu mărfuri destinate vânzării, și anume fie „cu ridicata" (în cantități mari), fie „cu amănuntul" (în cantități mici, cu bucata), fie amândouă în același timp, ceea ce este foarte bine. Însă mai puțin bine este să constați că majoritatea firmelor unităților de desfacere – inclusiv unele anunțuri publicitare sau comentarii din presă – păcătuiesc prin a le scrie greșit: „Vânzări *en-gross, en-detail*" (corect: „... *en gros, en detail*"); „Ieri a fost inaugurat la Brașov Târgul internațional *en gross* de mărfuri alimentare (corect: „... *en gros*..."); „Cineva le dusese *en gross* la Odobescu pentru a discredita, probabil, anumiți candidați" (corect: „...*en gros*..."); „Depozit *en grosse*" (corect: „... *en gros*"); „S.C. Vitamina S.R.L., cu sediul în orașul Budești, județul Călărași, solicită acordul de mediu pentru obiectivul depozit *en-gros* în orașul Oltenița" (corect: „... *en gros*..."); „S.C. Agrozootehnica Drumu Subțire S.A. vinde *en-gross* produse lactate (corect: „... *en gros*...") etc.

Preluată din franceză, expresia „en gros" se scrie fără a fi modificată, sub forma unei îmbinări libere de cuvinte, fără cratimă, cu valoare de locuțiune adverbială (deci invariabilă), spre deosebire de adjectivul originar „gros – grosse" (care are forme flexionare specifice de gen).

b) Spre deosebire de formula „en gros", întrebuințată în comerț ca termen de specialitate, cu o circulație relativ limitată (de aici și „conservarea" structurii sale *grafice*),

Scanned with OKEN Scanner

expresia *vis-à-vis* s-a încetățenit în limbă, datorită vorbirii curente, sub raportul structurii ei *fonetice*, ea nemaifiind simțită ca o îmbinare de mai multe cuvinte, ci ca un singur cuvânt: *vizavi* (așa cum și alte compuse franțuzești au suferit același regim: *abajur* < „abat-jour", *parbriz* < „pare-brise", *avangardă* > „avant-garde", *paspartu* < „passe-partout", *troacar* < „trois-quarts" etc.). Utilizată altădată, grafia originară „vis-à-vis" nu mai este admisă astăzi de *Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație* decât sub forma *vizavi*, care circulă fie cu valoare de *locuțiune adverbială* (însemnând „peste drum", „(față) în față", „în punctul exact opus"), fie cu valoare de *substantiv* („persoană sau lucru care se găsește în fața cuiva sau a ceva"); urmată de prepoziția „de", are valoare de *locuțiune prepozițională* („în fața", „în privința", „în raport cu", „(față) în față cu"), cu această ultimă accepție fiind aproape exclusiv folosită la Mica publicitate, în reportaje etc., păstrându-se (din pedanterie lexicală?) grafia franceză: „Vând urgent apartament ultracentral 2 camere..., parter, *vis-a-vis* de Primărie" (corect: „... *vizavi* de primărie"); „Apartamentul este situat în centrul orașului, lângă poștă, *vis-a-vis* de Biserica Domnească" (corect: „... *vizavi* de Biserica Domnească"); „*Vis-a-vis* de această afirmație, președintele M. A. a spus...(corect: „... *vizavi* de această afirmație..."); „... va face o interpelare *vis-a-vis* de această problemă la Ministerul Privatizării..." (corect: „... *vizavi* de această problemă..."); „... care au luat atitudine *vis-a-vis* de pretențiile aberante ale deputatului de Brașov" (corect: „... *vizavi* de pretențiile...") etc.

16. Scrierea (rostirea) incorectă a unor locuțiuni prepoziționale

„ÎN (CEEA) CE PRIVESC PROBLEMELE..." sau „ÎN (CEEA) CE *PRIVEȘTE* PROBLEMELE..."?

Nu rareori se aud unele construcții greșite de tipul: „Au avut loc discuții în ce *privesc* problemele de sănătate ale populației"; „În ceea ce *privesc* oamenii noștri, lucrurile stau relativ bine"; „Mă refer la modul în care se pune problema în ceea ce *privesc* produsele agricole"; „În special în ceea ce *privesc* prețurile de la piață, avem de ce să ne plângem" etc. Aceste formulări sunt evident incorecte pentru că verbul subliniat (*privesc*) nu trebuie să fie la plural, ci la singular (*privește*). De ce?

a) Din cauză că, pe de o parte, punctul de plecare în utilizarea la plural a verbului respectiv se datorește unei interpretări sintactice defectuoase (din categoria așa-numitelor „hiperurbanisme" sau „hipercorectitudini"), prin care vorbitorii comit o greșeală de limbă izvorâtă din grija evitării unei alte greșeli, aici de natură gramaticală (în realitate, doar aparentă). Astfel, știindu-se că în exprimarea orală se neglijează uneori acordul dintre subiect (aflat la plural) și predicat (aflat la singular), unii oameni fac, din reflex, acordul dintre verbul „a privi" și substantivul ce-i urmează („problemele", „oamenii", „produsele", „prețurile"), ajungând la formele „acordate" (în mod eronat) citate anterior, deoarece ei cred că aceste substantive constituie subiectul propoziției, când, în realitate, au rol de complement direct. *Subiectul*, în toate aceste expresii, *e reprezentat prin „(ceea) ce"*

Scanned with OKEN Scanner

(pronume relativ aflat la singular), de aceea verbul predicativ trebuie (și el) să fie întotdeauna la singular, indiferent dacă substantivul ce-l însoțește este la plural („în ceea ce *privește* problemele...") sau la singular („în ceea ce *privește* problema...").

b) Fiindcă, pe de altă parte, *îmbinarea fixă „În (ceea) ce privește..."* (sau *„cât privește..."*) *se comportă asemenea unei locuțiuni prepoziționale* (ca și „în privința", „cu privire la", „în legătură cu", „aproape de", „relativ la", „legat de", „referitor la" etc.), *deși din punct de vedere formal ea alcătuiește o propoziție* (subordonată de relație), având verbul la un mod personal, deci cu valoare de predicat.

Revenind la construcțiile greșit preluate, mai sus, din mas-media, ele ar fi trebuit să fie formulate literar astfel: „Au avut loc discuții *în ce privește* problemele de sănătate ale populației"; *„În ceea ce privește* oamenii noștri, lucrurile stau relativ bine"; „Mă refer la modul în care se pune problema *în ceea ce privește* produsele agricole"; „În special *în ceea ce privește* prețurile de la piață, avem de ce să ne plângem" etc.

17. Scrierea incorectă a unor locuțiuni prepoziționale și conjuncționale

„ODATĂ CU POPORUL" sau „*O DATĂ CU* POPORUL"?
„ODATĂ CE SE SPARGE" sau „*O DATĂ CE* SE SPARGE"?

Există, în limba noastră, așa-numitele cuvinte sau grupuri de cuvinte *omofone*, care se pronunță la fel, deci au aceleași sunete, dar nu se scriu identic. Din categoria acestora vom aduce în discuție perechea *„odată"* – *„o dată"*, care creează destule probleme în scris.

Spre deosebire de adverbul *„odată"* (cu semnificația „odinioară", „mai de mult"; „de acum înainte", „într-o bună zi", „cândva"; „îndată", „imediat", „fără întârziere", „brusc", „deodată", „în sfârșit", „în cele din urmă"), locuțiunea adverbială *„o dată"* (însemnând, ca numeral, „o singură dată", „într-un singur caz") apare, ca element component, nu numai în expresii de tipul *„încă o dată"*, *„o dată* în plus", *„o dată* pentru totdeauna" etc., ci și în instrumente de relație, cum sunt, de pildă, locuțiunea prepozițională *„o dată cu"* (însemnând „concomitent", „simultan", „în același timp") și locuțiunea conjuncțională *„o dată ce"* (sinonimă „cu îndată ce", „din moment ce").

Aspectele arătate mai sus, atestate de lucrările noastre normative (*Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație, Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române, Gramatica limbii române* etc.) sunt cunoscute în insuficientă măsură de mulți slujitori ai scrisului, ceea ce explică următoarele formulări greșite, extrase din publicațiile actuale: „Noi știam că Eminescu s-a născut *odată* cu poporul român" (corect: „... Eminescu s-a născut *o dată cu* poporul român"); „Adică, *odată ce* se sparge o stradă, trebuie și reparată" (corect: „Adică, *o dată ce* se sparge o stradă..."); „Ele au mai fost în subordinea primăriei, dar *odată cu* reunificarea celor trei regii..." (corect: „... dar *o dată cu* reunificarea celor trei regii..."); *„Odată cu* plecarea din PDSR, Meleșcanu a pierdut dreptul de reprezentant al acestui partid la președinția Comisiei de politică externă" (corect: „*O*

Scanned with OKEN Scanner

dată cu plecarea din PDSR...“); „*Odată ce* războiul rece s-a încheiat, chiar și aliații resimt aroganța Americii“ (corect: „*O dată ce* războiul rece s-a încheiat...“); „Domnia sa l-a înlocuit pe doctorul P. G., *odată cu* acesta fiind schimbat și șeful Policlinicii nr. 1, doctorul P. I.“ (corect: „... *o dată* cu acesta fiind schimbat ...“); „Punctul culminant al reuniunii a fost atins *odată cu* expunerea pozițiilor față de acest subiect“ (corect: „... a fost atins *o dată cu* expunerea pozițiilor față de acest subiect“); „Lucrurile se vor calma *odată cu* numirile pe funcții ale conducătorilor instituțiilor județene“ (corect: „Lucrurile se vor calma *o dată cu* numirile pe funcții...“).

18. Scrierea (rostirea) incorectă a denumirii unor produse alimentare

„CREMWURȘTI“ sau „*CRENVURȘTI*“?
„SANDWICH“ ori „*SANDVIȘ*“?
„GREFURI“ sau „*GREPURI*“?
„PATÉ“ sau „*PATEU*“?
„PIREU“ sau *PIURÉ*?

În comerțul alimentar de astăzi, fie că este vorba de cel stabil, din magazine sau patiserii, fie că este vorba de cel ambulant, din piețe sau stradal, se întâlnesc tot felul de bunuri (mezeluri, brânzeturi, fructe, băuturi alcoolice și răcoritoare, plăcintă, pește, preparate culinare etc.) a căror denumire „șochează“, nu rareori, prin ortografia „originală“, care constă ori în copierea, deseori strâmbă, a termenilor străini originari (din convingerea că astfel produsele expuse au o etichetă mai „europeană“, mai „neindigenă“), ori în notarea acestor denumiri după criterii absolut întâmplătoare, fără să se consulte, în prealabil *Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație*.

Fără îndoială că „stâlcirea“ denumirilor diferitelor produse alimentare nu poate să nu aducă un serios prejudiciu nu numai limbii române înseși, ci și comercianților care le-au scris. Exemplele de mai jos, culese din realitatea înconjurătoare, nu-și propun decât să atragă atenția asupra unor asemenea „inadvertențe“ grafice:

- *„CRENVURȘTI“* (nu „CREMWURȘTI“, „CREMWRUȘTI“, „CRENVUȘTI“, „CRENVIȘ“ etc.) provine din germanul „KRENWURSTCHEN“ (*„produs alimentar în formă de cârnăcior, obținut din carne de vită și slănină tocate fin, introduse în intestine de oaie sau material plastic și adesea prinse în pereche“*);
- *MEZELIC* (nu „MIZILIC“ etc.) are originea în tc. „mezelic“ (*„gustare, aperitiv; mâncare frugală“*);
- *SANDVIȘ*, formă admisă *SANDVICI* (nu „SANDWICH“, „SANVIȘ“ etc.), are obârșia în fr., eng. „sandwich“ (*„felie de pâine unsă cu unt, acoperită cu un aliment rece – șuncă, salam, brânză etc. – peste care se așază adesea a doua felie de pâine; tartină“*);
- *CRACAUER* (nu „CRACAUĂ“, „CRACA“ etc.) are proveniența în germ. „Krakauer“ (*„varietate de salam semiafumat, preparat din carne de bovine, de porc și din slănină“*);

Scanned with OKEN Scanner

• *GREPURI* sau *GREFRUTURI* (nu „GREFURI“, „GREFE“ etc.), cu singularul *GREP* sau *GREPFRUT* (nu „GREF“) reprezintă un împrumut după engl., fr. „grapefruit“ (*„fruct citric de culoare galbenă, mai mare decât portocala, cu gust plăcut, acrișor-amărui, produs de un arbore subtropical“*);

• *VOTCĂ* (nu „VODCĂ“, „VUTCĂ“ etc.) provine din rus. „vodka“ (*rachiu foarte tare, făcut din alcool de cereale și din apă cu duritate scăzută“*);

• *PARIZER* (nu „PARIZEL“ etc.) este originar din germ. „Pariser“ (*„sortiment de mezel proaspăt din carne tocată de vită – mai ales plămâni – și din slănină tocată, afumate la cald și apoi fierte“*);

• *CALTABOȘ* (nu „CARTABOȘ“ etc.) are etimologie necunoscută (*„un fel de cârnat făcut din măruntaie de porc amestecate cu orez și cu mirodenii“*);

• *ȘORICI* (nu „ȘORIC“ etc.) are tot etimologie necunoscută (*„piele de porc pârlită sau opărită și curățată de păr pentru a deveni comestibilă“*);

• *OBLEȚ* (nu „OBLETE“ etc.), cu pluralul *OBLEȚI*, este derivat din sl. „oblu“ (derivat ce indică un *„pește mic, zvelt, de culoare albă-argintie“*);

• *SARMÁ* (nu „SARMALĂ“), articulat *SARMAUA* (nu „SARMALA“), cu pluralul *SARMALE*, provine din tc. „sarmá“ (*„preparat culinar din carne tocată, amestecată cu orez și cu alte ingrediente, învelită în foaie de varză, de viță etc. în forma unor rulouri“*);

• *TERAZ* (nu „TERAS“, „TERASĂ“ etc.) are etimologie necunoscută (*„varietate de struguri de calitate inferioară, cu boabe mici și negre; vin făcut din astfel de struguri“*);

• *GHIUDEN* (nu „GHIUDEM“ etc.) are originea în tc. „göden“ (*„cârnat uscat, presat și foarte condimentat, făcut din carne de oaie, de capră sau de vacă“*);

• *CHEWING-GUM*, pronunțat *CIU-IN-GAM* (nu „CIUNGA“ etc.) are proveniența în englezescul „chewing-gum“ (*„gumă special preparată, îndulcită și aromată pentru a fi mestecată; lamă, pastilă de chewing-gum“*);

• *CITRONADĂ* (nu „SITRONADĂ“) provine din fr. „citronnade“ (*„băutură răcoritoare preparată din suc sau coajă de lămâie, zahăr și apă sau sifon“*);

• *ȘNAPS* (nu „ȘNAPȚ“) e împrumutat după germ. „Schnaps“ (familiar: *„un fel de rachiu tare“*);

• *PATEU* (nu „PATÈ), din fr. „patè“ (*„preparat culinar din aluat cu mult unt, așezat în foi și umplut cu brânză, tocătură de carne etc.; pastă de ficat, de carne sau de pește, amestecată cu condimente, care se consumă (unsă pe felii de pâine) proaspătă sau conservată; pastet“*);

• *ȘVARȚ* (nu „ȘFARȚ“) este de proveniență germană, cf. „Schwarz“ (*„băutură fierbinte făcută din boabe de cafea prăjite și râșnite, trecută prin filtru și îndulcită“*);

• *PIURÉ* (nu „PIREU“, „PIRÉ“ etc.) este originar din fr. „purée“ (*„preparat culinar din legume sau din fructe fierte sau crude, trecute prin sită sau zdrobite, folosit de obicei ca garnitură“*);

• *CAMEMBERT* (nu „CAMAMBERT“) provine din fr. „camembert“ (*„brânză fermentată, moale, grasă, preparată din lapte de vacă“*);

• *CHOU À LA CRÈME*, pronunțat *ȘU A LA CREM* (nu „ȘOALA CREM“, „ȘIU“ etc.), este o expresie franceză indicând *numele unei prăjituri.*

Scanned with OKEN Scanner

19. Scrierea (rostirea) incorectă a denumirii unor produse nealimentare

„MAIEURI“ sau „*MAIOURI*“?
„PIONEZE“ sau „*PIUNEZE*“?
„GECI“ sau „*GIACE*“?
„SATEN“ ori „*SATIN*“?
„FOARFECĂ“ sau „*FOARFECE*“?

Iată, mai jos, doar câteva articole care se găsesc în comerț, nu rareori, cu denumiri incorecte:

- *MAIOURI*, la plural (nu „MAIEURI“), la singular *MAIOU* (nu „MAIEU“), din franțuzescul „maillot“ (*„articol de lenjerie sau de echipament sportiv – cu sau fără mâneci –, care acoperă corpul de la umeri până la brâu, purtat direct pe piele“*);
- *PIUNEZE*, la plural (nu „PIONEZE“), la singular *PIUNEZĂ* (nu „PIONEZĂ“), din francezul „punaise“ (*cui cu capul rotund și plat și cu vârful scurt, folosit pentru fixat desene, hârtii, planuri etc. pe perete sau în lemn“*);
- *COPERTE*, la plural (nu „COPERȚI“), din italienescul „COPERTA“ (*„învelișul protector al unei cărți, al unui caiet etc.; scoarță, învelitoare“*);
- *GIACE*, la plural (nu „GECI“), la singular *GIACĂ* (nu „GEACĂ“), din „giacăt“, pronunțarea cuvântului englezesc „jacket“ (*„jachetă scurtă până în talie“*);
- *PLĂPUMI*, la plural (nu „PLAPOME“), la singular *PLAPUMĂ* (nu „PLAPOMĂ“), din neogrecescul „paploma“ (*„învelitoare groasă, formată din două foi de pânză, de mătase, de stofă etc. între care este introdus și fixat prin cusături ornamentale un strat de lână, de puf sau de vată și care se folosește ca acoperitoare la dormit“*);
- *CEARȘAFURI*, la plural (nu „CEARCEAFURI“), la singular *CEARȘAF* (nu „CEARCEAF“) din turcescul „čarșaf“ (*„obiect de rufărie pentru pat, confecționat din pânză, care se așterne peste saltea sau cu care se îmbracă plapuma“*);
- *CRAVATE*, la plural (nu „CRAVEȚI“), din franțuzescul „cravate“ (*„accesoriu al îmbrăcămintei (bărbătești), constând dintr-o fâșie îngustă de stofă, mătase etc. care se înnoadă la gât și ale cărei capete sunt lăsate de obicei să atârne pe piept“*);
- *SATIN* (nu „SATEN“), din franțuzescul „satin“, căruia i se preia forma scrisă, nu cea pronunțată (*„țesătură deasă de mătase, de bumbac, de fibre sintetice etc. cu una dintre fețe lucioasă, mai ales pentru căptușeli“*);
- *ATLAZ* (nu „ATLAS“), din turcescul „atlas“ (*„țesătură pentru căptușeli și fețe de plapumă, mai groasă decât satinul, lucioasă pe o singură față“*);
- *LENJERIE* (nu „LINGERIE“), din francezul „lingerie“ (*„rufărie de corp și de pat“*);
- *BARHET* (nu „BARCHET“), din germanul „Barchent“ (*„țesătură de bumbac, cu desene, flanelată pe o față sau pe ambele fețe“*);
- *PIEPTENE* (nu „PIEPTEN“), moștenit din latinescul „pecten“ (*„obiect de toaletă confecționat din os, din metal, din materiale plastice etc., cu dinți mărunți, care servește la pieptănat părul sau pe care femeile îl poartă în păr ca pe o podoabă“*);

Scanned with OKEN Scanner

• *MACRAMEU* (nu „MACRAMÉ“), din franțuzescul „macramé“ („*un fel de dantelă făcută din fire groase de ață de bumbac mercerizat, împletite și înnodate*“);

• *DEJALEN* (nu „DEJALENĂ“), cf. engl. „delaine“ („*țesătură de bumbac mercerizat, de calitate superioară, din care se confecționează cămăși bărbătești, bluze etc.*“);

• *CHIMONOU* (nu „CHIMONO“), din francezul „kimono“ („*croială de haină femeiască, cu mâneca dintr-o singură bucată cu restul hainei*“; „*îmbrăcăminte japoneză în formă de halat, cu mâneci foarte largi sau, prin extensiune, haină femeiască de casă croită în acest fel*“); <adjectival, invariabil> bluză *CHIMONO* (nu „CHIMONOU“);

• *JERSEU* (nu „JERSE“), din franțuzescul „jersey“ („*obiect de îmbrăcăminte tricotat sau împletit, din lână, din bumbac etc., de obicei cu mâneci lungi și deschis în față și care acoperă partea de sus a corpului; țesătură elastică tricotată de lână, de bumbac, de mătase etc., din care se fac obiecte de îmbrăcăminte; tricot*“);

• *FLANELĂ* (nu „FLANEA“, „FLANEL“), din francezul „flanelle“ („*țesătură ușoară de lână sau de bumbac, moale și pufoasă; îmbrăcăminte de lână – mai rar de bumbac –, tricotată în formă de pieptar sau de cămașă scurtă; pulover*“);

• *FOARFECE* (nu „FOARFECĂ“, „FOARFEC“), la plural *FOARFECE* (nu „FOARFECI“), moștenit din latinescul „forfex-icis“ („*unealtă sau mașină-unealtă pentru tăiat, acționată manual sau mecanic, compusă din două lame tăioase suprapuse, având fiecare câte un mâner inelar și fiind unite între ele la mijloc cu un șurub*“).

20. Scrierea (rostirea) incorectă a unor termeni uzuali

„*MARON*“ sau „*MARO*“?
„MAGAZIONER“ sau „*MAGAZINER*“?
„TRĂZNIT“ sau „*TRĂSNIT*“?
„SANGUIN“ ori „*SANGVIN*“?

Am prezentat până acum unele erori ce se produc frecvent în „numirea“ unor produse alimentare ori nealimentare, utilizarea deformată a denumirii lor (în raport cu normele ortografice ale limbii), ceea ce constituie un imens deserviciu atât pentru comercianți, cât și pentru publicul cumpărător însuși. Alături de termenii amintiți, legați nemijlocit de hrana, îmbrăcămintea etc. indispensabile traiului zilnic, se folosesc incorect și cuvinte ce vizează alte laturi ale existenței: culori, însușiri fizice și morale, funcții, spații cu destinație specială, apelative etc., așa cum se constată în exemplele de mai jos:

• *MARO* (nu „MARON“), adjectiv invariabil, din fr. „marron“ („*de culoarea castanei coapte; brun-roșcat; castaniu;* <substantivat> *culoare brună-roșcată, castanie*);

• *KAKI* (nu „KAKIU“ ori „KAKIE“), adjectiv invariabil, din fr. „kaki“ („*de culoare galbenă-cafenie cu nuanțe verzui*“);

• *ZILER* (nu „ZILIER“), derivat din „zile“, pluralul lui „zi“ („*muncitor angajat și plătit cu ziua; zilaș*“);

• MAGAZINER (nu „MAGAZIONER“), din fr. „magasinier“ („*persoană care răspunde, prin gestiune, de lucrurile depozitate într-o magazie*“);

Scanned with OKEN Scanner

• *TRĂSNIT* (nu „TRĂZNIT“), derivat al verbului *TRĂSNI* (nu „TRĂZNI“), din sl. „trěsnonti“ – (< adjectiv, adesea substantivat >) *„lovit, atins de trăsnet; zănatic, nebun; ameţit de băutură, beat; năstruşnic, ciudat, extravagant;* < la figurat > *afurisit, blestemat, netrebnic“*);

• *SEPAREU* (nu „SEPARÉ“), din fr. „séparé“ (*„cameră, boxă, despărţitură, loc izolat într-un restaurant, într-o grădină de vară etc.“*);

• *VARIETEU* (nu „VARIETÉ“), din fr. „varieté“ (*„spectacol teatral de gen uşor, în repertoriul căruia intră piese simple, recreative, scheciuri, cuplete, dansuri, recitări, cântece, acrobaţii, jonglerii etc.*);

• *LĂUZĂ* (nu „LEHUZĂ“, „LĂHUZĂ“), din gr. „lehusa“ (*„femeie care se află în primele 6-8 săptămâni după o naştere“*);

• *SANGVIN* (nu „SANGUIN“, „SANGHIN“), din fr. „sanguin“, lat. „sanguineus“ (*„care aparţine sângelui, privitor la sânge, la compoziţia sau la circulaţia sa în organism;* < despre oameni > *la care circulaţia sângelui este foarte activă; sangvinic“*);

• *ZALHANÁ* (nu „ZAHANÁ“), din tc. „salhane“ (*„restaurant în care se prepară şi se servesc anumite mâncăruri din carne friptă (de ovine); abator rudimentar special pentru ovine, amenajat în vederea preparării pastramei şi a desfacerii produselor derivate“*).

21. Scrierea (rostirea) incorectă a altor termeni uzuali

„TRIMETE“ sau „*TRIMITE*“?
„OŢEŢI“ sau „*OŢETI*“?
„OSTATEC“ ori „*OSTATIC*“?

Oricine poate constata că atât în conversaţie, cât şi în conţinutul unor texte se strecoară adesea erori de pronunţare (sau de scriere), în contradicţie cu normele literare ale limbii. Din această cauză prezentăm, mai jos, o listă cu formele corecte ale acelor termeni care au o frecvenţă mai mare în exprimare:

- *chelălăi* (nu „schelălăi“);
- *completa* (nu „complecta“);
- *chestiune* (nu „chestie“);
- *concizie* (nu „conciziune“);
- *cercevea* (nu „giurgiuvea“);
- *despuia* (nu „despoia“);
- *dogori* (nu „dogorî);
- *dicţiune* (nu „dicţie“);
- *duminică* (nu „duminecă“);
- *elocvenţă* (nu „elocinţă“);
- *funda* (nu „fonda“);
- *filigran* (nu „filigram“);
- *ghips* (nu „gips“);
- *giuvaer* (nu „juvaier“);
- *hogeag* (nu „ogeac“);
- *igienă* (nu „higienă“);
- *izlaz* (nu „islaz“);
- *înnora* (nu „înnoura“);
- *înnoroi* (nu „înnoroia“);
- *înveşmânta* (nu „învestmânta“);
- *migraţiune* (nu „migraţie“);
- *maliţie* (nu „maliţiune“);

Scanned with OKEN Scanner

- *minge* (nu „mingie“);
- *maiestate* (nu „majestate“);
- *musculatură* (nu „mușchiulatură“);
- *oaspete* (nu „oaspe“);
- *ostatic* (nu „ostatec“);
- *oțeti* (nu „oțeți“);
- *onorariu* (nu „onorar“);
- *petrifica* (nu „pietrifica“);
- *pipera* (nu „pipăra“);
- *posesiune* (nu „posesie“);
- *prișniț* (nu „prișniță“);
- *poliloghie* (nu „polologhie“);
- *răzgâia* (nu „râzgâia“);
- *reazem* (nu „reazim“);
- *repertoriu* (nu „repertoar“);
- *rotocol* (nu „rotogol“);
- *scălâmbăia* (nu „scălămbăia“);
- *scociorî* (nu „scociori“);
- *secunda* (nu „seconda“);
- *sfârtica* (nu „sfârteca“);
- *secreție* (nu „secrețiune“);
- *sufragiu* (nu „sufraj“);
- *tărăgăna* (nu „tărăgăni“);
- *trăsni* (nu „trăzni“);
- *trimite* (nu „trimete“);
- *trosni* (nu „trozni“);
- *tulbura* (nu „turbura“);
- *urcior* (nu „ulcior“);
- *ultraj* (nu „ultragiu“);
- *veșteji* (nu „vesteji“);
- *viscozitate* (nu „vâscozitate“);
- *zăbăuc* (nu „zăpăuc“).

22. Scrierea (rostirea) incorectă a unor termeni juridici

a) „DELICVENT“ sau „*DELINCVENT*“?
„ÎN FLAGRANT“ sau „*ÎN FLAGRANT DELICT*“?
„JURIST CONSULT“ sau „*JURISCONSULT*“?

Să analizăm, în continuare, câțiva termeni cu forme oscilante în vorbire sau scriere:

• Întâlnim frecvent spunându-se, greșit, „delicvent“, în loc de *DELINCVENT* (adică *„înfăptuitor al unui delict“*), și această eroare se produce nu atât pentru că grupul de consoane *„ncv“* constituie o greutate în pronunțare, cât pentru faptul că se pornește în mod fals, din punct de vedere etimologic, de la substantivul *delict* („termen general pentru o violare a legilor penale care se pedepsește cu închisoare, muncă silnică, amendă etc.; act nepermis de lege și sancționat printr-o pedeapsă corecțională“), în care caz ar trebui – după Al. Graur – să zicem „delictent“; adevărul este însă altul: baza cuvântului nu este nicidecum „delict“ (din lat. „delictum“, supinul verbului „delinquo“), ci lat. *delinquens-tis*, participiu prezent cu sensul de *„care părăsește (drumul bun), care greșește“*.

• O altă expresie care deconcertează prin fluctuațiile ei este „în flagrant“, întrebuințată incorect în locul lui *ÎN FLAGRANT DELICT*. Adjectivul „flagrant“, provenit din lat. „flagrans, -tis“ (*„care strălucește“*, apoi *„care sare în ochi“*, *„izbitor, evident“*), poate fi folosit ca atare doar ca determinant al unui substantiv (de exemplu: *„situație flagrantă“*), iar nu într-o formulare ca „a prinde pe cineva în flagrant“, căci, pentru a avea sensul urmărit, el trebuie însoțit obligatoriu de substantivul *delict*,

Scanned with OKEN Scanner

formularea astfel completată însemnând, corect: „... *în timp ce infracțiunea e descoperită în momentul săvârșirii ei sau înainte ca efectele ei să se fi consumat*“ sau, mai simplu, „... *asupra faptului*“.

• Uneori întâlnim, la fel, greșită, și forma „jurist consult“ în loc de JURISCONSULT (adică „*specialist în științele juridice, de mare autoritate, care este consultat în probleme dificile de drept; specialist care se ocupă cu rezolvarea problemelor de drept într-o instituție, pe care o reprezintă în justiție*“), formă compusă în latinește din „juris“, genitivul lui „jus“ (în românește „drept“) și „consultus“ (în românește „experimentat“), care dau „*specialist în probleme de drept*“. Deoarece noi nu avem un cuvânt „juris“, ci îl posedăm pe „jurist“ (însemnând „specialist în drept“ - neologism de origine franceză), unii vorbitori îl alătură forțat pe acesta din urmă celei de-a doua părți a formei compuse, deși - cum ar spune același Al. Graur - „nu se prea vede ce ar însemna aici „consult“, cel mult ar fi trebuit zis „consultat“ sau „consultant“.

b) „A ȘTRANGULA“ sau „*A STRANGULA*“?
„A ÎNCRIMINA“ sau „*A INCRIMINA*“?

Continuăm cu prezentarea unor termeni cu caracter oarecum „tehnic“, limitați ca arie de întrebuințare nu numai în stilul oral, ci și în cel scriptic.

Așa, de pildă, nu de puține ori se poate auzi, în reportajele cu caracter criminalistic, verbul - inexistent ca formă literară - „a ștrangula“, în formulări de tipul: „Diagnosticul dat a fost insuficiență respiratorie, prezentând urme de *ștrangulare* la nivelul gâtului“ (corect: „... prezentând urme de *strangulare*“); „În urma cercetărilor s-a stabilit că mama, la 27 de ani, în urma unei crize nervoase, și-a *ștrangulat* copilul cu o căciuliță“ (corect: „... și-a *strangulat* copilul cu o căciuliță“); „În mai puțin de 10 minute, vulpea a *ștrangulat* 17 găini și 2 cocoși“ (corect: „... vulpea a *strangulat* ...“); „Și-a omorât soția prin *ștrangulare* ... cu banda de la centura de siguranță“ (corect: „Și-a omorât soția prin *strangulare*...“) etc.

Ce înseamnă *a strangula* ar trebui să știe oricine (deși nu lipsesc nici surprizele: a se vedea prima formulare de mai sus: „... strangulare la nivelul *gâtului*“), și anume „a sugruma, a gâtui...“. Nedumerește însă pronunțarea și chiar scrierea greșită a consoanei inițiale *s-* sub forma *ș-* , deci a „ștrangula“! Cauza unei asemenea exprimări incorecte se pare că este analogia dintre „ștreang“ și „strangula“, dar, dacă substantivul *ștreang* este de origine germană (*strang* = funie, frânghie, ștreang, șleau), verbul *a strangula* este de obârșie latină (*strangulare* = „a strânge de gât, a sugruma, a sufoca...“).

La fel, nu rareori se utilizează incorect verbul „*a incrimina*“, auzindu-se construcții de felul: „Nu vreau să-l *încriminez*..., dar faptele lui mă obligă“ (corect: „Nu vreau să-l *incriminez*...“) sau „Infracțiunile comise sunt mai mult decât *încriminatoare*“ (corect: „...sunt mai mult decât *incriminatoare*...“) etc.

Înlocuirea consoanei inițiale *i-* cu *î-* se explică, probabil, prin confuzia silabei de început, *in-*, cu prefixul *în-* din unele derivate românești („*în*ființa“, „*în*fiera“, „*în*nora“, *în*mâna“, *în*colți“, „*în*corda“, „*în*gălbeni“ etc.), însă *a incrimina* nu este un asemenea derivat, ci un împrumut, care îl păstrează nealterat pe *i-*, din franțuzescul *incriminer* (ca și verbele „*in*fluența“, „*in*flama“, „*in*tercepta“, „*in*sera“, „*in*ocula“, „*in*sinua“, *in*tona“ etc.).

Scanned with OKEN Scanner

23. Rostirea greșită a unor hiperurbanisme (hipercorectitudini)

„CLASA A ÎNTÂIA“ sau „CLASA *ÎNTÂI*“?
„HAINE BLEUMAREN“ sau „HAINE *BLEUMARIN*“?
„ȘTAT DE PLATĂ“ ori „*STAT* DE PLATĂ“?
„UATERLO“ sau „*VATERLO*“?
„AIFĂL“ sau „*EFÉL*“?

Formele „hipercorecte“ – spun specialiștii – sunt „greșeli de limbă sau de scriere izvorâte din teama de a nu greși“, abateri de un tip special, rezultate din „efortul conștient al vorbitorilor de a se conforma normelor limbii literare“ (*Th. Hristea*). Efect al unor false analogii, respectiv al unor modificări grafice, fonetice sau gramaticale, aceste forme se întâlnesc, de regulă, în vorbirea unor persoane relativ instruite. Exemplificăm, mai jos, câteva dintre cele mai tipice cazuri de „hipercorectitudine“:

- „(clasa) *a întâia*“ (corect: „... *ÎNTÂI*“) se datorește faptului că unii oameni, eliminând involuntar articolul posesiv-genitival aflat înaintea numeralelor ordinale feminine (spunând, greșit, „clasa doua“, în loc de „clasa a doua“ – cum este corect), îi determină pe alți vorbitori, conștienți de eroarea sus-amintită, să comită ei înșiși, la rândul lor, altă eroare, introducându-l pe „a“ acolo unde normele limbii române literare nu-l admit.
- „(haine) *bleumaren*“ (corect: „... *BLEUMARIN*“) își are cauza în necunoașterea corectă a cuvintelor de origine (< fr. „bleu marine“), de unde și confuzia fonetică dintre „*i*“ și „*e*“; la fel de greșite sunt și „*poplen*“, în loc de „*POPLIN*“ (< fr. „popeline“), „*benoclu*“, în loc de „*BINOCLU*“ (< fr. „binocle“), „*peramidon*“ în loc de „*PIRAMIDON*“ (< fr. „pyramidon“) etc.
- „*ștat* (de plată) “ – (corect: „*STAT*...“), precum și „*ștpicher*“ (corect: „*SPICHER*“), „*ștprint*“ (corect: „*SPRINT*“), „*ștand*“ (corect: „*STAND*“), „*ștandard*“ (corect: „*STANDARD*“) etc. apar în vorbire datorită unei nedorite confuzii etimologice, termenii subliniați fiind considerați de proveniență germană, când în realitate sunt împrumutați din italiană, engleză sau franceză (unde grupurile consonantice „*st-*“ și „*sp-*“ se rostesc așa cum se scriu).
- „*Waterloo*“ se citește corect „*VATERLO*“, nu „Uaterlo“, deoarece cuvântul este de origine belgiană, nu engleză; similar, „*Turnul Eiffel*“ se citește corect „ ... *EFÉL*“, nu „... Aifăl“, pentru că inginerul era francez, nu german; la fel, „*Rio de Janeiro*“ se citește corect „... *JANEIRU*“, nu „... Haneiro“, căci termenul este de origine portugheză, nu spaniolă.

Scanned with OKEN Scanner

24. Rostirea incorectă a unor etimologii populare

„FEMENIN“ sau „*FEMININ*“?
„NERVOZĂ“ ori „*NEVROZĂ*“ ?
„LIPSUS“ ori „*LAPSUS*“?;
„RENUMERAȚIE“ ori „*REMUNERAȚIE*“?
„FIERĂSTRĂU“ ori „*FERESTRĂU*“?

Prin „etimologie populară“ trebuie să înțelegem, în general, modificarea pe care o suferă un cuvânt sub influența unui alt cuvânt, mai cunoscut, pe baza asemănărilor formale și de la care vorbitorul crede că derivă acesta. Cu alte cuvinte, este o falsă asociație etimologică în cadrul căreia „concordanțelor fonetice și concordanței de sens le iau locul asemănarea formală și eventual semantică dintre cuvântul care e supus etimologiei populare și cel care o provoacă“ (*Th. Hristea*). Acest fenomen lingvistic – prezent, din motive satirice și în limba eroilor lui Caragiale – se manifestă deseori în vorbire, numărul etimologiilor populare fiind extrem de mare atât în limba noastră, cât și în alte limbi.

• După originea cuvintelor ce vin în contact, etimologiile populare pot să aibă atât termeni de origini complet diferite, cât și termeni înrudiți genealogic: *femenin* (corect: *FEMININ* < fr. „feminin“, lat. „femininus“) se pronunță frecvent așa datorită atracției cuvântului „femeie“ (< lat. „familia“); *nervoză* (corect: *NEVROZĂ* (< fr. „nevrose“) apare astfel sub influența substantivului „nerv“ (< lat. „nervus“, it. „nervo“); *prinzonier* (corect: *PRIZONIER* < fr. „prisonnier“) se datorește lui „prins“ (< „a prinde“ < lat. „prehendere“); *răspunzabil* (corect: *RESPONSABIL* < fr. „responsable“) – prin înrâurirea verbului „a răspunde“ etc.

• După relațiile de ordin formal și semantic, etimologiile populare se pot baza pe termeni asemănători sau legături logice: *dictalografă* (corect: *DACTILOGRAFĂ*) se rostește așa sub influența substantivului „dictare“; *lipsus* (corect: *LAPSUS*) – din cauza substantivului „lipsă“; *aerogant* (corect: *AROGANT*) – după locuțiunea verbală „a-și da aere“; *boliclinică* (corect: *POLICLINICĂ*) – prin asociere cu „boli“; *renumerație* (corect: *REMUNERAȚIE*) – sub influența lui „a număra“; *telegrabnică* (corect: *TELEGRAMĂ*) – datorită caracterului rapid, urgent al comunicării etc.

• După asemănările de ordin fonetic, preponderente în producerea etimologiilor populare, mai frecvente sunt: *cumparativă* (corect: *COOPERATIVĂ*) – datorită punerii în relație cu „a cumpăra“; *fierăstrău* (corect: *FERĂSTRĂU*) – influențat de „fier“; *somnieră* (corect: *SOMIERĂ*) – sub influența lui „somn“; *primare* sau *premare* (corect: *PRIMAR*) – datorită legăturii cu faptul de a fi „mai marele“ satului; *filigram* (corect: *FILIGRAN*) – modificat după „gram“; *pantomină* (corect: *PANTOMIMĂ*) – influențat de „mină“; *funegru* (corect: *FUNEBRU*) – sub influența lui „negru“ etc.

• Uneori se întâmplă ca etimologiile populare să fie efectul unor confuzii dintre două cuvinte paronimice: *coroborare* (care înseamnă „confirmare, sprijinire“) să fie utilizat greșit în locul lui *colaborare* (care înseamnă „acțiunea de a participa la înfăptuirea unei lucrări, la elaborarea unei opere comune etc.“); *pronume*, în loc de *prenume* (când este vorba de „numele și prenumele“ unei persoane); *temerar*, în loc de *temător*; *primitiv*, în loc de *primitor*; *scrofulos*, în loc de *scrupulos*; *ovale*, în loc de *ovare* etc.

Scanned with OKEN Scanner

25. Accentuarea greșită a unor cuvinte

„NÓBEL“ sau „*NOBÉL*“?
„CARÁCTER“ sau „*CARACTÉR*“?
„BUTELÍE“ sau „*BUTÉLIE*“?
„ÁNTIC“ sau „*ANTÍC*“?
„TRAFÍC“ sau „*TRÁFIC*“?
„TÁXI“ ori „*TAXÍ*“?

Faptul că în ortoepie (pronunțarea corectă) un rol deosebit îi revine *accentului* nu mai trebuie demonstrat. Fix sau mobil, accentul contribuie, în cuvânt, nu numai la individualizarea acestuia, ci și la precizarea mesajului, având o funcție distinctivă. Ca accent de intensitate (sau dinamic, silabic, expirator), se caracterizează prin forța mai mare cu care se rostește o silabă dintr-un cuvânt și, fiind propriu acestuia, trebuie respectat ca atare.

Felul special de pronunțare, de marcare a accentului unor cuvinte, nu este respectat, fiind destul de mulți vorbitori care accentuează greșit silabele (anumitor termeni) fie din ignoranță, fie din prețiozitate. Căci – se pare – e mult mai interesant să spui, în loc de *caractér* (cum e corect), „carácter“, iar, în loc de *bolnáv*, „bólnav“, mutarea accentului dinamic pe o silabă anterioară celei recomandate de normă dând impresia unei pronunțări mai „distinse“, mai „elegante“... Aceasta, pe de o parte.

Pe de altă parte, există situații când schimbarea, în cuvânt, a locului de accentuare duce la modificarea fonetică și, implicit, de sens (*móbilă* – subst., *mobílă* – adj.) sau la schimbarea categoriei gramaticale (*cântă* – verb la ind. prez., *cântắ* – verb la perf. simplu); în asemenea împrejurări, este ușor de imaginat că nerespectarea accentelor de intensitate, silabice, duce la confuzii lexicale.

Iată câteva exemple:

„Pentru a descongestiona *tráficul* de mărfuri la Giurgiu...“ (corect: „Pentru a descongestiona *traficul*...“);

„Echipa a obținut un important *palmáres* la șah“ (corect: „... un important *palmarés*...);

„Premiul *Nóbel* pentru literatură va fi decernat joi...“ (corect: „Premiul *Nobél* pentru literatură...“);

„În sectorul agricol Ilfov este 28.000 de lei *butelía*“ (corect: „... *butélia*“);

„O adevărată personalitate politică trebuie să fie un om cu un *carácter* integru “ (corect: „... un om cu un *caractér* integru“);

„Filmul *Hercúles* va fi jucat, pe micul ecran, la Antena 1“ (corect: „Filmul *Hércules* va fi jucat...“);

„Anumiți lideri au nevoie de o majoritate care să participe la *scrútin*“ (corect: „... la *scrutín*“).

Scanned with OKEN Scanner

Iată, mai jos, selectiv, o listă de cuvinte al căror accent de intensitate este deseori neglijat:

- *acatíst* (nu „acátist“);
- *ananghie* (nu „ananghíe“);
- *antíc* (nu „ántic“);
- *apói* (nu „ápoi“);
- *baterie* (nu „batérie“);
- *bolnáv* (nu „bólnav“);
- *butélie* (nu „butelíe“);
- *caractér* (nu „carácter“);
- *cobái* (nu „cóbai“);
- *cócteil* (nu „coctéil“);
- *coláps* (nu „cólaps“);
- *conductór* (nu „condúctor“);
- *deúnăzi* (nu „deunăzí“);
- *diáspora* (nu „diaspóra“);
- *dóctoriță* (nu „doctoríță“);
- *dumínică* (nu „duminícă“);
- *dușmán* (nu „dúșman“);
- *editór* (nu „edítor“);
- *épocă* (nu „epócă“);
- *fenomén* (nu „fenómen“);
- *fírav* (nu „firáv“);
- *fúrie* (nu „furíe“);
- *gíngaș* (nu „gingáș“);
- *gângav* (nu „gângáv“);
- *grahám* (nu „gráham“);
- *haltéră* (nu „hálteră);
- *jílav* (nu „jiláv“);
- *máfie* (nu „mafíe“);
- *matúr* (nu „mátur“);
- *mârșav* (nu „mârșáv“);
- *napoleón* (nu „napóleon“);
- *palmarés* (nu „palmáres“);
- *perceptór* (nu „percéptor“);
- *plictís* (nu „plíctis“);
- *podgórie* (nu „podgoríe“);
- *precáut* (nu „precaút“);
- *prícină* (nu „pricínă“);
- *păstrăv* (nu „păstrắv“);
- *rabín* (nu „rábin“);
- *radár* (nu „rádar“);
- *răzmeriță* (nu „răzmeríță“);
- *receptór* (nu „recéptor“);
- *regizór* (nu „regízor“);
- *repórter* (nu „reportér“);
- *revizór* (nu „revízor“);
- *scrutín* (nu „scrútin“);
- *séif* (nu „seíf“);
- *simból* (nu „símbol“);
- *spléndid* (nu „splendíd“);
- *tómbolă* (nu „tombólă“);
- *tubércul* (nu „tubercúl“);
- *taxí* (nu „táxi“);
- *témpo* (nu „tempó“);
- *trafíc* (nu „tráfic“);
- *tranzistór* (nu „tranzístor“);
- *trândav* (nu „trândáv“);
- *tráumă* (nu „traúmă“);
- *únic* (nu „uníc“);
- *vectór* (nu „véctor“);
- *víscere* (nu „viscére“);
- *vúltur* (nu „vultúr“);
- *zéro* (nu „zeró“);
- *zápis* (nu „zapís“);
- *zavístie* (nu „zavistíe“).

Scanned with OKEN Scanner

III Erori GRAMATICALE

1. Dezacordul predicatului cu subiectul (unic)

a) „PERTURBAȚIILE FRONTALE VA INFLUENȚA STAREA VREMII“ sau „PERTURBAȚIILE FRONTALE VOR INFLUENȚA STAREA VREMII“?
„ACADEMIA (...) *PREGĂTESC* TINERII“ sau „... *PREGĂTEȘTE*...“?

„Necesitatea acordării predicatului cu subiectul – afirmă Mioara Avram – este unanim considerată o regulă elementară a exprimării corecte, ceea ce rezultă și din faptul că pentru caracterizarea unui vorbitor agramat se spune că nu știe nici «măcar» să acorde predicatele. Cu toate acestea, greșeli sau șovăieli în acord se întâlnesc destul de des la vorbitorii limbii române și nu numai în comunicarea orală, mai puțin controlată, ci chiar în scrisul cu pretenții de îngrijire...“. Că lucrurile stau într-adevăr așa se observă din exemplele înșirate mai jos.

În general, predicatul verbal, verbul auxiliar și verbul copulativ se acordă cu subiectul în persoană și număr, iar părțile nominale (participiul pasiv și numele predicativ) se acordă în gen, număr și caz, deci:

- *un subiect (unic) la plural impune acordul la plural*: „Paginile 8-9 *este ocupată* cu următoarele știri...“ (corect: „Paginile 8-9 *sunt ocupate*...“); „Produsele românești *rămâne* totuși pe primul loc“ (corect: „Produsele românești *rămân*...“); „Diverși fuhreri locali...*și-a* emanat propriile teorii (teze) care nu erau de fapt ideologii politice“ (corect: „Diverși fuhreri locali *și-au* emanat...“); „Gardienii publici *a* predat organelor de poliție un contravenient“ (corect: „Gardienii publici *au* predat...“); „Data trecută, cei care au depus această inițiativă *a* fost un grup de 5 deputați din județul Călărași“ (corect: „Data trecută, cei...*au* fost un grup...“); „*Va* intra și capacități de depozitare“ (corect: „*Vor* intra și capacități...“); „Perturbațiile frontale *va* influența starea vremii în următoarele 24 de ore“ (corect: „Perturbațiile frontale *vor* influența starea...“); „Se *va* băga gazele“ (corect: „Se *vor* băga gazele“); „Dar dacă *va* rămâne ceva felii de pepeni sau fructe vă puteți aplica o mască“ (corect: „Dar dacă *vor* rămâne ceva felii de pepeni sau fructe...“);
- *predicatul se acordă numai cu subiectul gramatical: acordul prin atracție cu o altă parte de propoziție (atributul subiectului, complementul predicatului sau un cuvânt din altă propoziție) este totdeauna greșit*: „Din același program *au* făcut parte constituirea unei brigăzi verzi“ (corect: „Din același program *a* făcut parte constituirea...“); „Neprezentarea acestui detașament *au* început să creeze impresia că în timpul secerișului...“ (corect: „Neprezentarea acestui detașamant *a* început să creeze impresia...“); „Un grup de investitori străini se *vor* deplasa la societatea...“ (corect: „Un grup de investitori

Scanned with OKEN Scanner

străini se *va* deplasa..."); „Academia de Poliție *pregătesc* tineri și tinere..." (corect: „Academia de Poliție *pregătește* tineri..."); „Frecvența mai mare a ploilor *vor* fi în vestul țării" (corect: „Frecvența mai mare a ploilor *va* fi..."); „O privire aruncată (...) *au* scos la iveală fapte deosebit de grave" (corect: „O privire aruncată(...) *a* scos la iveală...").

b) „O DELEGAȚIE... *AU* PLECAT" sau „... *A* PLECAT"?
„UN ECHIPAJ... *AU* PARTICIPAT" sau „... *A* PARTICIPAT"?

În exprimarea cotidiană apar, destul de des, numeroase ezitări derutante – ca să nu zic „supărătoare" – de acord între predicat și subiect atunci când subiectul este, morfologic, un substantiv cu sens *colectiv*.

Conform lucrărilor normative, *acordul gramatical, propriu-zis sau formal*, se face, în genere, după forma subiectului (în persoană și număr, în gen, număr și caz etc.); în afara acordului formal se practică însă *acordul după înțeles semantic sau logic*, combinat uneori cu *cel prin atracție*, acestea din urmă constituind „excepții și abateri" de la normele limbii literare. Din această cauză, opoziția „corect/incorect" sau „literar/neliterar" nu se realizează întotdeauna suficient de clar, căci – după cum remarcă Mioara Avram – „sunt fapte de acord după înțeles sau prin atracție tolerate de limba literară".

După G. Gruiță, substantivele colective (prin ele înțelegând acele substantive care denumesc, prin forma de singular, o pluralitate de obiecte identice, considerate ca un întreg) se pot grupa în „complete" și „incomplete". Despre importanța acestei clasificări vom discuta în continuare:

- *Colectivele „complete"* sunt substantivele care, aflate la singular, *acceptă ca unic acord pe cel gramatical*, deci având predicatul tot la singular, realitatea evocată fiind considerată ca o „unitate" a ansamblului ce indică implicit și elementele care compun totalitatea (de exemplu: *delegație, familie, oaste, armată, echipaj, norod, lume, neam, popor, studențime, tineret* etc.). În virtutea acestor atribute, sunt desigur greșite formulările de genul: „O *delegație* de parlamentari *au* plecat la Consiliul Europei" (corect: „O *delegație... a* plecat la...") sau „Un *echipaj* format din... *au* participat la o aplicație tactică" (corect: „Un *echipaj... a* participat la...").
- *Colectivele „incomplete"* sunt substantivele care, aflate tot la singular, exprimă o cantitate (comportându-se ca niște numerale nehotărâte) și, indiferent dacă sunt cu sau fără un atribut la plural, *acceptă și alte tipuri de acord*, realitatea evocată fiind considerată ca o „pluralitate" de elemente constitutive, neprecizându-se natura elementelor ce alcătuiesc acea pluralitate (de exemplu: *mulțime, grup, grămadă, morman, maldăr, puzderie, seamă, ceată, cârd, pâlc, sumedenie, șir, vraf, majoritatea, rest, parte, pereche, sfert, jumătate, treime* etc.). *Când subiectul e fără atribut la plural, se preferă acordul formal, gramatical* („*Majoritatea a* sosit"), *dar se admite și cel după înțeles* („*Majoritatea au* sosit"), *iar când are atribut la plural, acordul după înțeles se combină cu cel prin atracție* („*Majoritatea* invitaților *au* sosit"). Ceea ce înseamnă că substantivele colective „incomplete" pot să aibă predicatul nu numai la singular (conform acordului gramatical), ci și la plural (conform acordului după înțeles și prin atracție), de pildă: „*Jumătate* din fondurile alocate *era/erau* pentru investiții" etc.

Scanned with OKEN Scanner

c) „UNUL DINTRE CEI CARE *RĂSPUNDE*“ sau „... CARE *RĂSPUND*“?
„CONSECINȚELE *VA* FI O SĂRĂCIE“ sau „... *VOR* FI O *SĂRĂCIE*“?

Dacă subiectul (unic) la plural îi impune totdeauna predicatului acordul la plural, în schimb, un subiect la singular admite, uneori, pe lângă acordul formal, gramatical, și pe cel după înțeles sau prin atracție. Obiectul paragrafului de față nu este trecerea „în revistă“ a cazurilor tolerate de acord după înțeles ori prin atracție, ci reliefarea câtorva greșeli tipice care au loc, prin atracție, în limbajul actual din mass-media:

• *Când numele predicativ ori subiectul, la singular, al unei propoziții regente are un atribut la plural* (acesta fiind, la rândul său, determinat de o subordonată atributivă introdusă prin pronumele relativ „*care*“ sau „*ce*“), *acordul corect este cel formal, și anume la plural*:

– „Acesta a fost și unul dintre motivele care m-*a* determinat să controlez personalul“ (corect: „... motivele care m-*au* determinat...“);

– „Unul dintre cei care *răspunde* de mersul alegerilor este...“ (corect: „Unul dintre cei care *răspund*...“);

– „Unul dintre cele mai frumoase lucruri ce se *poate* vedea...“ (corect: „... cele mai frumoase lucruri ce se *pot* vedea...“);

– „Agricultura este una dintre ramurile importante care *poate* să influențeze economia“ (corect: „... ramurile importante care *pot* să influențeze...“);

– „Italia e una dintre țările care ne-*a* sprijinit... (corect: „... țările care ne-*au* sprijinit...“);

– „El este unul dintre acei puțini jucători care *a* reușit să ocupe primul loc“ (corect: „... acei puțini jucători care *au* reușit...“);

– „Unul dintre participanții care *a* fost de față mi-a spus...“ (corect: „... participanții care *au* fost de față...“);

– „Este unul dintre oamenii care se *izbește* mereu de problemele oamenilor“ (corect: „... oamenii care se *izbesc*...“).

• *Când subiectul este la alt număr decât numele predicativ, verbul copulativ se acordă, corect, cu subiectul, nu cu numele predicativ:*

– „Consecințele *va* fi o sărăcie lucie...“ (corect: „Consecințele *vor* fi o sărăcie lucie...“);

– „Grădina ei *sunt* numai flori“ (corect: „Grădina ei *este* numai flori“);

– „Cincizeci de lei *este* un nimic“ (corect: „Cincizeci de lei *sunt* un nimic“);

– „Obsesia noastră *este* prețurile“ (corect: „Obsesia noastră *sunt* prețurile“);

– „Viitorul *este* tinerii“ (corect: „Viitorul *sunt* tinerii“).

2. Dezacordul predicatului cu subiectul multiplu

„ECONOMIA DE PIAȚĂ ȘI DEMOCRAȚIA *A* NĂSCUT...“
ori „... *AU* NĂSCUT...“?
„SE VA VINDE GRÂUL ȘI ORZUL“ ori „SE *VOR* VINDE GRÂUL ȘI ORZUL“?

Se știe, în general, că acordul predicatului se face după forma subiectului. Acordul în număr este corelat de obicei fie cu cel în persoană, fie cu cel în gen și este influențat de

Scanned with OKEN Scanner

faptul că subiectul este unic sau multiplu. Acordul în număr cu un subiect multiplu pune mult mai multe probleme - legate de felul coordonării, de topică și de structură - celor două părți de propoziție principale, aspecte insuficient cunoscute de marele public, de unde și desele dezacorduri supărătoare de felul celor exemplificate mai jos, însoțite de observațiile și recomandările necesare:

a) *Când subiectul (multiplu) se află înaintea predicatului, acordul formal al acestuia din urmă este la plural:* „Talentul și dorința de a se impune nu *e suficient*" (corect: „Talentul și dorința... nu *sunt suficiente*"); „Economia de piață și democrația *a* născut o nouă clasă politică" (corect: „Economia de piață și democrația *au* născut..."); „Recoltarea, transportul și folosirea ca materie primă *era subvenționată*" (corect: „Recoltarea, transportul și folosirea... *erau subvenționate*"); „Alegerea și demiterea conducerii instituțiilor publice de interes local *poate* fi făcută uneori de Consiliul Local" (corect: „Alegerea și demiterea conducerii... *pot* fi făcute..."); „Sondajele efectuate la nivel european și alinierea la prețurile internaționale i-*a* situat pe români în primele locuri" (corect: „Sondajele efectuate... și alinierea... i-*au* situat pe români în primele locuri");

b) *Când subiectul (multiplu) este așezat după predicat, pe lângă acordul formal recomandat, este tolerat, admis, acordul prin atracție cu primul termen al subiectului:* „*A fost subliniat* locul și importanța faptelor" (modelul recomandat: „*Au fost subliniate* locul și importanța..."); „La atâta se *reduce* viața și cunoașterea" (modelul recomandat: „La atâta se *reduc* viața și cunoașterea"); „La ce preț se va vinde grâul și orzul?" (modelul recomandat: „La ce preț se *vor* vinde grâul și orzul?"); „Camera de Comerț, Industrie și Agricultură împreună cu S.C. NEX S.R.L. Călărași *a* organizat..." (modelul recomandat: „Camera de Comerț, Industrie și Agricultură împreună cu S.C. NEX S.R.L. Călărași *au* organizat..."); „Ne sare în ochi un dozator «fantomă» la care *se comercializa* bere și suc" (modelul recomandat: „... la care *se comercializau* bere și suc"); „În cursul zilei *va cade* lapoviță și ninsoare" (modelul recomandat: „... *vor cădea* lapoviță și ninsoare"); „Știa că se *poate* face nu numai activități comerciale, dar și ceva zootehnie, agricultură" (modelul recomandat: „Știa că se *pot* face nu numai activități comerciale, dar și ceva zootehnie, agricultură").

3. Articularea greșită a unor substantive și adjective

a) „OUĂLELE" sau „*OUĂLE*"?
„OUĂLELOR" sau „*OUĂLOR*"?

Părăsind, pentru scurtă vreme, ca obiect de studiu și comentariu critic, domeniul mass-media în favoarea zonei comerciale locale (piață, magazine etc.) și prestatoare de servicii (ateliere etc.), vreau să atrag atenția asupra modului de rostire sau de notare a denumirii diferitelor produse agroalimentare și industriale, precum și a titulaturii unor firme cu același profil. Dorind, într-o bună zi, să cumpăr ouă de la o țărancă, o dată cu mine, o altă persoană a întrebat-o pe vânzătoare la ce preț vinde „*ouălele*" căci - remarca, a reproș, cumpărătoarea - costul „*ouălelor*" n-ar trebui să fie

Scanned with OKEN Scanner

mai mare ca cel de la „Avicola". Normal că un asemenea chip defectuos de pronunțare nu m-a putut lăsa indiferent.

Într-adevăr, formulările menționate (*ouălele, ouălelor*) sunt forme articulate greșit. Substantivul pus în discuție este, sub forma lui nearticulată, *ou* - la singular, *ouă* - la plural. Pentru a-l rosti (sau scrie) sub formă articulată este suficient să-i alipim articolul hotărât, când este enclitic. Dacă la singular greșeala de articulare este exclusă („ou" + „*-l*" = *oul*), la plural însă apar greșeli frecvente de articulare căci, în loc să se adauge - la forma de nominativ-acuzativ - articolul hotărât corespunzător („ouă" + „*-le*" = *ouăle*), se alipește, greșit, forma dublă a aceluiași articol, „-lele", ajungându-se la structura aberantă „ouălele"; la fel, în loc să se adauge - la forma de genitiv-dativ - articolul hotărât corespunzător („ouă" + „*-lor*" = *ouălor*), se alipește, greșit, grupul „-lelor", ajungându-se la structura aberantă „ouălelor". Adevărata cauză a acestor construcții greșite de articulare este că se confundă, din capul locului, forma nearticulată *ouă* cu *ouăle* (forma articulată), la aceasta din urmă adăugându-se „*-le*" (> „ouălele") sau „*-lor*" (> „ouălelor").

b) „CĂI DE CREȘTERE *ALE* PRODUCȚIEI" sau „... *A* PRODUCȚIEI"? „MUZEUL DE ARTĂ *A* JUDEȚULUI" sau „... *AL* JUDEȚULUI"?

Printre diferitele abateri gramaticale ce se manifestă în exprimarea curentă a unor persoane, un aspect ce merită o abordare oarecum specială este *acordul greșit în gen și număr al articolului posesiv sau genitival (al, a, ai, ale)* cu substantivul determinat de un atribut genitival, atunci când între acesta din urmă și regentul său se intercalează un determinant substantival cu prepoziție. În sensul celor semnalate, am întâlnit multe formulări incorecte de tipul: „Unitatea studiază cele mai eficiente căi de creștere *ale* producției"; „Nu știți vreun punct mai apropiat de desfacere *al* pâinii?"; „Întâlnirea are loc în biroul filialei locale *al* partidului"; „Acum este primul prilej de unificare *al* loturilor"; „S-a întrunit colectivul de redactare *al* Buletinului Informativ"; „E stabilit sistemul de derulare *al* proiectelor" etc. De ce sunt deficitare aceste construcții?

1. În primul dintre exemplele sus-amintite („... căi de creștere *ale* producției") se observă că *nu poate fi vorba de „căi... ale* producției" (astfel încât să se justifice acordul articolului posesiv de plural *ale* cu substantivul „căi"), *ci de „creștere"* (*a* producției), atributul substantival genitival „producției" determinând în realitate substantivul învecinat „creștere", care, fiind tot de genul feminin, ca regentul său, dar la numărul singular, trebuie precedat de articolul posesiv „*a*". Și în celelalte exemple, recurgând la același raționament în asocierea substantivului în genitiv cu cel pe care îl determină din punct de vedere logic, vom constata că *nu e vorba nicidecum de „punct...* al pâinii", *„birou... al* partidului", *„prilej... al* loturilor", *„colectiv... al* Buletinului Informativ" sau *„sistem... al* proiectelor", *ci de „desfacere"* (*a* pâinii), *„filialei* locale" (*a* partidului), *„unificare"* (*a* loturilor), *„redactare"* (*a* Buletinului...) sau *„derulare"* (*a* proiectelor), atributul genitival din fiecare sintagmă depinzând sintactic de substantivul feminin din imediata sa apropiere, astfel că articolul posesiv cerut de context este și el, în atare împrejurări, tot *a* (nu *al*, articol stabilit greșit din cauza acordului cu substantivul neutru aflat mai departe).

Scanned with OKEN Scanner

2. În raport cu exemplele oferite mai înainte, apar, nu rareori, și expresii în care atributul genitival e greșit considerat un determinant al substantivului feminin antepus, deoarece adevăratul său regent este primul substantiv al sintagmei, ca în construcțiile „Buchetul de flori *ale* mamei" sau „Laboratorul de biologie *a* școlii", unde, în prima, *atributul substantival genitival „mamei" nu trebuie acordat cu substantivul mai apropiat, pluralul feminin „flori"* (de aici articularea greșită cu *ale*), *ci se acordă cu regentul acestuia, „Buchetul"*, deoarece formează cu el o unitate semantică (articolul posesiv corect fiind singularul neutru *al*); iar, în a doua, *atributul genitival „școlii" nu trebuie acordat și el cu substantivul vecin, femininul „biologie"* (de aici articularea greșită cu *a*), *ci se acordă cu determinantul acestuia „Laboratorul"*, deoarece formează, ca în exemplul anterior, o unitate logică (articolul posesiv corect fiind tot singularul neutru *al*).

3. *Alteori*, în sfârșit, *forma la care trebuie pus articolul posesiv nu este suficient de explicită, fiind necesară o analiză foarte atentă a conținutului formulării.* Astfel, obligați să decidem între expresiile „Muzeul de artă *a* județului" și „Muzeul de artă *al* județului", concluzia este că amândouă sunt acceptabile fiindcă ele depind de ceea ce vorbitorul vrea să comunice: în prima („Muzeul de artă *a*..."), instituția în cauză deține bunuri reprezentând exclusiv zestrea artistică a județului, iar în a doua („Muzeul de artă *al*..."), instituția deține obiecte de artă ce reprezintă nu creația acelui județ, ci a umanității în general.

c) „UN ACT CONȘTIENT *A* MITUITORULUI" sau „... *AL* MITUITORULUI"? „ÎMBRĂȚIȘĂRILE CĂTĂLINEI ȘI *A* FETELOR" sau „... *ALE* FETELOR"?

„Articolul – cum afirmă *Gramatica Academiei* – este o parte de vorbire care se declină și însoțește substantivul", fiind „un simplu instrument gramatical, fără sens lexical" ce exprimă gradul în care vorbitorii individualizează obiectele despre care se vorbește".

Articolul *posesiv* (sau *genitival*) – reprezentat prin *al, a, ai, ale, alor* – intră obligatoriu în componența pronumelui posesiv și a numeralelor ordinale; el poate însoți adjectivele posesive, precum și genitivul substantivelor și al pronumelor. În toate cazurile, *articolul „al" se acordă în gen și număr cu substantivul regent* – pe care uneori îl și substituie –, deci:

- *Articolul posesiv nu trebuie acordat cu substantivul sau cu pronumele în genitiv pe care îl precedă, ci cu substantivul determinat de acesta:* „Datorită ritmului năpraznic *a* devalorizării leului..." (corect: „Datorită ritmului năpraznic *al* devalorizării leului.."); „Una dintre cele mai importante contribuții *a* întâlnirii de la Tomis..." (corect: „... cele mai importante contribuții *ale* întâlnirii de la Tomis..."); „Pe fondul atât *a* neatenției în conducerea utilajului, cât și al neîndemânării..." (corect: „Pe fondul atât *al* neatenției..."); „Suntem în topul cazurilor de corupție și *a* evaziunii fiscale..." (corect: „Suntem în topul cazurilor de corupție și *al* evaziunii fiscale...").
- *Acordul cu substantivul regent nu trebuie înlocuit cu forma invariabilă „a" a articolului ce introduce atributul:* „Cartea «O Românie pitorească», prin descrierile în versuri *a* ținutului bucovinean..." (corect: „... prin descrierile, în versuri, *ale* ținutului

Scanned with OKEN Scanner

bucovinean..."); „Eforturile sunt și *a* Consiliului Local Gearmata" (corect: „Eforturile sunt și *ale* Consiliului..."); „Este una din creațiile de excepție *a* lui Enescu" (corect: „... creațiile de excepție *ale* lui Enescu"); „S-au luat măsuri de protecție împotriva tuturor acestor turpidități *a* apelor" (corect: „... împotriva acestor turpidități *ale* apelor"); „Una din marile vedete *a* campionatului european..." (corect: „... marile vedete *ale* campionatului european..."); „A mitui un doctor este un act conștient *a* mituitorului" (corect: „... un act conștient *al* mituitorului").

- *Acordul se respectă și în coordonarea mai multor genitive sau posesive, atribute ale aceluiași substantiv, articolul punându-se obligatoriu înaintea fiecărui termen începând cu al doilea inclusiv:* „Toate îmbrățișările Cătălinei și *a* fetelor..." (corect: „... îmbrățișările Cătălinei și *ale* fetelor..."); „Meritul acestor premii este al tinerilor călărășeni, dar în mai mare măsură *a* coregrafului D. S." (corect: „Meritul acestor premii este... *al* coregrafului..."); „Opoziția și-a exprimat deseori nemulțumirea împotriva politicii guvernului și coaliției aflate la putere" (corect: „... împotriva politicii guvernului și *a* coaliției aflate la putere").

d) „AUTOR *AL* DOUĂ LUCRĂRI" sau „... *A* DOUĂ..."?
„DELEGAȚI *AI* NUMEROASE FIRME" sau „... *A* NUMEROASE..."?
„PE PARCURSUL A *CÂTORVA* ZILE" sau „... A *CÂTEVA*..."?

Toată lumea „școlită" cunoaște că atributul substantival (pronominal) genitival se exprimă prin forma propriu-zisă de genitiv, precedată sau nu de articolul posesiv *al, a, ai, ale* (de exemplu: „casa *bunicilor*" sau „o casă *a bunicilor*"). Mai puțini știu că *acest tip de atribut poate fi redat și prin construcții prepoziționale cu valoare de genitiv,* alcătuite din prepoziția *a* și formele de acuzativ ale substantivului (pronumelui). Când împrejurările o cer, utilizarea acestor construcții trebuie să țină seama de niște norme, altfel există riscul unor formulări greșite, ca în următoarele exemple „spicuite" din publicistica actuală: „Este autor *al* două lucrări importante"; „La consfătuire au venit delegați *ai* numeroase firme"; „A fost bolnav pe parcursul a *câtorva* zile"; „Sentimentele condiționează viața a mai *multora*" (corecte fiind: „Este autor *a* două lucrări importante"; „La consfătuire au venit delegați *a* numeroase firme"; „A fost bolnav pe parcursul a *câteva* zile"; „Sentimentele condiționează viața a mai *mulți /multe*"). Pentru preîntâmpinarea unor asemenea erori, voi expune, mai jos, regulile ce trebuie să ne călăuzească atunci când apelăm la aceste construcții, care:

- sunt *obligatorii* dacă sunt introduse de prepoziția „*a*" urmată de:
  – *numerale* (de pildă: „Manualele a *zece* (*douăzeci de*) elevi rămăseseră nepredate");
  – *pronumele relativ „(ceea) ce"* (de pildă: „Acesta este rezultatul a *(ceea) ce* s-a muncit");
  – *adjectivul nearticulat, cu valoare cantitativă, „numeroși"* (de pildă: „La discuții a avut loc înscrierea a *numeroși* vorbitori");
- sunt *facultative* (în concurență cu forma propriu-zisă de genitiv) dacă sunt introduse de prepoziția „*a*" urmată de:
  – *alte adjective care exprimă o idee de număr nedeterminat* (de pildă: „M-am bucurat de simpatia *a anumiți* colegi" /„M-am bucurat de simpatia *anumitor* colegi");

Scanned with OKEN Scanner

– *pronume nehotărâte* (de pildă: „Capitalul provenea din contribuția *a câțiva*“ / „Capitalul provenea din contribuția *câtorva*“);

– *substantive nearticulate în acuzativ, care exprimă o cantitate* (de pildă: „A avut loc premierea *a majoritate* din concurenți“ /„A avut loc premierea *majorității* din concurenți“).

e) „*DATORITĂ* REZULTATELOR SALE ȘI *A* CALITĂȚILOR LUI...“ sau „*DATORITĂ* REZULTATELOR... ȘI CALITĂȚILOR...“?

Foarte mulți oameni știu că *prepoziția* este o parte de vorbire care leagă, în cadrul propoziției, un determinant (atribut, complement etc.) de un determinat, realizând un raport de subordonare între doi termeni inegali, majoritatea prepozițiilor construindu-se, din punct de vedere sintactic, cu acuzativul. *Există însă un număr de prepoziții care impun substantivelor (sau pronumelor) pe care le precedă, un „regim“ cazual de genitiv* („asupra“, „contra“, „împotriva“, „înaintea“, „îndărătul“, „împrejurul“ ș.a.) *sau de dativ (datorită, mulțumită, grație, conform, contrar, potrivit, aidoma, asemenea).*

Dintre prepozițiile cu regim cazual de dativ, cel mai des utilizată este *datorită,* ea legând de elementul regent fie un complement circumstanțial instrumental (de exemplu: „*Datorită unor foi* de învălit marfa ale negustătorului meu de cafea Hogea Becăr și *unui prieten*..., am descoperit versiunea cea bună a acestei povestiri“ – Mihail Sadoveanu), fie, mai rar, un complement circumstanțial de cauză (de exemplu: „M-am vindecat *datorită rezistenței* mele fizice, precum și *voinței* de a trăi“). Din aceste exemple se observă că *după prepoziția „datorită“ nu apare și articolul „a“* („*Datorită unor foi*... și *unui prietin*...“, „*datorită rezistenței*... precum și *voinței*...“) pentru că „*a*“, *fiind genitival, se pune numai în construcțiile (prepoziționale sau nu) cu regim cazual de genitiv,* respectiv înaintea fiecărui termen, începând cu al doilea, într-un șir de genitive coordonate (de exemplu: „îndeplinirea legii și a dispozițiilor“ sau „împotriva obiceiurilor și a bunului simț“).

Omonimia aproape generală dintre genitivul și dativul substantivelor și ale pronumelor (*al casei /casei, a lui /lui*) duce – în vorbire și scriere – la confuzia formală a celor două cazuri, îndeosebi la feminin singular, când prepoziția *datorită* (uneori și *mulțumită* sau *grație*) este urmată de mai multe substantive (cu sau fără determinări); distanțarea de prepoziție, începând cu substantivul al doilea, duce, în mod greșit, la întrebuințarea genitivului, indicat de prezența lui *a*. Așa se și explică de ce în enunțurile următoare apar construcții, incorecte, cu genitivul, deși ele trebuie să fie cu dativul: „Va fi premiat *datorită rezultatelor* sale și *a calităților* lui excepționale“ (corect: „... *datorită rezultatelor*... și *calităților*“); „*Datorită arcului* de 20 KV și *a pantei* accentuate avionul s-a prăbușit“ (corect: „*Din cauza arcului*... și *pantei*...“); „*Datorită produsului* de schimb, precum și *a faptului* că...“ (corect: „*Din cauza produsului*... precum și *faptului* că...“); „*Datorită ninsorilor* căzute și a *poleiului* format... (corect: „*Din cauza ninsorilor*... și *poleiului*...“) etc.

Scanned with OKEN Scanner

f) „COPII STRĂZII“ sau „*COPIII* STRĂZII“?
„PIAȚA GĂRI“ sau „PIAȚA *GĂRII*“?
„27 DE MEMBRII“ sau „27 DE *MEMBRI*“?

Insuficienta stăpânire a cunoștințelor gramaticale se recunoaște cel mai ușor fie în dezacordul dintre subiect și predicat, fie în articularea defectuoasă a substantivelor și a adjectivelor. Ortografia numelui, în general, este de primă importanță în exprimarea scrisă cotidiană, de aceea frecvența nepermis de mare a unor erori de articulare este un motiv serios de îngrijorare, obligându-ne să amintim, pe scurt, ceea ce trebuie cunoscut din punct de vedere morfologic.

Atât substantivele, cât și adjectivele care se termină la nominativ-acuzativ plural, forma articulată, în *-ii* au forme articulate terminate în *-iii* (*-i* din rădăcină + *i* desinență de plural = *-ii* + articolul hotărât enclitic *i* = *-iii*): *copil* – pl. (neart.) *copii* – (art.) *copiii*; *fiu* – pl. (neart.) *fii* – (art.) *fiii*; *geamgiu* – pl. (neart.) *geamgii* – (art.) *geamgiii*; *giuvaergiu* – pl. (neart.) *giuvaergii* – (art.) *giuvaergiii*; *vizitiu* – pl. (neart.) *vizitii* – (art.) *vizitiii*; *mijlociu* – pl. (neart.) *mijlocii* – (art.) *mijlociii*; *grijuliu* – pl. (neart.) *grijulii* – (art.) *grijuliii*; *viu* – pl. (neart.) *vii* – (art.) *viii*; *meritoriu* – pl. (neart.) *meritorii* – (art.) *meritoriii*; *brumăriu* – pl. (neart.) *brumării* – (art.) *brumăriii*; *roșu* – pl. (neart.) *roșii* – (art.) *roșiii* etc.

Articolul enclitic se atașează la adjectiv numai când acesta precedă substantivul și nu este precedat, la rândul său, de un adjectiv pronominal („*bunii* colegi“, dar „acești *buni* colegi“ sau „colegii *buni*“; „*pustiii* munți“, dar „acești munți *pustii*“ sau „munții *pustii*“ etc.). Substantivele masculine și neutre, precedate de articole nehotărâte, au o singură formă cazuală pentru fiecare număr, în timp ce substantivele feminine au două forme cazuale (una de nominativ-acuzativ și alta de genitiv-dativ) la singular („un *copil* – unui *copil*“, dar „*copilului*“ – acesta din urmă fiind precedat, la genitiv, de articolul posesiv; „o *barcă* – unei *bărci*“, dar „*bărcii*“ etc.).

În practică, sunt respectate, normele ortografice de mai înainte. Să facem cunoștință cu unele dintre „ciudățeniile“ zilei: „*Copii* străzii. Desculți, cu hainele rupte, care mănâncă ce apucă și dorm pe unde pot.“ (corect: „*Copiii* străzii. Desculți, cu hainele rupte...“); „La zi aniversară, *fii*, surorile și nepoții urează domnului... multă sănătate, fericire și un gând bun.“ (corect: „La zi aniversară, *fiii*, surorile și nepoții urează domnului...“); „Nu lăsați nesupravegheată instalația de gătit cu G.P.L. atunci când funcționează și nu lăsați *copii* să o exploateze.“ (corect: „... și nu lăsați *copiii* să o exploateze.“); „Supravegheați *copii*!“ (corect: „Supravegheați *copiii*!“); „*Copii* îi roagă pe adulți să respecte legile.“ (corect: „*Copiii* îi roagă pe adulți...“); „De cele mai multe ori *copii* sunt cei care trebuie să părăsească parcul, și nu câinii...“ (corect: „De cele mai multe ori *copiii* sunt cei care...“); „Cei aleși sunt *fii* și fiicele lor“ (corect: „Cei aleși sunt *fiii* și fiicele lor.“); „Vorba aia, morții cu morții, *vii* cu *vii*.“ (corect: „..., morții cu morții, *viii* cu *viii*.“); „*Tarabagii* sunt cei mai tari în Călărași.“ (corect: „*Tarabagiii* sunt cei mai tari în Călărași.“); „La primărie, de ziua Unirii Principatelor, a fost dezvelit bustul *statui* lui Al. Ioan Cuza.“ (corect: „... a fost dezvelit bustul *statuii* lui...“); „Amplasamentul statuii de bronz a seniorului C. Coposu va fi în Piața *Gări*.“ (corect: „... va fi în Piața *Gării*.“); „În schimb astăzi *miniștri* responsabili cu soarta industriei și-au

Scanned with OKEN Scanner

parfumat realizările." (corect: „... *miniștrii* responsabili de soarta industriei..."); „El singur a dispus cât trebuie să fie virat firmelor. În baza cărei *decizi*?" (corect: „... În baza cărei *decizii*?"); „Procedând la recorectarea lucrărilor scrise ale celor doi candidați reușiți la proba scrisă, *membri* comisiei au notat în felul următor..." (corect: „... care au reușit la proba scrisă, *membrii* comisiei au notat în felul următor..."); „Și se spune aceștia sunt recunoscuți de câțiva *membrii* marcanți..." (corect: „Și se spune că aceștia sunt recunoscuți de câțiva *membri* marcanți..."); „Printre atribuțiunile Consiliului Economic și Social, format din 27 de *membrii*..." (corect: „... format din 27 de *membri*..."); „Alături de acești «poli», *membrii* ai partidului, mai sunt și alte «personalități» ale județului." (corect: „... *membri* ai partidului, mai sunt..."); „Agenții *noștrii* vă oferă consultanță gratuită. Clienții *noștrii* știu că..." (corect: „Agenții *noștri* vă oferă consultanță gratuită. Clienții *noștri* știu că..."); „Mai vând o cafea, precum și alte marafeturi de la vecinii *noștrii* de peste graniță, bulgarii." (corect: „... de la vecinii *noștri* de peste graniță, bulgarii."); „Consilierii locali au votat primul proiect de hotărâre în unanimitate, ceea ce denotă că cetățenii municipiului prin reprezentanții lor, consilierii, sunt *mândrii* de performanțele obținute... (corect: „..., sunt *mândri* de performanțele obținute...").

4. Dezacordul lui „punct" din locuțiunea prepozițională (+ un subst. genitival)

„DIN *PUNCT* DE VEDERE *AL INSTRUCȚIEI*" sau „DIN *PUNCTUL* DE VEDERE *AL INSTRUCȚIEI*"?

Este bine cunoscut faptul că prepozițiile, în general, ca instrumente gramaticale de legătură, aparțin unui anumit regim cazual, impunând, implicit, anumite relații sintactice între determinat și determinantul său. Lucrurile sunt desigur mai simple când prepozițiile sunt, într-adevăr, după structura lor, „simple". Dacă însă avem de-a face cu *locuțiuni prepoziționale*, este posibil ca unele din ele să pună probleme, oarecum „complicate", de natură ortografică. Așa – de pildă – se poate comporta o aceeași locuțiune care trebuie să-și modifice forma după cum este urmată de un substantiv în cazul genitiv („*în afara* celor spuse") sau în cazul acuzativ („*în afară* de cele spuse").

Nu altfel stau lucrurile și când, în comunicarea de toate zilele, este folosită locuțiunea prepozițională *din punct de vedere* sau *din punctul de vedere*. Confundarea frecventă a celor două „variante", utilizându-se aproape fără excepție prima dintre acestea („*din punct de vedere*") se datorește, cred, convingerii că ele sunt identice „formal" pentru că servesc, în egală măsură, la construirea complementului circumstanțial de relație. Această convingere nu are în vedere însă un aspect important, la care ne-am referit în primul alineat: *locuțiunea prepozițională are forme diferite în funcție de regimul cazual al părții de vorbire pe care o precedă*. De aceea, sunt evident greșite construcțiile ce întrebuințează locuțiunea *din punct de vedere* în locul celeilalte, *din punctul de vedere*, neștiindu-se că *normele limbii literare pretind articularea hotărâtă* a substantivului

Scanned with OKEN Scanner

„punct", din gruparea prepozițională amintită, *în situațiile în care gruparea e urmată de un substantiv în cazul genitiv*, același *„punct" rămânând nearticulat dacă gruparea este urmată de un adjectiv calificativ* (de exemplu: „din *punct* de vedere *științific"*, „din *punct* de vedere *economic"* etc.).

Pentru ilustrarea confuziei semnalate mai sus, am spicuit din presă următoarele formulări incorecte: „Din *punct* de vedere *al dreptului* de proprietate, noua Hotărâre a guvernului repune lucrurile pe făgașul lor normal" (corect: „Din *punctul* de vedere *al dreptului*..."); „Din *punct* de vedere *al Teatrului* de Operetă..." (corect: „Din *punctul* de vedere *al Teatrului*..."); „Să pregătim elevii atât din *punct* de vedere *al instrucției*, cât și cel *al educației"* (corect: „... din *punctul* de vedere *al instrucției*, cât și cel *al educației"*); „Lejeritatea manualelor din *punct* de vedere *al conținutului* științific" (corect: „... din *punctul* de vedere *al conținutului*..."); „Concurăm, din *punct* de vedere *al culorii*, semafoarele" (corect: „... din *punctul* de vedere *al culorii*..."); „Să corespundă din *punct* de vedere al *calității"* (corect: „... din *punctul* de vedere *al calității"*); „Nu pot fi vizate din *punct* de vedere *al protecției* apelor" (corect: „... din *punctul* de vedere *al protecției*..."); „Antrenorul va fi ajutat din *punct* de vedere *al disciplinei* echipei" (corect: „... din *punctul* de vedere *al disciplinei*...").

5. Dezacordul adjectivului „referitor" cu substantivul determinat

„MĂSURI *REFERITOR* LA PRIVATIZARE" sau „... *REFERITOARE* LA..."?

Orice absolvent de școală generală știe că adjectivele variabile se acordă în gen și număr cu substantivul pe care-l determină (fiind implicit – sub raport sintactic – și atributele acestuia), reciproca dovedindu-se la fel de valabilă: *prezența acestor adjective după un substantiv – căruia i se subordonează – le obligă să se acorde cu acesta.* Un comportament asemănător îl au *potrivit, -ă, asemănător, -oare, relativ, -ă, privitor, -oare, conform, -ă, referitor, -oare,* ultimele două putând fi întrebuințate numai urmate de determinări introduse prin prepozițiile *la* sau *cu.*

Așa, de pildă, *referitor, -oare* (la...), echivalent cu locuțiunile prepoziționale de relație „în legătură cu", „cât despre", „cu privire la", „apropo de", „legat de", „din punct de vedere", „în materie de" ș.a., își păstrează valorile adjectivale firești doar dacă însoțește un substantiv, acordându-se cu acesta (*„ordin referitor* la...", *„notă referitoare* la...", *„indicatori referitori* la...", *„condiții referitoare* la..."); altminteri, *când e folosit invariabil, el nu mai are voie să fie așezat, topic, lângă un substantiv, convertindu-se în adverb și devenind, în această nouă calitate, element component al unei locuțiuni prepoziționale* (de exemplu: *„Referitor la* Legea nr. 112/1995, s-au depus destule cereri de restituire a fostelor case naționalizate").

Din cauza fie a necunoașterii criteriilor gramaticale precizate mai sus, fie a identității grafice dintre forma de masculin singular a adjectivului (*referitor*) și cea adverbială (*referitor*), adjectivul *referitor*, urmat de prepoziția *la* este deseori confundat cu adverbul

Scanned with OKEN Scanner

omonim din locuțiunea prepozițională *referitor la* și tratat ca atare, favorizând utilizarea greșită, pe lângă un substantiv, a adverbului, și nu a adjectivului în formele lui variabile, așa cum se observă din următoarele enunțuri preluate din presă: „Este discutabilă *opinia* dumneavoastră *referitor* la mersul reformei" (corect: „... *opinia... referitoare* la..."); „Am făcut deja *o documentație referitor* la investițiile necesare" (corect: „... *o documentație referitoare* la..."); „Vreau să vă pun câteva *întrebări referitor* la stadiul privatizării" (corect: „... *întrebări referitoare* la..."), „Trebuie să lucrăm cu acești *indici referitor* la eficientizarea producției" (corect: „... *indici referitori* la..."); „Pe primul loc figurau unele măsuri *referitor* la privatizare" (corect: „... măsuri *referitoare* la privatizare") etc.

6. Dezacordul adjectivului pronominal de întărire

„*ÎNSĂȘI* FAPTUL..." sau „*ÎNSUȘI* FAPTUL..."?
„SOCIETĂȚII *ÎNSĂȘI*" sau „SOCIETĂȚII *ÎNSEȘI*"?

Alături de pleonasm, dezacordul gramatical are o pondere deosebită în limbajul zilnic, tributar în mare măsură exprimării regionale sau populare. Dacă lipsa de acord dintre subiect și predicat („toți *vorbește*", „ei *merge*" etc.) se datorește, în primul rând, unei culturi precare, în schimb dezacordul dintre atributul adjectival și regentul său este – chiar la oamenii cultivați – un semn al unei informații lingvistice insuficient asimilate și corectate. Un exemplu dezarmant prin frecvența lui, la diferitele niveluri sociale, îl reprezintă întrebuințarea incorectă a pronumelui de întărire (sau „al identității", cum i-ar spune Iorgu Iordan), care, aflat „în opoziție" sau „tautologie" pe lângă substantive sau unele pronume (pe care le precizează într-un mod echivalent cu „singur", „personal", „propriu"), s-a transformat în adjectiv.

Supărător este că *acest statut „adjectival" al pronumelui de întărire este deseori încălcat fie prin absența acordului necesar cu elementele determinate* (ca în expresiile: „*Însăși* faptul că fusese deferit justiției..."; „Femeile e bine să fie ele *înșile*"; „Contribuția îi aparține, pe merit, societății *însăși*"; „Împotriva tentațiilor trebuie să luptăm cu noi *înșiși*" etc.), *fie prin folosirea – ca în limba veche sau populară – cu valoare de pronume*, având sensul de „singular", „personal", „fără intervenția sau ajutorul altcuiva" (de pildă: „Nici *înșine* nu suntem prea edificați"; „Se apucă *însuși* să le rezolve" etc.), *fie prin utilizarea – ca în limba veche și modernă – cu valoare de adverb*, având sensul de „chiar", „tocmai" (de exemplu: „El e împotriva *însuși* a dorințelor noastre"; „Se vede *însăși* din modul în care prezintă expozanții" etc.).

Revenind la formele literare ale pronumelui de întărire, acordat în persoană, gen, număr și caz cu substantivele sau pronumele regente, acestea sunt următoarele:

– la masculin singular (toate cazurile): *însumi* (pers. I), *însuți* (pers. a II-a), *însuși* (pers. a III-a);

– la masculin plural (toate cazurile): *înșine* (pers. I), *înșivă* (pers. a II-a), *înșiși* (pers. a III-a);

Scanned with OKEN Scanner

– la feminin singular (cazurile nominativ și acuzativ): *însămi* (pers. I), *însăți* (pers. a II-a), *însăși* (pers. a III-a); (cazurile genitiv și dativ): *însemi* (pers. I), *înseți* (pers. a II-a), *înseși* (pers. a III-a);

– la feminin plural (toate cazurile): *însene* (pers. I), *însevă* (pers. a II-a), *înseși* și *însele* (pers. a III-a).

7. Dezacordul adjectivului participial

„INAUGURAREA EXPOZIȚIEI *INTITULATĂ*“ sau „... *INTITULATE...*“?

Un fenomen lingvistic ce constituie, în zilele noastre, un izvor permanent de „deviere“ de la norma literară este *acordul cazual al atributului adjectival cu un determinat substantival în genitiv (dativ)*, acord neglijat tot mai mult, așa cum se vede în următoarele formulări întâlnite în presă: „Astăzi are loc inaugurarea expoziției *intitulată* «Nicolae Tonitza»“; „Se urmărește valorificarea artei *reprezentată* pe scenă“; „Inițiativa diplomatică a delegației *plecată* la Consiliul Europei...“; „Am fost martora acelei adunări *ratată*“; „Studiul a fost efectuat pe baza bibliografiei *recomandată* de profesor“ etc., etc.

În toate exemplele citate, atributele neizolate *intitulată, reprezentată, plecată, ratată* și *recomandată* sunt evident puse greșit la cazul nominativ pentru că, logic, ele nu determină substantivele în nominativ neînvecinate *inaugurarea* (... intitulată?), *valorificarea* (... reprezentată?), *inițiativa* (... plecată), *martora* (... ratată?) și *baza* (... recomandată?), ci pe cele din apropiere, care, aflându-se în cazul genitiv, obligă și adjectivele ce le succedă să se acorde cu ele, corecte fiind deci sintagmele „... *expoziției intitulate...*“, „... *artei reprezentate...*“, „... a *delegației plecate...*“, „... acelei *adunări ratate*“ și „... *bibliografiei recomandate...*“.

Chiar dacă unele atribute sus-amintite au și compliniri („... Nicolae Tonitza“, „... pe scenă“, „... la Consiliul Europei“, „... de profesor“), acordul atributelor adjectivale neizolate cu substantivele pe care le determină este obligatoriu. Și la atributele adjectivale izolate (prin virgulă) acordul cazual este preferat de normele gramaticale, mai ales în unele situații când acest acord precizează fără echivoc raportarea atributului la un anumit determinat substantival. De exemplu, în expresia „Atmosfera încordată a *grevei, începute* spontan, a contribuit la începerea negocierilor dintre...“, forma adjectivului *începute* arată limpede că acesta este atributul substantivului în genitiv *„a grevei“*, nu al substantivului în nominativ „atmosfera“ (cu care nu poate forma o unitate semantică).

Tot în legătură cu atributele izolate: se constată, în ultimul timp, că acordul acestora cu substantivele regente este frecvent încălcat, atributele păstrând aceeași formă ca la nominativ, îndeosebi atunci când este un participiu urmat de compliniri. De pildă, într-o construcție de tipul „Dimensiunile noi ale *culturii* noastre, *așezată* pe coordonate moderne...“ (în care, normal, acordul trebuie să fie „... ale *culturii* noastre, *așezate* pe coordonate moderne...“), suntem obligați să înțelegem că *„așezată“* nu mai este considerat un adjectiv cu valoare de atribut (el neacordându-se cu „... ale *culturii...*“, care e în genitiv),

Scanned with OKEN Scanner

ci un verb la participiu, echivalent – în plan sintactic – cu un predicat eliptic al unei subordonate atributive explicative, astfel că expresia dată ca exemplu („Dimensiunile noi ale *culturii* noastre, *așezată* pe coordonate moderne...") se va citi: „Dimensiunile noi ale *culturii* noastre, care a fost *așezată* pe coordonate moderne...". Pentru evitarea unor asemenea situații, când forma cazuală nu clarifică poziția atributului față de un determinat substantival, se recomandă reluarea la nominativ a substantivului în genitiv pe care îl complinește atributul adjectival: „Aniversarea marii *sărbători* a națiunii române, *sărbătoare organizată*...".

8. Acordul greșit al unor adjective articulate (de feminin plural)

„ÎN *ULTIMILE* ZILE" sau „ÎN *ULTIMELE* ZILE"?

O caracteristică sintactică fundamentală a majorității *adjectivelor* este aceea că se acordă în gen, număr și caz cu substantivul (pronumele) determinat. Alături de adjectivele *invariabile* (care nu-și schimbă forma: *așa, atare, cumsecade, bleu, gri, propice, ferice* etc.), cele *variabile* – dominante, ca pondere, în clasa adjectivelor – pot să fie cu *patru* forme flexionare, cu trei forme flexionare sau cu două forme flexionare, în funcție de numărul de forme distincte pe care le au la nominativ, pe genuri, la ambele numere.

Iată câteva exemple de adjective cu *patru* forme flexionare: sg. m. *obraznic* și f. *obraznică*, cu pl. m. *obraznici* și f. *obraznice*; sg. m. *voinic* și f. *voinică*, pl. m. *voinici* și f. *voinice*; sg. m. *pașnic* și f. *pașnică*, cu pl. m. *pașnici* și f. *pașnice*; sg. m. *veșnic* și f. *veșnică*, cu pl. m. *veșnici* și f. *veșnice* etc.

Spre deosebire de acestea, cele cu *trei* forme flexionare au aceeași formă la plural pentru masculin și feminin: sg. m. *mic* – f. *mică* – pl. m. și f. *mici*; sg. m. *larg* – f. *largă* – pl. m. și f. *largi*.

Din cauza formelor identice de plural ale adjectivelor cu *trei* forme flexionare (desinența de feminin *-e* devenind tot *-i*, ca și cea de masculin), se manifestă tendința de a se extinde această „omonimie" și asupra formelor, deosebite, de plural ale adjectivelor cu *patru* forme flexionare, atribuindu-i femininului (nearticulat) desinența de masculin, astfel că, atunci „când sunt întrebuințate la feminin plural cu articolul hotărât enclitic", adjectivele *obraznicele, voinicele, pașnicele, veșnicele, ultimele*, precum și altele mai noi „apar greșit, în rostirea unor persoane, în formele: *obraznicile, voinicile, pașnicile, veșnicile, ultimile*, adăugându-se articolul hotărât enclitic pentru feminin plural la forma de masculin plural" (*Limba română corectă*).

Faptul că adjectivul *ultimile* exercită o „atracție" deosebită în presa noastră este dovedit de următoarele exemple: „În *ultimile* două săptămâni a plouat în fiecare zi" (corect: „În *ultimele* două săptămâni..."); „Asupra acestui subiect vom reveni, mai cu seamă că în *ultimile* zile telefoanele au sunat ca la gară..." (corect: „... în *ultimele* zile telefoanele au sunat..."); „Fără un învățământ modern și suplu, racordat la *ultimile* cercetări de ordin psihopedagogic, încă o generație de tineri va fi sacrificată inutil" (corect: „... racordat la *ultimele* cercetări...").

Scanned with OKEN Scanner

9. Dezacordul numeralului cardinal (ordinal)

„LA ORA *DOISPREZECE*“ sau „... *DOUĂSPREZECE*“?
„*DOI* SEPTEMBRIE“ sau „*DOUĂ* SEPTEMBRIE“?
„CLASA *DOISPREZECEA*“ sau „A *DOUĂSPREZECEA*“?
„DOUĂZECI ȘI *UNA* MAI“ sau „... ȘI *UNU* MAI“?

Destul de frecvent se pot auzi enunțuri de genul: „Este ora zece și *doisprezece*. Și acum știrile pe scurt.“ sau „La ora *doisprezece* am o conferință de presă“ sau „Mai avem *doisprezece* minute până la închiderea magazinului“ sau „Doresc să închiriez un camion de zece – *doisprezece* tone“ sau „Floarea-soarelui s-a recoltat de pe nouăzeci și *doi* la sută din suprafață“ sau „Eu sunt elev în clasa a *doisprezecea*“ sau „Meciul retur va avea loc pe douăzeci și *doi* mai“ sau „Acțiunea a devenit posibilă – așa cum sună ordinul ministrului – din *doi* septembrie“ sau „Sfinții împărați Constantin și Elena se sărbătoresc pe douăzeci și *una* mai“. De ce sunt greșite, ca formă, numeralele subliniate?

- Gramatica limbii române stabilește fără echivoc atât formele de *masculin* ale unor numerale (*doi – al doilea, doisprezece – al doisprezecelea, douăzeci și doi – al douăzeci și doilea*), cât și formele de *feminin* corespunzătoare (*două – a doua, douăsprezece – a douăsprezecea, douăzeci și două – a douăzeci și doua*), genul *neutru* având, la singular, forma de masculin, iar la plural, forma de feminin. În citatele sus-amintite, substantivele *ore, tone, unități* (subînțeles) sunt de genul *feminin*, iar *minute*, de genul *neutru*, caracteristici care obligă numeralele însoțitoare să se acorde cu acestea: „Este ora zece și *douăsprezece* (*minute*)“; „La *ora douăsprezece* am o conferință de presă“; „Mai avem *douăsprezece minute* până la închiderea magazinului“; „Doresc să închiriez un camion de zece – *douăsprezece tone*“; „Floarea-soarelui s-a recoltat de pe nouăzeci și *două* (*unități*) la sută din suprafață“; „Eu sunt elevă în *clasa* a *douăsprezecea*“.
- În ceea ce privește datele calendaristice, limba literară – cum afirmă Mioara Avram – „a ales pentru 2 și compusele 12, 22, forma de *feminin* – deci *două, douăsprezece, douăzeci și două* (*martie*) –, dar compusele lui *unu* în forma de *masculin*: *douăzeci și unu* (*iunie*), *treizeci și unu* (*decembrie*)“. În consecință, corect este să spunem: „Meciul retur va avea loc pe douăzeci și *două* mai“; „Acțiunea a devenit posibilă – așa cum sună ordinul ministrului – din *două* septembrie“; „Sfinții Împărați Constantin și Elena se sărbătoresc pe douăzeci și *unu* mai“.

10. Dezacordul pronumelor relative (elemente introductive)

„ORAȘUL *CARE* L-AM VIZITAT“ sau „... „*PE CARE* L-AM VIZITAT“?
„FATA *CARE* I-AM DECLARAT...“ sau „... *CĂREIA* I-AM DECLARAT...“?

Între greșelile de exprimare cu o frecvență destul de mare în limba actuală se situează formularea defectuoasă a complementului direct atunci când acesta,

Scanned with OKEN Scanner

reprezentat printr-un pronume relativ (*care*), nu este redat sub forma unei *construcții prepoziționale*, omițându-se prepoziția „*pe*" cerută de substantivul (sau pronumele) în acuzativ. Astfel, am auzit, în ultimul timp, expresii greșite de tipul: „Orașul *care* l-am vizitat era frumos"; „Avem doi paznici *care* îi plătim"; „Rezultă din datele *care* le-am prezentat că..."; „Produsele și cifrele *care* le realizează în prezent..."; „Acestea sunt dividendele *care* le-am încasat"; „Pentru a ne atinge ritmul *care* l-am stabilit..."; „Aici se cuprind și finanțările *care* le avem"; „Există o serie întreagă de mecanisme *care* le-am creat"; „Deci aceasta e inițiativa noastră *care* am avut-o"; „S-a întors una din echipele *care* le-am trimis" etc.

Greșeala semnalată mai sus se datorește, după toate probabilitățile, unei analogii forțate: deoarece *care* se comportă asemenea unei conjuncții – parte de vorbire neflexibilă, invariabilă –, legând două propoziții, vorbitorii neglijează caracterul său pronominal, comportamentul său morfologic și sintactic (în cazul de față având funcția de complement direct în subordonata atributivă pe care o introduce), deci construcțiile citate anterior devin corecte dacă substantivul (sau pronumele) ce compune complementul direct este precedat de prepoziția *pe*: „Orașul *pe care* l-am vizitat..."; „Avem doi paznici *pe care* îi plătim"; „Rezultă din datele *pe care* le-am prezentat că..."; „Produsele și cifrele *pe care* le realizează..."; „Acestea sunt dividendele *pe care* le-am încasat"; „Pentru a atinge ritmul *pe care* l-am stabilit..."; „Aici se cuprind și finanțările *pe care* le avem"; „Există o serie întreagă de mecanisme *pe care* le-am creat"; „Deci aceasta e inițiativa noastră *pe care* am avut-o"; „S-a întors una din echipele *pe care* le-am trimis" etc.

Greșite sunt și enunțurile în care pronumele relativ *care* – tratat tot invariabil, ca o conjuncție simplă – îndeplinește și alte funcții sintactice (în afara celei de complement direct), ca în propozițiile: „E ultimul depozit *care* îi fac inventarul" și „Fata *care* i-am declarat...", unde pronumele relativ *care* e folosit, incorect, în locul formei de dativ *căruia*, respectiv *căreia*, cu rol de complement indirect („E ultimul depozit *căruia* îi fac inventarul" și „Fata *căreia* i-am declarat...").

În enunțul: „În școala *care* am învățat se făcea carte", *care* e utilizat incorect, în locul formei prepoziționale de acuzativ *în care*, cu rol de complement circumstanțial de loc („În școala *în care* am învățat se făcea carte"). În exprimarea: „Persoana *care* m-am întâlnit cu ea mi-era cunoscută", *care* e întrebuințat, tot incorect, în locul formei prepoziționale de acuzativ *cu care*, cu rol de complement circumstanțial sociativ („Persoana *cu care* m-am întâlnit mi-era cunoscută") etc.

11. False diateze verbale

„(NU) *SE* MERITĂ..." sau „(NU) *MERITĂ*..."?
„(NU) *SE* EXISTĂ..." sau „(NU) *EXISTĂ*..."?

În conversația curentă, chiar în anumite ocazii „solemne", se pot auzi formulări greșite de genul: „*Se merită*, dragă, să dai atâți bani pe...?"; „Nu, dragă, *nu se merită*..."

Scanned with OKEN Scanner

sau „*Se există* așa ceva la...?“, „Nu, *nu se există*...“, în care verbele subliniate aparțin unor false diateze reflexive.

Trebuie precizat, din capul locului, că *ambele verbe se întrebuințează exclusiv la diateza activă (deci fără pronumele reflexiv „se“)*, cu deosebirea că *a merita* poate fi și tranzitiv și intranzitiv, iar *a exista* este numai intranzitiv. Ce vrea să însemne asta?

• Verbul *a merita* este tranzitiv (și implicit personal) atunci când acțiunea subiectului se răsfrânge asupra unui obiect (cu funcție de complement direct sau completivă directă), având sensul de *„a fi vrednic de răsplată sau de pedeapsă potrivit cu faptele sale (bune sau rele); a avea dreptul să primească o răsplată (bună sau rea); a i se cuveni, a meritarisi“* (de pildă, în propozițiile „Cred / *că eu meritam un răspuns*“; „Incontestabil, *el merita o pedeapsă* exemplară“; „La premiere, *noi meritam* mai mult“). Același verb este intranzitiv (și implicit impersonal) atunci când nu mai admite relația verb – obiect direct, iar subiectul, non-autor al acțiunii, este general, abstract, exprimat de obicei printr-o subordonată subiectivă, având sensul de *„a avea o valoare suficientă pentru a justifica prețuirea, atitudinea sau grija cuiva; a fi recomandabil, rentabil“* (de pildă, în propozițiile *„Merită / să încercăm această soluție“* și „Nu știu / *dacă merită / să mă ocup de ea*“).

• Verbul *a exista*, fiind intranzitiv (și personal), admite relațiile verb – obiect indirect (sau circumstanțial) și verb – subiect, având sensul de *„a fi, a se afla, a se găsi în realitate, a avea ființă, a trăi, a viețui, a se manifesta“* (de pildă, în propozițiile: „Oamenii trebuie să simtă că *există un Dumnezeu*“ și *„Nu există* pentru toți *o* aceeași *soartă*“).

Din exemplele de mai sus este evident faptul că în nici un moment cele două verbe (*a merita, a exista*) nu sunt însoțite de pronumele reflexiv *se*, ele fiind exclusiv active, nu reflexive.

12. Verbe „imperative“ cu caracter nepoliticos

„*ÎMPINGE* UȘA“ sau „*ÎMPINGEȚI* ... “?
„*SPUNEȚI* CE CUMPĂRAȚI“ sau „*POFTIȚI* CEVA“?

Nu este obiectul cărții de față să dea lecții de bună purtare. Dar oriunde ne-am afla, bunele maniere sunt obligatorii, ele fiind „cartea de vizită“ a oricărei societăți evoluate, în care respectul de sine se traduce prin respectul față de ceilalți, inclusiv printr-un limbaj decent și civilizat. Exprimarea *familiară*, în general, se practică – în adresare – fie în mediul familial, fie în cadrul unui grup de oameni binecunoscuți, legați prin amiciție sau prin afinități de altă natură. În afara acestor cazuri, „familiarismele“ sunt inadmisibile, căci reprezintă un semn clar de impolitețe, de insolență sau de proastă creștere. Ignorarea – în comerț, de pildă – a regulilor de conduită verbală față de cumpărători poate aduce grave deservicii bunelor relații cu aceștia. Voi aduce în discuție două situații.

• La intrarea în multe magazine (și în unele instituții), privirile îți sunt atrase de un mic aviz, atârnat sau lipit pe ușa de la intrare, pe care scrie: ÎMPINGE (sau TRAGE... ÎNCHIDE...). Este „corect“, din punct de vedere formal, acest îndemn? Da, vom

Scanned with OKEN Scanner

răspunde, cu condiția ca toți cei care deschid ușa să fie prieteni apropiați sau rude ale tuturor celor din unitate, căci ÎMPINGE, de exemplu, este un verb, la modul imperativ, care se adresează unui subiect implicit, inclus, „tu" (care, ca pronume personal propriu-zis de persoana a II-a singular, e *familiar*!) sau „dumneata" (care, ca pronume personal de reverență, *are un grad redus de politețe*, fiind folosit numai în raport cu cei apropiați, egali sau inferiori!). De aceea, cum remarca Al. Graur, „rămâne strict politicos «dumneavoastră», utilizat formal la persoana a II-a plural, iar ca sens și la pers. a II-a singular (căreia îi conferă *un grad înalt de respect*!) – de unde necesitatea întrebuințării predicatului la persoana a II-a plural: *ÎMPINGEȚI*! (sau *TRAGEȚI*!, *ÎNCHIDEȚI*!). Sintagma eliptică „Vă rog", ce ar trebui să însoțească imperativele de mai sus, este o regulă neglijată din motive economice.

• Ajungând în fața vânzătoarelor din spatele tejghelei sau al tonetei, ești întâmpinat, de cele mai multe ori, cu exasperanta formulă stereotipă: SPUNEȚI!... Dacă acest imperativ verbal, deloc politicos, este însoțit și de un ton iritat sau lipsit de bunăvoință, ești tentat fie să nu „spui" nimic și să pleci, fie să „spui" ce-ți trăznește prin cap, pentru a-i da satisfacție... Să constituie, oare, acest SPUNEȚI! un „substituent" modern al lui *POFTIȚI*! (prin care clientul este „rugat" să-și formuleze dorințele)?! După câte știu, verbul „a pofti" n-a devenit un arhaism, iar derivatele sale de tipul *POFTIȚI*! sau *POFTIM*!) sunt termeni de politețe tradiționali la fel de actuali ca unele construcții perifrastice de genul: „Ce poftiți, vă rog?"; „Cu ce vă putem servi?"; „Ce doriți să vă oferim?"; „Doriți să cumpărați ceva?" etc.

13. Acordul greșit al substantivului „ora" cu numeralul cardinal

„JOI, LA *ORELE* 11,00" sau „... LA *ORA* 11:00"?
„ÎNTRE *ORELE* 18 și *ORELE* 19" sau „ÎNTRE *ORELE* 18 și 19"?

La întrebarea cuiva: „Cât *e* ceasul?", firesc ar fi să răspunzi: „*E ora*..." (nu „*E* orele..."), pentru că, fiind predicativ și personal, verbul *a fi* e obligat să se acorde în număr cu substantivul *ora*, care îndeplinește funcția de subiect. Este foarte adevărat că, datorită „atracției" exercitate de numeralul ce indică (de la „doi" în sus) ora, substantivul apare la plural, iar în acest caz verbul trebuie să fie și el la plural („*sunt orele* două", „*sunt orele* douăsprezece", „*sunt orele* douăzeci și două" etc.), dar acest mod de construcție nu mi se pare cel mai potrivit: „Cât *e ora*?"; „*Sunt orele*...".

În scopul „simplificării" și al „uniformizării" răspunsului în legătură cu precizarea unei anumite ore din timpul zilei, recomand *utilizarea exclusivă a singularului „oră"*, căci el „guvernează", ca regent, numeralul ce-i urmează, și nu invers, *substantivul rămânând invariabil indiferent de cifra indicată de acele ceasornicului*. De altfel, definiția însăși a *orei* (a se vedea *DEX*) susține acest lucru, ea vizând „momentul arătat de *fiecare* dintre cele douăzeci și patru de părți în care e împărțită o zi, *fiecare* dintre cifrele înscrise pe cadranul unui ceasornic, care marchează acest moment" (subl. ns.).

Scanned with OKEN Scanner

Aceeași recomandare e valabilă și în alte ipostaze referitoare la *ora* de desfășurare a evenimentelor prezentate în presă, când se abuzează de procedeul acordului prin atracție, rezultând exprimări ca următoarele: „Startul va avea loc la Groapa cu Țânțari, pe data de 15 iunie la *orele* 8:30“ (recomandabil: „... la *ora* 8:30“); „Licitația se organizează în ziua de 26, la *orele* 13:00“ (recomandabil: „... la *ora* 13:00“); „Agenții economici se pot înscrie până la data de 06.08.1999, *orele* 14:00“ (recomandabil: „... *ora* 14:00“); „Greva de avertisment va fi între *orele* 11 și ora 13“ (recomandabil: „... între *orele* 11 și 13“); „Acum, la *orele* 16, temperaturile minime sunt de 11 grade la Băneasa și de 12 grade la Filaret“ (recomandabil: „... la *ora* 16, ...“); „În data de 13 iunie, *orele* 23:45 în parcul Dendrologic...“ (recomandabil: „..., *ora* 23:45, ...“); „Anunță scoaterea la licitație, în fiecare joi, la *orele* 11:00“ (recomandabil: „..., la *ora* 11:00“); „Transmitem știrile de la *orele* 23 și urmează cele de la *orele* 24“ (recomandabil: „... de la *ora* 23... de la *ora* 24“); „Cumpăr apartament 3 camere, telefon (...) până la *orele* 16:00“ (recomandabil: „... până la *ora* 16:00“); „Invitatul nostru poate fi contactat telefonic între orele 18 și *orele* 19“ (recomandabil: „... între *orele* 18 și 19“) etc.

14. Acordul greșit al adverbului

a) „ACEȘTI *NOI*-NĂSCUȚI“ sau „... *NOU*-NĂSCUȚI“?
„SUNT *PROASPEȚI* SOSIȚI“ sau „... *PROASPĂT* SOSIȚI“?
„PROBLEMĂ *GREA* DE REZOLVAT“ sau „... *GREU* DE REZOLVAT“?

În exprimarea curentă, precum și în mass-media se manifestă nu rareori o greșeală de „acord“ al adverbului cu regentul său, când – se știe din școală – *adverbul este o parte de vorbire neflexibilă, care nu are forme specifice de gen, număr și caz ca ale adjectivului.* Această eroare, de acord, se datorește confuziei adverbului cu adjectivul, confuzie favorizată de faptul că:

a) adjectivul poate fi utilizat, de cele mai multe ori, ca *adverb*, determinând nu un substantiv (ca în „pas *domol*“), ci un verb (ca în „pășește *domol*“);

b) verbul are capacitatea de a fi determinat nu numai de adverbe (de exemplu: „Trăsurile aleargă *ușor*“), ci și de *adjective* (de exemplu: „Trăsurile aleargă *ușoare*“).

Din exemplele de mai sus, apare evident adevărul că omonimia dintre adverb și adjectiv este doar „parțială“, căci, spre deosebire de *adjectiv*, care, având mai multe forme flexionare, *se poate acorda cu substantivul* (de pildă: „lucru *corect*“, „sursă *corectă*“, „oameni *corecți*“, „atitudini *corecte*“), *adverbul este invariabil, având o formă unică, identică cu a adjectivului masculin, singular, indiferent dacă verbul pe care îl determină este la singular sau la plural* (de exemplu: „*Ea* muncește *corect*“, „*Noi* muncim *corect*“). *Atunci când adverbul se află la feminin singular sau la plural,* înseamnă că *vorbitorul, din teama de a nu greși, crezând că adverbul este un adjectiv, îl „acordă“, eronat, cu formele flexionare regente sau învecinate.*

Scanned with OKEN Scanner

De regulă, confuzia dintre adverb și adjectiv se întâlnește în următoarele situații tipice:

• *când adverbul determină un verb*: „Oamenii protestează *justificați*“ (corect: „... protestează *justificat*“);

• *când adverbul determină tot un adverb*: „Problema trebuie pusă *puțină* altfel“ (corect: „... trebuie pusă *puțin* altfel“);

• *când adverbul determină un adjectiv pe care îl precedă*: „Sunt *proaspeți* sosiți cârnații“ (corect: „... sunt *proaspăt* sosiți...“); *în cuvinte compuse*: „M-a șocat atitudinea ei *rea*voitoare“ (corect: „... atitudinea ei *rău*voitoare“); „Acești *noi*-născuți provin din familii care trăiesc în mediu septic“ (corect: „Acești *nou*-născuți provin din...“);

• *când adverbul se află după adjectivul pe care îl determină*: „Vremea va deveni cea mai frumoasă *posibilă*“ (corect: „... cea mai frumoasă *posibil*“);

• *când adverbul precedă un adjectiv propriu-zis sau participial, un verb la supin sau la infinitiv, fiind însoțit de prepoziția „de“*: „Este o problemă *grea* de rezolvat“ (corect: „Este o problemă *greu* de rezolvat“); „Oamenii erau *deosebiți* de talentați“ (corect: „... erau *deosebit* de talentați“);

• *când în structura superlativului relativ al adverbului intră articolul adjectival*: „Cetatea este *cea* mai bine păstrată“ (corect: „... *cel* mai bine...“).

b) „*CÂȚI* MAI MULȚI OAMENI“ sau „*CÂT* MAI MULȚI OAMENI“?
„*CEI* MAI PROST PLĂTIȚI“ sau „*CEL* MAI PROST PLĂTIȚI“?
„*RĂI*-PLATNICI“ sau „*RĂU*-PLATNICI“?

Să reluăm discuția despre confuzia dintre adjective și adverbe. *Spre deosebire de adjective*, care sunt părți de vorbire flexibile, determinând un substantiv sau un substitut al acestuia, cu care se acordă, de regulă, în gen, număr și caz, *adverbele sunt părți de vorbire neflexibile*, determinând, de obicei, un verb, un adjectiv sau alt adverb. Deși adverbele nu au forme de gen și de număr, „unii vorbitori le atribuie asemenea forme prin confuzie cu adjectivele omonime; această greșeală se produce numai în prezența, în context, a unui cuvânt cu altă formă decât cea de masculin și neutru singular (deci singular feminin sau plural de orice gen) și se explică, în mod paradoxal, prin dorința de a nu comite un dezacord – deci prin hipercorectitudine – și, în același timp, prin atracția exercitată de forma flexionară învecinată“ (*Mioara Avram*). Cel mai des, acest fenomen se întâlnește:

• *când adverbul determină și precedă direct adjectivul sau este legat de acesta prin prepoziția „de“*: „Posibilitatea de a nu fi energofagă este *perfectă* realizabilă“ (corect: „... este *perfect* realizabilă“); „E vorba de abuzurile *extraordinare* de mari ale corupției“ (corect: „... abuzurile *extraordinar* de mari...“); „Șoseaua este asfaltată în condiții *calitative* superioare“ (corect: „... în condiții *calitativ* superioare“); „Am făcut totul cu bani *infiniți* mai puțini decât ni s-a promis“ (corect: „... cu bani *infinit* mai puțini...“); „Avioane invizibile, practic *imposibile* de a fi descoperite de noi“ (corect: „... practic *imposibil* de a fi descoperite...“); „Organizatorii acestei manifestări sunt *destui* de mulți“ (corect: „... sunt *destul* de mulți“); „Vreau să vorbim cu *câți* mai mulți oameni“ (corect: „... să vorbim cu *cât* mai mulți oameni“);

Scanned with OKEN Scanner

• *când se întâlnește la superlativul relativ, al cărui articol apare acordat, nejustificat, cu subiectul propoziției*: „Deși bugetarii au fost și sunt *cei* mai prost plătiți...“ (corect: „... sunt *cel* mai prost plătiți...“); „Motivele *cele* mai des întâlnite sunt acumularea de datorii, lipsa de activitate“ (corect: „Motivele *cel* mai des întâlnite...“); „Poliția română este *cea* mai slab dotată din Europa“ (corect: „... este *cel* mai slab dotată...“); „Lunile octombrie și februarie sunt *cele* mai *grele* de prevăzut“ (corect: „... sunt *cel* mai *greu* de prevăzut“);

• *când, tratat, greșit, ca adjectiv (acordat la plural), face parte din structura unui cuvânt compus*: „Deși nu suntem *răi*-platnici, RAGCL nu a dat apă caldă pentru hotel“ (corect: „Deși nu suntem *rău*-platnici...“); „Activitatea din secțiile *noi*-înființate și-a dovedit efectul benefic“ (corect: „... secțiile *nou*-înființate...“); „Interlocutorii noștri se cred *liberi*-cugetători“ (corect: „... se cred *liber*-cugetători“).

15. Omiterea prepoziției „de“ în construcții atributive (de măsură)

„ÎNVAȚĂ 25 ELEVI“ sau „... 25 *DE* ELEVI“?
„20 MII TONE“ sau „20 *DE* MII *DE* TONE“?
„3 MILIOANE LEI“ sau „3 MILIOANE *DE* LEI“?

În multe articole cu caracter publicitar sau în diverse informații din presa actuală se observă o tot mai accentuată tendință de a omite, nu numai în scris, ci și în pronunțare, prepoziția *„de“* acolo unde ea introduce atributul ce exprimă *măsura* (cantitatea, valoarea, dimensiunea, vârsta, prețul).

Deoarece în măsurarea oricăror valori se apelează, de regulă, la numerale cardinale, este absolut necesar să avem în vedere două lucruri:

a) până la nouăsprezece inclusiv, numeralul cardinal se comportă ca un adjectiv față de substantivul determinat, adică se leagă direct de substantivul pe care îl însoțește (*două* ore, *zece* case, *optsprezece* ani); *de la douăzeci înainte, se comportă ca un substantiv și de aceea se leagă prin prepoziția „de“ de substantivul pe care îl însoțește*;

b) datorită influenței stilului (eliptic) comercial și financiar-contabil, utilizat în fișe de materiale, liste de inventar, state de plată etc., *se neglijează prepoziția „de“, omisiune admisă în asemenea documente de natură administrativă, dar nerecomandabilă în stilul publicistic, în limbajul mass-media.*

Iată, spre exemplificare, o serie de formulări greșite desprinse din ziare sau emisiuni de radio: „Asigurarea este de 600.000 lei în mediul rural și de 800.000 lei în mediul urban“ (corect: „... de 600.000 *de* lei... de 800.000 *de* lei...“); „Poliția din județul nostru a rezolvat 2190 cazuri de furturi în anul trecut“ (corect: „... 2190 *de* cazuri...“); „Vindem țigări la prețul de 8500 lei“ (corect: „... de 8500 *de* lei...“); „Învață 25 elevi“ (corect: „... 25 *de* elevi“); „Au colectat 150 saci cu deșeuri“ (corect: „... 150 *de* saci...“); „Se vor da premii de 3 milioane lei, 2 milioane lei, 1 milion lei“ (corect: „... de 3 milioane *de* lei, 2 milioane *de* lei, 1 milion *de* lei“); „A amenajat peste 100 metri pătrați cu obiecte de artă populară“ (corect: „... 100 *de* metri pătrați...“); „Consiliul Local a aprobat suplimentar

Scanned with OKEN Scanner

o sumă de 56 milioane lei" (corect: „... de 56 *de* milioane *de* lei"); „Facultatea noastră a solicitat 200 locuri la cursuri de zi și 100 locuri la cursuri fără frecvență" (corect: „... 200 *de* locuri ... 100 *de* locuri..."); „Paguba din Hotelul Europa din Eforie Nord este de 700 milioane lei" (corect: „... de 700 *de* milioane *de* lei"); „Peste 100.000 credincioși catolici au venit la Catedrala Sf. Francisc" (corect: „... 100.000 *de* credincioși..."); „A avut 20 morți" (corect „A avut 20 *de* morți"); „... păstrarea în custodie a circa 20 mii tone de orz" (corect: „... 20 *de* mii *de* tone...").

16. Omiterea unor prepoziții între termeni coordonați

„*A* AVEA SAU NU AVEA" ori „*A* AVEA SAU *A* NU AVEA"? „TORTURI *DE* FRUCTE, CIOCOLATĂ ȘI FRIȘCĂ" sau „... *DE* FRUCTE, *DE* CIOCOLATĂ ȘI *DE* FRIȘCĂ"?

Există situații contextuale care admit „elipsa" unor cuvinte ce nu sunt neapărat necesare pentru înțelegerea deplină a celor comunicate. Omiterea din exprimare a unor părți de propoziție (și chiar a unor propoziții întregi) poate avea mai multe cauze: „nevoia de concizie, de scurtare a vorbirii, nevoia de a obține anumite nuanțe afective" conduc la „crearea unor construcții sintactice noi, care îmbogățesc posibilitățile limbii de a reda gândirea, dând vorbirii o mai mare putere de expresivitate" (*Gramatica Academiei*). Nu ne propunem aici să relevăm toate cazurile eliptice admise de limba literară, ci doar să semnalăm câteva situații sintactice în care elipsa este inoperantă (omiterea – intenționată sau nu – a unor cuvinte afectând și claritatea, și corectitudinea comunicării):

a) *Când sunt coordonate două verbe la modul infinitiv, se recomandă repetarea prepoziției „a", reluarea prepoziției fiind obligatorie când infinitivele coordonate sunt separate prin mai multe cuvinte*: „Dilema hamletiană de *a* avea sau nu avea nevoie de un cotidian la Călărași nu-și mai are fundamentul" (corect: „... de *a* avea sau *a* nu avea nevoie..."); „Obligația de *a* munci nu se confundă, desigur, cu necesitatea de – să zicem – crea" (corect: „Obligația de *a* munci... necesitatea de – să zicem – *a* crea).

b) *Este nerecomandabilă omiterea prepoziției „de" din construcțiile atributive* (ce denumesc firme, etichete etc.) *sau dintr-un lanț de atribute în care prepoziția trebuie să se repete pentru evitarea unor formulări confuze*: „Magazin încălțăminte" (corect: „Magazin *de* încălțăminte"); „Produse patiserie" (corect: „Produse *de* patiserie"); „Pastă tomate" (corect: „Pastă *de* tomate"); „Compot struguri" (corect: „Compot *de* struguri"); „Am cumpărat torturi *de* fructe, ciocolată și frișcă" (corect: „... torturi *de* fructe, *de* ciocolată și *de* frișcă").

c) *Când propozițiile atributive sunt introduse prin acuzativul pronumelui relativ „care" (cu rol de complement direct), acesta se construiește obligatoriu cu prepoziția „pe"*: „Este clientul ideal *care* mai rar îl întâlnim" (corect: „... *pe care* mai rar îl întâlnim"); „Lucrez la planșeta *care* o vedeți" (corect: „... *pe care* o vedeți"); „Declarațiile *care* le-am dat sunt despre tinerețea mea" (corect: „... *pe care* le-am dat..."); „Gândindu-se la căldura

Scanned with OKEN Scanner

care au avut-o în apartamente..." (corect: „...*pe care* au avut-o..."); „Din serialele *care* le vedem la televiziune..." (corect: „... *pe care* le vedem...").

d) *Când sunt coordonate două sau mai multe substantive articulate nehotărât, articolul se pune înaintea fiecărui substantiv*: „Sugerăm înființarea *unui* departament sau comisii teritoriale" (corect: „... înființarea *unui* departament sau *a unei* comisii teritoriale").

17. Utilizarea prin confuzie sau substituire a unor prepoziții

„SEDIUL SOCIETĂȚII *ÎN* COMUNA..." sau „... SOCIETĂȚII *DIN*..."?
„LUPTA *ÎNTRE* GENERAȚII" sau „LUPTA *DINTRE*..."?
„REZIDĂ *DIN* RESORTURILE" sau „REZIDĂ *ÎN*..."?

Nu este pentru nimeni un secret faptul că în vorbire, dar și în scriere se produc uneori substituiri de prepoziții datorate unor confuzii formale sau funcționale pe care, din respect pentru limba literară, e bine să le evităm.

Printre cazurile cu o mai mare frecvență amintim:

a) *Confuzii pur formale:*

- confuziile produse prin folosirea, în construcții atributive, în locul lui *dintre*, cu sens partitiv, a lui *din* (+ un plural), ca în exemplele: „Unul *din* colegi nu mai lucrează la televiziune" (corect: „Unul *dintre* colegi..."); „Fiecare *din* cei prezenți era hotărât să protesteze" (corect: „Fiecare *dintre* cei prezenți...").
- folosirea, în locul lui *dintre*, cu sens de reciprocitate, după un substantiv articulat, a lui *între* (care se folosește corect după substantive nearticulate): „Diferența *între* cele două acțiuni constă în valoarea dobânzii, care a scăzut de la 75% la 60% pe an" (corect: „Diferența *dintre* cele două acțiuni..."); „Le consider normale pe planul luptei *între* generații" (corect: „... luptei *dintre* generații"); „Grace și colaboratorii atestă existența corelațiilor *între* starea psihică și starea funcțională a mucoasei colonului" (corect: „... corelațiilor *dintre* starea... și starea..."); „Ridicându-se împotriva cauzalității lineare, autorii amintiți resping și legătura cauzală *între* refularea instinctelor oral-pasive și apariția bolii..." (corect: „... legătura cauzală *dintre* refularea... și apariția..."); „Pe plan internațional se discută revizuirea situației criminalilor de război, discuții determinate și ele evident de climatul de reducere a încordării *între* state" (corect: „... a încordării *dintre* state"); „Discuțiile *între* cele două părți au în vedere relansarea relației de cooperare România - Canada în agricultură și industria alimentară" (corect: „Discuțiile *dintre* cele două părți...").
- utilizarea lui *în* în locul lui *din*, în condiții similare celor de la punctul b): „Relații la tel. 31. 43. 66; 31. 15. 63 sau la sediul societății *în* comuna Modelu" (corect: „... sediul societății *din* comuna...").
- „confuziile reciproce care apar între prepoziția simplă *după* și prepoziția compusă *de pe*. Pe de o parte, unii vorbitori - mai ales munteni - spun *după* în locul lui *de pe* în construcții ca: „«Un vecin *după* strada mea», «Un băiat *după* la noi », «Moștenire *după* urma unei rude », «A căzut *după* acoperiș», «Îl știu *după* atunci», iar, pe de altă parte, alții - mai

Scanned with OKEN Scanner

ales moldoveni - spun *de pe* în locul lui *după* în construcții ca «Să nu se ia *de pe* noi », «Se cunoaște *de pe* vorbă» sau «*de pe* ochi», «Se înrudesc *de pe* mamă»" (*Mioara Avram*).

b) *Substituiri, incorecte, de natură pur funcțională:*

- prepoziția *la* în locul lui *în*: „Să nu uităm că suntem vremelnici pe funcție și că suntem *la* bătaia vântului politic" (corect: „... suntem *în* bătaia..."); „Intrându-le democrația *la* cap, încep să-i bruscheze pe consilierii locali..." (corect: „Intrându-le democrația *în* cap..."); „Intrându-le democrația *în* cap...");
- prepoziția *pentru* în locul lui *de*: „ținând cont poate și *pentru* faptul că ... mai făcuseră unele bravuri pe terenul..." (corect: „ținând cont poate și *de* faptul..."); „Mi-am cumpărat un aspirator *pentru* praf" (corect: „... aspirator *de* praf");
- prepoziția *în* în locul lui *pentru*: „Guvernul a uitat să scutească de TVA biletele *în* taberele studențești" (corect: „.... biletele *p*entru taberele...");
- prepoziția *pentru* în locul lui *datorită*: „... material care îl zdruncină *pentru* cifrele și aspectele prezentate" (corect: „... îl zdruncină *datorită* cifrelor...");
- prepoziția *la* în locul lui *de*: „De acum, sunt binecunoscute replicile reprezentantelor sexului frumos vizavi *la* neglijența față de ele de către bărbați..." (corect: „... vizavi *de* neglijența...");
- prepoziția *din* în locul lui *în*: „Semnificația pronunțat socială a acestei sărbători internaționale de solidaritate... rezidă *din* resorturile care au generat-o" (corect: „... rezidă *în* resorturile..."); „Pentru mine, investițiile au fost și vor fi mereu ajutorul pe care pot să-l dau oamenilor care nu au un loc de muncă *din* orașul Slobozia" (corect: „... loc de muncă *în* orașul Slobozia");
- prepoziția *la* în locul lui *pe*: „Apropiindu-se de București avea cam 120 de km *la* oră" (corect: „... 120 de km *pe* oră");
- prepoziția *pe* în locul lui *cu*: „Nu ți-a luat bilet, deși conductorul era *pe* tren" (corect: „... era *în* tren"); „Termocentrala funcționa *pe* cărbune" (corect: „... funcționa *cu* cărbune");
- prepoziția *despre* în locul lui *de*: „Și-a amintit *despre* anii copilăriei" (corect: „Și-a amintit *de* anii..."); „Erau convinși *despre* realitatea celor reclamate" (corect: „Erau convinși *de* realitatea..."); „Ajuns la fața locului, s-a interesat *despre* nivelul tehnic al mașinilor" (corect: „... s-a interesat *de* nivelul..."); „Trebuia să vă ocupați *despre* ce era mai urgent" (corect: „... să vă ocupați *de* ce era mai urgent");
- prepoziția *în* în locul lui *pe*: „Toți delegații erau plecați *în* teren" (corect: „... erau plecați *pe* teren");
- prepoziția *pe* în locul lui *asupra*: „Și-au concentrat discuțiile *pe* cele mai importante obiective" (corect: „... *asupra* celor mai importante obiective"); „N-au insistat suficient *pe* aspectele nevralgice" (corect: „.... *asupra* aspectelor..."); „.... *asupra* aspectelor...");
- prepoziția *în* în locul lui *despre*: „Dumnealui a ridicat problema *în* care, suntem convinși, merita să discutăm mai mult" (corect: „... problema *despre* care...").

Scanned with OKEN Scanner

18. Omiterea unor conjuncții copulative corelative

„AMBIANȚA *CÂT ȘI* PLĂCEREA“ ori „*ATÂT* AMBIANȚA [,] *CÂT ȘI*...“?
„*ATÂT* EI (...), *ȘI* NEPOȚII“ ori „*ATÂT* EI (...), *CÂT ȘI*...“?

Se cunoaște că, între părțile de vorbire, *conjuncția* este partea de vorbire neflexibilă care exprimă raporturi de coordonare sau de subordonare între două propoziții, raporturi de coordonare între două părți de propoziție sau între o parte de propoziție și o propoziție. „Pentru a preciza natura unui raport de subordonare sau de coordonare se folosește uneori procedeul de acumulare a elementelor prin care se marchează raportul respectiv. Un asemenea procedeu este folosirea *corelativelor*“, care, în coordonare, *„sunt totdeauna perechi“* (*Gramatica Academiei*).

În cazul de față ne vom limita comentariul la perechea de elemente corelative *„atât... cât și“*, care *are particularitatea că leagă numai părți de propoziție aflate în raporturi de coordonare copulativă*. Deoarece în vorbirea actuală (inclusiv în exprimarea scrisă) se ignoră frecvent nu numai *structura* acestei perechi (omițându-se, cu deosebire, primul termen corelativ, „*atât*...“), ci și *punctuația* corespunzătoare (respectiv virgula de dinaintea celui de-al doilea termen corelativ, „...[,] *cât și*“), voi exemplifica mai jos diferitele enunțuri – culese din presă – deficitare din punct de vedere literar:

„Ambianța *cât și* plăcerea de a dansa a tinerilor au făcut ca petrecerea să se termine în dimineața zilei“ (corect: „*Atât* ambianța*[,] cât și* plăcerea...“); „M. a asigurat că, spre deosebire de partidele de la putere, *cât și* de cele din opoziție...“ (corect: „... spre deosebire *atât* de partidele de la putere[,] *cât și* de cele din opoziție...“); „Cel mai bine arată dormitorul, în care dorm *atât* ei, pe un pat demodat, *și* nepoții, pe o canapea“ (corect: „... dorm *atât* ei, pe un pat demodat, *cât și* nepoții...“); „Această întârziere *cât și* observațiile formulate...“ (corect: „*Atât* această întârziere*[,] cât și* observațiile...“); „Aceste servicii *cât și* piesele sunt destul de scumpe“ (corect: „*Atât* aceste servicii*[,] cât și* piesele...“); „Dedicată prin prefața semnată de autor *cât și* prin tematică...“ (corect: „Dedicată *atât* prin prefața semnată de autor*[,] cât și* prin tematică...“); „În vederea asigurării securității țării noastre *cât și* a zonei...“ (corect: „În vederea asigurării securității *atât* a țării noastre*[,] cât și* a zonei...“); „Și, când spunem «mentalitățile», ne gândim la omul de rând *cât și* la intelectualul care consideră că mass-media ar trebui să plătească informațiile“ (corect: „..., ne gândim *atât* la omul de rând*[,] cât și* la intelectualul...“); „Hotărârea are ca suport regulamentar *atât* prevederile ROAF *cât și* protocolul...“ (corect: „... *atât* prevederile ROAF*[,] cât și* protocolul...“); „Încercați să vă revizuiți *atât* comportamentul *cât și* aspectul fizic“ (corect: „... *atât* comportamentul*[,] cât și* aspectul fizic“); „Îi tolerează *atât* din interes *cât și* pentru că îi pare mai sănătos“ (corect: „... *atât* din interes*[,] cât și*...“); „*Atât* localnicii *cât și* funcționarii publici cunosc exemple multiple“ (corect: „*Atât* localnicii*[,] cât și* funcționarii publici...“).

Scanned with OKEN Scanner

19. Utilizarea greșită a conjuncției disjunctive „ori" în locul conjuncției adversative „or" (și invers)

„NOI AM AȘTEPTAT, *ORI* N-A VENIT" sau
„NOI AM AȘTEPTAT, *OR* N-A VENIT"?
„... AL UNIFICĂRII LIBERALE, *ORI* UNIFICAREA..." sau
„..., *OR* UNIFICAREA..."?
„*OR* AU LUAT..., *OR* SUNT..." sau „*ORI* AU LUAT..., *ORI* SUNT..."?

Se constată tot mai des, în ultimul timp, o confuzie formală, de ordin gramatical, ce-și are, probabil, cauza în „paronimia" a două conjuncții coordonatoare: „ori" și „or". Prima dintre acestea, „ori", este de origine latină și aparține conjuncțiilor de tip *disjunctiv*, ca și „sau", care ajută la exprimarea ideii de „excludere (de disjuncție)", iar cea de-a doua, „or", este de origine franceză și aparține conjuncțiilor de tip adversativ (ca și „dar", „însă"), care ajută la exprimarea ideii de „divergență". Să se compare: „A fost așteptat, *or* (= însă) n-a venit" - „Nu știam dacă vine *ori* (= sau) nu vine". „Aceste conjuncții - remarcă G. Constantinescu-Dobridor - sunt folosite, *frecvent*, *repetat* într-un fel de corelație (în amândoi termenii coordonării): «Strămoșii trăiesc totdeauna: *ori* ca o dogmă, *ori* ca o binecuvântare» (*N. Iorga*).

Faptul că nu de puține ori se „petrece" în scris substituirea, din ignoranță, a unei conjuncții cu cealaltă este dovedit de următoarele enunțuri extrase din presă: „Partidul nostru a devenit un portdrapel al unificării liberale, *ori* unificarea liberală trebuie făcută pur și simplu cu toate partidele liberale..." (corect: „... a devenit un portdrapel al unificării liberale, *or* unificarea liberală trebuie..."); „*Ori* ce operă au plagiat?" (corect: „*Or* ce operă au plagiat"?); „Care s-ar fi putut opune ... modificării proiectului inițial! *Ori* s-a preferat calea presei, probabil socotită ... mai comodă." (corect: „Care s-ar fi putut opune ...! *Or* s-a preferat calea presei..."); „Restructurările sunt foarte dure! *Ori* eu am încercat în această perioadă de 6 ani de zile să protejez personalul..." (corect: „Restructurările sunt foarte dure! *Or* eu am încercat..."); „Aceștia *or* au căzut de fraieri..., *or* au luat bacșiș să scrie ca să derute cititorii, *or* sunt ei prezenți în stare naturală, adică fraieri și îmbârligați" (corect: „Aceștia *ori* au căzut de fraieri..., *ori* au luat bacșiș să scrie ca să derute cititorii, *or* sunt ei prezenți în stare naturală, adică fraieri și îmbârligați"); „Și asta cu acte, nu pe vorbe. *Ori* dl D. nu ne-a pus niciodată la dispoziție așa ceva." (corect: „Și asta cu acte, nu pe vorbe. *Or* dl D. nu ne-a pus niciodată..."); „*Ori* dacă dl D. trece elegant peste chestiunea „dependenței", în schimb dl C. ar trebui să cunoască mult mai exact ideile..." (corect: „*Or* dacă dl D. trece elegant peste chestiunea „dependenței", în schimb..."); „Mulți *ori* rămân marcați pe viață și trăiesc cu handicap până la sfârșitul vieții, *or* mor" (corect: „Mulți *ori* rămân marcați pe viață și trăiesc cu handicap până la sfârșitul vieții, *ori* mor").

Scanned with OKEN Scanner

20. Inadvertențe topice

a) „VÂND PAT DE *COPIL FOARTE AVANTAJOS*“
„CAUT PENTRU *CĂSĂTORIE MAXIMUM 35 DE ANI*“
„VÂND CĂȚEL BRAC, *UN AN FEMELĂ*“

Sunt arhicunoscute marelui public diferitele anunțuri publicitare care stârnesc hazul prin echivocul construcției lor: „Vând mănuși din *piele de damă*“; „Vând carne de *vacă proaspătă*“; „Vând pălării pentru *bărbați de paie*“; „Vând cărucior de *copil metalic*“; „Vând cizme de *damă de plastic*“ etc.

Căzând, fără voie, în ridicol, asemenea reclame „trădează“ fie graba cu care au fost redactate, fie cultura gramaticală precară a autorilor acestor anunțuri. *Topica* defectuoasă a cuvintelor, structura *eliptică* forțată și omiterea *virgulei*, acolo unde se dovedește indispensabilă, sunt cele mai importante cauze care pot conduce la formulări ambigue și comice, așa cum arată și unele anunțuri din presă:

– „Meditez limba franceză, posed bogat *material didactic, inclusiv Franța*“ (probabil: „... material didactic, *inclusiv din Franța*“);

– „Tânăr caut pentru *căsătorie maximum 35 de ani*“ (probabil: „... *tânără de maximum 35 de ani*“);

– „Vând pat de *copil foarte avantajos*“ (probabil: „*Vând*[,] *foarte avantajos*[,] pat de copil“);

– „Vând apartament 5 camere, *televizor* (*din BCA*, zona Orizont)“ (probabil: „... 5 camere[,] din BCA (zona Orizont) și televizor“);

– „Vând cuptor *patiserie cu 3 tobe*“ (probabil: „... *cuptor cu 3 tobe*, pentru patiserie“);

– „Schimb apartament 3 camere, Str. *Nufărului cu casă*“ (probabil: „Schimb[,] *pentru casă*[,] apartament 3 camere, Str. Nufărului“);

– „Vând apartament 2 camere, din *cărămidă cu parchet*“ (probabil: „... apartament din cărămidă[,] *cu 2 camere*[,] cu parchet“);

–„ Vând societate comercială. Relații... de la Școala 11, blocuri *pe stânga cu acoperiș*“ (probabil: „... vezi[,] stânga[,] *blocuri cu acoperiș*“);

– „Vând televizor *color direct din Germania*“ (probabil: „... televizor color[,] *importat din Germania*“);

– „Vând apartament *2 camere în Fetești*“ (probabil: „... 2 camere[,] *în Fetești*“);

– „Ofer spre închiriere o cameră la *bloc pentru 2 fete*“ (probabil: „... la bloc[,] *o cameră pentru 2 fete*“);

– „Vând cățel brac, *un an femelă*“ [probabil: „... de un an, *femelă*“].

b) „CUMPĂRĂM MIERE DE *ALBINE EN GROS*“
„VÂND CASĂ DIN *CĂRĂMIDĂ COMPUSĂ DIN 3 CAMERE*“
„SCHIMB AP. (...) *SPRE PARC DUMBRAVA CU CASĂ LOCUIBILĂ*“

M-am referit anterior nu numai la lipsa de claritate, ci și la echivocul sau nonsensul pe care unele anunțuri publicitare din presă îl oferă cititorilor, mesajul textelor fiind

Scanned with OKEN Scanner

„deturnat" de la logica lor inițială nu numai din cauze „strict economice", ci și pentru că, urmărindu-se „concizia" formulărilor, se procedează la o redactare defectuoasă, ignorându-se *topica* (ordinea cuvintelor în enunț) și *punctuația* (cu precădere, virgula), cărora li se asociază, nu rareori, *elipsa* unor cuvinte indispensabile, ca în exemplele următoare:

- „Vând apartament 2 camere zona *Farfuriei cu îmbunătățiri*" (probabil: „Vând apartament 2 camere, *cu îmbunătățiri*, în zona Farfuriei");
- „Vând casă din *cărămidă compusă din 3 camere*" (probabil: „Vând casă, *din cărămidă*, cu 3 camere");
- „Vând mașină de cusut *Ceaica nouă cu acte*" (probabil: „Vând, *cu acte*, mașină nouă de cusut «Ceaica»");
- „Cumpăr loc de veci în *Cimitirul Central împrejmuit cu gard de fier*" (probabil: „Cumpăr loc de veci, *împrejmuit cu gard de fier*, în Cimitirul Central");
- „Cumpărăm miere de *albine en gros*" (probabil: „Cumpărăm *en gros*, miere de albine");
- „S.C. Metarif S.A. susține concurs pentru ocuparea postului de *șef de secție pe data de...*" (probabil: „... organizează concurs, *pe data de...*, pentru ocuparea postului de șef de secție");
- „Schimb ap. 3 camere... str. Progresul, vedere spre *parc Dumbrava cu casă locuibilă*" (probabil: „Schimb apartament 3 camere... str. Progresul (*cu vedere spre parcul Dumbrava*) pentru casă locuibilă");
- „Vând ap. 2 camere *decomandat post telefonic*" (probabil: „Vând apartament 2 *camere decomandate* și post telefonic");
- „Vând casă... str. *Poliției la capătul străzii la câmp*" (probabil: „Vând casă... *la capătul Str. Poliției*, spre câmp");
- „S.C. PREFAB S.A. roagă toți acționarii să se prezinte la biroul *Proiectări cu buletinul de identitate*" (probabil: „... să se prezinte, *cu buletinul de identitate*, la biroul Proiectări").

[Sublinierile ne aparțin.]

c) „VÂND *APARTAMENT* 2 CAMERE, *DECOMANDAT*, ..." sau „VÂND APARTAMENT 2 *CAMERE DECOMANDATE*..."?

Numeroase anunțuri oferă exemple de acord semantic greșit al adjectivului „decomandat" (corect: „*decomandate*") cu alt determinant substantival decât cel normal, impus de normele limbii noastre literare, așa cum se poate observa mai jos, în enunțurile spicuite din presă:

- „Vând *apartament* 2 camere, *decomandat*, parter, zona..." (corect: „Vând apartament 2 *camere decomandate*, parter...");
- „Vând *apartament* 2 camere, str. Progresul, et. 2, *decomandat*, zona..." (corect: „Vând apartament 2 *camere decomandate*, str. Progresul...");
- „Vând *apartament* 2 camere, parter, *decomandat*. Relații în..." (corect: „Vând apartament *2 camere decomandate*, parter. Relații în..."); etc.

Potrivit *Dicționarului explicativ al limbii române*, adjectivul „decomandat" se folosește exclusiv la plural în sintagma „*camere decomandate*" = camere în care se poate intra fără a trece din una în cealaltă, camere cu intrări separate.

Scanned with OKEN Scanner

IV Erori DE VOCABULAR

1. Confuzii semantice (și formale)

a) „*SERVIȚI* (LA MASĂ)“ = „LUAȚI SĂ MÂNCAȚI“ sau „*DAȚI ALTORA...*“?

O reputată lingvistă, Valeria Guțu Romalo, semnala – cu peste un sfert de secol în urmă – un fenomen extrem de supărător și cu mare răspândire în limba actuală: întrebuințarea greșită a verbului *a servi* cu sensul *a mânca* (*a lua masa*), folosindu-se formule ca „*Mai serviți*“ (în loc de „Mai *luați*“, „*Mâncați*“); „Ce doriți *să serviți* la micul dejun?“ (în loc de „Ce doriți *să mâncați*...?“); „Să mergem *să servim masa*“ (în loc de „Să mergem *să mâncăm*“); „De ce nu mai *serviți* puțină friptură?“ (în loc de „De ce nu mai *luați*...?“) etc.

Faptul că asemenea construcții incorecte se aud la tot pasul are, desigur, circumstanțe atenuante. Este bine totuși să consultăm un dicționar explicativ pentru a afla distincția dintre cele două forme ale aceluiași verb: activă (*a servi*) și reflexivă (*a se servi*). Iată câteva formulări greșite: „După lucrări, parlamentarii au plecat *să servească* masa“; „Ne apropiem de cei care *au servit* masa, întrebându-i...“; „... timp în care elevii pot *servi* masa la cantina școlii“; „Azi dimineață, I. I. *a servit* micul dejun“; „R. S. și G. P. *au servit* (...) masa împreună“ etc. În ce constă deosebirea dintre cele două forme verbale amintite?

- *A servi* înseamnă nu numai „a îndeplini anumite funcții, însărcinări, datorii față de cineva“, „a fi de folos cuiva, a sluji pe cineva, a executa o comandă“, „a pune mingea sau cărțile în joc“, „a oferi cumpărătorilor cele cerute“, ci și *„a pune, a aduce la masă mâncare, băutură etc., a prezenta cuiva o mâncare ca să ia dintr-însa, a trata pe cineva cu ceva, a da să mănânce*“;
- *A se servi* înseamnă nu numai „a se folosi, a face uz de...“, ci și *„a lua să mănânce sau bea“.*

În consecință, are perfectă dreptate lingvista sus-amintită când afirmă că e justificat să spunem „(Nu vă deranjați) *am să mă servesc* singur“ (cu sensul „Am să-mi iau singur de mâncare“) sau, adăugăm noi, „*Servește-te*“, adică „Ia să mănânci“, „Mănâncă“, ori „*Serviți-vă*“, adică „Luați să mâncați“, dar nu e justificată formularea greșită „(Să mergem) să servim masa“, pentru că înseamnă „(Să mergem) *să* le *servim altora* masa“, „Să le dăm *altora* să mănânce“, și nu „să mâncăm noi“, toate accepțiile verbului *a servi* vizând „pe cineva *din afara* subiectului“. Confuzia dintre verbele *a servi* și *a mânca* se pare că are la origine „cultismul“: „pentru a evita «trivialul» *a mânca*, «banalul» *a lua masa*, se recurge la *a servi* – neologism, onorabil când e folosit corect, supărător însă când întrebuințarea lui nu respectă restricțiile impuse de conținutul său semantic, „efectul de eleganță“ eșuând căci, greșită, „construcția are o rezonanță periferică, de incultură“.

Scanned with OKEN Scanner

b) „*A FI EXAMINAT* (DE DOCTOR) " = „A FI CONSULTAT" sau „*A CONSULTA*"?

În paralel cu confuzia extrem de frecventă – aproape generalizată – dintre formele „a servi" și „a se servi" (masa), se întâlnește și cea dintre *a fi consultat* și *a fi examinat* (de doctor), cauza acestei „substituiri" nefericite aflându-se în necunoașterea sensului exact al verbului *a consulta*, verb a cărui semnificație tranzitivă fundamentală este *„a întreba, a cere o părere, un sfat, a cere avizul cuiva"* (de pildă: „Directorul de scenă a căutat să verifice justețea acestei distribuții *consultând* întreg ansamblul" sau „Te-am trecut pe lista colaboratorilor fără *să te consult*, fiindcă nu știam unde să te descopăr" etc.). Un sens „adiacent" cunoaște același verb atunci când este întrebuințat în legătură cu o lucrare tipărită, un text sau o indicație scrisă: *„a cerceta, a examina un text, un izvor etc. pentru a se informa, a se documenta"* (de pildă: „În vederea elaborării studiului, *am consultat* și fondurile arhivistice locale" sau „Înainte de atac, comandanții *consultară* încă o dată hărțile" etc.). Folosit reflexiv, verbul *a se consulta* are înțelesul *„a se sfătui cu cineva"* (de pildă: „Când trebuie să iau o hotărâre majoră, *mă consult* întotdeauna cu părinții" sau „În toate problemele importante, directorul întreprinderii *se consultă* cu consiliul de administrație" etc.).

Revenind la confuzia semantică pe care mulți oameni o fac, în calitate de pacienți, afirmând că *„au fost consultați"* (de medic) – ca și cum *a consulta* înseamnă *a examina*, ceea ce este o gravă eroare –, formularea corectă este alta: fie s-au dus la doctor spre *a-l consulta*, ca specialist în medicină, asupra afecțiunilor de care ei suferă, fie s-au dus la doctor pentru a le acorda o *„consultație"* (care presupune *„examinarea unui pacient de către medic pentru punerea diagnosticului și indicarea tratamentului"*).

În concluzie, este necesar să se facă o delimitare netă între: a) verbul *„a consulta"*, atunci când acțiunea lui tranzitivă are drept obiect un text, o operă, o bibliografie etc., sensul echivalent cu cel de *a examina* fiind, în acest caz, corect, și b) verbul *a consulta*, atunci când acțiunea lui tranzitivă urmărește, prin intermediul subiectului, *„obținerea părerii unui specialist, într-o problemă anume"* (de ordin medical, juridic, financiar etc.), medicul fiind – în cazul de față – specialistul *consultant* care, la solicitarea pacientului, stabilește diagnosticul, pe baza datelor clinice și a analizelor de laborator, precum și mijloacele terapeutice necesare (*examinarea* bolnavului fiind o componentă firească, logică a *consultației* acordate acestuia).

c) „*ALTERNATIVĂ*" = „O SOLUȚIE DE ALES"?

Deși nu sunt sceptic, constat zilnic (fie în emisiunile de radio și televiziune, fie în articolele de presă) că unele neologisme „la modă" produc, prin noutatea lor, o anumită „fascinație" asupra limbajului politic sau parlamentar, de unde și voluptatea utilizării lor frecvente – lucru care nu deranjează decât în măsura în care ele sunt folosite impropriu, cu sensuri ce nu le aparțin.

Din categoria cuvintelor sus-amintite, al căror conținut lexical le este „deturnat" mai mult sau mai puțin conștient, face parte și *alternativă*, substantiv de origine franceză, care, potrivit dicționarelor noastre explicative, înseamnă *„posibilitate de a alege între două lucruri, două căi, două situații, două soluții* etc. *care se exclud"*. Acad. Al. Graur, referin-

Scanned with OKEN Scanner

du-se la acest termen, preciza, cândva, următoarele: *„O alternativă este o situație din care există două ieșiri, deși «a fi pus într-o alternativă» înseamnă «a avea de ales între două soluții»*. Mulți au ajuns să creadă că fiecare dintre cele două soluții este o alternativă, astfel că, dacă au de ales, socotesc că sunt în fața a două alternative. Dar prin aceasta se pierde legătura cuvântului cu baza lui, *a alterna* = «a trece de la o fază la alta».“

Date fiind explicațiile de mai sus, reiese destul de limpede ideea că întrebuințarea unui cuvânt ca *alternativă* în loc de *soluție* (*cale, situație* etc.) reprezintă o eroare semantică, o confuzie de termeni, așa cum se observă, mai departe, într-o serie de formulări extrase din presă: „Eu am pregătit o variantă: o *alternativă*“; „Reforma este singura *alternativă*“; „Sunt pregătit pentru fiecare *alternativă*“; „Este singura noastră șansă și *alternativă*“; „Avem două *alternative*, fie să mergem cu un candidat propriu, fie să susținem candidatul altui partid“; „Noi credem că a ales una dintre cele două *alternative* ce i-au fost prezentate: ori, ori!“; „Avem două *alternative*: sau să ne lăsăm de sport, sau să o luăm de la capăt“; „Singura *alternativă* valabilă: politica de rezolvare democratică a reformei“; „Guvernul a apreciat că există două *alternative*: fie elaborarea unui proiect de ordonanțe de urgență, fie un act normativ care să creeze noua comisie“ etc.

Și în exprimarea (devenită obișnuită în limbajul parlamentar): „Nu avem *alternativă* la guvernare“, cuvântul „alternativă“ – folosit alături de un predicat cu formă negativă – ascunde afirmația, ce se deduce din propoziție, că pentru „guvernare“ există *o singură cale, strategie* etc. (neexistând deci „posibilitatea de a alege între două soluții!“).

d) „*MASS-MEDIA*“ – „PRESA“?

Este de înțeles „apetența“ societății românești actuale pentru termenii noi, moderni, iar efortul asimilării anglicismelor „la modă“ este desigur salutar atunci când se respectă întru totul sensurile acestora, respectiv o calitate stilistică fundamentală: *proprietatea* cuvintelor (concordanța dintre conținut și expresie).

Cerința sus-amintită este însă deseori încălcată în cazul unui termen (compus) cum este *mass-media*, pe care îl întâlnesc incorect folosit în presa atât cotidiană, cât și săptămânală: „Adversarul nostru este presa, *mass-media* “; „După ultima ședință de consiliu, primarul D. a publicat în *mass-media* un comunicat care...“; „Drept care întâlnirea dlui Lantos cu *mass-media* românească a avut loc într-o încăpere amenajată pentru maximum 20 de persoane“; „Nu de alta, dar argumentul e contrazis de chiar întâlnirea de ieri cu o parte a reprezentanților *mass-media*“; „Tragerea concursului, pe 8 martie 1998, ora 18,30, la Centrul Militar Slobozia, în prezența publicului și *mass-media* locală“; „N-a fost admis accesul *mass-media* în sala de spectacole“; „Delegația română a răspuns întrebărilor puse de *mass-media* din Cernăuți“; „Stând de vorbă cu *mass-media*, cu echipa de fotbal...“; „Bineînțeles, nu puteau lipsi profesorul N. S., L. M., *mass-media* locală“; „A venit la mine *mass-media* să-mi ia un interviu“. „Domnul D. a informat reprezentanții *mass-media* că s-a mai primit o adresă din partea Romgaz-ului, prin care directorul regiei nu acordă nici o șansă județului nostru“ etc.

Din exemplele de mai sus se vede cu claritate că autorii citatelor („adversarul nostru este presa, *mass-media*“, „... a publicat în *mass-media*...“, „... întânirea dlui Lantos cu *mass-media*“, „N-a fost admis accesul *mass-media*...“, „... a răspuns întrebărilor puse de *mass-media*...“, „A venit la mine *mass-media*...“, „... a informat reprezentanții *mass-me-*

Scanned with OKEN Scanner

dia...“ etc.) se referă la *presă* („totalitatea publicațiilor cotidiene și periodice – ziare, reviste etc. – folosite ca mijloace de informare, de educare etc. a publicului“), și nu la *mass-media* („totalitatea mijloacelor tehnice de comunicare în masă a informațiilor“), ceea ce are ca efecte negative nu numai sărăcirea enormă de conținut a acestui neologism (căci *mass-media* presupune înglobarea, pe lângă *presă*, și a altor mijloace importante de informare în masă: *radioul, televiziunea, cinematograful, discul, magnetofonul* etc.), ci și „inculcarea“, greșită, în conștiința marelui public, a ideii că *presa* și *mass-media* sunt sinonime, ceea ce reprezintă o mare eroare.

e) „*A ÎNSERA*“ = „A INSERA“?
„*A ACROȘA*“ = „A LOVI“?
„*A ADJUDECA*“ = „A CÂȘTIGA“?

• În limbajul folosit pe diverse canale mass-media, mai ales în publicistică, unii cetățeni fac o nedorită confuzie între verbele *a înseră* și *a insera*, acesta din urmă (neologism de origine franceză) fiind înlocuit deseori, în mod eronat, cu primul, din cauza, pe de o parte, paronimiei lor (ele sunt asemănătoare ca formă, dar deosebite ca sens), iar, pe de altă parte, necunoașterii adevăratei semnificații a termenului confundat. Date fiind diferențele semantice dintre cele două verbe: *a înseră* (care *înseamnă „a se face seară, a se lăsa seara, a amurgi“* sau *„a rămâne undeva până seara, a întârzia până seara, a-l surprinde pe cineva seara“*) și *a insera* (care înseamnă *„a introduce, a adăuga, a include un adaos într-un text, într-un șir de numere, într-un tabel etc., a da un anunț, o informație într-un ziar“*), este incorectă formularea „Mi s-a *înserat* în presa locală nota referitoare la simpozionul omagial «Mihai Eminescu»“ (corect: „Mi s-a *inserat* în presa locală...“) sau „În raportul prezentat vor fi *înserate* și observațiile mele științifice“ (corect: „.... vor fi *inserate* și observațiile mele științifice“).

• Din emisiunile de radio sau din buletinele de presă ale poliției rutiere iau cunoștință, uneori, de anumite informații în care verbul *a acroșa* apare folosit, aproape fără excepție, referitor la mai toate accidentele produse pe șosele, ceea ce îmi dă senzația de neverosimil, căci verbul în cauză are un sens strict specializat, și anume acela de *a atârna, a agăța, a prinde*. Citind știrile următoare: „După ce a *acroșat* un Toyota aflat pe carosabil, a coborât în canal“; „Încercând să depășească un autocamion, *a acroșat*, pe partea stângă, o bicicletă“; „Autorul, cu antecedente penale, a derapat și, părăsind carosabilul, *a acroșat* un copac“ etc., e firesc să te întrebi dacă, într-adevăr, și autoturismul Toyota, și bicicleta, și copacul – din informațiile sus-amintite – au fost „agățate“ sau „atârnate“, iar nu, pur și simplu, „lovite“ sau „izbite“ (căci, „acroșat“ fiind, autoturismul Toyota ar fi trebuit, logic, să... coboare și el în canal!...).

• Un verb „deturnat“ de la sensul său fundamental, îndeosebi cu prilejul comentariilor sportive, este și *a adjudeca*, termen eminamente juridic, întrebuințat în contexte improprii, de felul: „Primul set, jucătoarea și l-*a adjudecat* cu scorul de 7-6“ (corect: „.... l-*a câștigat* cu scorul de 7-6“); „Olandezul și-*a adjudecat* primul set încă din minutul 3“ (corect: „Olandezul a *câștigat* primul set...“); „Succesul de public *a fost adjudecat* de...“ (corect: „.... *a fost obținut de*...). De ce este „impropriu“, în aceste formulări, verbul *a adjudeca*? Pentru că, în primul rând, el înseamnă *„a atribui, prin hotărâre judecătorească, un bun scos la licitație persoanei care oferă prețul cel mai mare“*; în al doilea rând, verbul este *activ*, nu reflexiv (a se vedea primele două exemple), construindu-se obligatoriu cu *dativul*,

Scanned with OKEN Scanner

(ceea ce înseamnă că, de pildă, jucătorii respectivi nu-*și* pot „adjudeca", deci „atribui" singuri primul set...). În concluzie, verbul *a adjudeca*, din exemplele date, este nepotrivit atât din punct de vedere semantic, cât și din punct de vedere gramatical.

f) „*A INVESTI*"= „A ÎNVESTI"?
„*INVESTITURĂ*" = „ÎNVESTITURĂ"?

Să ne ocupăm acum de confuzia ce se manifestă destul de frecvent - îndeosebi în stilul colocvial și oratoric (de natură politică) - între verbele *a investi* și *a învesti*, întrebuințându-se unul în locul celuilalt, cu precădere *investi* pentru *învesti*. Se pare, pe de o parte, că originea acestei confuzii - după opinia unor lingviști - este mai degrabă una formală, fiind vorba de un fenomen de hipercorectitudine: știindu-se că nu rareori se fac greșeli de exprimare în care „*în*-" este rostit „*în*-" (de pildă: „*în*carnare" în loc de „*in*carnare", „*în*crimina" în loc de „*in*crimina", „*în*demnizație" în loc de „*in*demnizație", „*în*trepid" în loc de „*in*trepid", „*în*veterat" în loc de „*in*veterat" etc.), anumiți vorbitori recurg, din dorința de a nu greși, la forme presupuse de ei corecte - în realitate, greșite -, înlocuindu-l nejustificat pe *învesti* cu *investi*.

Pe de altă parte, confuzia dintre cele două verbe (așa-zis „paronime") ar putea fi evitată dacă autorii acestui tip de eroare (lexicală) ar consulta orice dicționar explicativ pentru a constata că limba română dispune de două verbe perfect distincte ca sens: *a învesti* - mai vechi în limbă -, cu înțelesul de *„a acorda cuiva, în mod oficial, un drept, o autoritate, o demnitate, o atribuție"* (în evul mediu însemnând „a da cuiva o *învestitură*", „învestitura" fiind o *„ceremonie solemnă prin care o persoană era învestită cu o demnitate, cu un drept etc. de către seniorul său"*) și *a investi* - mai nou în limbă -, cu sensul de *„a plasa, a aloca, a cheltui un fond, un capital, diverse mijloace materiale într-o întreprindere; a face o investiție"*.

Date fiind semnificațiile diferite ale celor două verbe, desigur că citatele următoare, extrase din presă, sunt deficitare din punct de vedere semantic: „Astăzi este prima zi în care dl secretar de stat a fost *investit...*" (corect: „... *învestit...*"); „Președintele a citit discursul de *investitură*" (corect: „... *învestitură*"); „Senatorii au fost corespunzător *investiți* pentru apărarea drepturilor naționale" (corect: „... *învestiți...*"); „Au trecut aproape două luni de când noul guvern a primit votul de *investitură*" (corect: „... *învestitură*"); „N. D. a fost *investit* ca șef al acestei instituții" (corect: „... *învestit...*"); „*Investirea* domnului C. P. a tulburat apele " (corect: „*Învestirea...*"); „Dorința unor cercuri de afaceri din SUA de a *învesti* în România..." (corect: „... a *investi...*").

g) „*A DEBUTA*" = „A ÎNCEPE?"
„*A ABSENTA*" = „A LIPSI"?
„*A OCOLI*" = „A EVITA"?
„*A SUSTRAGE*"= „A OBȚINE"?

Se constată deseori în vorbirea curentă - mai ales în cea voit pretențioasă - că se fac flagrante confuzii de sens între diferitele cuvinte, cauza principală constituind-o sinonimia parțială a acelor cuvinte. Să le exemplificăm:

• *A DEBUTA* este, într-adevăr, sinonim cu *a începe*, însă numai atunci când e vorba de *„a-și face debutul pe scenă, într-o profesiune artistică, literară etc."*, *„a începe o*

Scanned with OKEN Scanner

carieră", deci este greșită formularea de tipul: „Apropiindu-se examenul pentru obținerea permisului de conducător auto, *am debutat*, în pregătire, cu proba teoretică" (corect: „Apropiindu-se examenul..., *am început*, în pregătire, cu proba teoretică");

• *A ABSENTA*, însemnând de fapt „*a lipsi de undeva – unde trebuie să fie – în mod sporadic, pentru scurtă durată, limitat ca timp*", este preferat uneori lui *a lipsi* în contexte unde semnificația este nepotrivită, de pildă: „În epoca totalitarismului comunist, drepturile omului *au absentat* din viața politică a României" (corect: „În epoca totalitarismului... drepturile omului *au lipsit* din viața politică a României");

• *A OCOLI*, respectiv „*a străbate o distanță făcând un ocol, a merge de jur-împrejur, a înconjura; a evita să atingi sau să lovești pe cineva sau ceva, ferindu-te într-o parte, făcând un mic ocol*", este impropriu folosit în locul lui „*a evita*" (care înseamnă „*a căuta să scape de..., a se feri de..., a împiedica, a îndepărta*, a *înlătura*") într-o formulare de genul: „Pentru a mă însănătoși cât mai grabnic, mi-am propus *să ocolesc* orice supărări" (corect: „Pentru a mă însănătoși cât mai grabnic, mi-am propus *să evit* orice supărări");

• *A SUSTRAGE*, având semnificația de „*a-și însuși, prin fraudă sau prin viclenie, un lucru care aparține altei persoane; a fura; a opri, a abate, a împiedica de la ceva*", este incorect utilizat în locul lui *a obține* (care înseamnă „*a dobândi, a căpăta ceva, a reuși să ajungă la..., a realiza ceva*") într-o exprimare de felul: „Datorită unei activități meritorii, eficiente, întreprinderea *a sustras* venituri importante" (corect: „Datorită unei activități meritorii, eficiente, întreprinderea *a obținut* venituri importante").

h) „*A VIZIONA*" = „A VEDEA"?
„*A AUDIA*" = „A ASCULTA"?
„*A SOLICITA*" = „A CERE"?
„*A AVIZA*" = „A APROBA"?

O tendință, desigur lăudabilă, este aceea pe care majoritatea dintre noi o manifestăm zilnic, și anume aceea de a ne exprima din ce în ce mai îngrijit, mai literar, de aici „căutarea și preferința pentru termenul mai puțin familiar, mai „solemn", mai „cult", mai „tehnic", chiar atunci când nu e destul de cunoscut și există riscul de a-l folosi greșit" (*Valeria Guțu Romalo*). În sensul celor menționate, vorbitorii mai pretențioși preferă – atunci când pot să aleagă între un cuvânt vechi și unul nou, mai mult sau mai puțin sinonime – termenul neologistic, apreciat mai „literar", mai „cultivat"; partea regretabilă este că nu întotdeauna această sinonimie este perfectă, ci doar parțială, deci termenii în cauză nu se pot substitui în toate împrejurările. Să exemplificăm acest lucru:

• *A VIZIONA* înseamnă „*a privi, a urmări, a vedea un film, un spectacol (înainte de premiera pentru publicul larg)*" și este doar parțial sinonim cu *a vedea*, căci, spre deosebire de acesta din urmă, „a viziona" presupune „*a privi ca specialist, a examina din punct de vedere tehnic*" (*V.G.R.*), deci apare ca nepotrivită folosirea acestui verb atunci când ne referim la spectatori în general, fără nici o deosebire (ca în formularea: „Împreună cu părinții, am fost la teatru și *am vizionat* piesa „Trei surori" de Cehov"), corect fiind întrebuințat în propoziția „După ultima repetiție generală, spectacolul de estradă a fost vizionat de comisia artistică de specialitate, hotărându-se reprezentarea lui cu prilejul inaugurării stagiunii teatrale".

• *A AUDIA* semnifică „*a asculta un martor în vederea rezolvării unui proces; a asculta un șir de lecții, de prelegeri, de înregistrări muzicale etc.*" și, ca în cazul prece-

Scanned with OKEN Scanner

dent, se identifică parțial cu verbul *a asculta* (fiind greșită formularea „Trecând pe lângă ușa deschisă a biroului directorial, *am audiat*, fără să vrem, reproșurile adresate șefului de producție"), corect fiind să spunem: „Pasionat de istoria muzicii, *am audiat* toate simfoniile lui Beethoven".

• *A SOLICITA* (însemnând, la origine, în latinește, „a deranja, a tulbura") are înțelesul de *„a cere – cu stăruință – să i se acorde ceva, a se adresa cuiva cu o cerere, a ruga, a apela la..., a invita să..."*, deosebindu-se de verbul *a cere* nu numai prin caracterul mai pretențios (fiind propriu stilului administrativ), ci și prin sensul de *„a cere, dar numai unui superior"* (fiind improprie formularea „I-am *solicitat* copilului cartea uitată pe masă"), deci corect ar fi să zicem: „În scopul clarificării aspectelor sesizate în presa locală, i-*am solicitat* o audiență specială, urgentă inspectorului general școlar".

• *A AVIZA* se întrebuințează cu sensul de *„a-și expune părerea autorizată într-o chestiune la care a fost solicitat"*, deci – mai simplu spus – *„a-și da părerea" (în sens pozitiv ori negativ);* având o semnificație mai largă decât verbul *a aproba*, din cauza necesității de a fi însoțit de adjectivul „favorabil" sau „nefavorabil", utilizarea lui „a aviza" în locul celuilalt verb (ca în formularea „Cererea noastră de a ne construi o locuință a fost *avizată* de primăria municipală") este evident eronată, corect fiind ori „... *a fost avizată favorabil...*", ori „... *a fost aprobată...*".

i) „*ARBITRAR*" = „ARBITRAL"?
„*CORECTURĂ*" = „CORECTARE"?
„*FORȚAT*" = „FORTUIT"?
„*INCIDENT*" = „ACCIDENT"?
„*INFECTARE*" = „INFESTARE"?
„*ENERVA*" = „INERVA"?

Din cauza necunoașterii corecte a înțelesului unor termeni a căror formă este asemănătoare cu a altora (realizându-se așa-numitele relații de „paronimie"), apare posibilitatea confundării lor, unul dintre termenii unei perechi paronimice preluând sensul celuilalt. Să exemplificăm mai departe o serie de astfel de cuvinte al căror sens se confundă cel mai des în vorbire:

• *ARBITRAR – ARBITRAL*. Utilizarea acestor termeni este greșită în expresii de felul „Comisia *arbitrară* a restabilit dreptatea în instanța de judecată" (corect: „... *arbitrală...*") sau „Decizia mea fusese *arbitrală*, de unde și eșecul suferit" (corect: „... *arbitrară...*"), căci ARBITRAR înseamnă *„făcut la întâmplare, după bunul plac, samavolnic"*, pe când ARBITRAL înseamnă *„hotărât de arbitru, format din arbitri"*.

• *FAMILIAR – FAMILIAL*. Numeroase substituiri nedorite se produc, între aceste cuvinte, în formule de genul: „Căsătorindu-mă, le-am creat părinților noi probleme *familiare* deosebite" (corect: „... *familiale...*") sau „Adresându-mi-se calm, pe un ton *familial*, prietenul meu reuși să mă liniștească" (corect: „... *familiar...*"), deoarece FAMILIAR are sensul de *„prietenos, nepretențios, obișnuit, știut, intim"*, iar FAMILIAL are sensul de *„care aparține familiei, referitor la familie, de familie"*.

• *LITERAR – LITERAL*. Confuzia dintre cele două cuvinte se relevă în expresii ca „Îți reamintesc *literar* cele afirmate cu altă ocazie" (corect: „... *literal...*") sau „Vocabularul modern presupune întrebuințarea unei exprimări *literale*" (corect: „... *literare*"), fiindcă

Scanned with OKEN Scanner

LITERAR semnifică *„aspectul cel mai corect al limbii naționale, care corespunde normelor literaturii, referitor la literatură“*, în timp ce LITERAL semnifică *„literă cu literă, cuvânt cu cuvânt, textual, exact“*.

• *ORIGINAR - ORIGINAL.* Ambele cuvinte sunt deseori confundate în propoziții de tipul: „Orice creator autentic este implicit și *originar*“ (corect: *„... original“*) sau „Poetul George Coșbuc este *original* din Ardeal“ (corect: *„... originar...“*), pentru că ORIGINAR are înțelesul de *„care își are obârșia în... care se trage din..., în forma de la început, inițial“*, iar ORIGINAL are înțelesul de *„personal, nou, necopiat, inedit, care este propriu unei persoane sau unui autor, neimitat după altcineva“*.

• *TEMPORAR - TEMPORAL.* Confundarea celor doi termeni poate fi ilustrată în formulări ca: „Sub raport *temporar*, concediul acordat a fost scurt“ (corect: *„... temporal...“*), sau „Angajarea mea pe șantier este *temporală*“ (corect: *„... temporară“*), din cauză că TEMPORAR înseamnă *„vremelnic, trecător, provizoriu“*, pe când TEMPORAL înseamnă *„care indică timpul, privitor la timp, care are loc în timp; os al tâmplei, care aparține regiunii tâmplelor“*.

• *CORECTURĂ - CORECTARE.* Cu toate că ambele cuvinte au sensul comun general de „îndreptare“, ele au totuși utilizări specifice, fiind greșite formulări ca: „Din cauza baremului de evaluare foarte sever, *corectura* probei scrise de concurs va fi extrem de dificilă“ (corect: *„... corectarea...“*) sau „În timpul tipăririi ziarului, toate articolele trebuie supuse unei *corectări* atente“ (corect: *„... corecturi...“*), deoarece CORECTARE are înțelesul de *„îndreptare, corijare, corecție“*, pe când CORECTURĂ are înțelesul de: *„îndreptarea greșelilor care se ivesc în cursul imprimării unui text; foaie de probă, tipărită provizoriu, pe care se însemnă greșelile de tipar care trebuie îndreptate în tipografie“*.

• *FORTUIT - FORȚAT.* Frecventă este folosirea primului termen în locul celui de-al doilea, așa cum apare în expresia „Copil, înghițeam cu regularitate, în mod *fortuit* - deși nu-mi plăcea - untură de pește“ (corect: *„... forțat...“*), adecvată fiind întrebuințarea aceluiași termen în expresia „Întoarcerea mea *fortuită* din delegație s-a datorit rezolvării rapide a sarcinilor încredințate“, pentru că FORȚAT are sensul de *„făcut, impus prin forță, printr-un efort deosebit; silit, nefiresc, nenatural“*, în timp ce FORTUIT are sensul de *„venit pe neașteptate, neprevăzut, întâmplător, inopinat“*.

• *CONCESIUNE - CONCESIE.* Deși sursa celor două forme este comună, ele au dobândit sensuri distincte - primul fiind mai îngust decât al doilea -, sensuri confundate în formulări de genul: „În ciuda *concesiunilor* mele morale, atitudinea ta nu s-a schimbat foarte mult“ (corect: *„... concesiilor...“*) sau „Conform celor prevăzute în contract, drepturile de *concesie* a imobilelor au expirat“ (corect: *„... concesiune...“*), căci CONCESIE înseamnă *„îngăduință, cedare față de cineva, renunțare (la ceva) în folosul sau în interesul altuia“*, pe când CONCESIUNE înseamnă *„convenția prin care o persoană (fizică sau juridică) dobândește dreptul de a exploata anumite servicii publice sau anumite bunuri ale statului, în schimbul unor beneficii care revin acestuia din urmă; obiectul material al acestei convenții“*.

• *REVELA - RELEVA.* Deși cele două cuvinte conțin ideea de „reliefare“, sfera lor semantică este totuși diferită - de unde și necesitatea adecvării lor la context, fiind greșit folosite în enunțuri de felul „Procesul-verbal de inventariere *a revelat* stocurile existente în magazie“ (corect: *„... relevat...“*), sau „Recitind romanul, mi s-au *relevat* frumuseți pe care nu le observasem anterior“ (corect: *„... revelat...“*), fiindcă RELEVA

Scanned with OKEN Scanner

semnifică *„a pune în lumină, a scoate în evidență, a evidenția, a remarca, a sublinia“*, iar REVELA semnifică *„a (se) dezvălui, a (se) destăinui, a (se) descoperi, a face cunoscut prin inspirație divină, a developa un film“*.

• *CONSULTAȚIE - CONSULTARE.* Și acești doi termeni sunt confundabili - primul având un sens mai larg decât al doilea -, precum se constată în formulări de tipul: „La începutul carierei mele profesionale, multe succese le-am datorat *consultației* colegilor cu mai multă experiență“ (corect: „... *consultării*...“) sau „Fiind răcit, l-am rugat pe medicul curant să-mi acorde o *consultare*“ (corect: „... *consultație*“), căci CONSULTARE are sensul de *„întrebare, cercetare, ascultare a unei păreri, solicitare a unui aviz“*, pe când CONSULTAȚIE are sensul de *„îndrumare, indicație, lămurire, explicație dată asupra unor chestiuni de specialitate în discuție, examinare a unui pacient de către un medic“*.

• *INCIDENT - ACCIDENT.* Deși cei doi termeni conțin în comun ideea de fapt petrecut brusc și dezagreabil, totuși sensurile lor nu se suprapun decât parțial, de unde și confuziile ce apar în formulări de genul: „În timpul simpozionului a avut loc un *accident*, căci, defectându-se lumina, suita de conferințe a fost întreruptă“ (corect: „... *incident*...“) sau „Traversând neregulamentar strada, un pieton a fost acroșat de o motocicletă, *incident* soldat cu urmări grave pentru imprudent“ (corect: „... *accident*...“), deoarece INCIDENT înseamnă *„întâmplare neașteptată și neplăcută) care apare în desfășurarea unei activități“*, pe când ACCIDENT înseamnă *„întâmplare neprevăzută venită pe neașteptate, care curmă o situație normală, provocând avarii, răniri, mutilări sau chiar moartea; întâmplare care duce la nenorocire“*.

• *IMINENT - IMANENT.* Asemănarea formală a celor două cuvinte induce de multe ori în eroare, creându-se confuzii de sens în enunțuri ca: „Din cauza conflictelor sociale și politice tot mai acute, revoluția părea un fenomen *imanent*“ (corect: „... *iminent*“) sau „În urma ploilor de primăvară, lanurile de grâu își dezvăluiau o calitate *iminentă*: verdele pur“ (corect: „... *imanentă*...“), căci IMINENT are înțelesul de *„care este gata să se producă, să se întâmple, inevitabil“*, iar IMANENT are înțelesul de *„propriu naturii obiectului, intrinsec; constant, permanent“*.

• *INFECTARE - INFESTARE.* Fiind termeni medicali de specialitate, unii vorbitori îi confundă, utilizându-l, uneori, în locul primului pe cel de-al doilea, ca în propoziția: „În cazul epidemiei de gripă, izvorul *infestării* este omul bolnav, din cauza virușilor transmiși prin salivă cu ocazia vorbitului, tusei sau strănutului“ (corect: „... *infectării*...“), oportună fiind prezența acestuia în formularea: „Prevenirea *infestării* organismului uman se face printr-o igienă individuală și alimentară riguroasă“, fiindcă INFECTARE semnifică *„acțiunea de a face o infecție, de a transmite microbi patogeni într-un organism, cu îmbolnăvirea acestuia“*, iar INFESTARE semnifică *„pătrunderea unor paraziți vegetali sau animali în organismul uman, urmată de apariția bolii“*.

• *INSOLUBIL - INSOLVABIL.* Substituirea lor duce la formulări improprii de tipul: „Ieșirea din criză, ce se credea *insolvabilă*, s-a rezolvat cu bine“ (corect: „... *insolubilă*...“) sau „În urma cheltuirii fără profit a capitalului investit, unitatea a rămas insolubilă față de Bancă“ (corect: „... *insolvabilă*...“), pentru că INSOLUBIL înseamnă *„care nu are nici o soluție, de nerezolvat, nerezolvabil“*, iar INSOLVABIL înseamnă *„care nu-și poate plăti datoriile, care nu este solvabil, insolvent“*.

• *INVETERAT - ÎNVEDERAT.* Confuzii similare se petrec și în cazul acestor doi termeni, unul fiind folosit în locul celuilalt în expresii de felul: „Din cauza faptului

Scanned with OKEN Scanner

că era un tip *învederat*, intra frecvent în „vizorul" poliției de moravuri" (corect: „... *inveterat*...") sau „Este *inveterat* că fără muncă civilizația nu poate progresa deloc" (corect: „... *învederat*..."), căci INVETERAT are sensul de *„învechit în rele, în vicii, vicios, pervertit"*, pe când ÎNVEDERAT are sensul de *„care se poate vedea sau înțelege bine, vizibil, evident"*.

• *ÎNFLORA - ÎNFLORI*. Ca și în cazul anterior, această formă dublă prezintă clare diferențieri de sens, nesesizate însă de toți vorbitorii, de unde și confuziile evidente în exprimări ca: „La horă, cămășile fetelor și flăcăilor erau *înflorite*" (corect: „... *înflorate*") sau „Primăvara, toți pomii sunt *înfloriți*" (corect: „... *înfloriți*"), deoarece ÎNFLORA semnifică *„a desena flori pe un obiect, a împodobi cu flori țesute, brodate, pictate, încrustate; a ornamenta"*, iar *ÎNFLORI* semnifică *„a face, a da flori, a se acoperi de flori"*.

• *EMIGRA - IMIGRA*. Deși sunt apropiate ca sens, ele nu sunt totuși identice, asemănarea lor formală generând nedorite confuzii, ca în enunțuri de felul: „Fascinat de «raiul» de dincolo de hotare, se hotărî să *imigreze*" (corect: „... să *emigreze*") sau „Ajuns în Canada, se decise să *emigreze* în această țară" (corect: „... *imigreze*..."), pentru că A EMIGRA are înțelesul de *„a pleca din patrie, a-și părăsi locul de baștină pentru a se stabili în altă țară, a se expatria"*, iar A IMIGRA are înțelesul de *„a veni într-o țară străină pentru a se stabili aici"*.

• *ENERVA - INERVA*. Legătura semantică cu sistemul nervos nu justifică întrebuințarea unuia dintre termeni în locul celuilalt, îndeosebi a celui de-al doilea în locul primului, în expresii de genul: „Stați cuminți cât vorbesc cu voi, că altfel mă *inervați*" (corect: „... *enervați*"), adecvat fiind în contextul „După poziția și regiunea pe care o *inervează*, nervii rahidieni sunt cervicali, dorsali, lombari și sacrali", căci A ENERVA înseamnă *„a (se) înfuria, a (se) irita, a (se) indispune"*, în timp ce A INERVA înseamnă *„a produce o stare de excitare a unui organ sau a unui țesut"*.

• *INCULCA - INCUMBA*. Mai rar folosite, ele sunt uneori confundate, cel de-al doilea - mai ales - fiind utilizat în locul celui dintâi în formulări de tipul: „Prin formele sale specifice de educație, curente și sistemice școala are capacitatea să le *incumbe* copiilor noțiuni și convingeri morale" (corect: „... *incúlce*..."), oportună fiind integrarea lui într-un context ca: „În procesul educării și formării viitorului cetățean, un rol fundamental îi *incumbă* familiei", deoarece A INCULCA are sensul de *„a întipări în mintea cuiva, prin repetiție, o idee, o concepție etc."*, iar A INCUMBA are sensul de *„a se impune, a reveni cuiva sarcini, obligații, datorii"*.

• *ALIENARE - ALIENAȚIE*. Primul dintre acești doi termeni aparține, de fapt, limbajului juridic, iar cel de-al doilea limbajului medical; de aceea, este nepotrivit să le inversăm sensurile, ca în formularea: „În urma unui șoc psihic, prietenul meu suferă de un fel de *alienare*" (corect: „... *alienație*") sau „Murindu-i ambii părinți, a hotărât *alienația* moștenirii" (corect: „... *alienarea*..."), deoarece ALIENARE înseamnă *„transmitere a dreptului de proprietate, înstrăinare a unui bun"*, pe când ALIENAȚIE înseamnă *„boală mintală, nebunie, demență"*.

• *COMUNICARE - COMUNICAȚIE*. Confuzia acestor termeni este, de asemenea, frecventă, ilustrată în enunțuri de felul: „Între Călărași și București există o cale de *comunicare* importantă: calea ferată" (corect: „... *comunicație*...") sau „Limba este un sistem de *comunicație* alcătuit din sunete articulate, specifice oamenilor" (corect: „... *comunicare*..."), căci COMUNICARE conține ideea de *„înștiințare, informație, știre, raport,*

Scanned with OKEN Scanner

relație, legătură; prezentare într-un cerc de specialiști a unei contribuții personale într-o problemă științifică", iar COMUNICAȚIE are sensul de „*mijloc de comunicare între două puncte ori puncte diferite, contact (rutier, telefonic etc.)*".

• *EDUCARE -EDUCAȚIE.* Substituirea lor reciprocă se face deseori, în mod greșit, nefiind sinonime, în expresii de genul: „Murdăria și neglijența ce domnesc în orașul nostru sunt efecte ale unei crase lipse de *educare* a locuitorilor" (corect: „... *educație*...") sau „Disciplina în școală nu se poate întrona decât printr-o susținută muncă de *educație* a elevilor" (corect: „... *educare*..."), fiindcă EDUCARE denumește „*acțiunea de a educa și rezultatul ei*", în timp ce EDUCAȚIE se referă la întregul proces, ca specific și metodă, implicând atât „*influențarea sistematică și conștientă a dezvoltării facultăților intelectuale, morale și fizice ale copiilor și ale tineretului*", cât și „*totalitatea metodelor folosite în acest scop*".

• *INVITARE - INVITAȚIE.* Deși au comun sensul de „poftire, chemare", cele două cuvinte nu sunt identice, fiind neadecvată formularea de tipul: „Pentru concertul de astă-seară am primit o *invitare*" (corect: „... *invitație*") sau „Cu prilejul primei ședințe, le-am adresat părinților *invitația* de a ne întâlni lunar..." (corect: „... *invitarea*..."), pentru că INVITARE se referă doar la „*acțiunea de a invita și rezultatul ei*", pe când INVITAȚIE indică și/mai ales mijlocul concret prin care se efectuează convocarea, deci „*comunicare, scriere, document prin care se face o invitare formală, bilet sau scrisoare scurtă prin care cineva este invitat undeva*".

• *MANIFESTARE - MANIFESTAȚIE.* Ca și la perechea precedentă, acești doi termeni au un înțeles comun (aici, de „relevare, mărturie") care nu le conferă însă calitatea de a fi sinonime, ca în expresiile de genul: „De 1 Decembrie am participat, la Alba Iulia, în centrul orașului, la o grandioasă *manifestare* omagială dedicată Zilei Naționale a României" (corect: „... *manifestație*...") sau „Universitatea Populară de Vară „Nicolae Iorga" este o *manifestație* științifică și culturală de renume internațional" (corect: „... *manifestare*..."), căci MANIFESTARE înseamnă „*afirmare, exprimare (prin vorbe, fapte, acțiuni) a gândurilor, sentimentelor, personalității cuiva etc.; semn revelator, indiciu, dovadă*", iar MANIFESTAȚIE înseamnă „*demonstrație publică, demonstrație de masă (pe străzile unui oraș) ca dovadă a simpatiei sau a protestului față de un eveniment de interes general sau față de o persoană*".

j) „*LUCRATIV*" = „LUCRĂTOR"?
„*SPECIOS*" = „SPECIAL"?
„*INTREPID*" = „ÎNTREPRINZĂTOR"?
„*MERCANTIL*" = „MERCENAR"?

În comunicarea cotidiană, numeroși cetățeni sunt obligați, prin însuși statutul lor profesional, să utilizeze diverși termeni neologistici aparținând nu numai verbelor sau substantivelor, ci și adjectivelor, cuvinte ce exprimă calități ale unor obiecte. Unele dintre aceste adjective au o arie circulatorie mai restrânsă, datorită caracterului livresc sau rarisim de întrebuințare: *ignobil, mutual, fezabil, lucrativ, ignar, rezidențial, xenofob, specios, insurmontabil, potențial, intrepid, torționar, mercantil ș.a.* Să ne oprim, mai atent, asupra câtorva dintre ele:

Scanned with OKEN Scanner

• *LUCRATIV* (din franceză „lucratif" = „bănos") are sensul de *„care aduce câștig, profitabil, rentabil, folositor, util"*, deci *„care aduce mari câștiguri bănești"*, iar nu „unde se lucrează" (în latinește „lucrum" însemna „câștig", nu „muncă"). În virtutea înțelesului său corect, este o greșeală să folosești firma „Atelier lucrativ", căci – cum ar spune Al. Graur – „clienții l-ar evita ca să nu fie despuiați".

• *SPECIOS* (din fr. „spécieux" = „aparență de adevăr") este un adjectiv ce se traduce prin *„care doar are aparență favorabilă, plăcută; amăgitor, înșelător, fără fond serios"*, termen confundat uneori cu cel de *special* (scriindu-se, greșit: „Am elaborat un reportaj mai *specios*"), adjectiv ce are o cu totul altă semnificație *(„care se aplică numai la un lucru sau la o anumită categorie de lucruri; deosebit, de strictă specialitate")*.

• *INTREPID* (din fr. „intrépide" = „îndrăzneț") înseamnă *„care nu dă înapoi în fața greutăților, care înfruntă pericolul; brav, curajos, tenace, cutezător"*, adjectiv pe care unii îl deformează din neștiință, spunând sau scriind „întreprid" ori „întreprind", deoarece au bănuiala că s-ar înrudi etimologic cu „a întreprinde" ceea ce este fals. (Un om *întreprinzător* este cel *„care are spirit de acțiune, de inițiativă"*, pe când un om *intrepid* este cel „care nu trepidează" adică „nu tremură", deci este „curajos".)

• *MERCANTIL* (din fr. „mercantile" = „negustoresc") are semnificația de *„comercial; preocupat exclusiv de câștig; interesat, materialist"*, sens confundat uneori cu cel de *mercenar* (în formulări de tipul: „Este un tip cam *mercenar*, vrând să se îmbogățească"), ceea ce este incorect, căci ultimul adjectiv menționat înseamnă cu totul altceva (*„militar, angajat cu leafă într-o armată străină"* sau *„persoană angajată pentru bani în slujba oricărui interes, care să fie adeptă a oricărei convingeri"*).

k) „*DEMULT*" = „DE MULT"?
„*DELOC*" = „DE LOC"?
„*DEVREME*" = „DE VREME"?
„*ALTĂDATĂ*" = „ALTĂ DATĂ"?

Între *cuvintele compuse* (*prin aglutinare*) și *construcțiile relativ stabile sau libere* care pun, astăzi, destul de multe probleme în scriere, o pondere deosebită au unele *adverbe* și *locuțiuni adverbiale* (de loc, de timp, de mod) al căror corp sonor, deși este „omofon" cu cel al unor îmbinări de cuvinte (formate, de exemplu, din „prepoziție + adverb", din „prepoziție + pronume + substantiv" etc.), nu concordă ca structură grafică, deci nu este „omograf" cu acestea din urmă. De aici și desele confuzii ce se produc în folosirea unor asemenea cuvinte sau grupuri de cuvinte: „Nu *demult* citeam însemnările unui literat antedecembrist..." (corect: „Nu *de mult* citeam..."); „Ne întâlnim și noi, ca *de altfel* atâția consilieri municipali care susțin..." (corect: „... ca *dealtfel* atâția consilieri municipali..."); „Dunărea pare a fi cea mai slabă dintre divizionarele „B" din țară, fiind *dealtfel* și singura formație care după 11 jocuri a obținut doar 2 puncte" (corect: „... fiind *de altfel* și singura formație..."); „Se pare că inspectorul-șef s-a hotărât să bea apă din Borcea *devreme ce* și-a adus familia..." (corect: „... *de vreme ce* și-a adus familia ...") etc.

Scanned with OKEN Scanner

Pentru evitarea unor asemenea confuzii și erori de scriere, recomandăm, mai jos, următoarele forme corecte:

de altfel (loc. adv.) = de altminteri, pe de altă parte;
de alt fel (îmbinare liberă) =de alt soi, de altă varietate;

decât (adv.) = doar, numai, nimic în afară de, nu numai, în loc de, față de cum;
de cât (îmbinare liberă) = în ce măsură, în ce grad, în ce durată de timp;

defel (adv.) = nicidecum, deloc;
de fel (îmbinare stabilă) = de loc, originar, de neam, mod (gen) de a fi;

degrabă (adv.) = curând, repede;
de grabă (îmbinare liberă) = despre grabă, din grabă;

deloc (adv). = nicidecum, defel;
de loc (îmbinare liberă) = de origine, originar, de baștină, local;

demult (adv.) = odinioară, altădată, cândva;
de mult (îmbinare stabilă) = de multă vreme, de mult timp, de vreme îndelungată, dintr-o vreme îndepărtată; *de demult* = de odinioară;

deodată (adv.) = pe neașteptate, brusc, subit, simultan;
de o dată (îmbinare liberă) = dată calendaristică sau istorică, informație;

devreme (adv.) = de timpuriu, din timp;
de vreme (îmbinare liberă) = despre vreme, despre timp; *de vreme ce* (loc. conj.).

deoparte (adv.) = izolat, separat, la o oarecare depărtare de vorbitor;
de o parte sau *de-o parte* (îmbinare liberă) = de altă parte, de mai multe părți;

deseară (adv.) = astă-seară;
de seară (îmbinare liberă) = despre, privitor la seară;

devale (adv.) = jos;
de vale (îmbinare liberă) = din vale, al văii, referitor la vale;

altădată (adv.) = odinioară, cândva;
altă dată (loc. adv.) = în alte împrejurări;

altfel (adv.) = altminteri, în mod diferit;
alt fel (îmbinare liberă) = nu același fel; *altfel de* (loc. adj.) = diferit;

bineînțeles (adv.) = desigur;
bine înțeles (îmbinare stabilă) = înțeles bine;

întruna (adv.) = mereu;
într-una (îmbinare liberă) = în una;

numai (adv.) = doar;
nu mai (îmbinare liberă);

numaidecât (adv.) = imediat;
numai de cât (îmbinare liberă);

Scanned with OKEN Scanner

oarecum (adv.) = într-o măsură oarecare, întrucâtva;
oare cum (îmbinare liberă);

odată (adv.) = odinioară, cândva, brusc, împreună;
o dată (num. adv.);
o dată + participiu (loc. adv.);
o dată (îmbinare liberă); *o dată cu* (loc. prep.); *o dată ce* (loc. conj.);

oricând (adv.) = indiferent când;
ori când (îmbinare liberă);

oricum (adv.) = indiferent cum;
ori cum (îmbinare liberă);

oriunde (adv.) = indiferent unde;
ori unde (îmbinare liberă).

2. Expresii pleonastice

a) *„ÎȘI ADUCE APORTUL (CONTRIBUȚIA)“* sau *„CONTRIBUIE“, „PARTICIPĂ... “?*

Una dintre greșelile de exprimare ce fac, de mulți ani, „carieră“ - în vorbirea unor oameni insuficient avizați asupra normelor lexico-gramaticale ale limbii literare - este *pleonasmul*, care constă, cum precizează *Dicționarul explicativ... „în folosirea alăturată a unor cuvinte, construcții, propoziții etc. cu același înțeles“*, cel de-al doilea cuvânt fiind cuprins, de regulă - adăugăm noi -, în înțelesul celui dintâi (ca în expresiile: *babă bătrână, mă întorc înapoi, revin din nou, urmează în continuare* etc.). Aceste pleonasme sunt mai dificil de evitat atunci când unul dintre termeni este neologism, cum se constată în sintagmele: *avansați înainte, prefer mai mult, scurtă alocuțiune* etc. (unde cuvintele „avansați“, „prefer“ și „alocuțiune“ sunt de origine franceză, necunoscute ca sens de cei nefamiliarizați cu această limbă).

În ultima categorie discutată se încadrează și expresiile *a-și aduce aportul* sau *a-și aduce contribuția*, întrebuințate adesea în conversația curentă pentru că par mai „culte“, mai „distinse“, deși ele sunt (pentru cunoscători) pleonastice, deci nerecomandabile. De pildă, se pot auzi formulări ca acestea: „Toți trebuie *să-și aducă aportul* la rezolvarea problemelor cu care se confruntă...“; „Instituția dumneavoastră *și-a adus* un substanțial *aport...*“; „Fiecare poate *să-și aducă o contribuție* specifică pentru România“; „La aceasta, România *și-a adus o contribuție* însemnată...“ etc. De ce sunt pleonastice expresiile subliniate? Să le comentăm pe rând.

- Originar - cum spuneam - din franceză, *aport* (derivat, la rândul său, din verbul „apporter“ = a aduce) înseamnă *aducere* (echivalent semantic - potrivit aceluiași *Dicționar explicativ...* - cu *„contribuție materială, intelectuală, morală etc. a cuiva într-o acțiune comună“*), și, în acest caz, asocierea „a-și aduce“ + „aportul“ se traduce prin *a-și aduce... aducerea*, ceea ce constituie un veritabil pleonasm!
- De proveniență tot franceză, *contribuție* este sinonim cu *aport*, căci reprezintă *„partea cu care cineva participă la o acțiune sau la o cheltuială comună“* (*participarea*

Scanned with OKEN Scanner

presupunând, implicit, *aducerea* părții respective în acțiunea sau cheltuiala comună), deci și *a-și aduce contribuția* este o formulare pleonastică!

În concluzie, este bine să fie evitate aceste construcții pleonastice, înlocuindu-le – în funcție de context – cu *a contribui, a participa, a sprijini, a-și da concursul* ș.a.

b) „*ANIVERSEAZĂ* 40 DE *ANI* DE LA ÎNFIINȚAREA...“ sau „ANIVERSEAZĂ ... *ÎNFIINȚAREA*“?
„*ANIVERSEAZĂ* 65 DE *ANI* DE VIAȚĂ“ sau „ANIVERSEAZĂ... *NAȘTEREA*“?
„*ANIVERSAREA* A 400 *DE ANI* DE ATESTARE...“ sau „ANIVERSAREA... *ATESTĂRII*...“?

O greșeală de tip pleonastic aproape generalizată este dată de faptul că și verbul *a aniversa*, și infinitivul său lung, *aniversare*, apar, de cele mai multe ori, însoțite – ca un determinant atributiv – de substantivul *ani*, a cărui prezență devine superfluă pentru că se află deja cuprins în compunerea lui „*ani*versa“ și „*ani*versare“ (< lat. „annus“ = *an* + „verto“ = *întoarce*). Iată, pentru demonstrare, câteva enunțuri spicuite din presă: „Liceul Vasile Alecsandri din Bacău și-a *aniversat 75 de ani* de existență“; „S-au împlinit 115 *ani de la aniversarea* arma căi ferate“; „Sâmbătă, 28 octombrie (...) va avea loc Adunarea festivă organizată cu prilejul *aniversării a 400 de ani* de atestare documentară a orașului Călărași“; „*Aniversarea* actualului *municipiu* (...) apare ca o încununare a celorlalte manifestări“; „Faimoasa carte poștală (...) *aniversează 40 de ani* de la înființarea Televiziunii Române“; „Domnul Mihai Dumitrescu *aniversează*, la 24 iulie, *65 de ani* de viață!“; „Colectivul redacțional (...) sărbătorește, vineri, 1 august 19..., ora 15, *aniversarea a 400 de apariții*“.

Dicționarul explicativ al limbii române precizează că *a aniversa* (însemnând „*a sărbători împlinirea unui număr de ani de la data la care s-a petrecut un eveniment*“) derivă, prin regresiune, din adjectivul *aniversar* („*care amintește de un eveniment petrecut la aceeași dată, cu unul sau mai mulți ani în urmă*“), adjectiv ce stă la originea substantivului *aniversare* („*revenirea unei zile a anului*“), în analogie cu infinitivele lungi terminate în *-are* („mâncare“, „învățare“ etc.). Din definițiile date reiese că atât verbul *a aniversa*, cât și substantivul *aniversare* vizează, nemijlocit, „*data*“ *la care se sărbătorește un anumit eveniment* (respectiv *nașterea* unei persoane, *întemeierea* unei localități, *înființarea* unei reviste, *debutul* literar sau artistic, *absolvirea* liceului sau a facultății, *celebrarea* căsătoriei, *un fapt deosebit* cu caracter istoric, cultural, științific etc.), nicidecum „cifra“ anilor scurși, „persoana“ omagiată sau „locul“ implicat în evocarea acelui eveniment, ele fiind doar elemente informaționale conexe *evenimentului aniversat*.

Reluând deci formulările (pleonastice) de mai sus, dar sub o formă acceptabilă din punct de vedere literar, este recomandabil să spunem (sau să scriem): „Liceul Vasile Alecsandri și-a *aniversat înființarea*, împlinindu-se 75 de ani de existență“; „S-au împlinit 115 *ani de la fundarea* compartimentului...“; „Sâmbătă, 28 octombrie (...) va avea loc Adunarea festivă organizată cu prilejul *aniversării atestării documentare* a orașului Călărași, care împlinește onorabila vârstă de 400 de ani“; „*Aniversarea întemeierii* actualului municipiu (...) apare ca o încununare...“; „Faimoasa carte poștală (...) *aniversează înființarea* Televiziunii Române, de la a cărei dată au trecut 40 de ani“;

Scanned with OKEN Scanner

„Domnul Mihai Dumitrescu își *aniversează nașterea* la 24 iulie, când împlinește 65 de ani de viață"; „Colectivul redacțional (...) sărbătorește (...) *apariția celui de-al 400-lea număr*, în serie nouă". (Sintagma *„aniversarea a 400 de apariții"* nu e corectă: *„aniversarea"* vizează *primul* număr al ziarului, care a văzut lumina tiparului pe 23 decembrie, nu pe 1 august.)

c) „FACTORUL *CEL MAI PRINCIPAL"* sau „FACTORUL *PRINCIPAL"*?
„LUCRUL *FOARTE ESENȚIAL"* sau „LUCRUL *ESENȚIAL"*?
„INFORMAȚIILE *CELE MAI COMPLETE"* sau „INFORMAȚIILE *COMPLETE"*?

Se cunoaște faptul că, între părțile de vorbire flexibile și dependente, *adjectivul* se caracterizează prin posibilitatea de a exprima însușirile sau proprietățile unor obiecte pe care le însoțește și cu care se acordă în gen, număr și caz, îndeplinind funcția de atribut. Între adjective, cele calificative sau propriu-zise exprimă *calitățile* obiectelor, dispunând nu numai de sensuri proprii (om *harnic*, pământ *fertil*, casă *înaltă*, iarbă *verde* etc.) și sensuri figurate (ochi *dulci*, privire *întunecată*, existență *palidă*, izvor *vesel* etc.), dar și de grade de comparație: pozitiv (prieten *drag*), comparativ (... *mai drag*, ... *mai puțin drag*, ... *la fel de drag*) și superlativ (prietenul *cel mai drag*, ... *cel mai puțin drag*, ... *foarte drag*, ... *foarte puțin drag*).

Un lucru deosebit de important pe care nu toți vorbitorii îl cunosc este că *unele adjective nu au grade de comparație* și, din această cauză, unele exprimări ce le conțin sunt greșite, așa cum sunt enunțurile ce urmează, preluate din emisiunile radiofonice sau din presă: „Factorul *cel mai principal* pentru poluarea aerului, apei și solului a rămas..."; „Lucrul *foarte esențial* este că au reușit"; „Nu pot să vă dau o imagine *cât mai completă*"; „Este unul dintre *cei mai compleți* jucători"; „Lucrarea oferă informațiile *cele mai complete* despre filmele românești"; „Trebuie făcută o prezentare *foarte completă* a Legii nr. 64".

De ce sunt incorecte construcțiile subliniate mai sus? Pentru că *principal, esențial* și *complet* fac parte dintr-o categorie de adjective care nu au categoria morfologică a comparației, deoarece însușirile lor absolute, prin însăși natura lor, nu pot exista în grade diferite (vezi și *general, particular, mort, viu, secundar, egal, oral, rotund, pătrat, unic, gata, întreg, terminat* etc.). Într-adevăr, consultând *Dicționarul explicativ*, constatăm că *principal* înseamnă: *„care are o importanță deosebită sau cea mai mare importanță; de căpetenie, de frunte"*; *esențial*, *„care constituie partea cea mai importantă a unei probleme sau a unui lucru; care ține de esență; de prim ordin, fundamental, principal"*; *complet*: *„care conține tot ceea ce trebuie, căruia nu-i lipsește nici una dintre părțile constitutive: întreg, deplin, împlinit"*.

Datorită faptului că, prin conținutul lor, exprimă valori asemănătoare superlativului (relativ sau absolut), *aceste adjective nu mai permit*, în consecință, *să fie precedate de morfemele mai, cel mai, foarte* etc. *cu care se formează, în mod obișnuit, categoria comparației*. Deci, dacă reluăm într-o formă corectă enunțurile greșite menționate, recomandabile sunt: „Factorul *principal* pentru..."; „Lucrul esențial este..."; „... o imagine *completă*"; „... dintre *compleții* jucători"; „...informațiile *complete* despre..."; „... o prezentare *completă* a...".

Scanned with OKEN Scanner

d) „RANDAMENTUL *MAI SUPERIOR*“ sau „RANDAMENTUL *SUPERIOR*“?
„CONDIȚIILE *CELE MAI OPTIME*“ sau „CONDIȚIILE *OPTIME*“?
„ADEVĂRUL *CEL MAI SUPREM*“ sau „ADEVĂRUL *SUPREM*“?

După cum am arătat anterior, există unele adjective care, prin natura lor, având o valoare absolută, nu au grade de comparație (*principal, esențial, complet, unic, întreg* etc.), caracteristică necunoscută sau ignorată de mulți vorbitori, care le tratează ca pe niște adjective obișnuite, la gradul pozitiv adăugându-le, în mod greșit, adverbe, prepoziții etc. cu care „construiesc“ diferitele forme de comparativ sau de superlativ (*cel mai* principal, *foarte* complet etc., în loc de – corect – *principal, complet* etc.).

Alte adjective, de largă circulație, fiind împrumuturi latino-romanice ce reprezintă, la origine, vechi comparative sau superlative, nu mai pot primi nici ele categoria comparației, tocmai datorită conținutului lor lexical, corespunzător acestor forme de comparativ (*major, minor, anterior, posterior, interior, exterior, superior, inferior, ulterior* etc.) sau de superlativ (*maxim, minim, intim, extrem, suprem, infim, ultim, prim, proxim, optim* etc.).

Așa stând lucrurile, este evident că *dacă, în necunoștință de cauză, acestor adjective li se adaugă, prin antepunere, mijloacele gramaticale specifice formării gradelor de comparație, construcțiile obținute devin, inevitabil, pleonastice.* De-a dreptul supărătoare, prin frecvența lor, sunt expresiile pleonastice în structura cărora intră adjectivele *superior, proxim, optim, suprem*; de exemplu: „Randamentul, de astă dată *mai superior*, este urmarea firească a...“ (corect: „... de astă dată *superior*, este...“); „În viitorul *cel mai proxim*, societatea se va așeza pe principii democratice...“ (corect: „În viitorul *proxim*, societatea...“); „Rezultatele oglindesc condițiile *cele mai optime* de care a beneficiat...“ (corect: „... condițiile *optime*...“); „Adevărul *cel mai suprem* îl oferă viața practică...“ (corect: „Adevărul *suprem* îl oferă...“). Care sunt argumentele ce vin în întâmpinarea afirmațiilor de mai sus?

Deoarece adjectivul *superior* (comparativ al latinescului „super“ = de sus, înalt) are sensul *mai de sus, mai înalt,* adjectivul *proxim* (superlativul latinescului „propior“ = mai apropiat) are sensul de *cel mai apropiat în timp sau în spațiu,* adjectivul *optim* (superlativul latinescului „bonus“ = bun) are sensul de *cel mai bun sau foarte bun, adecvat, potrivit, indicat* etc., iar *suprem* (superlativul lui „superior“ = mai de sus, mai înalt) are sensul de *cel mai de sus, cel mai înalt,* înseamnă că, având deja valoarea de comparativ sau de superlativ, ele nu mai pot fi precedate de *mai, cel mai* etc. decât cu prețul unor exprimări incorecte, de natură pleonastică.

e) „*STRADA PRELUNGIREA* SLOBOZIEI“ sau
„*PRELUNGIREA* SLOBOZIEI“?
„*STRADA ALEEA* CENTRALĂ“ sau „*ALEEA* CENTRALĂ“?
„*STRADA VARIANTA* NORD“ sau „*VARIANTA*-NORD“?
„*STRADA ȘOSEAUA* AMARA“ sau „*ȘOSEAUA* AMARA“?

Este cazul să oferim explicații suplimentare cu privire la un fenomen pleonastic flagrant: asocierea inutilă a termenului *strada* la sinonime generice cu care se confundă:

Scanned with OKEN Scanner

Prelungirea, Varianta, Aleea, Calea, Șoseaua, Bulevardul, Intrarea, Fundătura etc. Astfel, adrese de felul:

- „S.C. SIDERCA S.A. Călărași, *strada Prelungirea* București, nr. 162"; S.C. PERLA S.A. Călărași, *str. Prelungirea* Sloboziei, nr. 3"; „DIRECȚIA SANITARĂ VETERINARĂ Călărași, *str. Prelungirea* Dobrogei, nr. 13" etc. utilizează tautologic cuvântul *„strada"*, al cărui sens apare deja „implicat" în cel care îi urmează: *„prelungirea"* („parte a unui obiect - aici, a unei străzi - care constituie o extensie, o continuare a sa");
- „S.C. SUGCT S.A. Călărași, *str. Varianta*-Nord, nr. 1"; „S.C. ELECTROCONSID S.A., *str. Varianta*-Nord, nr. 5" etc. sunt tot pleonastice, fiindcă noțiunea de *„stradă"* este inclusă în cea de *„variantă"* („drum care ocolește - pe o anumită porțiune - traseul principal, ajungând în același punct final");
- „S.C. ROM CONFORT S.A. Călărași, *str. Aleea* Centralei, nr. 1"; „Creșa cu 100 de locuri , *str. Aleea* Mușețelului, nr. 1"; „S.C. IORDACHE S.R.L., *str. Aleea* Centrală, nr. 4" etc. sunt, de asemenea, pleonastice pentru că *„strada"* este și *„alee"* („stradă plantată cu arbori, stradă îngustă și scurtă, stradelă");
- „S.C. ANDROMEDA S.R.L., *str. Calea* București"; „S.C. PAMBAC S.A., *str. Calea* Moinești, nr. 14"; „S.C. Morărit Panificație Dolj S.A. Craiova, *str. Calea* București, nr. 173" etc. sunt la fel pleonastice, deoarece *„strada"* poate să fie și *„cale"* („drum, arteră de pătrundere într-un oraș, făcând legătura cu o șosea importantă");
- „S.C. COMTRANS S.A. Slobozia, *str. Șoseaua* Amara, nr. 17", „str. Șoseaua Portului", *„str. Șoseaua* Fetești" etc. sunt și ele pleonastice căci *„strada"* poate fi și *„șosea"* („stradă largă, frumos amenajată, la intrarea într-un oraș, care continuă căile de comunicație interurbană; cale de comunicație interurbană, pietruită sau asfaltată");
- „S.C. COMPIL S.A. București, *str. Intrarea* Victor Eftimiu, nr. 2"; „S.C. GART S.R.L., *str. Fundătura* Cazărmii, nr. 4"; *„strada Bulevardul* Republicii" etc. sunt, asemănător, pleonastice, *„strada"* fiind și aici sinonimă cu *„Intrarea"* („stradă mică, înfundată la capăt"), cu *„Fundătura"* („stradă, drum, uliță care se înfundă, închisă prin construcții sau printr-un taluz") și cu *„Bulevardul"* („arteră urbană, de mare circulație, de obicei plantată pe margini cu arbori").

f) *PROCENT* DE 20 *LA SUTĂ, ALTERCAȚII VERBALE, SPIRIT DE GLUMĂ, MAI PERSISTĂ, SCURTĂ ALOCUȚIUNE, ATELIER DE CROITORIE*

În comunicarea cu semenii noștri, simțim de multe ori nevoia să subliniem un anumit cuvânt întărindu-l cu un alt cuvânt din sfera lui semantică, intenție absolut onorabilă dacă „determinările" pe care le aducem în sprijin nu conduc la construcții pleonastice, așa cum se constată în exemplele de mai jos:

- „Activitatea societății va fi diminuată în *procent* de 20 *la sută*" (corect: „... va fi diminuată în *proporție* de 20 la sută", căci *procent* înseamnă „la sută");
- „Între participanții la congres au avut loc *altercații verbale*" (corect: „... au avut loc *altercații*", deoarece *altercație* înseamnă „schimb violent de cuvinte între două sau mai multe persoane", iar *verbal*, „care caracterizează graiul viu, vorbirea: oral");
- „Dl primar, probabil, în *spirit* de *glumă*, le-a spus consilierilor..." (corect: „... probabil, *în glumă* < glumeț, spiritual, făcând un spirit >, le-a spus consilierilor...", pentru că *spirit* înseamnă „glumă");

Scanned with OKEN Scanner

– „Produsele demonstrează *intercomunicarea între* tinerii artiști“ (corect: „... demonstrează *intercomunicarea* tinerilor artiști“, căci *intercomunicare* înseamnă „comunicare între doi sau mai mulți interlocutori“);

– „*A polarizat în jurul său* toate valorile muzicii ușoare românești“ (corect: „*A polarizat* toate valorile muzicii ușoare românești“, din cauză că *a polariza* înseamnă „a aduna, a strânge, a concentra în jurul său“);

– „La ora aceasta ceața *mai persistă* pe arii restrânse“ (corect: „... ceața *persistă* pe arii restrânse“, deoarece *a persista* înseamnă „a continua să existe, să fie, să se mențină multă vreme, fără să slăbească din intensitate“, iar *mai* < aflat înaintea unui verb și arătând că acțiunea acestuia durează >, înseamnă „în continuare“);

– „Nu dă nici un *atu în plus*“ (corect: „Nu dă nici un *atu*“, fiindcă *atu* înseamnă „element care, într-o anumită împrejurare, oferă cuiva un avantaj, ceva în plus“);

– „*Realizările obținute* în această perioadă se datoresc randamentului superior al noilor tehnologii“ (corect: „*Realizările* din această perioadă se datoresc randamentului superior al noilor tehnologii“, pentru că *realizare* înseamnă „lucru realizat, obținut“);

– „Hotărârea a fost luată *în unanimitate de toți* participanții“ (corect: „... a fost luată *în unanimitate* de către participanți“, căci prin *unanimitate* se înțelege „totalitate de persoane“, iar prin *în unanimitate*, „cu aprobarea tuturor“);

– „La locul cu pricina a fost *chiar* el *însuși în persoană*“ (corect: „... a fost chiar el“, „... a fost el însuși, „... a fost el în persoană“, fiindcă determinanții pronumelui sunt echivalenți semantic: *chiar* înseamnă „însuși, singur, nu altcineva“, iar *în persoană*, „însuși, personal, singur“);

– „Animalele *au fost îmbarcate pe vas*“ (corect: „Animalele *au fost îmbarcate*“, pentru că *a fi îmbarcat* înseamnă „a fi urcat pe o navă pentru o călătorie pe apă“, iar *vas*, „vehicul pentru transportul pe apă al călătorilor și al mărfurilor; navă“);

– „A organizat un program de *echitație cu cai*“ (corect: „... un program de *echitație*“, deoarece *echitație* înseamnă „călărie, ramură sportivă care constă în conducerea calului din poziția încălecat, în proba de alergări, sărituri, dresaj etc.“);

– „Conflictul *s-a axat în jurul* ideii de reformă și privatizare“ (corect: „Conflictul *s-a axat* pe ideea de reformă și privatizare“, din pricină că *a se axa* înseamnă „a se orienta, a se concentra în jurul a ceva“);

– „Nu e un *panaceu universal* soluția recomandată de medic“ (corect: „Nu e un *panaceu* soluția recomandată de medic“, din cauză că prin *panaceu* se înțelege „remediu universal“);

– „Oamenii își făceau igluuri care *mai* există *încă*“ (corect: „... își făceau igluuri care *mai* există“, „...își făceau igluuri care există *încă*“, pentru că *mai* are sensul de „încă“);

– „L-a lovit în *parbrizul geamului*“ (corect: „L-a lovit în *parbriz*“ (< „L-a lovit în *parbrizul* mașinii“ >), deoarece parbrizul este o „placă transparentă [din sticlă] așezată în partea din față a unui automobil sau a unui avion pentru a feri pe conducător de praf, de vânt etc.“, iar *geamul* este tot o „placă de sticlă“);

Scanned with OKEN Scanner

– „Cu prilejul ceremoniei, președintele a rostit o *scurtă alocuțiune*“ (corect: „... președintele a rostit o *alocuțiune*“, fiindcă *alocuțiune* reprezintă o „scurtă cuvântare ocazională“);

– „Pe alocuri s-au semnalat *scurte averse de ploaie*“ (corect: „... s-au semnalat *averse*“, pentru că *aversă* înseamnă „ploaie torențială de scurtă durată“);

– „Unde găsesc un *atelier* de *croitorie*?“ (corect: „... o *croitorie*?“, căci *croitorie* are sensul de „atelier unde se lucrează haine sau rochii“).

– „Lucrurile evoluează în funcție de *situația conjuncturală*“ (corect: „... în funcție de *situație*“, „... în funcție de *conjunctură*“, deoarece prin *situație* se înțelege „totalitatea împrejurărilor care determină la un moment dat condițiile existenței unei ființe, a unei colectivități, a unei activități“, iar prin *conjunctural* (adică „de conjunctură“), „ce ține de totalitatea de împrejurări“);

– „E un colectiv tânăr care *a obținut realizări* bune“ (corect: „... care *a obținut lucruri* bune“, „... care *a avut realizări* bune“, căci *a obține* înseamnă „a realiza ceva“, iar *realizare*, „acțiunea de a obține ceva și rezultatul ei“);

– „El e bătrân, *șchiop de un picior*“ (corect: „El e bătrân, *șchiop*“, pentru că prin *șchiop* se înțelege „care are un picior mai scurt, căruia îi lipsește un picior, care șchiopătează când merge, infirm sau bolnav de un picior“);

– „Se urmărește *optimizarea cât mai bună a* traficului de mărfuri“ (corect: „Se urmărește *optimizarea* traficului de mărfuri“, căci prin *optimizare* se înțelege „alegerea și aplicarea soluției optime“, iar *optim* are sensul de „cel mai bun sau foarte bun, care asigură cea mai mare eficiență economică“);

– „Erodarea se datorește *intemperiilor vremii*“ (corect: „Erodarea se datorește *intemperiilor*“, fiindcă *intemperie* este o „stare atmosferică neprielnică, vreme rea“, iar *vremea*, „starea atmosferei la un moment dat și într-un loc anumit“);

– „Vom vedea ce *urmează în continuare*“ (corect: „... ce *urmează*“, pentru că *a urma* înseamnă „a duce mai departe un lucru, a continua“);

– „E un lucru firesc, normal, ca Puterea *să basculeze dintr-o parte în alta*“ (corect: „... Puterea să *basculeze*“, din cauză că *a bascula* înseamnă „a balansa, a mișca când într-o parte, când într-alta, a pendula“);

– „Dintre cei propuși pentru acest post îl *prefer mai mult* pe...“ (corect: „... îl *prefer* pe...“, deoarece *a prefera* înseamnă „a aprecia mai mult ceva sau pe cineva, a da întâietate sau precădere unui lucru, unei situații sau unei ființe în raport cu altceva sau altcineva, a considera ceva sau pe cineva mai bun, mai valoros, mai important etc., în raport cu altceva sau altcineva“);

– „Observând că și-a uitat, la plecare, documentele, *s-a întors înapoi* după ele“ (corect: „... *s-a întors* după ele“, fiindcă *a se întoarce* înseamnă „a se înapoia sau a face să se înapoieze de unde a fost plecat“);

– „Eu îi susțin *foarte tare* pe medicii greviști“ (corect: „Eu îi susțin *tare* pe medicii greviști“, căci *tare* este sinonim cu „foarte“, dar și cu „extrem, teribil, grozav“, ajutând la formarea superlativului ca instrument gramatical).

Scanned with OKEN Scanner

3. Clișee lexicale

a) „*NE CONFRUNTĂM CU ...*“ = „AVEM...“, „ÎNTÂMPINĂM...“?

În ultimii ani a apărut un clișeu verbal supărător prin întrebuințarea lui în exces, clișeu ce se caracterizează prin abateri de ordin semantic, ca înțeles.

Verbul *a confrunta* se folosește cu precădere în limbajul juridic, în justiție, când pârâtul și reclamantul sunt interogați în același timp, verbul sus-amintit (al cărui original francez, „confronter“, este un neologism orientat după „frunte“ și „a înfrunta“, moștenite din latinește) având sensul de *„a pune față în față două sau mai multe persoane pentru a verifica adevărul spuselor lor“* sau *„a pune față în față obiecte, opere, fenomene etc. pentru a le verifica sau a le compara“*. Fiind un verb activ și tranzitiv, acțiunea lui se răsfrânge, firesc, asupra unui obiect direct, ca în exemplele următoare: „Pentru a stabili valabilitatea duplicatului, vom *confrunta* copia cu originalul“; „Intrând în birou, *confruntă* ceasul cu pendulul din perete“; „Poți judeca gradul de civilizație al unui popor numai *confruntându*-l cu toate celelalte popoare din aceeași epocă“.

În contrast cu formele exemplificate mai înainte, se întâlnesc, mai ales în declarații și interviuri, exprimări de felul: „Cu ce greutăți *vă mai confruntați*, domnule director?“; „Ați aflat cu câte necazuri *se confruntă* agricultura?“; „Am amintit câteva probleme economico-financiare cu care *suntem confruntați*“; „Au fost discutate unele probleme cu care *este confruntată* siderurgia“; *„Ne confruntăm* cu multe lipsuri în repunerea pe rol...“ etc., exprimări în care predomină formele reflexive (mai nou acceptate, în *DEX-ul* din 1996, cu sensul: *„a putea face față unei situații, probleme etc. < deosebit de > dificile“*) și ale căror sensuri proprii sunt ușor de identificat în multitudinea de sinonime oferite de limba noastră: *„a avea...“, „a cunoaște...“, „a întâmpina...“, „a suferi...“, „a se lovi de...“, „a avea de rezolvat...“, „a se angaja în...“, „a avea de-a face cu...“, „a face față la...“* etc.

În concluzie, utilizarea stereotipă, ca un fel de „paspartu“, a verbului *„a (se) confrunta“*, pentru alte conținuturi lexicale decât cele proprii, face un imens deserviciu atât celor care îl întrebuințează, cât și, implicit, limbii române literare. Propozițiile criticate mai sus ar fi fost *într-adevăr* corecte dacă autorii lor ar fi folosit înșeși verbele pe care au tins să le înlocuiască: „Ce greutăți *întâmpinați* domnule director?“ (nu „Cu ce greutăți *vă mai confruntați...*“); „Ați aflat câte necazuri *are* agricultura?“ (nu „... cu câte necazuri *se confruntă* agricultura“); „Am amintit câteva probleme economico-financiare pe care le *avem de rezolvat*“ (nu „... cu care *suntem confruntați*“); „Au fost discutate unele probleme de care *se lovește* siderurgia“ (nu „... cu care *este confruntată* siderurgia“) etc.

b) „(LA PREȚURI) *ATRACTIVE...*“ = „... IEFTINE“, „CAPTIVANTE“ sau „DISTRACTIVE“?
„(ROMÂNIA ESTE) *ATRACTIVĂ*“ = „... ATRĂGĂTOARE“, „ACCESIBILĂ“ sau „AMUZANTĂ“?

Printre cuvintele care, prin „sonoritatea“ lor, dau impresia, în ultima vreme, că sunt mai „alese“, mai „elegante“, se numără și adjectivul *atractiv*, neologism de origine franceză, care, apărând tot mai des în contexte improprii, tinde să devină un „clișeu“ (îndeosebi în

Scanned with OKEN Scanner

emisiunile de radio și televiziune), cu virtuți „corupătoare" prin sensurile ce le deformează atunci când este utilizat unilateral, neglijându-se cel puțin două aspecte importante:

• *Atractiv* este sinonim cu *atrăgător* (*fermecător, cuceritor*) numai atunci când se referă la însușirile unei persoane *„care atrage prin calitățile sale (plăcute)"*;

• *Atractiv* este sinonim și cu *distractiv* (*plăcut, amuzant, vesel, nostim*), atunci când se referă la felul unor petreceri sau programe festive, al unor spectacole sau manifestări (artistice, sportive etc.), al unor preocupări sau îndeletniciri specifice etc.

Neținând seama de cele două aspecte prezentate mai sus, destul de mulți folosesc „după ureche" cuvântul „atractiv", crezând că acesta se potrivește oriunde, exact ca o „cheie" cu care se pot deschide mai multe uși. Așa, de pildă, am întâlnit formulări incorecte de tipul: „Avem o *legislație atractivă* din punctul meu de vedere"; „Puteți reține un meniu deosebit la *prețuri atractive*, în fiecare zi, la restaurantul „Carul cu bere"; „Partidul nostru dorește să se constituie într-o *forță politică* nu numai *atractivă*, ci și distinctă"; „*România* este *atractivă* pentru oamenii de afaceri din străinătate"; „*Țara noastră* a devenit *atractivă* din punct de vedere economic"; „Optăm pentru o *politică atractivă a prețurilor*"; „Există și *ramuri economice* mai puțin *atractive*"; „Pentru a face cât mai *atractiv* și mai interesant *spațiul cosmic...*" etc.

Ce au intenționat vorbitorii să spună când au afirmat că sunt *atractive* (deci „amuzante, „distractive", „nostime" etc.) *legislația, prețurile*, o anumită *forță politică*, *România, țara noastră, politica prețurilor*, unele *ramuri economice* etc.? Ridicolul ar fi fost evitat dacă autorii formulărilor citate ar fi întrebuințat nu cuvântul „atractiv", ci termenii potriviți, ceruți de context: „legislația" este *acceptabilă* sau *mulțumitoare*, „prețurile" sunt *scăzute* sau *acceptabile*, „România" este *atrăgătoare* sau *convenabilă* pentru oamenii de afaceri, „țara noastră" a devenit *avantajoasă* sau *rezonabilă* din punct de vedere economic, un anumit partid se vrea o „forță politică" *ademenitoare* sau *captivantă*, cineva optează pentru o „politică" *cumpătată* sau *echilibrată* a prețurilor, există și „ramuri economice" mai puțin *folositoare* sau *nerentabile* etc.

c) „*A DEMARA*" = „A ÎNCEPE", „A ABORDA", „A CREA"?
„*A DERULA*" = „A EVOLUA", „A DECURGE", „A APLICA"?

Printre verbele neologice care tind, în ultimii ani, să devină indubitabile „clișee" lingvistice (expresii stereotipe, formule reproduse invariabil) se numără și *a demara* și *a derula*, al căror sens oarecum „tehnic", deci fatalmente limitat, este extins nejustificat până acolo încât este substituit unor verbe cu conținuturi lexicale eterogene. Cauza principală a acestor deturnări semantice este, mai mult ca sigur, aspirația multor vorbitori de a se exprima mai „distins", mai „modern", aspirație care, în loc să contribuie la îmbogățirea și nuanțarea vocabularului, duce, în realitate, prin mimetism, la sărăcirea sa, datorită utilizării „frauduloase" a acestor verbe cu sensuri deviate. Să le analizăm:

• *A DEMARA* înseamnă, la propriu, fie (despre autovehicule, motoare etc.) *„a se pune în mișcare, a porni"*, fie *„a dezlega otgoanele unei corăbii, în vederea plecării"*, iar, la figurat (în sport), *„a-și lua avânt, a porni în viteză, într-o cursă"*. Date fiind aceste accepții bine stabilite, este clar că nici una dintre ele nu pare să se „potrivească" cu exactitate următoarelor construcții, preluate din presă: *„Am demarat deci acest punct al discuției..."*; „În curând o *să demarăm* și la Călărași o echipă de fete"; *„Se demarează*

Scanned with OKEN Scanner

construcția al cărei proiect...“; „Fără aceste fonduri nu pot *fi demarate* lucrările“; „*A demarat* activitatea unității Autoservice“; „Guvernul este foarte preocupat de *demararea* unui sistem de autostrăzi“. Nu era oare mai productiv pentru autorii acestor construcții ca, în locul întrebuințării șablonarde a verbului respectiv, să fi recurs la verbele *a începe, a iniția, a pregăti, a înființa, a crea, a întemeia, a porni, a pleca, a institui, a constitui, a funda, a forma, a structura, a alcătui, a orândui* etc.?

• *A DERULA* înseamnă fie *„a desface, a desfășura, a întinde ceva care a fost rulat“*, fie *„a tăia furnir dintr-un buștean căruia i se dă o mișcare lentă de învârtire în fața ferăstrăului“*. Semnificațiile verbului sunt, și aici, cu unele excepții, altele decât cele exprimate de același verb în construcțiile: „Astăzi, programul „Studioul economic“ *se va derula* sub genericul...“; „Programul de *derulare* a concursului de admitere în învățământul liceal și profesional...“; „A început procesul de *derulare* a reformei economice“; „Programul de activitate *se derulează* în felul următor...“; „Sunt niște greutăți în *derularea* acestui credit“. De ce nu au fost folosite, în aceste cazuri, rezervele atât de valoroase ale limbii, apelându-se la verbe ca *a se desfășura, a se petrece, a se întâmpla, a decurge, a evolua, a trece, a obține, a organiza, a aplica, a utiliza, a se scurge* etc.?

Înlocuind, în construcțiile amintite, verbele „incriminate cu verbele adecvate, recomandate mai sus, enunțurile respective ar deveni (substituindu-l pe *a demara*): *„Am abordat* deci acest punct al discuției...“; „În curând o *să înființăm* și la Călărași o echipă de fete“; *„Se pregătește* construcția al cărei proiect...“; „Fără aceste fonduri nu pot *fi pornite* lucrările“; *„A început* activitatea unității „Autoservice“; „Guvernul este foarte preocupat de *crearea* unui sistem de autostrăzi“ și (substituindu-l pe *a derula*): „Astăzi, programul „Studioul economic“ *va evolua* sub genericul...“; „Programul de *desfășurare* a concursului de admitere în învățământul liceal și profesional...“; „A început procesul de *aplicare* a reformei economice“; „Programul de activitate *decurge* în felul următor...“; „Sunt niște greutăți în *obținerea* (*utilizarea*) acestui credit“.

d) „*ÎN CADRUL...*“ ; „*ÎN CONTEXTUL...*“ ; „*ÎN PERSPECTIVA...*“

Se știe că în stilul oficial sau cel științific se manifestă o evidentă preferință pentru formulele și formulările fixe cerute atât de realitatea pe care o denumesc, cât și de domeniul în care sunt utilizate. Nu e mai puțin adevărat că, între construcțiile de frecvență mare și cu caracter oarecum fix, un loc aparte îl ocupă „clișeele lingvistice“, care nu se datoresc unor necesități semantice sau stilistice exprese, ci unei anumite obișnuințe de a se folosi formule „la modă“ sau dorinței de a impresiona prin forma ceva mai „savantă“ a vorbirii, care, în publicistica sau conversația actuală, devine, de multe ori, stereotipă, șterasă, monotonă, uneori chiar ridicolă.

• Un clișeu care cunoaște, în ultimii ani, o puternică frecvență este *în cadrul* (unde substantivul *cadru* are sensul figurat de *„limite ale unei probleme, ale unui subiect, ale unei acțiuni etc.“*), formulare întrebuințată deseori abuziv în locul prepoziției *în*: *„În cadrul* parlamentului s-a organizat o recentă sesiune comemorativă“ sau *„În cadrul* adunării generale s-a aprobat regulamentul de ordine interioară“ (recomandabile fiind: „*În* parlament s-a organizat...“ sau „*În* adunarea generală s-a aprobat...“). Șablonul amintit devine mai supărător atunci când apare însoțind, în aceeași propoziție, verbul *„a (se) încadra“*, imprimând exprimării un vădit caracter pleonastic: „Amendamentele propuse

Scanned with OKEN Scanner

în cadrul ședinței *se încadrează* în tematica înscrisă pe ordinea de zi a lucrărilor" (construcția pleonastică putând fi ușor evitată prin reducerea locuțiunii *în cadrul* la prepoziția *în*). De-a dreptul rizibilă va deveni formularea *în cadrul* (la origine *cadru*, provenit din lat. „quadrum", însemnând „pătrat") atunci când este asociată unei noțiuni de alt tip geometric: „*În cadrul cercului* de arte plastice s-a ținut un curs de istoria artei" sau „*În cadrul sferei* noastre de activitate întâlnim multe probleme dificile".

- Un alt clișeu, care abundă astăzi pe diversele canale mass-media, este *în contextul* (unde substantivul *context* are sensul figurat de „*conjunctură, situație specifică, circumstanță, stare de lucruri într-un anumit moment*"). O atare expresie este perfect justificată într-o formulare de tipul: „*În contextul* declanșării războiului din Golf și al intervenției forțelor ONU, țara noastră a adoptat o poziție constructivă...", însă nu mai poate fi acceptată ca oportună într-o propoziție de genul: „*În contextul* câmpiei, eu îmi regăsisem liniștea sufletească", unde nu ne este deloc limpede în ce împrejurări sau în funcție de ce factori „câmpia" are o asemenea valoare terapeutică.
- Printre clișeele lingvistice cu o mare „audiență" în rândul anumitor categorii de vorbitori se situează, în ultima vreme, și formularea *în perspectiva* (unde substantivul *perspectivă* are sensul figurat de „*fel particular de a vedea lucrurile, aspect sub care se prezintă lucrurile, punct de vedere*"). Această locuțiune se întrebuințează, de regulă, pentru a pune un obiect în relație cu anumite condiții determinate de trecerea timpului, condiții realizabile în viitor. Datorită faptului că nu întotdeauna noțiunea de *perspectivă* este asociată cu cea de timp (cum corect apare în formularea: „*În perspectiva* secolelor ce vor veni, opera lui Eminescu își va păstra neștirbită perenitatea în patrimoniul spiritual al omenirii"), mulți vorbitori fac greșeala de a o pune în relație cu alte sensuri lexicale, apărând construcții de genul: *din perspectiva, sub perspectiva, prin perspectiva* etc., care sunt incorecte, deci nerecomandabile.

4. Cuvinte de umplutură („deci")

„CU CE TE OCUPI?" „*DECI* SUNT ELEVĂ."
„UNDE ÎNVĂȚAȚI?" „*DECI* LA UNIVERSITATE."
„AVEȚI MICROFONUL." „*DECI*, SĂRUT MÂNA, DOAMNELOR..."

În ultimii ani a devenit frecventă utilizarea unui cuvânt incident, rostit inutil în conversația curentă (exceptând situațiile în care el se justifică lexical și gramatical): „*deci*". Dacă în limba vorbită coordonarea conclusivă se realizează îndeosebi cu ajutorul conjuncțiilor și locuțiunilor „dară", „așadar", „(care) va să zică" etc., în limba literară conjuncția cel mai des utilizată este „deci", *ea susținând exprimarea ideii de concluzie, partea de propoziție sau propoziția de după „deci" redând totdeauna concluzia ce decurge din partea de propoziție sau propoziția aflată înaintea lui „deci"*. (Vezi versurile coșbuciene: „O luptă-i viața; *deci* te luptă...")

Fie în stilul familiar, fie în stilul solemn, se constată o tot mai accentuată tendință de întrebuințare greșită și abuzivă a conjuncției conclusive „*deci*", care, golită de sensul ei lexical real, se transformă într-un cuvânt de umplutură, și, în consecință, cei care îl folosesc ca pe un *automatism verbal* riscă să se expună ridicolului public, ca autorii

Scanned with OKEN Scanner

răspunsurilor din dialogurile de mai jos, surprinse în cadrul emisiunilor de radio și televiziune:

- „Cu ce te ocupi?“ „*Deci* sunt elevă.“
- „Aveți o ocupație?“ „*Deci* sunt tehnician medical.“ „Ce fel de tehnician?“ „*Deci* de măsurat aparaturile.“
- „Cu ce vă ocupați?“ „*Deci* deocamdată nu mai lucrez.“
- „De unde sunteți?“ „*Deci* sunt din Roșiorii de Vede.“
- „Ce facultate ați urmat?“ „*Deci* am urmat facultatea de matematică.“
- „De unde este Andersen?“ „*Deci* este din Danemarca.“
- „Unde învățați?“ „*Deci* la universitate.“
- „Ați pregătit ceva?“ „Da, *deci* am pregătit un monolog.“
- „Biletele cât costă?“ „*Deci* biletele costă 4000 de lei.“
- „Care e situația în teatru?“ „*Deci* situația... e bună.“
- „Profitul este o certitudine?“ „*Deci* profitul nu este o certitudine.“
- „Ce spuneți despre cupoane?“ „*Deci* procesul este derulat.“
- „Ce melodie este cea pe care o cânți?“ „*Deci* este în primă audiție.“
- „Aveți microfonul.“ „*Deci* sărut mâna, doamnelor și domnișoarelor...“
- „Cum s-a întâmplat?“ „*Deci* mergeam prin parc...“ „Cum ai ajuns cu piciorul amputat?“ „*Deci* din bătaie...“
- „Câte clinici are spitalul?“ „*Deci* are două clinici.“
- „Ce-și propune, în viitor, spitalul?“ „*Deci* spitalul își propune să înființeze...“ etc.

Scanned with OKEN Scanner

V GLOSE

1. Variante literare „recomandată“/„admisă“

AICI / AICEA, *DESEARĂ* / DISEARĂ, *DESPERA* / DISPERA, *NIMENI* / NIMENEA, *MĂNĂSTIRE* / MÂNĂSTIRE, *PAȘTI* / PAȘTE etc.

Destul de des am prilejul să constat că se folosește, în pronunțare, forma „admisă“, „tolerată“ a unor anumiți termeni, nu forma *recomandată* de normele ortografice și ortoepice ale limbii literare. Nimic rău în toate acestea. Însă întrebuințarea repetată și „necenzurată“ a variantelor „admise“ poate crea impresia generală că așa e bine, că acestea sunt formele „recomandate“, ceea ce nu corespunde adevărului. De aceea, pentru corectarea unor asemenea puncte de vedere, voi aminti mai jos, selectiv, acele cuvinte care au o mai mare frecvență în exprimarea de zi cu zi (*adverbe și locuțiuni adverbiale, pronume, verbe, substantive, conjuncții și interjecții*) - termenul din stânga fiind *recomandat*, iar cel din dreapta, „admis“:

acum / acuma
adineauri / adineaori, adinioarea
aici / aicea
altminteri / altminterea, altmintrelea
atunci / atuncea
apropo / apropou
astmă / astm
bulgăre / bulgăr
bulină / bulin
cafeină / cofeină
cărdășie / cârdășie
colind / colindă
consăteană / consăteancă
corvadă / corvoadă
cuartet / cvartet
cvartă / cuartă
deseară / diseară
din contra / din contră
de-a-ndăratelea / de-a-ndăratele
de asemenea / de asemeni
de-a-ndoaselea / de-a-ndoasele
de-a-n picioarelea / de-a-n picioarele
de-a pururi / de-a pururea
darămite / darmite
despera / dispera
desperare / disperare
flăcăiandru / flăcăuandru
fleașc / fleoșc
hait / haiti
harpă / harfă
iar / iară
ici-colo / ici, colo
impulsie / impulsiune
împături / împătura
înconjur / înconjor
jeț/ jilț
lăsatul-secului / lăsata-secului
lăscaie / lețcaie
lodbă / lobdă
mănăstire / mânăstire
măre / mări
muchie / muche
nicăieri / nicăierea
nimeni / nimenea

Scanned with OKEN Scanner

nimic / nimica
pitula / tupila
pretutindeni / pretutindenea
pârpăli / perpeli
procopsi / pricopsi
procopseală / pricopseală
pardesie / pardesiuri
Paști / Paște
picromigdală / pricomigdală
prim-ministrul / primul-ministru
prim-procurorul / primul-procuror
tapițá / tapisá
tăieței / tăiței
tútore / tútor
țărance / țărănci
țigance / țigănci
văitătură / văietătură
zbârli / zburli
zizanie / zâzanie

2. Construcții abreviate

B.I.G., S.O.S., P.S., N.B., V.I.P. etc.

Un mijloc de îmbogățire a vocabularului, prin compunere, extrem de economic în redarea unor grupuri de cuvinte (termeni administrativi, formule de adresare, pronume de politețe, indicații bibliografice, expresii medicale, apeluri și note speciale etc.) îl reprezintă, în limba română contemporană, *abrevierea* (prescurtarea). Desigur, aria discuției pe această temă este destul de largă. Deși – mai ales în ultimii ani – se vehiculează tot felul de termeni abreviați, nu toți cei cărora li se adresează le înțeleg corect structura și semnificația, de unde și interpretarea uneori confuză ori „după ureche" a acestora. Din motivele arătate, voi recapitula, mai jos, câteva dintre abrevierile de mare circulație în terminologia actuală:

BIG = (magazin cu articole de) băcănie, industriale și (de tip) „Gospodina";

S.O.S. (< engl. „Save our souls" > „Salvați sufletele noastre") = semnal de alarmă internațional, transmis radiotelegrafic de pe o navă sau un vehicul ce se află în mare pericol;

P.S. (< lat. „post-scriptum") = text care se adaugă la o scrisoare, după semnătură;

L.S. = „locul sigiliului (ștampilei)";

a. Chr. (< lat. „ante Christum") = înainte de Christos;

s.s. = „(cu) semnătura sa";

C.P. = „cal-putere", dar și „căsuță poștală";

N.B. = (< lat. „nota bene" „ia seama bine, fii atent") = notă ce semnalează o informație sau o precizare suplimentară;

R.A. = „Regie Autonomă";

S.A. = „Societate pe Acțiuni";

S.R.L. = „Societate cu Răspundere Limitată", dar și „săptămână redusă de lucru";

A.G.A. = „Adunarea Generală a Acționarilor";

p.m. (< lat. „post-meridiem"; „postmeridian") = după-amiază;

O.Z.N. = „obiect zburător neidentificat";

Scanned with OKEN Scanner

aragaz [A.R. (= Astra Română) + gaz] = mașină de gătit sau reșou care folosește, drept combustibil pentru uz casnic, un amestec de gaze lichefiate;
V.I.P. (< engl. „very important person") = „persoană foarte importantă";
W.C. (< engl. „water-closet") = closet cu apă;
P.S.S. = „Preasfinția Sa";
Plafar = „(magazin de) plante farmaceutice";
UNESCO = „Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură";
I.D.R. = „intradermoreacție";
V.S.H. = „viteza de sedimentare a hematiilor".

3. Elemente de argou în școală

MIȘTO, GAGIU, NASOL, BLAT, POTOL, ȘASE, DIRIGA etc.

Este un adevăr bine cunoscut că vorbirea unui om cultivat trebuie să îndeplinească anumite condiții calitative de natură stilistică: *claritate, proprietate, precizie, corectitudine* și *puritate*. Aceasta din urmă (puritatea) presupune folosirea acelor mijloace lingvistice care sunt consacrate prin uzul curent și tradiția literară, prin alegerea termenilor care să exprime cel mai exact ideile ce fac obiectul comunicării, ceea ce înseamnă, implicit, evitarea abuzului de neologisme, arhaisme, provincialisme și barbarisme (elemente de argou și de jargon).

Limbaj social convențional și „codificat", utilizat fie de grupuri restrânse de vorbitori din lumea interlopă (cerșetori, hoți, vagabonzi), pentru a nu fi înțeleși de restul societății, fie de elevi sau studenți, în cazul cărora „discreția" comunicării pare să fie expresia teribilismului adolescentin și a dorinței de a „șoca", de a „scandaliza" pe cei din jur printr-o exprimare variată și „colorată", *argoul* este un vocabular special, alcătuit și din cuvinte obișnuite (dar întrebuințate cu alte sensuri), și din termeni regionali și străini (îndeosebi țigănești), a căror folosire în limbajul standard este nerecomandabilă, deoarece trădează atât un gust dubios pentru cuvântul obscur și inestetic, cât și, în ultimă instanță, lipsă de cultură și de educație.

Dată fiind frecvența deloc de neglijat a termenilor argotici în exprimarea populației școlare mari (termeni care rămân, de multe ori, și în vocabularul studențesc ori postuniversitar), este recomandabil ca atât familia, cât și cadrele didactice să ia atitudine față de lexicul argotizant al tinerilor, lexic care, prin „ineleganța" lui, le urâțește nu numai exprimarea, ci și personalitatea:

A AGĂȚA = a se lega de cineva;
ARBORICOL = nepregătit pentru examen;
BESTIAL = extraordinar;
BICICLETĂ = ochelari;
BINOM = cuplu de prieteni, de îndrăgostiți;
BLAT = acțiune făcută fără ca persoanele din jur (cu responsabilități) să-și dea seama;
(în expr.) *pe blat* = gratuit;
A CAFTI = a lovi, a bate;
A CAMUFLA = a ascunde fițuicile pentru copiat;

Scanned with OKEN Scanner

CANCI = deloc, nimic;
CARABĂ = mână grea, puternică; lovitură puternică;
CIRIPITOR = denunțător;
DILIU = nebun;
DIRIGUL, DIRIGA = dirigintele, diriginta;
FASOLE = dinți;
FLAȘNETĂ = gură;
FRAIER = (individ) ușor de păcălit, prost;
GAGÍU = om, persoană, tip, individ; iubit, amant;
A GINI = a privi, a observa, a înțelege, a fi pe față;
LOVÉLE = bani;
MÁNDEA = eu, cel care vorbește, subsemnatul;
MATE = matematică;
MIȘTÓ = (foarte) bun, (foarte) frumos; (substantivat, în expr.) *a lua (pe cineva) la mișto* = a-și bate joc (de cineva), a-l ironiza;
MUCLES = taci, liniște, nu vorbi nimic;
MÙIE = față;
NASÓL = (om) urât sau ridicol; (despre obiecte) de proastă calitate; urât, uzat, caraghios;
PERIUȚĂ = (om) lingușitor;
A PESCUI = a copia la teză;
POTOL = mâncare, hrană;
PROFUL, PROFA = profesorul, profesoara;
RÓIU = pleacă!;
A SOILÍ = a dormi, a lenevi;
STRÂMBĂ, ȘTANGĂ = minciună;
ȘASE = atenție, pericol; (în expr.) *a ține de șase* = a păzi, a acoperi, a supraveghea;
ȘEST (în expr.) *pe șest* = pe nevăzute, fără să știe nimeni;
ȘMÉ = șmecher;
ȘÚCĂR = supărare, necaz; scandal, gălăgie;
A ȘUTI = a fura;
A UȘCHI = a fugi;
VOCALE = absențe;
VRĂJEALĂ = vorbărie ce are ca scop inducerea în eroare, înduplecarea cuiva pentru înlesnirea unei acțiuni;
ZÈXE = n-ai dreptate, du-te dracului.

4. Elemente de argou în societate

BAROSAN, ȘMENAR, BOSCHETAR, PARAI, PONT, FUFĂ etc.

Subliniam, mai înainte, deserviciul pe care argoul îl face tineretului școlar „nonconformist", contribuind nu numai la „desfigurarea" limbajului, ci și la discreditarea personalității spre care tinde fiecare: aceea a unui om cultivat și civilizat.

Scanned with OKEN Scanner

Oricine știe că, pe măsura dezvoltării orașelor, a vieții urbane, la periferia societății circulă - având valoarea unui „cod" - o serie de cuvinte și expresii argotice (majoritatea de origine țigănească), ce oglindesc atât moravurile, cât și limbajul specific lumii interlope.

Deoarece întrebuințarea argoului în mediile rău-famate sau în lumea penitenciarelor este o realitate pe care nu putem să o ignorăm (organele de poliție fiind familiarizate, prin natura profesiunii, cu vocabularul argotic al celor certați cu legea), mă întreb dacă omul de pe stradă, decent și cumpătat în vorbire, este cât de cât avertizat asupra sensului unor termeni argotici auziți întâmplător.

Din motivele arătate mai sus, voi încerca să „deconspir" conținutul unor argotisme de un interes mai general (nu mai înainte de a reaminti un lucru important, și anume că limba literară, care exclude - din capul locului - prezența elementelor argotice în exprimarea omului instruit, admite folosirea lor într-un singur caz: în textele acelor opere beletristice în cadrul cărora argoul slujește, stilistic, la caracterizarea personajelor):

BARALIC, IAGALIE = mașină, automobil;

BAROSAN, JAGUAR, MÀHĂR = individ cu funcție, șef, persoană temută și respectată de toți;

BIȘTARI, MATERIAL, MĂLAI, SCAMĂ, ZARZAVAT = bani;

BILAITOR = cel care intră prin magazine și, profitând de aglomerație, arată o bancnotă vânzătorului fără să i-o dea și-i cere restul după ce a cumpărat un lucru de nimic;

BOSCHETAR = individ prost îmbrăcat, murdar, fără pretenții, casă și masă, dormind pe unde apucă; vagabond;

BUBĂ = inel, verighetă, ghiul;

BURETAR = individ cu un statut mai ridicat decât boschetarul, fiind îngrijit și făcând diverse munci pentru care obține recompense și protecție;

CĂLDURĂ, PRIMĂRIE = buzunarul din interiorul hainei.

CARAIMAN = buzunar (de la pantaloni);

CARALIU, CURCAN, GÁBOR, TÁGER, PRESAR = polițist;

CARAMANGIU, ȘUTITOR, PUNGAȘ = hoț de buzunare;

CARDITOR = cel care păzește pe șmenar;

A CÂNTA = a jecmăni, a fura, a tâlhări, a da o lovitură;

CIOFLINGAR = sărac, amărât;

CLIENT = cel care vinde sau cumpără prin târguri;

CORECȚIONAR = cel care fură stofe, haine, îmbrăcăminte de prin magazine;

COȚOVLAIE, MARCĂ = șmecher;

FRECANGIU = cel care fuge de muncă, care chiulește;

FUFĂ = femeie de moravuri ușoare, prostituată;

GINITOR = spion, observator, denunțător;

JAVRĂ, JIGODIE = individ rău, violent;

LACHE, CAJBEC, HUSEN, PAPAGAL = individ prost, fraier, ușor de păcălit;

LEAPȘA = individ ce ia bătaie;

MAIMUȚAR = cel care fură valize, bagaje;

MITITICA = izolator, carceră;

MULATRU = țigan;

Scanned with OKEN Scanner

PARADITOR = cel care fură de prin case (sparge);
PARAI = valută, dolari;
PARȘIU = escroc, om cu două fețe;
PÂRNAIE = închisoare;
PLOSCĂ = geantă, poșetă;
PONT = casă care urmează să fie jefuită (spartă); informație în legătură cu locul de unde s-ar putea sustrage materiale, bani etc;
PRESĂ = poliție;
RECHIN = recidivist, tip dur și fără scrupule;
SIFON = prăduitor;
SONMACAI, GRĂUNTE = aur;
ȘMEN = pachet de forma unui pachet de bancnote în care numai la suprafață se așază o bancnotă autentică (restul fiind hârtii fără valoare);
ȘMENAR = cel care se ocupă cu traficul și schimbul de valută;
ȘPRINGAR = spărgător de case și de mașini;
TIRANGIU = cel care însoțește pe hoțul de buzunare;
TOMBERONIST = cel care adună resturi de mâncare de prin tomberoane;
TUFLĂ = portofel.

5. Neologisme de ultimă oră

REZIDENȚĂ, PROMOȚIONAL, BANCRUTĂ, LOGISTICĂ, CLONARE etc.

Se știe că *neologismele* sunt cuvinte noi, care reflectă schimbările survenite în viața materială și spirituală a unui popor, caracterul de noutate a unui cuvânt fiind deci în funcție de etapa de dezvoltare a limbii respective. Apariția termenilor neologici se datorește și necesității înlocuirii unui cuvânt mai vechi, uzat sau insuficient de precis, cuvântul nou fiind format prin mijloace proprii sau împrumutat (mai de mult sau de curând) din altă limbă. Începând cu sfârșitul secolului al XVIII-lea, până la al doilea război mondial, împrumuturile din franceză și italiană sunt neologisme ale limbii române moderne, pe când cele ulterioare, din ultimele decenii – ale limbii române actuale. După 1989 asistăm la împrumuturi nu numai din limbile romanice, ci și din engleza britanică și americană, unii termeni fiind „familiari" doar specialiștilor din diferite domenii sau politicienilor și diplomaților. Din această cauză, sensul anumitor neologisme le este obscur, inaccesibil multor cetățeni, cu atât mai mult cu cât aceștia sunt (poate) inexistente în dicționarele noastre explicative.

ANTAMÁ = a începe, a întreprinde, a (se) angaja în..., „a (se) pune în mișcare", „a se înhăma la o treabă";
BANCRUTĂ = faliment însoțit de nereguli financiare făcute în dauna creditorilor;
CLONARE = obținerea pe cale vegetativă sau asexuată a numeroase celule vii identice provenite dintr-un exemplar unic; izolarea din clon a indivizilor care vor deveni cap de linie pentru noi generații;
CONIVENȚĂ = complicitate, înțelegere (secretă); *de conivență cu* = în complicitate, de acord cu...;

Scanned with OKEN Scanner

CONSORȚIU = înțelegere încheiată între mai multe bănci sau societăți comerciale mari penrtru efectuarea în comun a unor operații avantajoase de mare amploare;

CONSULTING = termen prin care se desemnează furnizarea de consultații, de informații etc. cu privire la organizarea și rentabilizarea întreprinderilor, la punerea în valoare a unor surse etc.;

DIÁSPORA = grup etnic aflat în afara granițelor țării de origine; răspândire a unui popor, a unei etnii pe alte meridiane ale lumii;

DUMPING = vânzare a mărfurilor pe piață la prețuri mai scăzute decât acelea de pe piața internă și mondială, practicată în scopul înlăturării concurenților și al acaparării pieții;

HOLDING = societate financiară deținând acțiuni la alte societăți cărora ea le asigură unitatea de direcție și de control a activităților;

INFORMAL (despre relații sociale) = care se desfășoară în absența determinărilor și cadrelor instituționale oficiale; neoficial, neprotocolar, familiar;

INTERPELÁ = a cere cuiva să dea un răspuns, să dea socoteală asupra unui fapt; a cere explicații (în parlament) unui membru al guvernului asupra modului de rezolvare a unei probleme, a unor acte etc.;

LOGISTICĂ = ansamblu de metode și de mijloace privind organizarea unui serviciu, a unei înteprinderi, inclusiv administrația, transportul, aprovizionarea;

LUCRATIV = care aduce câștig; profitabil, rentabil, folositor, util;

ONEROS = (despre contracte, convenții etc.) care impune cuiva sarcini; (prin extensiune) împovărător, apăsător, dezavantajos; *act cu titlu oneros* = act juridic prin care o persoană se obligă să exercite o prestație fără a urmări să primească ceva în schimb;

OPORTUNISM = atitudine lipsită de principialitate a unei persoane, care, pentru a-și satisface interesele personale, adoptă și aplică, după împrejurări, principii și păreri diferite;

PORTOFOLIU = funcție, demnitate de ministru; „ministru fără...“ = persoană care are funcția de ministru într-un guvern fără a fi titularul unui minister; efecte de comerț, valori bancare etc. aflate la dispoziția cuiva; totalitatea lucrărilor manuscrise aflate în evidența unei edituri, în scopul tipăririi lor;

PREEMȚIUNE (drept de...) = privilegiu pe care îl are cineva printr-un contract sau printr-o lege, la vânzare-cumpărare, de a fi, în condiții egale, cel preferat dintre mai mulți cumpărători;

PROMOȚIONAL = care se referă la promovarea unui produs prin acțiuni adaptate rețelei de distribuție (publicitate, expoziții, demonstrații, rabat etc.); *articole promoționale* = articole vândute la prețuri reduse în timpul unei campanii de promovare a vânzărilor;

REVOLUT = care și-a încheiat cursul; terminat, împlinit, îndeplinit;

REZIDENȚĂ = ședere efectivă și obligatorie într-un loc unde se exercită o funcție; dreptul și starea unor persoane stabilite temporar în altă parte decât în țara de origine; grup de locuințe de un confort sigur; zonă cuprinzând locuințe care se adaugă celor comune și în care, în general, se stă în timpul vacanțelor și al week-end-urilor; domiciliu ales de comun acord de către soți;

SINERGIE = acțiune simultană, îndreptată în același sens, a mai multor organe sau a mai multor agenți;

Scanned with OKEN Scanner

SOFTWARE = sistem de programe pentru computere și procedurile de aplicare a lor, furnizate o dată cu computerul sau alcătuite de utilizator.

6. Expresii latinești uzuale

AD-HOC, ALMA MATER, HONORIS CAUSA, CURRICULUM VITAE, MEA CULPA, PRO DOMO, RESTITUTIO IN INTEGRUM, STATU-QUO etc.

Mi se pare alarmant faptul că noi, românii, descendenți mândri ai limbii latine, nu ne cunoaștem suficient de bine izvoarele. Legat de acest „amănunt", sunt convins că nu foarte mulți dintre noi știm că, în afară de alfabet, structură gramaticală și fond principal lexical, moștenite, beneficiem de un număr important de *neologisme împrumutate din latina savantă*. Fac această afirmație pentru că realitatea înconjurătoare arată că multe cuvinte și expresii latinești ne sunt „străine", ele fiind întrebuințate, de regulă, de oameni cu pregătire doctă și cu preocupări științifice care le probează erudiția, nivelul superior intelectual. E liniștitor oare faptul că mulți dintre noi ne „împestrițăm" firmele comerciale sau numele mic al copiilor noștri cu termeni aparținând unor limbi de circulație internațională, dar dovedim o incredibilă ignoranță în fața unor termeni de origine latină? Puțin probabil. Din această cauză, îmi voi permite să „glosez", mai jos, pe seama câtorva expresii latinești cu o mare pondere în comunicarea oamenilor cultivați din toată lumea:

AD-HOC = „pentru aceasta, creat pentru un anumit scop";

AD-INTERIM = „provizoriu, interimar";

AD-LIBITUM = „pe alese, după plac";

AD-LITTERAM = „literal, cuvânt cu cuvânt, întocmai, fără nici o schimbare";

ALMA MATER = „mamă hrănitoare" (expresie desemnând, la romani, „patria", ulterior „universitatea" ca mamă spirituală);

A POSTERIORI = „din ceea ce urmează, în consecință, bazat pe experiență, din fapte";

A PRIORI = „din ceea ce precedă, anterior experienței, înainte de fapte";

CARPE DIEM = „bucură-te de ziua de azi, folosește-te de ziua de azi";

CURRICULUM VITAE = „cursul vieții" (schiță biografică însoțită de un memoriu de activitate didactică, științifică etc., întocmită în vederea obținerii unor posturi sau titluri);

EX AEQUO = „la egalitate" (la un examen sau la o competiție, când doi participanți obțin același loc și același premiu);

EX CATHEDRA = „de la catedră, doctoral, ce nu admite replică";

HONORIS CAUSA = „pentru onoare", „datorită meritelor" (despre titluri onorifice suprauniversitare conferite unor înalte personalități naționale sau străine);

LAPSUS = „greșeală" (*lapsus calami* = „greșeală de scriere"; *lapsus linguae* = „neatenție în vorbire"; *lapsus memoriae* = „scăpare de memorie");

MEA CULPA = „e vina mea" (*a face mea culpa* = „a-și mărturisi greșeala, a-și recunoaște vina, cerând implicit iertare");

MEMENTO MORI = „amintește-ți că vei muri", „adu-ți aminte de moarte";

MISCELLANEA = „scrieri cu caracter variat" (carte, rubrică într-o publicație periodică, ce cuprinde articole, studii etc. cu un conținut variat);

Scanned with OKEN Scanner

NEC PLUS ULTRA = „nu mai departe", „până aici", „dincolo de asta nu se poate";
NE VARIETUR = „de neschimbat", „să nu se schimbe" (mențiune pe coperta unei cărți, ediții, indicând caracterul ei definitiv);
PERSONA NON GRATA = „persoană nedorită, indezirabilă";
POST-FESTUM = „după sărbătoare, prea târziu";
POST-PARTUM = „după naștere";
POST RESTANT = „serviciu special care păstrează corespondența până când destinatarul vine să o ridice personal; indicație menționată pe plic pentru o astfel de corespondență";
POST-SCRIPTUM = „text care se adaugă la o scrisoare după iscălitură";
PRO DOMO [SUA] = „ pentru casa (sa)", „pentru propria cauză" (*a pleda pro domo* = a-și susține propria cauză, propriile interese);
RECTE = „cu adevărat", „anume";
REMEMBER = „ține minte!" (îndemn de a nu uita un eveniment important la care ți-a fost dat să asiști);
RESTITUTIO IN INTEGRUM = „reparație integrală" (repunerea unei persoane în starea anterioară unui fapt juridic care i-a lezat un drept, repararea totală a unor prejudicii materiale sau morale aduse cuiva);
SINE IRA ET STUDIO = „fără ură și părtinire" (caracterizare a obiectivității științifice și condiție a obiectivității în genere);
SINE DIE = „fără o zi hotărâtă", „fără un termen precis";
SINE QUA NON = „fără de care nu se poate";
STATU-QUO = „starea actuală", „starea existentă a lucrurilor";
SUI-GENERIS = „unic",„în felul său", „propriu", „original", „particular";
TABULA RASA = „tablă ștearsă" (*a face tabula rasa* = a ignora sau a uita trecutul, a renunța la anumite păreri sau idei pentru a adopta altele; *a fi tabula rasa* = a nu ști nimic);
VADE MECUM = „merge cu mine" (lucrare, carte care servește drept ghid turistic sau care cuprinde noțiunile de bază ale unei discipline).

7. Termeni englezești la modă

AFTER-SHAVE, FAIR-PLAY, MARKETING, PLAY-BACK, SNACK-BAR, YESMAN etc.

Un adevăr greu de contestat este că, în ultimele decenii, mai ales după 1989, vocabularul românesc - ca și al altor țări din Europa de Est - a fost „asaltat" de o serie de anglicisme (împrumuturi recente din engleza britanică și americană), cuprinzând termeni de specialitate fără echivalență în limba română, fiindcă denumesc realități relativ nou-apărute în diferitele domenii ale culturii materiale și spirituale contemporane. Intrarea României în sfera valorilor civilizației europene și occidentale ne-a găsit insuficient pregătiți nu numai în domeniul economic sau politic, ci și în privința capacității oamenilor de rând de a asimila rapid și corect mulțimea de termeni străini (cu precădere de origine engleză) care „invadează" existența cotidiană.

Scanned with OKEN Scanner

Vocabularul comercial sau bancar, cultural sau sportiv, de pildă, este extrem de sensibil la inovațiile pretinse de comunicarea modernă internațională, de „limbajul" ultrasofisticat al computerelor și al electronicii etc., operând, de regulă, cu termeni englezești (familiari - într-o bună măsură - generațiilor mai tinere). Între avantajele utilizării acestor anglicisme se înscriu: „precizia sensului, scurtimea și simplitatea structurii, precum și caracterul lor internațional, care facilitează schimbul de informații și tehnologii între specialiști." (*Adriana Stoichițoiu Ichim*).

De aceea, pentru a veni în sprijinul celor neavizați, voi încerca - apelând la dicționarele de specialitate - să redau, mai jos, pronunțarea și sensul unor anglicisme la modă:

AFTER-SHAVE (pr. „aftărșeiv") = după ras;

BABY-SITTER (pr. „bebisităr") = personal de specialitate pentru îngrijirea și supravegherea copilului - cu vârstă între 0 și 7 ani - la domiciliu;

BACK-HAND (pr. „bekhend") = lovire a mingii de tenis din rever, mâna care ține racheta având palma îndreptată spre corp;

BEST-SELLER (pr. „best-selăr) = carte, disc sau alt produs asemănător care prin numărul de exemplare vândute este în fruntea produselor de același fel; succes de librărie (al unei cărți);

BLUE-JEANS (pr. „blugins) = pantaloni strâmți, de cânepă albastră, foarte rezistenți, cu buzunar(e) la spate, purtați de tineri;

BODYGUARD (pr. „bodigard") = gardă de corp (personală);

BOOM (pr. „bum") = creștere rapidă, spectaculoasă în orice domeniu de activitate (a valorilor la Bursă, în particular);

BOSS (pr. „bos") = nume dat supraveghetorilor peste muncitorii dintr-o întreprindere din S.U.A.; (fam.) șef, patron; (arg.) persoană care patronează afaceri necinstite;

BRAIN-DRAIN (pr. „breindrein") = fuga creierelor, exodul inteligențelor;

BROKER (pr. „brocăr") = agent intermediar în încheierea contractelor de navlosire (de închiriere a unui vas de transport aparținând unui proprietar particular); *curtier* (persoană care se ocupă de mijlocirea tranzacțiilor de bursă) maritim; agent de schimb;

BUNGALOW (pr. „bungalou") = căsuță indiană, locuință construită (de europeni, în India) din lemn și împletituri din trestie, cu un singur etaj, înconjurată de verande și de vegetație;

BUSINESS (pr. „bisnis") = afacere; activitate economică, comercială, financiară; ocupație, muncă; (fam.) *bișniță* = afacere necinstită, măruntă; găinărie; (derivat fam.) *bișnițar* = persoană care practică afacerismul, realizând profituri personale pe căi necinstite, meschine;

BY-PASS (pr. „baipas") = operație prin care medicii deviază circulația sângelui, pentru a evita inima slăbită sau bolnavă;

CALL-GIRL (pr. „colgăl") = prostituată care poate fi chemată prin telefon;

CARD (pr. „card") = carte de plată, bucată de carton sau de plastic conținând o anumită informație sau care dă posesorului anumite drepturi;

CLIP (pr. „klip") = film de scurt-metraj sau video care ilustrează un cântec, prezintă opera unui artist sau face publicitate unui produs comercial;

Scanned with OKEN Scanner

COMPACT-DISC (pr. „kompaktdisk“) – abreviat CD (pr. „sidi“) = nume dat unui disc audionumeric de 12 cm diametru;

COPYRIGHT (pr. „kopirait“) = drept rezervat autorului sau editorului de a reproduce și a vinde operele literare, artistice și științifice în alte țări; drepturi legale de autor;

DANCING (pr. „densing“) = local de dans și de petrecere;

DEALER (pr. „dilăr“) = persoană care cumpără și vinde în nume propriu;

DESIGNER (pr. „dizainer“) = desenator, proiectant care se ocupă de estetica produselor industriale; creator de modă; specialist în design;

DISC-JOCKEY (pr. „discgiokei“) = prezentator, într-o discotecă, la radio etc., de muzică ușoară și de dans înregistrată;

FAIR-PLAY (pr. „fer-plei“) = joc deschis, franc; cu cărțile pe față; acceptare și respectare loială a regulilor într-un joc, într-un sport, în afaceri;

FAN (pr. „fan“) = tânăr admirator entuziast, pasionat al unei vedete, al unei mișcări artistice etc.; simpatizant;

FAST-FOOD (pr. „fastfud“) = restaurant deschis nonstop, cu servire rapidă și prețuri scăzute, specializat în pregătirea anumitor produse care pot fi consumate pe loc sau luate în ambalaj;

FIXING (pr. „fiksing“) = cotație a unei monede într-un anumit moment; cursul zilei;

FLASH (pr. „flaș“ sau „fleș“) = informație importantă, transmisă cu prioritate; luminație puternică, de scurtă durată, pentru fotografiere; plan foarte scurt, în cinematografie și televiziune;

FLASHBACK (pr. „fleșbec“) = inserție care înfățișează o scurtă acțiune secundară plasată în trecut; secvență retrospectivă intercalată într-o operă literară;

GLOBE-TROTTER (pr. „glob-trotăr“) = turist pedestru care face înconjurul lumii;

GRANT (pr. „grant“) = alocație, sumă de bani acordată de guvern unei persoane sau organizații, într-un anumit scop;

HAPPY-END (pr. „hepiend“) = sfârșit fericit (al unui film, al unui roman sau al unei povestiri);

HIGH-LIFE (pr. „hailaif“) = societate înaltă, mondenă; lume bună, aristocrație; (adj.) de elită;

HOBBY (pr. „hobi“) = pasiune, preocupare în afara profesiunii, căreia cineva i se dedică în timpul liber, ca diletant; ocupație favorită a cuiva, care-i servește la folosirea timpului liber în mod agreabil;

HOLD-UP (pr. „hold-ap“) = atac armat, organizat în vederea jefuirii unei bănci, a unui tren care transportă bani, a unui birou poștal, a unui convoi etc.; tâlhărie;

HORROR (pr. „horăr“) = film sau povestire de groază;

HOT-LINE (pr. „hotlain“) = linie telefonică prin care publicul poate contacta poliția sau alte servicii pentru a da informații despre anumite situații speciale;

KILLER (pr. „kilăr“) = ucigaș, asasin de profesie;

KNOW-HOW (pr. „nouhau“) = cunoștințe despre cum trebuie făcut un lucru, în știință sau tehnologie; transfer de tehnologie;

LEADER (pr. „lider“) = conducător al unui partid politic, al unei mișcări sindicale etc.; șef al unei asociații de afaceriști sau al unei formații artistice; concurent sau echipă care se găsește în fruntea unei competiții sportive; întreprindere, grup, produs care ocupă primul loc într-un domeniu;

Scanned with OKEN Scanner

LIVE (pr. „laiv") = se spune despre o emisiune înregistrată „în direct" în fața unui public, pe o scenă;

LOBBY (pr. „lobi") = metodă de influențare, prin agenți speciali, a oamenilor de stat pentru a adopta în parlament, guvern etc. poziții avantajoase pentru o țară etc.; grup de presiune care influențează, din afară, hotărârile unui parlament;

LONG-PLAY (pr. „longplei") - abreviat LP (pr. „elpi") = înregistrare muzicală sau a unui discurs pe disc, cu durata de aproximativ 25 de minute pe fiecare parte;

LOVE STORY (pr. „lavstori") = film de dragoste în care, de regulă, ambii parteneri se știu condamnați la moarte;

MANAGEMENT (pr. „menigiment") = activitatea și arta de a conduce; ansamblul activităților de organizare, de conducere și de gestiune a întreprinderilor; știința și tehnica organizării și conducerii unei întreprinderi;

MANAGER (pr. „meneger") = specialist în management; director, conducător sau administrator de întreprindere sau firmă; persoană care însoțește (în turneu) un sportiv, o echipă sportivă (profesionistă) și care se ocupă de problemele financiare și organizatorice ale competițiilor;

MARKETING (pr. „marketing") = știință a eficienței economice, înglobând totalitatea tehnicilor și metodelor moderne referitoare la livrarea mărfurilor de la producător la cumpărător, în ceea ce privește atât desfacerea propriu-zisă (organizarea magazinelor), cât și depozitarea, transportul, asigurarea, sondarea și prospectarea pieții etc;

MASS-MEDIA (pr. „mas-midia") = totalitatea mijloacelor tehnice de comunicare în masă a informațiilor (radio, televiziune, cinematograf, publicații, disc, magnetofon etc.;

MASTER (pr. „mastăr") = titlu obținut la absolvirea ciclului de studii aprofundate, postuniversitare;

OUTSIDER (pr. „autsaider") = cel care în mod normal nu are șansa să câștige într-un concurs hipic; concurent sau echipă cu slabe șanse de câștig într-o competiție sportivă; străin, situat în afară; întreprindere capitalistă rămasă în afara unei organizații monopoliste;

PAGER (pr. „peiger") = dispozitiv electronic portabil cu rolul de a transmite mesaje către posesor;

PICNIC (pr. „piknik") = masă, petrecere (în aer liber) cu contribuția tuturor participanților;

PLAY-BACK (pr. „pleibek") = redare, reproducere a unei înregistrări; interpretare mimată acompaniind difuzarea, reproducerea unei înregistrări sonore efectuate în prealabil; dublarea vocii unui actor, a unui cântăreț de muzică ușoară; sincronizarea unor vederi cinematografice sau de televiziune cu o bandă sonoră făcută la o masă de dublare etc.;

PLAY-BOY (pr. „pleiboi") = tânăr elegant, cu fizic plăcut, care are succes la femei și duce o viață ușoară; persoană care duce o viață de distracții în localuri de noapte, în societate etc.;

POSTER (pr. „postăr") = mod de prezentare a unei comunicări sub formă de afișe în cadrul sesiunilor, al congreselor științifice etc.; afiș decorativ, tematic sau electoral, reprezentând, de regulă, portretul unei personalități;

PUZZLE (pr. „pazl") = joc de perspicacitate, care constă în îmbinarea unor piese pentru a reconstitui un obiect, o imagine; (fig.) chestiune dificilă, enigmă, încurcătură, zăpăceală;

RACKET (pr. „rachit") = stoarcere de bani prin intimidare și violență; extorcare, extorsiune;

Scanned with OKEN Scanner

RAP (pr. „rep“) = gen de muzică pop; stil muzical susținând melodia potrivit cu cuvintele, improvizate sau nu, scandată pe un ritm foarte intens;

RATING (pr. „reiting“) = evaluare, clasificare, categorie, clasă, rang;

RIDER (pr. „raidăr“) = aventură captivantă, petrecută pe patru roți, în care protagoniștii sunt maniacii vitezei;

ROCK (pr. „rok“) = dans modern cu mișcări foarte vioaie, bine marcate; melodie după care se execută acest dans;

ROCKER (pr. „rokăr“) = cântăreț de rock; adept al muzicii rock, care prin comportamentul său imită cântăreții de rock;

SECOND-HAND (pr. „secondhend“) = mărfuri la mâna a doua.

SHOW (pr. „șou“) = gen de spectacol muzical distractiv în care locul principal îl deține recitalul unui actor (renumit); spectacol de varietăți centrat pe o vedetă, recital; prestație a unui om politic, a unui șef de stat etc.;

SINGLE (pr. „singl“) = înregistrarea a 1-2 piese muzicale scurte pe disc, CD sau casetă;

SMASH (pr. „smeș“) = lovitură de atac la tenis, prin care o minge înaltă primită este expediată cu putere în terenul adversarului; bombă;

SMOKING (pr. „smoking“) = haină bărbătească de gală (de culoare neagră), făcută după o croială specială, foarte deschisă în față și cu reverele de mătase;

SNACK-BAR (pr. „snek-bar“) = bufet-expres, mic restaurant deschis permanent în hoteluri, gări etc., unde se servesc aperitive, gustări etc.;

SPONSOR (pr. „sponsor“) = persoană fizică sau juridică implicată în sprijinirea cu bani, fonduri etc. a unor acțiuni culturale, sportive, umanitare;

STAFF (pr. „staf“) = grup de persoane cu o anumită misiune (de conducere), sub direcția unui șef;

STAND-BY (pr. „stendbai“) = finanțare sau credit acordat în caz de nevoie unei țări, linie de credit;

STEWARDESĂ (pr. „stiuardesă“) = persoană de sex feminin, angajată la bordul unui pachebot sau al unui avion, având sarcina de a îndruma și de a servi călătorii;

STORY (pr. „stori“) = povestire sau istorisire (ecranizată); poveste, basm, relatare;

SUMMIT (pr. „samit“) = întâlnire între șefi de state pentru discutarea unei probleme importante, conferință la nivel înalt;

TALK-SHOW (pr. „tokșou“) = emisiune de televiziune sau de radio constând într-o discuție informală, pe diverse teme, între invitați și gazdă;

TOP (pr. „top“) = clasament al preferințelor pentru unele spectacole, actori, bucăți muzicale, manifestări artistice etc., pe baza punctajului oferit de publicul spectator sau de specialiști, direct sau prin corespondență;

TWIST (pr. „tuist“) = dans modern (de origine americană) caracterizat prin mișcări de răsucire ritmică a corpului; melodie după care se execută acest dans;

WALKIE-TALKIE (pr. „uoki-toki“) = aparat portabil de emisie-recepție la mică distanță;

WALKMAN (pr. „uokmăn“) = casetofon portabil de mici dimensiuni, prevăzut cu căști, pentru a se putea asculta muzică în timpul mersului;

WEEK-END (pr. „uikend“) = sfârșit de săptămână; interval de timp (sâmbăta-duminica) folosit pentru odihnă, petrecere, excursii etc.;

WHISKY (pr. „uiski“) = băutură alcoolică preparată prin distilarea cerealelor, mai ales a orzului, a ovăzului sau a secarei;

YESMAN (pr. „iesmen“) = oportunist, persoană servilă;

Scanned with OKEN Scanner

ADDENDA

1. ACCIDENTE „LINGVISTICE“ PE TRASEE... RUTIERE

Am avut prilejul, ca pasager, să aud, fie în tren, fie în autobuz, unele expresii neliterare, despre al căror „pitoresc“ mi-am dat seama că se datorește asimilării superficiale, după ureche a unor termeni mai pretențioși, de proveniență străină. Așa, de exemplu, un șofer își îndemna călătorii să „avanseze înainte“, pentru ca, la scurt timp, tot el să le ceară să „avanseze înapoi“, necunoscând, desigur, faptul că „a avansa“ înseamnă „a înainta“, de unde și forma pleonastică a primului îndemn, precum și non-sensul celui de-al doilea.

Din păcate, numeroasele încălcări ale normelor limbii își au rădăcina – ca fenomene hibride, nefirești de exprimare – în folosirea improprie a vocabularului. Pentru demonstrație, voi oferi, mai jos, un text care, la prima vedere, poate părea corect:

„*În cursul zilei* de astăzi, *gelos* fiind pe prietenul meu, G.D., care *circula*, de plăcere, cu autoturismul personal, deplasându-se, odată cu familia, în circuit *închis*, mi-am îmbrăcat iute și cam *fortuit* costumul *de haine* cel nou (nu era prea larg) și am luat autocarul de București, *enumerându-mă* printre călătorii veseli ai acestuia. La primul han ivit pe traseu, ne-am oprit pe loc pentru a staționa *un timp* și a consuma *băuturi răcoritoare* (unii abuzând *exagerat* de cele alcoolice). Apoi, ne-am continuat drumul *mai departe*, însă, la capătul județului, șoseaua principală fiind în reparație, șoferul a dirijat autobuzul pe *derivare* (pentru a nu fi inculpat *sub acuzația* de încălcare a regulamentului), *traversând* cu bine drumul spre capitală“.

Textul propus mai sus este doar aparent corect, deoarece este plin, de la un capăt la altul, de greșeli de exprimare:

– *În cursul zilei de astăzi* conține în mod inutil formularea „în cursul zilei de“, căci „astăzi“ nu înseamnă altceva decât „ziua care e în curs“;

– *gelos* numește, de regulă, „sentimentul provocat de bănuiala sau certitudinea că ființa iubită e necredincioasă“, ceea ce nu este cazul aici, unde apare cu înțelesul de „invidios“;

– *circula* este impropriu folosit, pentru că „a circula“ înseamnă „a se deplasa regulat, organizat pe un traseu anumit și la anumite ore“, deci nu într-un voiaj particular, de agrement;

– *odată cu* se ortografiază „o dată cu“;

– *circuit închis* este o formă pleonastică, deoarece substantivul „circuit“, înseamnă, aici, „traseu mai mult sau mai puțin circular“, deci „închis“, adjectivul adăugat fiind de prisos;

Scanned with OKEN Scanner

- *fortuit* este folosit greșit (asemănându-se formal cu „forțat"), el însemnând „întâmplător", „accidental";

- *costumul de haine* este, în realitate, o formulare pleonastică, deoarece „costum" înseamnă, de fapt, „rând de haine";

- *enumerându-mă* este o substituire greșită a lui „numărându-mă", căci „a enumera" înseamnă „a înșira unul câte unul";

- *ne-am oprit pe loc* este o formă pleonastică datorită faptului că „a opri" înseamnă „a sta pe loc";

- *a staționa un timp* este tot o formă pleonastică, deoarece „a staționa" înseamnă, aici, „a sta câtva timp într-un loc anumit", repetând parțial și propoziția anterioară;

- *a consuma băuturi...* este o formulă nepotrivită, căci „a consuma" înseamnă „a întrebuința ca hrană", „a mânca", deci nu a bea;

- *abuzând exagerat* este o formă pleonastică, pentru că „a abuza" înseamnă „a uza de ceva în mod exagerat";

- *ne-am continuat... mai departe* este tot o formă pleonastică, fiindcă „a continua" înseamnă „a duce mai departe un lucru început";

- *derivare* este utilizat greșit în locul lui „derivație", acesta din urmă având sensul de „ramificație secundară a unei căi de comunicație";

- *a nu fi inculpat de acuzația* este o formulare pleonastică, deoarece „a inculpa" înseamnă „a acuza pe cineva";

- *traversând... drumul* este impropriu spus căci „a traversa" înseamnă „a trece de pe o parte pe cealaltă", „a străbate de-a curmezișul", iar calea spre București a fost parcursă de-a lungul, nu de-a latul.

2. FAMILIARISME, VULGARISME ȘI ARGOU ÎN LIMBAJUL PRESEI

Un binecunoscut dicton, „Stilul e omul" (*Buffon*), reflectă un adevăr indiscutabil: fiecare individ are un mod al său de a-și folosi limba, de a-și exprima cât mai personal ideile și sentimentele. În paralel cu acest stil „individual", s-au dezvoltat, în vremurile moderne, o dată cu diversificarea profesiunilor, anumite limbaje specializate - numite și „stiluri funcționale" -, segmente ale limbii române literare adică a „formei cultivate a limbii întregului popor, un simbol de distincție și de educație aleasă"), care nu numai că „influențează prin școală, armată și presă, radio și televiziune etc. graiurile populare", ci presupune și „un proces continuu de selectare și de rafinare, fapt care o opune limbii populare, graiurilor, subdialectelor, dialectelor, argourilor etc." (*Gh. Constantinescu-Dobridor*).

Printre „stilurile funcționale", cel *publicistic* (jurnalistic) nu beneficiază de o terminologie proprie, împrumutând, după caz, elemente specifice altor stiluri (științific, beletristic sau administrativ) și abordând, într-un chip accesibil, probleme ale actualității imediate sau de interes comun pentru publicul larg, iar în acest scop *presa scrisă* și *vorbită* reprezintă, astăzi, unul dintre cele mai importante mijloace de informare și de culturalizare. Recurgând la un asemenea „potențial" de stiluri, se pune întrebarea dacă

Scanned with OKEN Scanner

gazetarul are „libertatea" de a se exprima *oricum*, prevalându-se de condiția sa de publicist, de voce „moderatoare", în sens superior, a conștiinței publice. După opinia mea, răspunsul este nu, indiferent de natura materialelor scrise: *limbajul trebuie să fie întotdeauna civilizat și politicos*! Limba română are inepuizabile resurse în domeniul vocabularului pentru a ne exprima *decent*, chiar când aspectele incriminate merită un tratament mai dur. *Abordarea polemică ori umoristică a unor evenimente cotidiene nu ne absolvă de obligația ca atitudinea să ne fie permanent obiectivă, nepartizană, coroborată cu un limbaj măsurat, cuviincios și corect* (în pofida stilului viu și colorat al unor specii jurnalistice ca foiletonul, interviul, reportajul sau grupajul de știri „pitorești").

Întrebuințarea – deseori, fără măsură – în articolele de fond sau în cele informative (pe teme diverse) a unor cuvinte și expresii popular-familiare care „distonează" cu fondul, de regulă, sobru, grav al textelor nu se dovedește întotdeauna fericită în „comunicarea" cu cititorii sau ascultătorii: „Vorba *aia*...", „Cu mâinile *alea*...", „Să vă uitați *nițel*...", „Nu mai amintim și *chestia*...", „De unde *naiba*...", „*Dracu* mai știe...", „Vă *crapă buza și brăcinarii*", „Le *curge apa-n gură*", „Aruncă *pisica moartă în curtea*...", „Mai bine *să moară capra vecinului*", „Așa cum au vrut *mușchii* mei" etc. (acestea din urmă tinzând să devină clișee supărătoare...).

Atunci când „familiaritatea" exprimării este firească, nerăutăcioasă, comentariul poate părea agreabil (unor oameni cu gusturi mai „populiste", dar nu tuturora...) Dacă devine persiflant ori malițios, presărat cu epitete depreciative și ironii vulgare (unele de-a dreptul scabroase), comentariul se transformă – mai mult sau mai puțin – în ofensă: primarul unei urbe „se ține de *mătrăcănii*"; prefectul „își arată *mușchii*"; cineva, care intenționează să polemizeze cu un ziar, e un „*neica nimeni*"; o capră, priponită prin apropiere, este *mulsă* de cine poate pe acolo pe la primărie"; o anumită persoană nu știe dacă, „a fluierat în biserică"; algoritmul politic al puterii guvernamentale „e mai parșiv decât o *curvă*"; o ședință de consiliu municipal, crezută a fi „o mare bombă", s-a încheiat „cu un fâs", iar „dorita campanie de schimbare a unor directori" s-a sfârșit „cu un mare fâsâit"; liderul unui partid local „a făcut ceva *mare*. Să fi fost măcar „*tare*". Cu titlu de recomandare: prefectul „să evite să mai mănânce *fasole* pe timpul verii", iar politicienii, „să mai lase *dracului* politica", pentru că „de opt ani ne *scremem* cu ritmul reformei..."

Expresia nu numai ireverențioasă, ci și voit obscenă coboară stilul publicistic sub limitele urbanității, desființând (cu nonșalanță sau cinism?) barierele convenționale dintre „informație" și „pamflet", dintre „decent" și „indecent": un tip dorea „*s-o pună* de-un viol"; niște „fraieri", care „au asmuțit" prefectul; presupusa activitate sterilă a unor inși e tradusă prin „*a freca menta*"; titlurile eliptice ale unor articole sună licențios: „La Ștefan-Vodă *se face trotuarul*" etc.

Pentru a câștiga, probabil, o ieftină popularitate atât prin „senzaționalul" știrilor, cât și prin „originalitatea" lor stilistică, unii ziariști (și redactori-șefi) apelează frecvent la cuvinte și expresii argotice, pe care limba literară le respinge categoric (exceptându-se operele beletristice, în care argoul servește ca mijloc de „individualizare" a personajelor): mult trâmbițata investiție a unui feribot „rămâne a fi o afacere *pe șest*" (= pe nevăzute, fără să știe nimeni); un patron de SRL, din Constanța, voia, la Siderca, „*să dea o țeapă*" (= să dea o lovitură, să tragă o păcăleală) de câteva miliarde; când „tranziția face ravagii

Scanned with OKEN Scanner

în coșul zilnic", niște cetățeni *„au halit"* (= au mâncat repede, cu lăcomie) reformă pe pâine"; replica unui deputat *„mistocar"* (= care ironizează) seamănă a *„vrăjeală"* (= vorbire ce are ca scop inducerea în eroare și pentru a câștiga timp), vrând să *„ia la mișto"* (= să-și bată joc, să ironizeze) ziarul; pe aeroportul Otopeni, un avion a fost descărcat „sub privirile unor *mahări"* (= șefi); „un *barosan* (= persoană influentă, bogată) are în dotare niște locuințe de serviciu", iar doi tineri îndrăgostiți locuiesc „într-un apartament *paradit"* (= stricat, deteriorat, uzat); în legătură cu banii primiți la rectificarea bugetului local, va fi, se pare, *„sucăr* mare" (= scandal, supărare), iar despre numele nedeconspirate ale unor personaje implicate într-o afacere dubioasă: „Tăcere și *mucles"* (= tăcere, ssst!); înainte de 1989, Ceaușescu, fiind nebun, „ne *dilimandrise* (= ne înnebunise, ne țicnise) și pe noi"; încă de pe vremea PDSR apăruseră o „groază de *ciolănari"* (= persoane care vânează situații avantajoase sau profituri materiale), iar după alegeri „au fost destui care s-au *cărăbănit* (= au plecat pe furiș, au fugit)... la PNȚCD"; un medic corupt „a primit plicul cu *bișțari"* (= bani), iar cei care pot „o pun de-o *șpagă* (= bacșiș, mită, șperț) mai consistentă"; câțiva contrabandiști de țigări străine, în timp ce cărau marfa cu Dacia, „au fost *agățați"* (= prinși); cineva sare în ajutorul unei fete care urma să fie violată, *„caftindu-l"* (= lovindu-l, bătându-l) pe agresor"; dornici de o aventură, niște *„gorobeți* (= persoane credule, ușor de înșelat) s-au trezit... în fața oamenilor legii!" etc.

Toate aceste „mostre" de așa-zis vocabular jurnalistic ilustrează *un pericol al zilelor noastre: cel al „poluării" limbajului cu expresii tot mai triviale, străine bunului simț românesc. Nici un text, fie scris, fie difuzat prin radio sau televiziune, oricât de „important" ar fi el, nu are dreptul să atenteze la „demnitatea" și „noblețea" limbii materne,* maculând-o și desfigurând-o fără nici un fel de scrupule. Pentru a-ți exprima elocvent sau persuasiv gândurile, revoltele și visurile, nu se cuvine să recurgi, ca *publicist*, la un lexic neîngăduit de familiar, abject sau golănesc, „recuzat" de orice cod deontologic de specialitate...

Modificarea atitudinii unor jurnaliști față de propriul limbaj (nu mai iau în calcul ignorarea ortografiei și a punctuației!), presupune, cred, și o schimbare de atitudine față de public, căci, după părerea mea, *presa trebuie să-și legitimeze „independența" nu printr-o conduită deliberat agresivă ori jignitoare, ci prin capacitatea de a oglindi în mod detașat lucrurile, cu echidistanța și politețea necesare*... „Erijarea unor gazetari în factori omniscienți și în instanțe morale absolute, îndrituite să sancționeze ce e bine și ce e rău în societate, duce – de cele mai multe ori – la aroganță și la un subiectivism neînfrânat (de unde și limbajul atât de eterogen). Să fie oare acesta stilul de tranziție al gazetarului modern, iar ca un corolar, aportul său la „culturalizarea" neamului, în spiritul unei „distincții și educații alese"? Puțin probabil!...

Scanned with OKEN Scanner

Bibliografie

Amza, Tudor — *Țiganii, o lume a contrastelor*, Editura Georgiana, 1994

Angelescu, Gabriel — *Dicționar de dificultăți ale limbii române*, Editura Coresi SRL, București, 1991

Avram, Mioara — *Gramatica pentru toți*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1986

Avram, Mioara — *Probleme ale exprimării corecte*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1987

Beldescu, G. — *Ortografie, ortoepie și punctuație*, Societatea de Științe Filologice din R.S. România, București, 1982

Beldescu, G. — *Ortografia actuală a limbii române*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984

Berg, I. — *Dicționar de cuvinte, expresii, citate celebre*, Editura Științifică, București, 1968

Bulgăr, Gheorghe — *Limba română. Fonetică. Lexic. Morfologie. Sintaxă. Stilistică*, Editura Vox, București, 1995

Ciobanu, Fulvia, Sfârlea, Lidia — *Cum scriem. Cum pronunțăm corect*, Editura Științifică, București, 1970

Constantinescu-Dobridor, Gh. — *Morfologia limbii române*, Editura Științifică, București, 1974

Constantinescu-Dobridor, Gh. — *Mic dicționar de terminologie lingvistică*, Editura Albatros, București, 1979

Constantinescu-Dobridor, Gh. — *Sintaxa limbii române*, Editura Științifică, București, 1994

Constantinescu, Silviu — *Dificultăți semantice*, Editura Științifică, București, 1994

Costinescu, Mariana, Georgescu, Magdalena, Zgraon, Floretina — *Dicționarul limbii române literare vechi* (1640- 1780), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1987

Coteanu, Ion — *Gramatica de bază a limbii române*, Editura Garamond, București, 1996

Diaconescu, Ion — *Probleme de sintaxă a limbii române actuale* Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989

Drincu, Sergiu — *Semnele ortografice și de punctuație în limba română*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983

Dumitrescu, Suzana Carmen — *Coordonarea prin joncțiune în limba română*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979

Duțu, Olga — *Exerciții ortografice pentru admiterea în liceu*, Editura Europolis, Constanța, 1991

Felecan, Nicolae — *Dicționar de paronime*, Editura Vox, București, 1995

Graur, Alexandru — *Tendințele actuale ale limbii române*, Editura Științifică, București, 1968

Graur, Alexandru — *Gramatica azi*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1973

Scanned with OKEN Scanner

VORBIȚI ȘI SCRIEȚI CORECT

Erori frecvente în limbajul cotidian

Răspunzând unui scop practic – înlăturarea greșelilor de exprimare (orală și scrisă) – lucrarea este un adevărat ghid pe care îl putem consulta întotdeauna cu folos, în vederea perfecționării limbajului nostru.

Gheorghe Constantinescu Dobridor

În cele peste 120 de articole prezentate, veți găsi observații referitoare la diferite tipuri de greșeli care apar frecvent și afectează următoarele compartimente ale limbii române:

- ortografia
- ortoepia
- gramatica
- vocabularul

Cartea se adresează elevilor, studenților, profesorilor și celor care își desfășoară activitatea în domeniul mass-media.

ISBN 973-20-0047-3

9 789732 000472

Editura **Teora**

INV VORBITI, SCRIETI CORECT

Cod: 0047

Scanned with OKEN Scanner